KI

UMJER KSIAR

Ki jingjaw um ba rit
Bad ki phngit mawsiang ;
Ki pynlong ka duriaw
Bad pyrthei mariang.

DA

U PRIMROSE GATPHOH

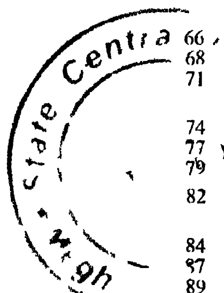
PUBLISHED BY MRS. P. GATPHOH

First Edition—1941
Second ,, —1949
Third ,, —1967

SHILLONG:

PRINTED AT THE RI KHASI PRESS

KI JINGKDEW

KI UMJER KSIAR

KA TEMPLE JONG KA JINGSTAD ka plie rynghang bad miet bad sngi ia la ki Jingkhang bad ki Khyrdop sha kito baroh kiba mon ban rung shapoh jong Ka. Hapdeng jong Ka, ka ieng ka Duwan Ksiar ba la shat pyniphieng da ki Mawlynnai bad ki Mawkordor ba la lum na ki jingtrei minot U Khun Bynriew shityllup ka Pyrthei. Ki 'Rang bad ki 'Thei Kynsai kiba la ioh ban rung shapoh jong Ka, ki rah ha ki kti jong ki ia ki Song ba la buh ha ki Pliang Ksiar, kum ki Jingkñia Ainguh Thang ba iwbih ban pyndonburom ia la U Trai Nongthaw Nongbuh Nongseng bad Nongsei la ka Long Rynieng, bad U Blei Nongpyniaid ka Pyrthei Mariang.

KA TEMPLE jong ka JINGSTAD ka ieng kynshreng ha kliar u Lumbah, bad ki Jaid Bynriew baroh ka Pyrthei ki ialeh ban kiew sha Ka ban buh la ki Pansngiat Ksiar ka Jingtrei minot ha kjat ka Duwan jong Ka. U Khun Khasi ruh naduh ba la mih ka Thoh ka Tar, u la ioh bynta lem ha kaba noh la ki Pansngiat Ksiar ha khmat jong Ka

Te, lada lum ia ki UMJER KSIAR na ki um Tynriew, ne, na ki Sla Wang Sla Syntiew, kam pher eiei. Ynda la pynlang ia ki ha ki Tyndong bad ki Klong, ki pynshlei miar ia ki Phiang bad ki Raklang. Lada la lum ia ki jar-jar hapdeng ki Ummat ka Synñia, ne, ha ki Thwei ba kynjah ka 'Weibriew, kam pher eiei. Ki kjat Sngi ba phyrnai jong ka step ki pyntyngshain ia ki kum ki Rubi bad ki Larmorti ha ki rong ki rup ba itynnad, bad ki ñiad noh phar ia ki Jingjaw Ummat jong ka Synñia.

Te, jar-jar ha ka miet ba synñia la sain dur, ia ki UMJER KSIAR, bad tang ki Khlur, na tit na tat, ka sahit bneng ki iohi kumno ba ki lang halor ki Ing Tynriew bad ki Ing sop Tin bad ba ki Thaw ia ki Thwei ka Jingkyrmen ban ai jingtngen ia U Khun Bynriew uba ialeh ban kiew sha Symper jong katei ka TEMPLE.

Te, ka Ri Shyiap Arabia bad ki Pyntha ka Ri India kin phuh bad kin tngen, namar ki Umjer Ksiar ba la lum ha ki Synñia jong ka Miet ; bad ka Ri Khasi jong ki Lum, ki Wah bad ki Thean ba itynnad kin kren briew ha ka sur bad ka dur ba iadei bad ka jinglong jong Ka hi. Ki Umjer Ksiar ki synreit ban pynjem ia ki lynti ba kyllain jong u Nongleit jingleit ha ki Khlaw ba syrtap bad ba lwait ka Jingim ; bad ki pynum ruh ia ki Dohnud ba thrang bad ba

sliang. Te, la ki long tang kiei kiei kiba rit bad ba jah noh tang shu ieng ka Sngi, ki don la ka dor bym lah sep.

Ka Sngi ka ieit ia ki Kliar Lum Makashang bad ka doh ia ka Ior ba la pynlang da ki Jynhaw Um bad ki Umjer Ksiar. Shisha, ka Pyrthei hi ka ieng bad ka peit lyngngoh ia ki jingkylla ba phylla ki Umjer sha ki Lyoh bad ka Ior ba ithiang.

Te, la lum ia kine ki Jingthoh ba la jer, "Ki Umjer Ksiar" na kylleng—nabar bad napoh ka Ri : ngi kyrmen ba kin pynlang sha ki Khuiñ ka Thoh ka Tar (*Khasi Literature*) la shai la shisngi.

Ngi la shim ruh katto katne ki symboh na ki Nongthoh ba kynsai ka Ri—Mr. MONDON BAREH, Mr. SOSO THAM Mr. ONDROMONEY, bad kiwei kiwei de kiba nga la jer ha ka jingkdew. Ngi shem ba ka long ka buron ia ka Ri lada lah ban ioh ia ki Jingthoh ki 'Riew Khraw jong ngi ban lum shi jaka. Kane kan long ka jingmait lynti kaba thymmai, bad lehse ngin dang ioh lad ban lum kum kata ka Kot ha kine ki khyndiat snem, bad ban buh ruh bad ki dur jong ki de.

Kane ka long ka KHASI COLLECTION kaba Thymmai. bad ka don ruh rukom rukom ki *style* ha ka. Ki Nongpule —kiba shong skul bad kiba la trei kam trei duk, ha Kyndong bad ha Sor, ngi ngeit kin myntoi lada kin thied bad pule ia ka. Khamtam ki ilei ki Khynnah Skul ki ban dang pule pat bun na ki ha ki Skul Bah (Colleges) lashai lashisngi. Hangne ki don—Greek Mythology, Biography, Scientific Subjects, Essays (Narrative, Descriptive & Subjective), bad Short Stories.

Ka jingangnud jong ngi ka dei ban long lano ba ka University kan ibit ban pynrung ia ka Ktien jong ngi kum ka Major Vernacular. Kane ka dei ban ktah jur ia ki Rangbah ka Ri bad ki Knie ki Kpa ki Khynnah Skul ; lymda kumta, ki Khun Jong ngi kin shitom ha ki Competitive Examination.

Khadduh khadwai, ngi iehnoh ha phi ki Nongpule ban tih, wad bad bishar hok ia ki jingmyntoi ba phin ioh na kine ki Umjer Ksiar.

JAIAW HOSTEL, SHILLONG, *The 1st March, 1941.* } U PRIMROSE GATPHOH.

Ki Umjer Ksiar

1. KA KHIM THERMOPYLAE

(U LEONIDAS BAD KI KHI AWAII JONG U)

Shisien ha kawei ka por la don uwei u Syiem uba khraw uba kyrteng u Xerxes bad u la synshar halor ka ri Persia baroh kawei. La u long u Syiem jong ka ri Persia bad la u la synshar lajan halor ki jaid bynriew jong ka ri mihngi baroh, pynban la katta ruh um hun satia, katba um pat ioh ban pyndem ia ka pyrthei baroh kawei. Kumta, ynda u la tip ba don kawei ka jaid bynriew kaba rit mar khap ka hima jong u, ha shiliang ka duriaw Aegean, bad ka bam pat shym la mane Syiem ia u, u la kut jingmut ban leit pyndem ia ka Kane ka jaid bynriew ka la kynthup shibun ki nongbah ba laitluid—ka Athens, ka Sparta, ka Thebes bad kiwei kiwei de—bad la ju khot lang ia ki, ki Greek. Kine ynda ki la ialum lang ia la ki shipai baroh, kim shym la kot wat tang shi-spah hajar ngut ki briew, katba u Xerxes u la don palat ban ia shimillian ki shipai. Nalor kata, ki Greek bunsien ki ju ialeh thma para ki hi, kawei ka nongbah ka ieng-ialeh ia kawei pat, kumta kim imat don jingkyrmen ban lah ban iengialeh pyrshah ia uta u Syiem ba Khraw—namar da kata ka nam la ju khot ia u.

U Syiem Xerxes um shym poi pyrkhat mynno mynno ruh ba ki Greek kiba long tang shithoh bad kiba iapait iaphret para ki, kin nud ban iengialeh pyrshah ia u. Kumta shuwa ba un lum ia la ka kynhun shipai kaba khraw, u la pyrshang ban shu pynkohnguh shuwa ia ki da kaba suk. U la phah ia ki nonglamktien sha man ki nongbah jong ka ri Greece, bad u la hukum ia ki ban pan na kawei pa kawei ka shnong 'khyndiat ka khyndew bad ka um.' Ia ka ban lei u phah pan ia ka khyndew bad ka um kumne ? Phi tip, kane ka long ka dustur jong ki

Persia haba ki dawa ia la ka jinglong kynrad halor jong kano kano ka hima, ne ka jaid bynriew kaba ki la pyndem; namar hapdeng jong ki, ka jingai ia ka khyndew ka mut ka jingaiti noh ia la ka Hima ha uwei pat u Syiem, bad ka jingai ia ka um pat, ka thew ba la aiti noh ia ki duriaw bad ki liengiapom baroh. Ki nongkit tien syiem, namarkata, ryngkat bad kane ka hukum na u Syiem Xerxes, ki la leit sha man la ki shnong ban leh kumba u la bthah ia ki.

Ynda kita ki nonglamktien ki la poi ha ki nongbah jong ka ri Greece, bad ba ki la iathuh ia ka hukum u Syiem jong ki, ia ki la pdiang ha ki rukom ba pher ba pher kat kum ki jaka ha kiba ki la leit poi. Don katto katne ki shnong kiba la ai ia ka khyndew bad ka um namar ba ki la sheptieng eh ia uta u Syiem ba Khraw; kiwei pat namar ba ki pihuin ia la ki paramarjan, bad ki da kyrmen ba u Syiem un iarap ia ki ban pynduh ia ki nongshun jong ki. Hynrei ki rangbah jong ka Athens bad Sparta kim ai satia ia kine ki jingpan jong ki. Shisha, ki nong-Athens ki la shla haduh katta katta ia kane ka khubor, bad ki la pret ia uwei na kine ki nonglamktien sha kawei ka kharai, bad ki da kren mynthi artat ba un khlong khyndew nangta lada u kwah; ha kawei pat ka sngi, ki la pashat biang ia u shapoh kawei ka pung, ki da ong ruh ia u ba un tong um nangta katba u mon.

U Xerxes, ynda u la iohsngew kumno ba la leh pynkhein burom ia ki nonglamktien jong u, bad kumno ba ki nong-Athens bad ki Sparta kim ai satia ia ka um bad ka khyndew ba u la pan na ki, u la kut jingmut ban lum ia la ki shipai ki swar baroh bad ban leit hiar thma ia ka ri Greece shisyndon Um pat ju lum mynno mynno ruh ka kynhun shipai kaba khraw kat kata. Ki shipai jong u ki lah ban dih ia ki wahduit haduh ba kin da jan rngat. Ia ka Hellespon, kaba ki la dei ban iaid lyngba jong ka sha Greece, la pun jingkieng da ki lieng; ia u lum, uba ki jer kyrteng u Mount Athos, la phiah arliang ban pyllait lynti ia ki liengiapom jong u. Bad kita ki kynhun shipai, kiba la don haduh kumba shi millian, ki la iaid lyngba ia ka ri Greece, bad ki la sar arsut ia ka ri baroh kawei. Ym don mano mano ba la nud ban ieng pynshah

ia ki, bad tang hadien khyndiat sngi, ki pyrton u Xerxes, khlem da julor eiei, ki la wan poi ha kawei ka khim ia kaba ki khot ka Thermopylae.

"Kaei kata ka khim ?" lehse phin kylli Ia ka lynti kaba rit ha khap ki lumbah kiba sharing ha baroh arliang la khot ka khim. Ha kane ka jaka la don ki lumbah ha kawei ka liang bad, ha kawei pat la don ka ñiur-ñiur kaba leit tur shaduh duriaw; ka ïar tang kat ban bit ia kawei ne ar tylli ki kali ban iakiar. Ha kum kata ka jaka, ban ialeh ia ka pyrton kaba katno katno ruh da ki khyndiat ngut ki briew kiba shlur ka long kaba jem eh. Hynrei hamar kata ka por ki Greek ki la ma that. Ban sah ha shnong ki la sngewthuh ba kin iap; kumta ki la khreh ban phet noh nangta. Te u Leonidas, u Syiem ki Spartan ynda u la iohi ba um lah shuh ban ia pyni ia la ki para Greek ban sah, u la kut jingmut ba ma u bad katto katne ngut ki Spartan kiba shlur kin ap hangta ban ialeh ia u Syiem Xerxes, khnang ba kita kiwei pat kin ioh por ban phet. Ki la sah bad u kumba lai spah ngut ki khlawait

Haba u Xerxes u la poi ha Thermopylae, u la iohi ia kita ki khyndiat ngut ki Spartan kiba la khreh ban ialeh pyrshah ia u, bad u la rkhie bein ia ki, bad u la hukum ia ki shipai jong u ban pyndait ia ki da ki kynjri nar bad ban wallam ia ki ha khmat jong u. Hynrei ki shipai Persia, haba ki la tur ban ialeh ia ki, ki la shem ba u kynrad jong ki u la bakla ba u la rkhie beiñ briew ia ki. Ki Persia ki tur borbah, hynrei kim lah satia ban thom ia ki. Da ki spah ki Persia ki la iap, katba ki Greek pat kim shym wm eiei ruh em, bad ki ieng skhem ha la ka jaka. U Syiem Xerxes ba sarong hi u la ithuh shai ba ki Persia kim lah ieng ha khmat ki Greek; bad ynda la sep ka sngi, u la leit sha la ka ïngjain da ka jingsngewsih bad ka jingnoh mynsiem kaba khraw.

Ha ka sngi kaba bud, ki nong-Persia ki la tur borbah biang ia ki Greek, hynrei ki n lah satia ban jop ia ki. Kim shym la lah ban pynjulor eiei ruh ia ine i kynhun iba rit jong ki Greek Ki tiar iapom jong ki, kiba da ka ksiar bad rupa, kim lah shan ha khmat ki sum isbad jong ki Greek ba shlur. Nalor kata, ki ki ialeh iap ban da ia la ka ri na ka kti jong ki nongshun. katba ki Persia pat,

kim shym la ialeh thma da la ka mon sngewbha, bad ia ki la shu ñiah jubor sha ka thma da u dieng sympat bad u shabuk snieh. Ka sngi ka la sep pat, bad u Syiem Xerxes u la shem ba u la shah jop biang. Hynrei ha kata hi ka miet, katba u Syiem u dang pyrkhat shla ba u la dei ban leit phai noh da ka jingjahburom bad ka jingiamrem, uwei u nongsiar muluk u la wan sha ka ïng jain jong u ban d'e ia la ka ri, bad u la tyrwa ban leit kdew lynti ia ki shipai jong u na khap kita ki lumbah, ban wan klep na shadien jong ki Greek, khnang ban khang dong ia ki na shadien bad na sha khmat. Mar kumta hi ka kynhun shipai Persia ka la bud hapoh ka jingialam lynti jong uta u nongshet kylla, bad tang shu shai pher, ki la khang khyrdep da ki ar kynhun ki shipai ba bun ia kita ki Greek kiba tang khyndiat. hapdeng jong ka duriaw, ki lumbah bad ki nongshun jong ki.

U Leonidas u la iohi shai kdar ba ym don lad shuh ia ki ban lait nangta. Hynrei, ha ka jaka ba un iam sngewsih, u la wiat samrkhie katba u dang pyrkhat ia ka jingiap ba donburom kaba ap ia ki. U la hukum ia la ki birew ban shut ia la ki tiar iapom bad ban pynphyrnai ia la ki wait ki sum. bad ban pynkhreh ia lade kum ki ban sa leit sha ka jingkhawai kaba khraw. Te, ha ban sa sep ka sngi, u la ong, kumne : "Ieng. ngin iabam ja miet khadduh mynta, bad kynmaw ba ngi dei ban bam ja step ha kawei pat ka jaka kaba ngim tip." Hapdeng jong ita i kynhun iba rit ym shym la don uwei iuh uba la shepticng ia ka ban iap: namar ia ka jingiap jong u shipai la ju ñiew barabor ba ka long kaei kaei kaba donburom tam bad kam long kaei kaei kaba phylla bad kaba shyrkhei hapdeng ki Greek.

Tang shu sdang dum, ki shipai Greek ki la mih ban iakynduh ia ki shipai jong u Xerxes. Kat shaba ki thom ki pynliem bad ki pynher krad ia ki shipai Persia ; ki la pynkyllon ia ka ïng jain jong u syiem Xerxes hi. bad ki la pyniap ia ki nongapphira jong u. Uta u Syiem ba sarong u la donkam ban phet iap shimiet shimiet na ka kti jong ki ; bad, lada kata ka miet ka la neh sa shi sngi bad shi miet, lehse kin jin da la lah ban pynthiah plar ia kata ka kynhun shipai kaba khraw Hynrei, ynda ka sngi ka la sdang ban mih, ki nongshun ki la

iohi ba ki shipai Greek ki la don tang khyndiat ngut eh, bad ki la ioh mynsiem nangta ban shu ñioñ jubor ia ki. Ki Greek ki la thait bad ki la lwait na ka jingpyn-iap sat jong ki ha kata ka miet, katba ki Persia pat ki dang khlain bad dang bun paid; ki Greek ki la don tang lai spah ngut, katba ki Persia pat ki palat ia ka lai spah hajar. Kumta ki Persia ki la kerkut ia ki Greek bad ki la siat ia ki da ki batur, ki khnam bad ki sum na sha jngai, namar ki la sheptieng ban iakynrup para met. Haba ki tur ki Greek, ki Persia ki kynran; haba ki Greek pat ki kynran, ki Persia ki tur. Uwei hadien uwei na kita ki lai spah ngut ki Greek ki la kyllon iap hapdeng ka jinghap phria ki khnam bad ki sum jong ki nongshun, baroh ki la mynsaw la jamjop haduh ba kim lah shuh ban ieng; hynrei ym shym la don uwei ruh na ki uba la pyr-khat ban mane. Shuwa ba kan sep kata ka sngi, uwei pa uwei na ki u la kyllon, bad ki Persia ki la jop ia ki. Hynrei naduh kata ka sngi haduh mynta, ka pyrthei ka burom ia ka kyrteng jong u Leonidas bad ki khlawait jong u, kiba la iehnoh ha ngi ban pyrthuh bud ia ka nuksa ba shlur jong ki, bad ban ieng skhem ban da ia la ka burom bad ka jaid bynriew.

"Ka Burom bad ka Jingim ki ia long kawei:
Shim noh ia ka Burom te ngam long eiei."

2. KA FLORENCE NIGHTINGALE

(KA NONGBA SHARAK.)

Ha kawei ka ri kaba sha jngai bah, ka ri kaba khriat katta katta la khie ka thma kaba jur. Kane ka thma ka la neh haduh ar snem lynter, bad bun bah na ki shipai ki la iap, bad khambun ruh kiba la mynsaw jur bad kiba la shitom eh. Ym don mano mano na pdeng jong ki kiba la nang ban sumar ia ki nongpang bad kiba la mynsaw, kumta shibun eh na ki ki la iap namar kane ka daw.

Lada la don kano kano ka nongsumar pang kaba tbit bad kaba nang bha ban sumar ia ki, kin jin da la koit pat khambun eh na ki. Kawei ka kynthei ba don burom jong ka Ri Bilat, ka Florence Nightingale, ka

la iohsngew shaphang kane ka jingshitom ki shipai ba pli. Ka la sngewsynei ia ki haduh katta katta haba ka pyrkhat ia ka jingshah shitom sat jong ki hangta, khlem da don mano mano ban sumar ia ki. Bad ha kaba khadduh ka la kren weibriew, kumne, "Ngam lah shuh ban shu shong pyrkhat shaphang jong ki Ngan leit hi da lade ban iarap ia ki." Namar ba ka la long ka nongsumar pang kaba la ioh jinghikai bha, ka la tip kumno ban pynbiang ia ki jingdonkam jong ki baroh.

Ka la ia wer ia la ki lok kat kiba sngewbha ban ia leit lang bad ka sha kane ka kam kaba khraw. Kumba ar phew ngut na ki, ki la ia kohnguh ban leit ryngkat bad ka, bad ki la ia mih lang shrup ha kawei ka lieng ban leit sha kata ka jaka ialeh thma Ynda ki la poi hangta, ki la shem ia kawei ka ingbah kaba la khapngiah da ki briew kiba la mynsaw suda. Ka la dap da ki jingthiah ha ki kamra heh bad ki kamra rit baroh. Ha man la ka jingthiah la don uba pang ne uba mynsaw.

Phi lah ban sngewthuh mynta, haduh katno ka jingkmen jong kine ki briew ba pli, haba ki la iohsngew ba kane ka nongsumar ka la wan poi hapdeng jong ki ryngkat bad la ki paralok kynthei ban sumar sukher ia ki hangta. Don katto katne na ki, kiba la pang jur haduh ba kim tip briew shuh hangno ki don, lane, mano ba don ryngkat bad ki ; hynrei, mynta la sumar bha ia ki haduh ba khambun na ki ki la sdang ban kham ibynriew pat.

Ka ior ka la tap ia ka madan madiah baroh, bad u thah uba rben u la neh bun sngi ha kata ka jaka. Kata ka ba pli ka nongsumar ka la sngew kum ba kan sa kem pang sa bad ia lade ruh, namar ba ka la khriat palat than eh, bad ba kam pat ju mlien ban shah ia ka khriat kaba kat kata. Pynban ka im sngi ban pyrkhat tang ia la ki nongpang. Ka sngewthuh ruh ba ki kham shitom ma ki bun shah ban ia ka. Kawei na ki kam jong kane ka 'riewbha mynsiem ka long ban shet bam shet dih bad ban bsa ban btiah ia ki da ki jingbam kiba bang bad ba shngiam katba ka lah. Ka shet rukom rukom ki jingtah jingber, na ka bynta jong ki.

Lada uno uno u briew u pang eh bad um lah bam eiei, lane um lah shuh ban bam da lade hi, ka ju leit ban

pyntian jingbam ia u da la ki kti. Baroh ki nongpang ki ieit bad burom eh ia ka, bad bunsien ki ja ialeh katba lah ban pyrshang ban bam tang ban pynsngewbha ia ka. Mynsynñia ynda haba la kynjah bha jar, ka ju shim ia la ka sharak rit bad ka leit ba man la ki jingthiah, bad ka kren ki 'tien ieit 'tien sbun ia uwei pa uwei u nongpang, bad ka pynshngaiñ ruh ia ki. Namar kane ka daw, ki shipai ki ju sin ieit ia ka, "*Ka Nongba Sharak.*"

Ha kawei ka sngi ka la leit rung ha kawei ka kamra, ka da rah bad ka shithi ha la ka kti. "Mano ba thoh ia kane ka shithi, haw to ia ong ?" ka la kylli ia ki nongpang. Kim lah satia ban iathuh nangno ka la ioh ia kata ka shithi, kumta ka la iathuh ha ki ba ka la ioh na ka Syiem, bad ka la ong ia ki baroh ba kin ia sngap bha katba ka nangpule jam ia ka

" Nga kwah, " la thoh ka Syiem, "ba ki nongpang jong phi baroh kin tip ba nga sngewlem shibun eh na ka bynta jong ki, bad ba nga da sngewsih naduh la ka dohnud na ka bynta uwei pa uwei na ki. Nga pyrkhat shaphang jong ki synñia sngi, bad nga sngewsarong ban iohsngew ba ki ialeh shlur katta katta, bad ba ki la ia pyrshang katba shong ka bor jong ki ban shakri hok ia nga."

Ia kane ka shithi la pule jam ha kita ki nongpang baroh. Ynda ki la iohsngew lut, ki la ia duwai jam : "Ah Blei, to ri ia ka Syiem jong ngi !" bad kito kiba la shitom than eh bad ki bym lah shuh ban kren, ki la ia pynbud lang ia kata ka jingduwai da kaba shu ong, "Amen."

Katba nangiaid ka por, la nangwallam khambun bad khambun shuh shuh ki nongpang hapoh ka jingsumar jong kane ka samla ba donburom bad ki nongiarap jong ka. Hynrei, ha kawei ka sngi, kam shym la lah shuh ban leit trei. Haba don ba rung mano mano shapoh ka kamra, baroh ki khmat ki peit kliaw sha ka jingkhang ba ioh dei ka nongsumar jong ki, ia kaba ki la nang ban ieit bad ban burom katta katta, kaba wan rung.

Kam ju wan slem mynno mynno ruh. " Shaei kein ka don ? Ngi kwah ia ka nongsumar jong ngi. Balei ba kam shym wan satia sha ngi ?" La don ka jingiakren baroh sawdong kata ka kamra ki nongthiah pang. Khadduh la wan rung u Doctor, bad u la ong : "Ka nongsumar

ba sbun bad ba ieit jong phi, kaba la len ia lade na ka bynta jong phi, ka pang ; namarkata, kam shym la lah satia ban wan sha phi mynta ka sngi."

Baroh ki la sngewdiaw ban iohsngew ba ka pang. Ki la iai kylli sa kylli bunsien shi sngi shaphang jong ka. Hadien ar taiew, ka la wan poi ka khubor sha ki ba kata ka nongsumar jong ki ka la kham ioh bor pat, bad ba ym don jingma shuh ia ka jingim jong ka. Katno ki nongpang ki la ia kmen haba ki la iohsngew ia kane ka khubor. "Ngin sa ioh pat ia ka kham kloi. Ym slem shuh ba ngin iohi pat ia ka hapdeng jong ngi, ba ka iaid ka ieng bad ba ka pyntngen ia ngi," la ia kren sngewbha kita ki nongpang para ki.

Sa shi taiew hadien ka la lah ban iaid ban ieng pat, bad ka la kwah eh ban leit sha la ka kam ka duk, hynrei u Doktor uba la tip ba kam pat khlain bha, u la ong ia ka : "Kan khambha shibun eh lada phin leit sha la shnong ban shongthait shipor. Phi dang tlot than eh bad phin nym lah ban sumar ia kine ki nongpang haduh sa katto katne por."

"Em," ka la ong, "nga dei ban pyndep ia la ka kamram. Ngan leit phai pat ynda la kut ka thma, bad ynda haba ym don jingtrei shuh ia nga."

Kumta ryngkat bad ka met kaba tlot, ka la leit pat sha la ka kam ban sumar ia kita ki shipai ba pli, bad ka la sah hangta haduh ban da kut ar snem, bad haduh ban da wai artat ka thma.

---

3. U PERSEUS

(1. Lai Ngut Ki Bthuh Shipara)

Shisien ha Ri Greece la don uwei u Syiem ia uba la iathuhlypa da ki blei ki dken ba ha kawei ka sngi yn sa pyniap ia u da u ksiew jong u hi.

"Kata, lano lano ruh kan nym urlong !" la ong uta u Syiem, "namar da leilei ruh ngan nym ioh ksiew."

Kumta u la ai hukum ban tei kawei ka kynroh rnong kaba jrong, bad u la set kut ia la ka khun marwei ka Danae, hangta. "Katto te, nga ngeit ba ki blei kin nym kynmaw shuh shaphang jong ka," la ong u Syiem, "bad kin nym ai khun shynrang ia ka."

Ki Greek hyndai ki ju ngeit ba ia ki la ju da bad iarap da shibun ki mynsiem ba phylla, kiba, haba shu sngap, ki long kiba kum mangi hi, tang ba ki don ka bor kaba palat ia ka jong ki briew. Ia kine ki khot ki blei shynrang ne ki blei kynthei jong ki.

Hynrei ki blei kim shym la klet satia ia ka Danae. Kumta, ha kawei ka sngi, ka la kha uwei u khun shynrang uba bhabriew eh. U don ki khmat kiba jngum kum u mawsiang bneng bad u ñiuhkhlieh uba saw kum ka ksiar, bad ka kmie jong u ka la jer kyrteng ia u, u Perseus.

Ynda u Syiem u la iohsngew ba u la ioh ksiew shynrang, u la sheptieng haduh katta katta. "Ngan pyniap ia u, lada long kumno kumno ruh !" la ong u Syiem. Kumta u la set ia ka Danae bad ia u Perseus hapoh kawei ka synduk tama kaba heh, bad u la pynkie ia ka arsut sha ka duriaw bah.

"Ki jingatphyllung kin lynthaw lyngkhot lyngkhai ia kane ka synduk, bad ka Danae lem bad u khun jong ka kin iap jyllop," la ong uta u Syiem runar.

Hynrei ki blei ki la sumar bad ki la ri ia ki baroh ar ngut. Ia kata ka synduk la kit bad la kynting shane bad shatai halor ka duriaw, hynrei kam shym la pait satia. Bad ha kaba khadduh la kyntait ia ka sha ryngkew halor kawei ka dewlynnong kaba itynnad, bad hangta la shem ia ka da uwei u 'men Maswa uba la leit lam ia ki baroh shikmie shikhun sha 'ng syiem.

Une u Syiem u la leh sbun shibun eh ia ka Danae bad u khun jong ka, bad ki la shong suk shong sain slem slem eh ha kata ka dewlynnong. Katba nangmih kawei pa kawei ka sngi, u Perseus u la nangsan bad nangkhlain. Baroh ki briew kata ka ri ki la ieit eh ia u ; bad ynda u la pura ka jingsan, u la man khlain bad bhabriew haduh katta, ba uta u Syiem u la sheptieng ioh ki briew kin kham ieit ia u Perseus ban ia u.

Kumta u la thaw da ka buit kumno ban beh noh ia u ; te ha kawei ka sngi u la ong ha u, "Lada me khlain bad shlur shisha kumba baroh ki briew ki ong, me nud ban leit pyniap ia ka Medusa bad wallam ia ka khlieh jong ka shane !"

"Ngan leit da kaba sngewbha eh !" la' ong u Perseus, la, haduh kata ka khyllipmat hi, um tip eiei shaphang kata ka Medusa bad hangno ka shong. U la khublei ia la ka kmie, bad u la mih ban leit wad ia ka. Um pat shym iaid jngai, haba u la iakynduh ar ngut ki briew kiba 'ieng ha khmat jong u. Kawei na ki ka la long ka briew kaba jwain bad kaba bhabriew, kaba la kieng baroh shirynieng da ki tiar iapom suda, bad ka jingiada khlieh halor ka khlieh jong ka ; ha kawei ka kti ka la rah ia ka stieh kaba heh bad ba phyrnai bha. Kane ka dei kata ka Athene donnam, kawei na ka kita ki blei kiba ngi la iathuh ha kaba sdang.

Uta uwei pat u dei u 'rang bhabriew. U phong ka tupia kaba don ki thapniang bad ki juti ha ki kjat jong u kiba don artylli ki thapniang kiba kaweh khlem sangeh ; ha ka kti jong u, u bat ka waitbnoh sharyngkuid kaba kum ka rashi. Ka kyrteng jong u ka long u Hermes. U long u nonglam khubor jong ki blei, bad da kita ki juti jong u, u lah ban her kha nstei ban ia ka lyer ha ryngkew bad ha sla duriaw kumjuh.

"Ngi la wan khnang shane ban iarap ia phi, Ko Perseus," la ong kita ki blei baroh ar ngut. " Ka Medusa, ia kaba phi wad, ka long kawei na ki Gorgon, ki lai ngut shipara, kiba u ñiuhkhlieh jong ki u long da ki bysein suda. Ka la long shisien ka thei bhabriew, bad u ñiuhkhlieh jong ka uba jrong bad ba kdor itynnad eh. Hynrei ka la sngewsarong eh. bad khnang ban pynshitom ia ka, nga la pynkylla ia u ñiuhkhlieh jong ka sha ki bysein kum u jong ki hynmen jong ka hi, bad nga la tim ia ka ba uno uno u ban peit ia ka khmat jong ka, un kylla maw pyllon bad un iap duh artat.

"Da kumno, haba kumta, ngan ioh ia ka khlieh jong ka ?" la kylli u Perseus.

"Shim da kane ka stieh jong nga," la ong ka Athene. "Peit shlip tang ha ka hi, kumta phin pam ia ka bad phin lait na kaba kylla maw pyllon."

"Bud kein ia nga mynta, bad ngan leit ialam ia phi sha ki lai ngut ki Bthuh Shipara," la ong u Hermes, "ki ban iathuh ha phi hangno phin shem ia ka shnong jong kine ki Gorgon."

U Perseus de u la bud ia u Hermes, bad ki la iaid jngai jngai eh shaphang shatei, ha kaba khadduh ki leit poi sha ka ri jong ka Jingdum, ha ka bam don jingshai eiei ruh em. Hadien khyndiat por, ha ka jingshai byrngut, u Perseus u la iohi lai ngut ki tynmen ba ki ia shongkai ha khyndew, ba ki da ia krenkai artat. Ki don u ñiuhkhlieh uba bthuh bad uba jrong, bad ka khmat jong ki ruh ka bthuh.

"Kitai kein kita ki Lai Ngut ki Bthuh Shipara," la iathuh pasiaw u Hermes.

U Perseus u la par mian mian shajan jong ki, bad u la iohi ba ki don tang kawei ka bniat bad tang kawei ka khmat hapdeng jong ki, bad ba ki ia ai kylliang na kawei sha kawei pat, ki da ia pyndonkam kylliang kylliang ia ki.

"Ka la dei sa ka kylla jong nga ban pyndonkam ia ka khmat!" la pyrta kawei na kita ki Shipara, da ka sur kaba syiang.

"Em, ka la dei sa ka jong nga!" la pyrta sa kawei pat, bad ka la knieh kynthet blat na ka.

"Phi dei ban shim ia katai ka khmat, bad hadien kata, kin sa iathuh kat ia kaba phi kylli na ki," la bthah u Hermes.

Kumta, hamar ba kata ka para kaba lai ka dang tare ia kata ka khmat, u Perseus u la shim ñiat ia ka.

"Shaei ka khmat jong ngi? Shaei ka don?" la lynñiar lang kita ki kynthei baroh shipara, bad ki la tare ruma rutit ia la ki kti shane bad shatai, namar kim imat shuh.

"Lada phin iathuh ia nga hangno ki Gorgon ki shong, ngan ai pat ia ka khmat jong phi," la ong u Perseus.

"Phi dei ban leit kylli na ki 'Thei Bhabriew kiba ap synñia sngi ia u Diengsoh Apple Ksiar," la ong ki Lai Ngut ki Bthuh Shipara. "Ki shong ha kawei ka kper kaba itynnad, sha jngai bah shaphang sepngi."

Te u Perseus u la ai pat ia ka khmat jong ki bad u Hermes lem bad u ki la ia leit thiaw sha kata ka ri.

II. Ki Gorgon.

U Perseus bad u Hermes ki la ia iaid bran shi bran, bad khadduh ki leit poi ha kawei ka kper. Ka long ka jaka kaba itynnad eh, bad ki syntiew ki skud, ki dieng ki

siej ki mih sawdong jong ka. Hapdeng jong kata ka kper la don uwei u dieng uba soh da ki Apple Ksiar. Ki la ia shongthait ha trai ki dieng, bad hadien khyndiat por la wan iaid sha pyrshah jong ki, lai ngut ki Thei Samla.

Kawei na ki ka la rah shijur ki juti kiba don thapniang, kum kiba phong u Hermes. Kawei pat ka la bat ka tupia ha la ka kti. Bad kaba lai pat ka la don kawei ka 'niehkdop.

"Ko Perseus, ngi la iohi ia phi katba phi dang ia wan na shajngai," la ong kata ka Thei Samla kaba nyngkong "Kine ki khulom kin kit ia phi shalor suin."

"Kane ka Tupia ka Jingdum," la ong kaba ar. "Phi tang shu phong ia ka, yn nym don mano mano ruh ba lah ban iohi ia phi."

"Ha kane ka 'niehkdop phin thep ia ka khlieh ka Medusa," la ong kaba lai. "Namar lada phin peit ia ka, wat ynda haba phi la lah pyniap ia ka, kan pynkylla maw pyllon ia phi."

"Shim kein, sa kane ka wait sharyngkuid jong nga," la ong u Hermes. "Dei tang da kane ka wait ba lah ban mait ia ka khlieh ka Medusa." Hadien kata, u Hermes u la her noh bak, namar um lah shuh ban iarap ia u.

U Perseus u la phong ia kita ki juti thapniang ha ki kjat jong u, bad ka tupia ka jingdum ha la ka khlieh. Ha kawei ka kti u la rah ia ka stieh kaba tyngshain bad kaba heh, bad shiliang 'ti pat u la bat ia kata ka waitbnoh ; ia ka 'niehkdop pat u kieng ha la ka tyrpeng. Hadien kata kita ki Thei Bhabriew ki la kdew ia ka lynti na kaba u la dei ban iaid, bad u la her noh na kata ka kper thiaw sha kata ka jaka ha kaba kine ki Gorgon ki shong.

Ki shong harud duriaw. U Perseus u la peit khliaw sha la ka stieh, bad u la iohi lai ngut ki kynthei kiba i-ngiew ban peit, ba ki dang iohthiah sek-sek halor uwei u mawsiang uba hapoh kata ka them. U la her kham shajan bad u la iohi ba ki ia don ki thapniang kiba heh, ki tyrsim kiba jrong, bad ki bniat kiba saw kum ka snam ; bad sawdong ka khlieh jong ki pat ki don ki bysein kiba kyllain bad kiba lir la ki thyllied na ki shyntur ba itriem jong ki.

U Perseus u la peit shain ha la ka 'stieh, u la suh kynsan wia, bad u la khrai ia ka khlieh jong ka Medusa da kata ka waitbnoh. U la tam da dien ia ka khlieh jong ka bad u la thep ia ka hapoh kata ka 'niehkdop. Hadien kata u la ring kynsit tyngeh ia ki tyllai jong kata ka 'niehkdop, bad u la kynting pat sa shisien sha suin.

Hamar kata ka por kita kiwei pat ki Gorgon ki la kyndit. "Uei une uba la shlan ban pyniap ia ka hynmen jong ngi !" ki la ia kyang shla lang. Ki la kynting thiaw sha suin ki la kyriat jam ia la ki bniat, bad ki la pynmih ia la ki tyrsim rnong.

Hynrei kim shym la iohi satia ia u Perseus, namar kata ka tupia ka Jingdum ka dang don ha ka khlieh jong u ; kumta, tang hadien shiphang, ki la keinnoh kaba beh ia u, bad ki la her kylla sha la u mawsiang da ka jingjlew kaba sngewshyrkhei. Kumta u Perseus u la her jngai jngai eh nangta, bad u la iakynduh sa bad kawei pat ka jingeh.

III. Ka Andromeda

Ynda u la jngai bak na ïng jong ki Gorgon, u Perseus u la leit poi sha kawei pat ka ri kaba thymmai ; bad ynda u la dem ban jngoh sha tbian, u la iohi ka jingiohi kaba phylla eh kaba don hangta, Harud duriaw, ha pyrshah jong u, la don kawei ka samla kaba itynnad, ia kaba la khum la teh da ki kynjri nar halor uwei u mawsiang.

Kane ka khynnah samla ka la long ka khun jong uwei u Syiem, bad ka kyrteng jong ka, ka Andromeda. Shisien, ha kawei ka sngi, ka kmie jong ka, ka la leh ia kawei ka kam kaba bieit eh, ba ka la ong ha u Syiem, "Ka khun jong ngi ka kham bhabriew bun shah ban ia ki khun kynthei jong u 'Lei Duriaw hi."

Ynda une u 'Lei Duriaw u la iohsngew ia kane u la bitar lep. U la don shiphew ngut ki khun kynthei ; ki la long ki 'Lei-Puri-Duriaw kiba bhabriew eh bad ki shong ki sah ryngkat bad u ha kawei ka ïngdulan ha trai duriaw,

Hynrei teng teng ki ju mih sngewbha sha sla um ; bad, kum ha kita ki por, ki briew ki iohi ia ki ba ki shong halor ki kali iapom kiba da ki mawlynnai sharyngkuid bad ba la ring ia ki da ki Kha-Kulai-Duriaw halor ki jingat phylliung.

"Ka khun u Syiem, ka Andromeda, kam shym bha-briew kat ki khun jong nga !" la ong ka Mahadei jong u 'Lei Duriaw da ka jingbitar. "Ia kane ka Syiem bieit, ngi dei ban pynshitom ia ka namar ka jingsarong jong ka."

Kumta u Syiem u la khot ia u Egjakor Duriaw. Ia ka met jong u la tap baroh shirynieng da ki snep dohkha kiba phyrnai bha, bad u la don ruh u tdong uba jrong. Man la ka sngi u mih na duriaw, bad u iaid sawdong ka rud duriaw, u da pyntwa bad pynjot ia ki ing ki sem ki briew, bad u da bam ia ki kulai, ki masi bad ki blang jong ki. Ki briew baroh ha kata ka Ri ki la sheptieng eh ia u. Ha kaba nyngkong ki la ialeh tyngeh ban pyniap ia u : hynrei ki sum bad ki khnam jong ki ki kheiñ lyngkhot lyngkhai tang shu dei ha ki snep ba eh jong u, bad ki hap baroh shapoh duriaw.

Ha kaba khadduh ki paitbah ki la ia leit sha u Syiem bad ki la ia ong : "Phi dei ban beh noh ia une u Egjakor runar, lane un sa bam lut ia ki jingri jong ngi baroh."

Kumta u Syiem u la phah khot ia uwei u nongiathuh-lypa uba stad, bad u la wad jingtip na u kumno yn leh. Uta u riewstad u la ong, kumne : "Phi dei ban leit lam ia ka khun jong phi sharud duriaw ; hangta phin teh ia ka da ki kynjri nar ha u mawsiang, bad sa iehnoh ia ka hangta weibriew. Une u Egjakor un wan rong ia ka, bad un nym wan shuh lano lano ruh ban pynshitom ia ka ri jong phi."

U Syiem bad ka Mahadei ba pli, ki la sngewsih kthang eh. "Ngim lah ban leh ia kane ! " ki la ia iam jam. Hynrei ki paitbah ki la ia ong, "Phi dei ban lah. Ngim lah shuh ban shah ia une u Egjakor ba un wan pynhiar kput halor jong ngi u paitbah !"

Kumta ia kane kaba pli ka khun Syiem la leit ialam sharud duriaw, bad la teh ia ka ha uwei u mawsiang uba heh. Hadien kata u Syiem, ka Mahadei, bad ki paitbah

baroh ki la ia khublei khadduh bad ka da ka jingsngewsih kaba khraw, bad ki la iehnoh ia ka weibriew. Ki tang shu phet ma ki, uta u Egjakor u la wan mih ha sla um. Ynda u la iohi ia kata ka khun u Syiem, u la kyrhuh jam da ka jingkmen kaba khraw eh ; bad u la wan jngi shajan jong ka, u da pynphaloh ia ki um ka duriaw kum ki jingat phyllung.

U Perseus u la wan poi hamar ka por kaba biang eh. Haba u la iohi ia kata ka khun Syiem, ba la khum la teh, u la pyrta jam katba lah, bad u la her arsut sha kata ka jaka. U Syiem, ka Mahadei bad ki paitbah haba ki la iohsngew ia ka jingpyrta jong u, ki la ia wan phai kyrkieh sha kata ka jaka.

U Perseus u la law noh ia ka Tupia ka Jingdum ; bad haba uta u Egjakor u la iohi ia u ba u wan, u la talaiñ ia la u tdong shane bad shatai, bad u la pyrshang ban kynjoh da ka shyntur ban nguid ia u. Hynrei u Perseus u la kynting shalor suiñ, tang katba un nym kot. U Perseus u la bat skhem ia la ka waitbnoh bad u la suh ia ka na khap ki pain snep dohkha jong u, bad u la pyniap ia u hangta hi.

Kita ki briew ki la iarisa da ka jingkmen kaba khraw bad u Perseus u la her sha uta u mawsiang bad u la bythat ia kita ki kynjri kiba la khum ia ka.

Hadien kata, u Syiem bad ka Mahadei ki la leit shajan jong u bad ki la nguh la dem ia u namar kane ka jingleh bha jong u ; bad u Perseus u la iapmat ia kata ka khun Syiem, bad u la kylli ia ka la ka mon ne em ban shongkurim noh ia u.

Haba kata ka khun u Syiem ka la iohi ia ka maiñ ba khraw jong u, bad haduh katno ba u la long uba shlur, ka la leit lung mynsiem eh ia u, bad ka la kohnguh ban long ka tnga jong u. Ynda ki la lah ia pynhiar synjat, u la leit lam ia ka sha ka shnong ha kaba ka kmie jong u ka la don; bad u Syiem jong kata ka jaka, u la pdiang sngewbha ia ki da ka jingkhawai kaba khraw.

Hynrei u Perseus u la iohsngew ba u Syiem u la lehbein eh ia ka kmie jong u mynba u dang don sha ri nong-

wei. Kumta hapdeng kata ka jingkmen, u la soi ia ka khlieh jong ka Medusa.

"Peit, kane ka khlieh jong ka Medusa ia kaba phi la phah ia nga ban leit wad, Ko Syiem !" u la pyrta jam. Bad haba U Syiem, lem bad kiba khraw batri jong u ki la peit sha ka, ki la kylla maw pyllon baroh.

U Perseus u la pynphai pat ia kita ki tiar ki tar: ka tupia, ki juti, bad ka 'niehkdop sha kita ki Thei samla jong kata ka Kper, bad u la pynphai ia ka wait sharyngkuid sha u Hermes. Ia ka khlieh ka Medusa u la ai sngewbha ia ka ha kawei ka blei Kynthei kaba khraw, bad ka la buh ia ka ha pdeng ka stieh ba itynnad bad ba phyrnai jong ka.

Te, ha kawei ka sngi, u la ong ia la ka kmie bad ia la ka tnga : "Ia, ngin ia leit noh sha la ka ri, bad ngin ia leit jngoh ia i Parad la i dang im ne em." Bad kumta de ki la ia leit. Hynrei, haba u kparad jong u u la la iohsngew ba u Perseus u la wan phai pat sha la shnong. u la kynriah noh sha kawei pat ka shnong, namar u la sheptieng ba ioh u Perseus un pyniap ia u.

U Perseus u la sngewsih shibun ia kane, bad u la leit bud ia u bad u da ia khroh artat ia u ban wan phai pat. Te, ha kata ka por la don ki jingialehkai sngewbha har rukom ha kata ka nongbah ; bad u la iohi ba don na pdeng jong ki kiba iamir ia ka syrwiang nar. U ruh u la kwah ban iapyrshang ha kane ka jingialehkai, bad u la kawang ia kata ka syrwiang sha suiñ. Kaba phylla ban iathuh ba kata ka syrwiang ka la phalang ryngkhat shaphang ba dei ieng peitkai u kparad jong u. bad ka la leit dei ia u bad u la iap ha shen.

Kumta ka jingiap u Syiem Tymmen ka la urlong kumba la iathuhlypa da ki blei, la u Perseus hi um shym la mut ban leh khnang ia kane bad u la sngewsih kthang eh ia kane ka jingjia.

"Ngam lah ban synshar halor kat kane ka hima i Parad !" u la ong. Kumta u la aiti noh ia kata ka khet ha uwei pat u Syiem, bad ialade u la leit long Syiem noh sha kawei pat ka ri. Hangta lehse phin sngewtynnad ban tip. u Syiem Perseus lem bad ka Andromeda, ka tnga jong u, ki la im suk im sain bun bun snem.

4 KATTO KATNE SHAPHANG KA HYGIENE
I.

Kaei ka Hygiene?

Ka Ktien *hygiene* ka wan na ka ktien Greek, *hygeia*, kaba mut, ka Jingkhiahkrat. Kane ka hikai ia u briew ba un iada ia lade bad ia ka shnong ka thaw na ki jingpang kiba ker sawdong jong u. Ka hygiene kam thew tang ia ki Doctor, kumba bun ki sngewthuh bakla; hynrei ka iadei lang salonsar, naduh kiba rit bad ba duk tam haduh kiba khraw bad kiba riewspah tam. Ki Aiñ jong ka kim ju kylla bad kim ju burom iano iano ruh. Namarkata, uwei pa uwei u dei ban tip katto katne shaphang ka hygiene.

Balei ngi donkam ia ka hygiene?

Hyndai hyndai ki Longshuwa jong ngi haba kem ka pang ka jhia ha ïng ha sem. ki ngeit ba kem u Lyngkhuh u Pakhuh na Jum, na wah, na khyndew, na suin, ne, ka jingpynshitom ki Ryngkew ki Basa na ka bynta ka lait ka let jong ki. Kumta, hajar hajar ki la shu iap ei khlem ka jingsumar bad ka jingiada kaba biang, namar ki la shu pynshong lyngngeit ia la ka jingngeit bieit ha ka jingtharai jong ki. Kane ka jingngeit bieit ka la synshar ym tang ha u Khun Khasi Khara, ne u Dkhar u Lyngkien, hynrei wat ha ki ri kiba shai ta.n ka ri Sepngi. Hynrei, katba nangiaid ki por, ki *Stad* ki la nangshem ia ki buit bad ki lad kumno ban iada ia ka ïng ka sem, ka shnong ka thaw, na ki jingpang har rukom Ki jingshem jong ki baroh ki la long ka jingmyntoi bad ka jingkyrkhu kaba khraw ia u khun bynriew shityllup. Haba ianujor ia ka iap ka im ki briew hyndai bad mynta, la shem ba ka la pher bak-ly-bak: ki briew ki la khamnang ban sumar bad iada ia lade ban ia kaba mynno mynno, ha ki bun rukom, kum, ha ka bam ka dih, ka kup ka sem, ka shong ka sah. Ki Aiñ ka Jingkhiahkrat ki hikai ia ngi ba don ar rukom ki jingpang, (1) kiba ngi lah ban lait (*preventible*), bad (2) kiba ngim lah kiar (*non-preventible*). Ka jingñiewbein ia kine ki aiñ ka wallam ia ka jynjar ha ngi hi, bad ha ki khun ki ksiew jong ngi.

Kine ki long ki kyrteng jong ki katto katne ki jingpang :--

(1) *Kiba ngi lah ban lait* : Niangpyrsit (*measles*), Niangkhar (*chicken-pox*), Niangthylliew (*small-pox*), Rih (*malaria*), Khlam (*cholera*), Suhot (*dysentry*), Kharabak, ne, Pangshit (*typhoid*), Pangswai (*consumption or tuberculosis*), bad kiwei pat ki jingpang kiba mih na u Khawiang (*alcoholic diseases*), etc.

(2) *Kiba ngim lah ban kiar pat ki long* :—Ka bampong (*cancer*) bad ki jingpang thied janor (*nervous diseases*).

Katba ngi nangtip ia ki daw jong ki jingpang, katta ruh ngi nanglah ban sumar bad iada ialade, namar kham bun eh ki jingpang ki dei kiba ngi lah ban kiar. Ha ki phew snem kiba mynshuwa ia ka pangswai la ju ñiew ba ka long ka jingpang kaba ngim lah kiar; hynrei mynta ngi tip ba ka long kaba suk eh ban lait na ka ; bad lehse yn sa shem ruh ha ki khyndiat snem hadien ba yn lah hi ban kiar wat na ka bampong (*cancer*) ruh kumba la lah na ka pangswai (*consumption*).

Ngi dei ruh ban kynmaw ba kine ki jingpang kiba ngi lah ban kiar, ym tang ba ki pynsaja ia ngi, hynrei ki long ruh ka daw jong ka jingjulor ka spah ka phew ia u briew hi shimet bad ia ka shnong ka thaw.

Ki daw ki Jingpang :—Kham bun na ki jingpang ki mih na ka bam ka dih, ka trei ka ktah, ka lyer ba ngi ring mynsiem, ka kup ka sem, ka iaid ka ieng, ka um ka wah, bad khadduh khadwai bad khamtam eh, na ki ïng ki sem jong ngi ; dei ha kine ba ki khñiang jingpang ki ap thap ia ka ban pyniap ia ngi. Ngi lah ban jop ia ki tang da kaba ngi phikir bad tip bha ia ki lad bad ki lynti kumno ban ialeh pyrshah ia ki.

Shaphang ki khñiang kiba pynmih ia ki jingpang kiba ngi lah ban kiar, ngin sa thoh kyrpang.

II.

KI MANGKARIANG (*Parasites*) BAD KA JINGTREI JONG KI HA KA MET BRIEW

Kiei ki Parasites ?

Ka ktien *parasites* ka wan na ka ktien Greek, *parasitos*, kaba mut u briew uba im ha ka kamai kajih kiwei. Ha ka jingmut kaba mynta, ka kham thew eh ia ki kynja

khñiang kiba im ha ka jor ne ka snam jong kiwei pat ki jingthaw ba im : u thyllah u im ha ka snam ki mrad, u jawieh ha ka jor jong ki dieng ki siej, u nongkhrong ha ka ja ka dohkha bad ka kamai kajih kiwei. Ia kiba kum kine ki khot ki mangkariang (*parasites*). Bad kita na kiba ki kjit bad san, ki khot ki nongbsa (*hosts*). Kine ki khñiang kiba wan im ha kata ka rukom ki kjap pynringsdot bad pyniap duh artat ia u, ne, ka nongbsa. Mynta ngin ia kren tang ia ki mangkariang kiba dei ia ka met briew, bad ngin sa iohi ba kino kino ki jingpang kiba mih na ki, ki long kiba lah ban iada, namar lada ngi lah ban khang ia ki na kaba kem ia u briew ngi lah ruh ban iada ia ka jingpang kaba ki pynmih

Ki jaid :

Ki mangkariang kiba lah ban kem ia u briew, ki lah ban long ki kynja khñiang (*animal parasites*), ne, ki 'ñiangjhur (*vegetable parasites*), bad ki lah ban kem ia ka snieh doh ne u shñiuh ne ki dohjem (*internal parasites*). To ngin ia khmih mynta katto katne shaphang jong ki.

Ki Khñiang :

Kiba shait dait ia ka snepdoh ki long u thyllah, simad, ksi, jynreiñ, kain pyrjong, bad kiwei kiwei de kiba ngi shait ia tip lang. Kine ki pynmih ka jingdait bad ka jingat bylliang ha ka doh, bad da kaba trud ki pynmih ia ki jingat braiñ braiñ ha ka met ka phad. U Niangdkhiat u long uba rit ria, hynrei haba ka dkhiat kynthei ka par hapoh ka sniehdoh bad ka kha pylleng, don ki jingat bad ki jingpunksuit kiba rit (*papules and pustules*), bad ki dait buid haduh katta katta, bad kine ki pynsakhñiang ba i-saitmet ia ka met ka phad baroh shiryniang. Kane ka jingsadkhiat ka long kaba iabit eh, bad lah ban ioh ia ka tang da kaba shu ia pyndei kti dei kjat, ne da ki jain ki nep. Ngi lah ban iohi ia ka ksi ba ka par ha u ñiuhkhlieh, bad ia ki pylleng ksi (*nits*) ba ki dambit ha u shñiuh. Ka jingdon jong kine ka pynmih ka jingdait khlieh ryngkat bad ka jingatbylliang ba rit ha ka 'niehkhlieh.

Ki khñiang kiba shong ha ki dohjem ki don bun jaid, hynrei kiba kham jyllei eh ki long, ñiangraitliang (*tape-worms*), kiba rung shapoh na kaba ngi bam ia ka doh masi

ne doh sniang ba don jingpang. Ka jingdon kine ki khñiang ha ka nierlang (*small intestine*) ka pynmih ka suh ka thar, bad ka kyarum kynram ka kpoh. U wieh (*round worm*) u jrong kumba khadar inshi ; une ruh u im ha ki nierlang. U wieh ksain (*thread worm*) u shong ha ka bynta kaba kham sharum ki nier-wait (*large intestine*); ka jingdon jong une ka pynskuin pyndait ia ka jaka leit khyndew (*rectum*). Ia kine ki wieh, lada ki pynshitom, lah ban pyniap bad pynmih ia ki shabar da ka dawai.

Ki Niangjhur :

Ia ki *khniang* ngi lah ban iohi, hynrei ia ki *niangjhur* ngim lah ban iohi lymda ngi pyndonkam da ki ït tyndong (*microscope*) namar ba ki long kiba ni bad kiba rit haduh katta katta. Ia ka jingdon jong ki ha ka met lah ban shu ithuh tang na ki dak jingpang ba ki pynmih. Kine ki trei bad bar bad poh jong ka met briew. Ia kine la shu khot kyllum da kawei ka kyrteng ki phniang (*the germs or micro-organisms*). Kine ki nuksa harum kin pynshai shaphang jong ki :—

Ngi ia tip baroh ba lada iehnoh ia ka dud katto katne por, kan kylla jew. Kane ka mih na ka jingsain jong ki phniang kiba pynkylla ia ka shini jong ka dud (*lactose*) sha kaba jew (*lactic acid*).

Lada ngi buh thiat khyndiat ha ka um shini, ka pynmih ka jynhaw kaba ki khot ka *Carbon Dioxide*, ka um (*water*) bad ka kiad (*alcohol*), bad ha ka juh ka por, ki phniang ki plung ki im bha.

Kine ki phniang ki im bad ki saia ha la ki rukom rukom : ki don kiba shu pait proh, kiba shu pur, kiba shu ia bteng bad kha pylleng lang.

U Khait (*ring worm*) bad u Niangthyllied (*thrush*) ki long ki jingpang kiba mih na ki phniang ('niangjhur).

Ki 'jingpang ba iabit baroh ki mih na ki phniang. Shisha ym pat da thikna ia ki jaid phniang kiba pynmih kum ia ki jingpang ñiangpyrsit, ñiangthylliew, bad kiwei kiwei de. Hynrei, ngi tip shai kdar, ia kito kiba pynmih ia ka jingpang khlam, ringswai, pangshit, ñianglyngkut bad kiwei kiwei de.

Ki stad (*Scientific men*) ki ba wad jingtip shaphang kine ki khñiang bad ki phniang ki la pynmih ka kitab kaba kyrpang kaba iadei tang shaphang ki kynja khñiang jingpang baroh, ia kaba ki khot ka *Bacteriology*.

5 KA THMA SUTIANG

Ka Kut Sutiang ka don ha Nongkhlieh harud ka Wah Liteiñ, kaba ha Jaintia Hills. Ia kane ka Kut la ker baroh sawdong da ki khlaw bad ki Mawramsong kiba jong, ha kiba don shibun ki krem ki kroh. Hapdeng jong kane ka kut ki don katto katne ki jaka kiba bit ban rep ban riang: kumta, ka la long ka jaka kaba bit eh ia ki rangkiengwait kiengstieh ban shong kut hangta ha ki por hyndai. Ki lah ban im hangta bun bnai khlem sheptieng eiei ia ka bam ka dih, namar ki lah ban ioh jingkyrshan da kaba rep artat hangta. Kane ka Kut ka long kawei na kiba kham pawnam eh ha ki thain Sutnga.

Ki ong. ha ka por ba ki Phareng ki la wan ban jop ia ka Hima Jaintia, dei hangne ba ka thma kaba khadduh bad kaba jur eh ba ka la ialeh ia ki Nongkhlieh bad Sutnga. Ki paid u Manik Dolloi, ynda ki ia shem ba kim lah ban ieng ialeh pyrshah ia ki shipai ki swar ki Phareng, ki la phet iap na khmat jong ki, bad ki la leit rieh hapoh kane ka Kut. Ki shipai kim tip ia kane ka jaka. Kumta ki la leit syntiat ia ki bunsien shisngi shisngi nalor u lum Nongkhlieh. Man ba ki leit kiew kumta ki da riam pher ia lade, khnang ban pyni ia ka jingbun paid jong ki. Hynrei ki paid u Dolloi ki la nangiohi ia kine kiei kiei nangta napoh Kut.

Ha kawei ka sngi ka la jia ryngkhat ba ka la lait ka ding kaba jur hangta hapoh kut, bad ki shipai ki la iohi ia ka tdem. Te, kita ki shipai ki la hiar da ki kynhun sha kata ka jaka bad ki la iaid tawiar ia kata ka kut bun sngi, namar kim shem lynti satia ban rung shapoh.

Ka don tang kawei ka lynti khim kaba ki paid u Manik ki hiar ban leit tong um na ka wah Liteiñ. Don tang uwei u nongkhaï jain uba na Rymbai uba tip ia kata ka lynti Une u ju leit sha ki barabor hangta ban die la ki mar ki mata bad u la iateh kular bad kiba un nym die ia ki da leilei ruh. Ki shipai ynda ki la bna wer-wer ba don kum uta u briew uba tip ia kane ka lynti, ki la wad shitom ia u. Une

ynda ki la khroh bad thong peisa ia u, u la liat lor, bad u la leit ialam ia ki sha kata ka jaka. Kane ka la long hamar shiteng sngi. Ka la don ka jingialeh kaba jur hangta, bad ki la iap khambun ki shipai, namar kim ju mlien ban ialeh ha ki jaka khohruh khohram bad ba kim tip ia ki krem ki kroh kiba don hangta. Naduh kata ka por, ki Sutnga ki la sin ia uta u nongkhaï, u Lait Tdong.

U Manik Dolloi u la rieh hapdeng ka shi tyngwai siej kaba ha khlieh kawei ka synrang. Nangta u la siat bun ngut ki shipai na khap ki sla. Kim shym iohi satia nangno ki wan hap ki khnam hapdeng jong ki : hynrei, khadduh ki la iohi ia ka jingkhih ki sla siej bad ki la siat ia u. U la hap nalor nangta bad u la iap. Ki shipai ki la mait ia ka khlieh jong u bad ki la leit rah ia ka sha Sutnga.

Ynda ki nongbud jong u ki la iohi ba u la iap, ki la mih baroh bad ki la pynliem ia la ki wait ki stieh ha khmat ka Sorkar Pharang bad ki la pan iasuk noh. U rangbah jong ki, u Longti, u ruh u la pyndem ia lade ha khmat ki nongjop. Ynda la thang la tep ia ka met u Manik, ka Sorkar ka la thung ia u Longti, uba na ka jaid Pala, ban long Dolloi hapoh ka jingsynshar jong ka. Une u la long u Dolloi uba nyngkong eh uba la thung da ka Sorkar. Uba ar pat u dei u Iang Dolloi. Une u la kham im slem, bad u la synshar kumba san phew snem palat. U Khulu, uba na ka jaid Sutnga, u la long Dolloi ynda u la iap u Iang Dolloi.

Ki ong haduh mynta, ha ka por lung bnai, ka don ka jingud ba sngewtriem shibun ha kata ka jaka. Kane ka jingud ka wan mih na ki bun ki dong, bad ka pynpaw ba ka la don ka jingiap mynsaw kaba jur hangta. Haduh mynta ki rep ki riang ha kane ka jaka.

Katba ngi tip, kine ki long ki jaid kiba shait long Dolloi ha Sutnga : ki Pala, Sutong, Sutnga bad Muliar.

6. U LORD KITCHENER

I

Baroh ngi sngewbha ban iohi ia u blew uba jrong bad uba khlaiñ. Ban peitkai ia u haba u rah u rong ia kiei kiei kiba khia, bad ba u trei u ktah ia ki kam kiba eh. Hynrei, ngi tip baroh, ba don sa kawei pat ka jingkhlain kaba

kham ha khlieh ia ka bor met, la kam long kaba paw ha kajuh ka rukom, bad kata ka long, ka bor jabieng.

Mynta ngin iathuh ha phi shaphang uwei u briew uba khlain ha ka bor met bad ha ka bor jabieng kumjuh. Shisien ba u la kut jingmut ban trei ia kano kano ka kam, u pynleit lut khoit la ka dohnud bad ka jabieng ha ka, bad um sangeh, da leilei ruh, haduh ban da pyndep janai ia ka. Um ju kren laplah ia kaei kaei khlem da pyrkhat, bad ia kano kano kaba u la kren, u da leh ruh artat, bad u am dukhi sia haduh ba kan da long kam.

Namar ba u long uba iaw bad uba bret tylli ia lade ha la ka kamram, u la long uwei na ki shipai kiba khraw tam ha la ka pateng.

Uta u shipai uba khraw u dei u Herbert Kitchener. Bun na ngi ngi la ju iohsngew ia ka kyrteng bad ka nam jong u. Lehse don ruh napdeng jong ngi kiba ha kane ka ri, kiba la iohi ia ka dur bad ka maiñ jong u. Ki shipai baroh ha ri Bilat ki ithuh bha ia u, bad ki peit sha u kum u Nongialam jong ki, bad ki la kloi ruh ban aiti la ka jingim, bad ban ia um snam ha ka shi hukum jong u. Hynrei, uwei pa uwei na ki, u la dap da ka jingsngewsih kaba khraw haba u la iohsngew ia ka jingiap jong une u rangbah.

Mynta, ngin ia khmih khyndiat shaphang ka jingim jong u, bad ban pyrthuh bud, lada ngi lah, ia ka lynti kaba u la man khraw katta katta. Mano ba lah ban ong, lehse yn don napdeng jong phi ki khynnah shynrang kiba pule ia kane ka jingiathuhkhana, ki ba lah ban kiew lashai lashisngi sha ka jinglong shipai kaba donnam kum u Lord Kitchener hi.

La kha ia u ha ka ri Ireland, bad u la shong khynnah khyllung h. ka ïng kaba tang marwei hi, hapdeng kawei ka pyntha phlang ba jyrngam. Ia kata ka jaka la ker ha kawei ka liang da ki lum kiba jrong, bad ha kawei pat da ka duriaw. Ka don kawei ka nongrit hajan jong ka, bad ym shym la don nongbah ne lynti rel hangta. Dei ha kane ka jaka kynjah ba une u shipai ba khraw u la pynlut la ki sngi ki snem ka jinglong khynnah jong u.

Hynrei um shym sngewkynjah satia hangta, namar u la don lai ngut ki hynmen bad uwei u para. U ialehkai, ia krenkai bad ia trei ryngkat ryngkat bad ki barabor, namar ba kim bun ki para khynnah ha kata ka jaka. U sngewtynnad ban ialehkai tang baroh shipara hi : kane ka jingiaieit jong ki ka la neh haduh ba kin da ia rangbah. U dontang kawei ka hynmen kynthei, bad u la ieit eh ia ka baroh shirta. Kum u khynnah, u la im hapdeng ka mariang bad ka jingim nongkyndong ba synlar ha kata ka jaka kaba kyrpang. Ki ia leit ia wan skul man ka sngi, bad ki ialehkai barabor ynda la wai skul, kum kiwei pat ki para khynnah.

Ha kane ka rukom, ki sngi ki snem jong ki ki wan bad ki leit, bad u Herbert Kitchener ruh u la nangsan nangsan, na ka jinglong khynnah sha ka jinglong rangbah. Te ynda u la biang la ka por ban jied ia la ka kam ha kane ka jingim, u la kut jingmut ban leit long shipai ; bad u kpa jong u ruh u la mynjur sngewbha ia kata ka kam kaba u hi u la mon.

Te ynda u la dap khadphra snem, u leit sha kawei ka skulbah ha ri Bilat, ban pyntbit ialade kum u Rangbah Shipai. Hangta u la minot tyngeh bad u la nang bun kiei kiei. U sngewtynnad eh ban nang ia ki ktien jong kiwei pat ki jaid bynriew, bad u la long uba nep shibun ha kaba hikai ia kine ki ktien, bad uba minot ha kaba pule ia ki. U nang bha ia ka French, German, bad kiwei kiwei de ki ktien jong kiwei pat ki ri. Ha ki snem kiba hadien, u la shem ba ka jingtrei shitom jong u ka la long ka jingmyntoi kaba khraw, ynda u la dei ban leit trei sha kiwei pat ki ri jong ka pyrthei.

Phi tip ba u la long u shipai ; bad ba ka kam jong u ka dei hapdeng ki jait bynriew kiba pher ba pher, bad kiba kren bun jait ki thyllieid. U trei hapdeng ki shipai iong, bthuh bad lieh ; hynrei, baroh ki shipai u Syiem Bilat, ki la kloi ban kohnguh bad ban pha la ka jingim na ka bynta jong u, ha kano kano ka por ba u khot ia ki ban ialehthma.

Mynba u dang shong skul u la kut jingmut ban long shipai, bad ynda u la rangbah u la long shisha kumta. La phah ia u nyngkong eh ban leit sha Palestine, ka ri jong ka Baibl. Ym ia ka ban ialehthma, hynrei ban ringdur

ia ka map jong kata ka Ri. Haba u lait kti lait kjat, u wad jingtip artat shaphang ka rukom im, ki aiñ ki kanun, bad ki ktien ki thyllieid jong kito ki briew. Hadien khyndiat snem pat la phah ia u sa sha Ijipt. Hangta, ha ka pyntha ri shyiap, u la ioh shibun ki nam bad burom

U la long u riew khraw jabieng bad u la pyniaid bha ia la ka kam hangta. Nyngkong eh u la hikai ban nangbha ia ka ktien Arab, bad ban kren kum ki hi, khnang ba un dup sngewthuh bha ia kiei kiei kiba ki don ban iathuh ha u. Teng teng u riam u beit kum ki, bad man la ka sngi u shong halor la ka ut lyngba kata ka pyntha ri shyiap kaba shit kyrang katta katta. U ia shynrojn shynriap bad ki briew baroh kiba u ia kynduh, haneng harum, kiba na ki nongbah ne ki nongrit, lyngba ki jaka ba u dei ban iaid lait, khnang ba u lah ban sngewthuh ia ka jingmut jingpyrkhat bad ki kam ki duk jong ki.

Ha kata ki por baroh ba u la don ha kata ka ri, u la don hapdeng ka jingma kaba khraw ia la ka jingim na ka kti ki Arab, pynban um shym la sheptieng eiei ruh em. Dei hamar kata ka por hi ba uwei pat u shipai donnam, u Charles George Gordon, u la shah kerkut ha kawei na ki nongbah jong kata ka ri. Ki Arab ki la kerkut ia u ha kata ka shnong, bad u la don ha ka jingma kaba khraw ba ioh ha kano ma ka por kin lait rung shapoh, bad kin pyniap ia u lem bad la ki shipai baroh.

"Phah jingiarap ia ngi," u la thoh, bad u Kitchener u la ialeh katba lah ban pyrshang ban pynim ia u Gordon. Hynrei, ha kane ka kynti um shym la lah satia. Ka jingiarap kaba u la phah ka la poi dier ar sngi hadien. U Gordon, bad ki riew shlur jong u kiba la ia ieng ryngkat bad u ha kata ka por, ki la shah pyniap baroh.

Ryngkat bad ka jingsngewsih kaba khraw ha la ka dohnud ban pyrkhat ba um shym la lah ban pynim ia u General Gordon na kum kata ka jingïap, u Lord Kitchener u la dem diap ha la ka kam. Te, ha ka ia kaba biang, u la seng kawei ka kynhun shipai kaba khlain. Da ka jingiarap jong kane ka kynhun u la jop ia kata ka thma kaba la pynioh nam bad burom ha u, bad kaba la pynpaw ruh ia u ha ka pyrthei ba u long u rangbah shipai uba khraw.

Ki don ki briew kiba ong, ba u la long uba eh than bad u bym ju isynei ia kito kiba hapoh jong u. Kam long kumta. U la long uba skhem, uba hok bad uba sbun ha kajuh ka por. Uba kloi ban shahshkor ia kito baroh kiba wan nam ha u ia la ki jingshitom. Ym don uba duk ne uba poh ha khmat jong u : ym don ino-ino i khynnah iba un shu iaid lait khlem da peit ia i. Mynba u don ha Bilat, u ju leit jngoh ia ki Skout ha ki bun jaka. U sngewbha ia ki jingtrei jong ki, bad ia ka mynsiem ba ki trei. U la ong ia ki ba u kyrmen ba ha kawei ka sngi shibun na ki kin long ki shipai kiba la kloi lada donkam, ban ieng na ka bynta la ka ri.

Ynda u la pyndep la ka kam ha Ijipt, u la wan phai sha la shnong. U paitbah byllien u la ap ia u katba u dang hiar lieng. Ki la sngewsarong ia ka jingtrei kaba u la pyndep sha shiliang duriaw, bad ki la ia risa sa risa da ka jingkmen kaba khraw. Ki kynthei donburom ki la tur haphang ban ia kynjut kti bad ban ia krenkai bad u ; hynrei u la long uba jar-jar, uba shynrain briew, bad u bym don ktien. Ki khynnah ki ia kaweh kti bad ki ia ber syntiew halor jong u. U shu wiat kylliang ia kita ki khynnah kiba ia shad phuhmat sawdong jong u.

Hadien kata la phah pat ia u ban leit sha South Africa, bad la ai nam Lord ia u naduh kata ka por. Ka thma hangta pyrshah ia ki Boer ka la neh la katto katne snem. Ki Phareng ki la shah rem kdur shi kdur ; bad ka jingialeh ka la sdang ban i kumba ki nongshun kin sa jop shisha. Ha kawei ka por la ioh ia ka khubor kaba sniew tam ha Bilat, bad namarkata la ia khot ia ka '*Ka Taiew Dum.*' Bad ki la pynkhreh kyrkieh ban phah shipai mar mar shata.

II.

Kumta la phah ia u LORD ROBERTS sha South Africa bad shikynhun ki shipai ban iarap ia ki. U Lord Kitchener ruh u la leit ryngkat bad u, kum u nongpyniaid rangbah jong ki shipai ki swar. Tang khyndiat por hadien ba ki la iuh kjat halor ka khyndew South Africa, ka thma ka la kylla. Da ka jingiarap jong ki, ia ki Boer la beh kylla pat. Kumta ia ka thma la jop, ha ka jaka ban rem ; bad, la ka thma ka la neh slem eh, pynban ki la lah tip lypa ia ka

jingkut jong ka. Sa shi snem hadien u Lord Roberts u la leit phai pat sha ri Bilat, bad u la iehnoh ia u Lord Kitchener ban shimti ia ka jaka jong u, kum u Nongialam ba ha khlieh tam jong kata ka kynhun shipai ha South Africa. Bad u la trei bha ia la ka kam haduh katta, ba ha kaba kut kata ka thma, la kyntiew ia u sha ka kyrdan kaba kham haneng.

Mynba u dang trei kum u shipai U Lord Kitchener u la iaid bad iohi bun ki ri. Hadien kata la phah ia u ban wan sha ri India ban long u Khlieh jong ki shipai ki swar hangne

Sa shisien pat u la aiti lut ialade bad met bad mynsiem ha la ka kam. Nyngkong eh u la pyrshang ban tip ia ki briew kiba ha ka ; hadien kata u la sdang ban trei katba lah na ka bynta jong ki. U la kham pynbha ia ki kynhun shipai ban ia kaba ki la ju long mynno mynno ; bad ki la long kiba la kloi ban um snam na ka bynta la u Syiem Patsha, haba u la khot ia ki ban ialeh thma. U la trei katto katne snem ha kane ka kam ; bad la don kam pat ia u sa shisien sha Ijipt. U la ia ithuh lypa bad ki briew jong kata ka ri, bad ki ruh ki shaniah eh ia u. Kumta u la long u briew uba bit eh ia kata ka kam.

Hynrei, dei namar ka kam jong u ha Bilat, ba ka nam jong u ka la phriang kylleng ka pyrthei. Ha kaba sdang ka thma Bah, ka ri Bilat ka la don shibun eh ki liengiapom bad ki riewlieng, hynrei ka duna shibun ha ka liang ki shipai ki swar.

Ka la don ka jingkyrpad na ri France bad Belgium: "Phah jingiarap ia ngi ban pyllait ia ki ri jong ngi na ki nongshun" Bad ka ri Bilat kam lah ban shu sngap kyllut ia ka jingkyrpad ba sngewsynei kum kane na la ki lok, bad dei hamar kata ka por ba u Lord Kitchener u la pynpaw aiu ba u lah ban leh. U la tip ba u donkam ban ioh shipai shuh shuh ; hynrei u sngewthuh ruh, ba u shipai um larkam eiei lymda la hikai bha shuwa ia u.

U la sdang ban trei kam shisyndon. Nyngkong u la pynbna ba u donkam shimilian ki shipai thymmai. Phi la ju pyrkhat, haduh katno ka jingbun u paid shi milian ? Phi la ju kheiñ haduh katno por kan shim ia ki shihajar ngut ki shipai ban iaid lait ia phi? Phi tip ne em ban sah

prek shi milian ha ka kynroh, kan shim por ia phi haduh da ki bnai ban pyndep !

Hynrei la u la wer bun katta, u la tip shai ba kin ia mih paitbah ki tang shu iohsngew ia ka kyrteng jong u. Kumta ki la ia tuid na kylleng sawdong ka ri, bad ba riewspah bad ba duk, bad nongsor bad nongkyndong, haduh ban da kot shi milian. Ki briew ki la wan, hynrei ka kam jong u kam pat dep. U la dei ban pynkhreh lypa shano ban phah ia ki ban hikai ialehthma, bad mano ban hikai ia ki ha la ki kam ki kam. U la dei ban shna lypa ia ki ïngjaiñ ba kin shong kin sah, bad ban pynbiang ia ka bam ka dih jong ki naduh haduh. U la trei shitom, bad u la trei haduh ban da pliah. Um shym klet wat ia kiei kiei kiba rit tam eh, khnang ban pynsuk pynsaiñ ia kine ki briew, kiba la aiti ia lade na ka bynta kane ka kam kaba khraw kaba u la wer.

Kumta la hikai ia kane ka kynhun shipai kaba khraw, bad la phah ia ki sha ki madan ialehthma. Ki don kiba la leit sha France, bad sha kiwei kiwei ki ri, ha kiba ka thma ka jur. La ju khot ia kane ka kynhun, "*Ka Kynhun U Kitchener.*" Don napdeng jong ki, kiba la pynpaw ia la ka jingtbit bad ka jingshlur, bad kiba la ioh ia ka *Victoria Cross*, kaba long kawei na ki khusnam kiba ha khlieh tam ba uno uno u shipai u lah ban ioh.

Kane ka kynhun kam pat biang. Dang donkam shuh shuh sa kumba ar shah ki briew. Sa shisien pat u la wer briew na Bilat, bad sa shisien pat ki la ia mih da ki spah bad ki hajar na ki dong baroh, ki da iehnoh la ki ïng ki sem bad ki kam ki duk ban ialeh na ka bynta la u Syiem bad ka ri.

Ha ka snem kaba ar jong ka thma Bah, ka kam ka la dawa ia u ban leit sha Russia ba ma u bad ki rangbah kiba hangta, kin ia thaw lad da kumno ban ialeh ia u nongshun jong ki. Hynrei ka lieng kaba la kit ia u, ka la ngam da ka jingbthei ka dingdamait duriaw ba la ber ki nongshun ha sla um. Ka duriaw ka sniew than eh ha kata ka por bad ki lieng kynda ba ju kit da ki lieng bah, kim lah satia ban iarap eiei. Kine ki lieng rit kim lah ban ialeh pyrshah ia ki jingpynshad kynting jong ki dew bad ki

jingatphyllung ; kumta u Lord Kitchener u la iap jyllop lem bad la ki lok hangta.

Tang khyndiat ngut ki la lait im da ka jingkyntait ka um sha ryngkew. Kine ki lait im tang ban ioh iathuhkhana ha ngi kumno ba uta u shipai ba donnam bad ba khraw u la ia kynduh bad la ka jingiap. U la iap kum u khlawait bad u riewshlur.

---

8. KA THMA HA TROY

(U KULAI DIENG)

La slem slem bah, la don kawei ka nongbah kaba donnam kaba ki khot ka Troy. Shabar ki kynroh ba skhem jong ka, la don ka kynhun shipai kaba khraw jong ki Greek kaba la kerkut ia ka, bad kaba la ialeh thma pyrshah ia ki briew kiba shong hapoh jong ka. La jan dap haduh shiphew snem b. ki Greek ki la pyrshang ban pyntwa ia ki kynroh ba skhem jong ka bad ban ioh rung shapoh kut. Hynrei baroh shi katta, ki trai shnong ki la lah ban beh ia ki.

"Ha peit shatai ! kitai ki la leit phai noh ! Ki la leit phai lut baroh !" la pyrta kita ki trai shnong nalor ki kynroh. Kata ka la jia ha ka por mynstep, bad kane ka khubor ka la sawa naduh khlieh haduh kjat shnong.

Ki Greek shisha ki la leit phai noh ! Bad ka tang shu la phriang sawdong kata ka khubor ha shnong ha thaw, ki briew ki la ia mih lut ban leit jngohkai ia kata ka jingphet kaba la shu jia kyndit kyndit. Ki la iohi da la ki khmat ba ka la long shisha kumta ; kata ka kynhun ba khraw kaba la kerkut ia ka shnong baroh, ka la king ia la ki lieng sha pdeng duriaw. Kita ki lieng kiba la leit jngai jngai noh na kata ka jaka, ki la pynpaw ba ki Greek ki la lah duh jingkynmen ban jop ia kata ka nongbah, bad ba ki la leit phai noh sha la shnong. Te, da ki kynhun kiba khraw ki la ia mih shabar ki khyrdop shnong, bad ki la ia iaidkai ha ki jaka baroh ha kiba ki nongshun jong ki ki la sah baroh shi katta.

Kyndit kyndit, ka la mih ka jingpyrta kaba jam bad kaba la pynwin ia ka shnong baroh kawei; bad da ka jingsngewphylla kaba khraw, ki briew ki la ialang baroh sawdong ia uwei u Kulai Dieng uba heh, ia uba la thaw bad ba la iehnoh da ki Greek. Kim pat ju iohi mynno mynno ruh ia u Kulai uba heh bad uba jrong kat uta. Shispah ngut ki khynnah ki dang biang eh ban shong halor ka met kaba heh bad ba skhem jong u, ki kjat bad ki kti jong u ki heh kat ki dyngkhong dieng bah.

"Balei kein ba ki ieh hangne ? Hato ki Greek ki la iehnoh khnang na ka bynta jong ngi mo ade ? Imat u dei u kynja jingainguh kñia sngewbha jong ki ia ki 'lei khyrdop ki 'lei kharai jong ki ? Hato un pynmynsaw ne em ia ngi ?" Kum kine bad kiwei kiwei de ki jingkylli ki la mih hapdeng jong ki, khlem sngewthuh sngewthaw shuh ; hynrei ym don uwei ruh uba la lah ban jubab ia ki.

Ym don ba tip da kumno uta u kulai u la wan poi hangta, bad ia ka ban lei ba la thaw ia u. Ki don hapdeng jong ki kiba la kwah ban pynrung ia u shapoh shnong. Kiwei pat ki la mut ban thang noh ia u. Kumta kita ki briew ki la ia kren, ia kylli, ia lyngngoh bad ia khmih kai ia uta u Kulai Dieng uba phylla.

Ha kaba kut, uta u paitbhur baroh u la sdang ban ia pra, bad katto katne ngut ki rangbah kiba khlain ki la sdang ban pyntwa ia ka kynroh shnong. "Namar une u kulai u dei ban long ka jingainguh sngewbha ia ki blei," la pyrkhat bieit kita ki briew kiba ia don hangta, "bad, lada ngin pynrung ia u shapoh shnong, un iarap shibun eh ia ngi."

Kumta ki la ia trei shitom da la ka mon sngewbha. Ki la pyntwa katto katne ia ka kynroh, bad shi kynhun ki rangbah kiba khlain ki la ia ring ia uta u kulai shapoh shnong. Ynda ki la lah pynrung, ki briew baroh ki la ia lamwir da ka jingkmen kaba khraw. Ki la ia dih buaid ia ruwai, ia kmen, bad ia shad sngewbha ; bad ynda ki la thait, ki la ia leit thiah suk ha la ki jingthiah, ryngkat bad ka jingpyrkhat ba ki la lait mynta na ka kti jong ki Greek.

Hynrei, ha kata ka miet ba dum bad ba kynjah, la iohsngew ia ka jingkhihwin kaba khraw. Uta u kulai Dieng u la ieng khlem khih, haduh ban da plie ia ká jingkhang

kaba na sha krung jong u da ka jingkhyrwait kynsan ia u bnoh, bad shi kynhun ki shipai kiba la kieng atiar na khlieh ha kjat ki la ryngkoh napoh jong u. Te la iohsngew ia ka jingwin kaba khraw na shabar shnong. Ki Greek ki la wan kylla pat bad ki la rung shapoh shnong na ki khyrdop kiba la plie rynghang mynta.

Da ka jingrisa kaba khraw, kita ki briew ki la mih napoh u Kulai, ki la iaid lyngba ia ka shnong ka thaw baroh kawei ; bad, katba kin da kyndit kita ki trai shnong, ki lynti bah baroh ki la khapngiah da ki Greek, bad ym don mano mano shuh ba lah ban khang ia ki. Kumta ha kaba khadduh, hadien kumba shiphew snem, ia ka Troy, la jop thiaw ; bad dei da uta u Kulai Dieng ba phylla ba ki Greek ki la ioh ban rung shapoh kata ka nongbah ba skhem, bad ba ki la lah ban pynjot thiaw ia ka.

---

9 SHAPHANG KI BALOON BAD KI AEROPLANE

(KUMNO U BRIEW U LA JOP IA KA LYFR BAD KA SUIN.)

I.

U Briew u long u jingthaw uba phylla tam na ki laiphew mrad kiba don ha ka ryngkew, ha um, ha suiñ bad shapoh ramew. U Blei, Trai Nongthaw, u la thaw phylla eh ia u : ha kawei ka liang u long uba tlot tam, bad ha kawei pat, u long u syiem bad u kynrad jong ka jingpynlong baroh. U don ka sap da kaba u lah ban pyrthuh ia kiei kiei kiba u iohi sawdong jong u, bad u da ka kian jong u u lah ban mut rngai ia ki dur maia kiba un sa pynlong hadien habud, bad u thaw ki lad kumno ban kot sha kita ki jingangnud jong u. Um long u jingthaw uba mon ban sah hajuh. Da ki buit jong u, lah ban ong, u la jop ia ka ryngkew, ka sla duriaw, bad ka poh duriaw, U thaw ia ki Motor, ki Rel bad ki bun rukom ki kali ban iaid ha ryngkew ; u tei ki liengkhaï bad ki liengiapom kiba khraw ban pam ia ki darlieng (*routes*) kiba jngai na kawei ka kadlieng sha kawei pat : u shna ki lieng-suhkhlieh kiba lah ban ngam bun kynta shapoh um. Bad khadduh eh, ha kine ki por jong ngi, u la shem ia ki kor ba phylla eh

jong ka Aeroplane, bad ban her ia ka suin kumba her ki sim bad ki briew ha ki Puriskam hyndai.

Ka don ka khanatang ki Greek hyndai. ba shisien la don uwei u riewstad uba kyrteng u Daedalus bad u khun jong u, u Icarus, ia kiba la set byndi da u Syiem Minos jong ka dewlynnong Crete. Kine, ynda ki la shong katto katne por hangta, ki la thaw lad kumno ban lait da kaba her na suiñ. Ki la thaw ki thapniang kiba heh da ki sner sim bad ki la pyndait ia ki da ka bthing. U kpa u la her kham sha tbian bad u khun pat namar ka jingpyngngad bad sngewtynnad, u la sngewsarong bad u la her kham sha jrong. Hynrei, namar ka jingshit jong ka sngi, ka bthing ka la um bad u la hap shapoh duriaw bad u la iap. Ki ong, ha kane ka ri jong ngi ruh hyndai, la don uwei u briew uba na *Shangpung* uba la iohi kum kane ka jingihuhpaw ban her kum ki sim. Shisien u la mih na ïng bad la ka knup bad ki trab, bad u la ieng na khlieh jong kawei ka lyhuh ; u peit ia ki lyoh bad u la kwah ban jngi halor jong ki. Kumta u la ryngkoh nalor nangta sha poh kata ka riat, ryngkat bad la ki trab bad ka knup.

Kine ki long tang ki puriskam, lehse, hynrei ki iathuh shai ha ngi ba ka la don ka jingkwah bad jingpyrkhat hapoh u briew la slem bah shaphang kumno ban jop ia kane ka suin kaba iar bad phylla eh.

Ki briew ki la pyrshang la bun bun sien ban her ha ki spah snem ba la lah da ki rukom rukom ki buit bad ki kor, bad ha kawei ka liang, baroh ki la shu pule lehnohei ; hynrei ha kawei pat, ki la mait lynti sha kiei kiei kiba khraw jong kane ka Pateng mynta. Ha ka snem 1782 bad 1783, la don ar ngut shipara, kiba ki khot ki Montgolfier, kiba la shem nyngkong eh ia ka buit ban pynkiew ia ka Baloon da ka kynja lyer khluit. Hynrei dei ha ka snem 1783, ba la don ar ngut ki briew kiba shlur kiba la shong ha kawei na kine ki Baloon ; bad shen hadien kata, ki la her bun kiwei pat ki briew na kawei ka jaka sha kawei pat. Hadien katto katne por pat ki la shem ia ka bor jong ka jynhaw hydrogen, bad ba ka long kaba khambha shibun ban ia ka lyer khluit. Kine ki Baloon ki her tang kat sha ba lam ka lyer : kim lah ban

ialeh pyrshah ia ka. Ynda kumba sa shispah snem hadien ki sa sham ia ki kor kumno ban ialeh pyrshah ia ka lyer bad ban king kat sha ba u majisuiñ u mon.

La ki la don bun ki jingduna bad ki jingma, ha kaba her da ki Baloon, pynban kito ki riewstad kim shym la man thait ha kaba ialeh ban wad ki buit bad ki lad kiba thymmai kumno ban pynjanai ia ki. Kumta ki la nangkham jop suki pa suki ha la ki jingpyrshang. Ha ka snem 1901, ar ngut ki *saiantis* na Germany, ki la lah ban her kumba hyndiew mail sha suin. Ha ka snem 1913, u wei u French u la her kumba 1500 mail, na Paris sha duh Russia. Ki briew ki la ioh jingtip kiba thymmai shaphang ki syrtap lyer kiba ha suin, bad ki lat-lat jong ki erkhriat kiba don ha ki syrtap syrtap jong ka.

Hadien ki la pyndait sa bad ki kynja kor ki ban niat bad mait lynti ia ka Baloon pyrshah ia ka lyer. U Santos Dumont uba na Brazil, America, u la thaw ka Baloon kaba jrong shyltuiñ, bad ha ka snem 1901, u la ioh ia ka buskit kaba heh, namar ba u la lah ban her sawdong ia ka *Eiffel Tower* ha Paris, bad ban wan kylla pat na ka jaka ba u la mih hapoh shi kynta. Hynrei u Major Von Parseval uba na Barbaria u la thaw ia ki Baloon kiba lah ban pynphai kat sha ba u majisuiñ u mon.

U Count Zeppelin uba na Germany, u la thaw ia ki lieng suiñ kiba da ka mar bad kiba ki met bah jong ki ki long kum u *shrut*. U phiah ia ka met jong ki la ki bun kamra bad u pyndap ia ki da ka jynthaw hydrogen suda. Lada kano kano na kine ki kamra ka bthei, kita kiwei pat kin nym leilei. Ia ka *enjin* bad ki jaka shong briew la shu sdien ha ka met bah. Ha ka snem 1910, da ki lieng kiba kham heh bad kham bha, u la lah ban pynlier kumba lai spah mail ha ki khyndai kynta tam. Dei hamar kano ka por artat ba ki la kit nyngkong eh ia ki nongleit jinglieh da ki liengsuin, bad, namar kata ka daw, ka la long ka por kaba sahnam haduh mynta mynno. Hadien kata u la nangthaw shuh shuh ki lieng kiba kham heh bad kham khlain, kiba lah ban kit kumba arphew ngut tang ki nongleit jingleit, khlem khein ia ki nongtrei bad ki nongiarap jong ki. Kine ki lah ban her kumba

sanphew mail shi kynta. La katta ruh bun na ki ki la bthei haba ki la ia kynduh bad ki lyer kiba jur ha suin. Shisha ki briew ki la lah ban pynphai bad ban hiar ha ki jaka kiba ki mon, hynrei ki jingma bad ki jingmynsaw ki dang bun hi.

Ha ka Thma Bah kaba nyngkong la pyndonkom ia kine ki *Zeppelin* (la khot kumne na ka kyrteng jong u nongshna nyngkong jong ki) ha ki bun rukom ki kam thma. Ki la her lyngba ia ka duriaw North Sea, bad ki la pynhap bomb ha ki bun ki bynta jong ka ri Bilat ; ki la her ruh nalor ka ri France bad ki la pynhap bomb ia ka nongbah Paris. Kine ki lieng ki la dei ban her shajrong eh, namar ki don ki suloi pynshad kiba la thaw khnang ban siat sha suin pyrshah ia ki : kine ki siat da ki kuli kiba ar sien bthei. Kumta ka la long kaba eh shibun ia ki ban bret bomb ha ki jaka ba ki thmu bad ba ki kwah na shatei shajrong. Haba ki bomb ki hap ha ki jaka ba don briew bad ki nongbah ki pynjulor haduh katta katta ia ki jingtei bad ki mynsiem briew. Haduh kine ki por mynta ki dang pyndonkam ia ki Baloon ha kaba jngoh bad syntiat ia ka iaid ka ieng ki nongshun ha ki por thma.

II.

Ngi tip ba ki kor ka Baloon ki kham sting ban ia ka lyer, hynrei ka jingjop ba khraw bad ba phylla eh jong u briew ka long, u la shem mynta, ba u la lah ban her ha suin da ki kor kiba kham khia ban ia ka lyer hi. La kham slem ba ki briew ki lah ban per ha suin da kaba shu pynsyntuid kum ka Sylli na kliar jong uwei u dieng sha trai jong uwei pat, hynrei kim pat lah satia ban king ha suin bad ban her kat sha ba ki mon. Shisien u Otto Lilienthal, uba na ri Germany, u la peit bniah ia ka jingsuh jong ka thring na shajrong, bad na kata ka jingkhmih thuh u la thaw ka kynja synduk kaba long kum ki thapniang bad u idong ia kiba u la pyndait ha la ki tyrpeng, bad da ka jingtei minot bad jingpynshitom jong u, u la lah ha kaba khadduh ban pynphai bad ban hiar ha ka jaka kaba u mut, na khiar jong ki lum bad ki jaka ba jrong. Une u la her kumta kumba ar hajar sien ia...

shuwa ba un iap ha ka jingher ba khadduh eh jong u : u la iap ha ka snem 1896.

U Sir Hiram Maxim, u nongshem uba stad jong ki kor, uba na Bilat, u la thaw kawei ka enjin ha ka snem 1894, kaba la jan lah ban kiew bad ban her hi sha suin ; hynrei um shym la iaineh bad u la shu kein noh hi ia la ki jingpyrshang wad buit baroh. U Prof. S. P. Langley, Washington, u la ioh bun lak tyngka na ka Congress ban pynlut ha kaba wad buit bad ban thaw ia ki Liengsuin. Une u la shem bun ki kor kiba lah ban her hi khlem shong briew. Kumta, ha kaba khadduh, u la thaw kawei ka kor kaba heh kat ban shong artat bad u briew ha ka. U la pyrshang ban pynher ia ka, hynrei kam man kiew satia. Hadien katto katne por pat, u la pyrshang ban pynher biang ia ka, hynrei ha kata ka kynti ruh u la pate, bad dei ha kane ka jingpyrshang kaba ar sien jong u ba ka kor jong u ka la khein bad ka la duh artat. Te, naduh kata ka por artat u la wai noh ban wad buit thymmai, namar u la lah pynlut khoit ia ki tyngka baroh kiba u la ioh na ka Congress. Ki ong, ba ka pynthei ka la rkhie bein ia u, bad u la iap da ka jingsngewsih bad pait dohnud. Pynban ki nongmih bteng jong u, ki la shem ba u la lah lap ia ka buit kaba dei, bad ba ka kor jong u kan jin da la her lada u la shu iaineh sa tang khyndiat bad pynkylla tang katto katne ki bynta. Namarkata, ki ong, ka long tang kaba hok eh ban ong, ba u Langley u dei u '*Lamphrang*' jong ki kor pynher baroh.

Ha Dayton, Ohio, la don ar ngut shipara, u Orville bad u Wilbur Wright, kiba la don ka kynja dukan-tharamot ia ki kor bad ki motor-saikl. Kine shipara ki la wad buit da kaba thaw ki Lieng-synrtuid kiba ki lah ban shem ia ka jingheh bad ka dur ba paka tam na ka bynta ki thaphlang jong ki Liengsuin, ha ka snem 1900. Te, khnang ban nym don mano mano ba pynwit ia ki, ki la leit sha ki rud duriaw jong ka North California. Ha ka 17 tarik u December 1903, ka kor jong ki ka la kiew ha sla khyndew ryngkat bad u briew uba shong ha ka, bad ka la iaid kumba sanphew khyndai sekon ha suin. Nangta ki la ioh buit kumno ban her, bad ki la wad ki kor thymmai

shuh shuh ban nang pynjanai ia kaba ki la lap. Hadien bun bun ki jingpyrshang, ha ka snem 1905, ki la lah ban her kumba arphew saw mail, bad ban sah ha suin kumba ar kynta shiteng. Kine ki nong-America, baroh ar ngut shipara, ki la shem ia ki kor kiba kham phylla ban ia ka jong kino kino ki saiantist kiba mynshuwa, ne, kiba ha ka por jong ki.

Ka pyrthei ka la lyngngoh ngain ia kane ka jingshem buit jong ki, bad ka la lynga da ka jingpisa bad ka jingkmen kaba khraw. Naduh kata artat, ka pyrthei ka la sngewthuh, ba u briew u la jop ia ka lyer bad ka suin ha ka rukom kaba kham thymmai bad kham janai. Tang hapdeng khyndiat bnai hadien kata ki riewstad ha ki ri shai baroh, ki la thaw ia ki Liengsuin na kane ka jingshem ia ki kor bad ki bor kiba khamkhlain bad khambha ban ialeh pyrshah ia ka lyer bad ka suin, ne, ka hawhaw. U briew u la lah ban pynher bad pynphar ia ka liengsuin kat sha ba u mon, bad ban hiar ryngkew khlem jingma.

Ia ki *Aeroplane* kiba don ar tylli ki thapniang ki khot *Monoplane*, kito kiba don ar jur pat, ki khot *Biplane*. Tang teng ki *Monoplane* ki lah ban don tai tylli ki thapniang.

III.

U Bleriot ha ka snem 1909 u la her da ka liengsuin na Calias sha Dover : u la long ma u uba nyngkong eh uba la her na suin ia ka English Channel. Naduh kata ka por la mih ter shi ter ki briew kiba shlur bad kiba la her jngai jngai eh ha ryngkew bad ha sohmyndur.

U Glenn H. Curtis, u nong-America, u la shna ia ka liengsuin kaba ki jer, *Hydroaeroplane*, ne, *Hydroplane*. Kane ka long hi kum ka Aeroplane, tang ba ka don ki liengkynda ba la pyndait skhem bha ha ka. Ka lah ban kynting sha suin na sla um bad ban hiar pat khlem jingmynsaw. Ha ka jingshisha, ka long ka kynja liengduriaw kaba lah ban her bad ban per.

Ha ki snem kiba nyngkong, bun bun ki majisuin ki la iap, namar kim pat sngewthuh ia ki jingkylla ki syrtap

lyor bad ki syrtap ba pher jong ka suin. Hynrei, da ka jingiap bad jingshlur jong ki nongmih bieng jong ki, ki la ioh bun ki jinghikai bad ki buit thymmai kumno ban ialeh pyrshah ha suin ia ki jingma bad jingeh kiba u briew u lah ban ia kynduh. Ki la shem mynta, ba katba u briew u nangkiew shajrong katta nangduna ki jingma bad ki jingmynsaw, namar lada jia ba ka kor ka iap ne ka sniew, u ioh por ban khyrwait bad ban pynphai bran bran. Ki don ruh kiba ong ba ka jingma ha suin ka kham duna shibun ban ia ha duriaw mynta. Ka jingma kaba khraw eh ha suin ka long haba ka kor ka sangeh ne ki khein kynsan kynsan ki tiar. Haba jia kumta, ka thung khongpong khongdeh kum ka korkudi dkut sai pdeng. U majisuin u dei ban long uba phikir, uba bat ia la ka jingtipbriew bad uba palei hapdeng ki jingmynsaw bad jingma baroh.

Ki kor kiba mynta ki lah ban her da khongpong bad da arsut. Uba la pyrshang nyngkong eh ban her kumne dei u Adolphe Pegoud uba na France. Mynta ki lah ban her kylla prah ha suin khlem jingmynsaw eiei ruh ern. Kam don jingma eiei ha kane ka rukom her kylla baji, hynrei ka shu don tang ka jingsngewwit ia ka jingkiew snam ki khmat ynda la kylla bunsien eh. Shuwa ba kin leh ia kane, ki briew ki dei ban da pyndait bha ialade da ki panpoh na ki tyrpeng bad ka syngkai ha ka shuki ba ki shong, lane kin hap khongpong iar-ly-iar na suin.

Ha suin u maji um sngewthuh ia ka jinglah shiliang ka lieng jong u, hynrei u sngewthuh bha haba ka thung sha khmat ne shadien. Shisien, uwei u majisuin u la jah hapdeng ki lyoh, bad u la kulmar thlim hangta. U pynher la ka pynher bad um tip satia ba u la lah her da khongpong. Hadien katto katne u la iohsngew ia ka jingshon ki panpoh tyrpeng, bad u la iohi ba ki tiar jong u ki la hap shabar napoh pla. Kane ka la pynkyndit ia u, bad u la sngewthuh ba u lah her la katto katne por da khongpong.

Ha kata ka thma Bah, ki shipai ki la pyndonkam ha ki bun rukom ia ka Aeroplane. La hikai ia ki samla ha ki skul ban ñiah bad ban pynher ia kine ki liengsuin;

bad hadien kata la phah ia ki sha ki madan ialehthma ban iarap ia ki kynhun shipai. Ki lieng-syntiat ki kiew dang phyrngap bad ki her sawdong sawdong ia ki madan ialehthma, bad ki ai khubor sha la ki lok ia ka iaid ka ieng ki nongshun. Teng teng ki kiew shajrong bad ki suh kynsan nalor ki kharai iapom ki nongshun bad, ki shon dur ia ki jaka shong jaka sah jong ki. Ki ju siat ia ki Aeroplane da ki suloi pynshad bad ki kuli bthei ai sien. Lada ka lieng suin ka kiew saw hajar phut shajrong ka kham lait na ki kuli. Haba dei ba dei pat, ki her sha ki pud jong ki nongshun bad ki pynhap bomb ha ki jaka buh kuli bad bakhor, ne ki rel kiba kit tiar iapom bad ki shipai ki swar, ne u phud u pyrton uba krih ia ki madan ialehthma.

Teng teng ki Aeroplane ki king ha suin bad ialeh para maki. Ki ia swait, ia thap, ia siat bad ia knieh ia ka kabu ban ia pyniap para ki. Kane ka long ka por kaba ma tam eh ia u nongking liengsuin. U Pegond u la ialeh bun ki thma suin para marwei. Ha kawei ka por, u la hap, bad Aeroplane bad briew, hapdeng ka jingialeh kaba kum kane. Hynrei, da kumno-re u la lait mynsaw bad u la ioh pyniap ia u nongshun jong u. U la kiew ha ka liengsuin uta u German, bad u la her kylla pat sha la ki paralok. Hynrei tang hadien khyndiat taiew u la shah siat ha ki nongshun bad u la iap.

Ym lah ban ong lypa sa aiu kin dang shem thymmai shuh shuh shaphang ki Aeroplane. Kine ki liengsuin mynta ki her na kut sha kut pyrthei lyngba ki duriaw, ki sohmyndur bad ki dewlynnong. Ki kit ia ki nongleit jingleit, ki nongkhai bad ki shithi na kawei ka dong ka pyrthei sha kawei pat tang ha pdeng khyndiat sngi. Lashai lashisngi, katba ki nang laid ki sngi ki snem, ki kam mardor baroh jong ki nongkhai pateng bad ki nongsain hima sima kin pyndep kam da kaba shu her na suin

Lehse, ha kine ki khyndiat phew snem hadien, kine kiei kiei kiba pynlyngngoh ia ngi mynta, kin long tang kiei kiei kiba rit eh ha khmat ki jingstad kiba u khun bynriew un dang shem ha pdeng jong ki jingphylla kiba don ha ki par jingstad ba la lum thup jong U Blei.

Shisha ka Aeroplane ka la long ka daw bah jong ki jingkyrkhu ia u khun bynriew mynta ki por, hynrei, ka bha ruh ba ngin pyrkhat ia ki puit khuid jong ka Kitab Jingpynpaw, kumno ba ki tap ia ka suin, bad ba ki theh sha ka pyrthei ia ka jingtim bad ka ding halor ka shynrong khlieh jong u khun bynriew. Ki jingkyrkhu bad ki jingtim ki ia iaid synrap synrap ha ki jingshem ba stad jong u khun bynriew shitylliup ka pyrthei.

KA JINGIAID PYRTHEI U ULYSSES

I.

Ha kawei ka por la don uwei u Syiem jong ki Greek uba khraw bad uba donnam eh. Ka kyrteng jong u ka long u Ulysses, bad u la long u Syiem jong ka dewlynnong Ithaca. Une u Syiem u la don uwei u khun shynrang uba dang rit, ia uba u ieit thep mynsiem eh. U la sngewsih ym lah ong shuh, haba, ha kawei ka sngi, u la dei ban iehnoh ia ki ban leit ialehthma sha kawei ka ri kaba sha jngai eh.

"Ngan sa wan phai kloi sha phi," u la ong, bad u la king noh soit ia la ka lieng, ryngkat bad la ki maji ba shlur bad ki khlawait jong u. Hynrei u la leit jah slem slem eh shata, namar ba ka thma ka la neh haduh shiphew snem lynter. Ka tang shu kut kata ka thma, u Ulysses bad ki briew jong u, ki la ia kiew lieng biang sa shiwat ban leit phai sha la ka ri, ia kaba ki la ieit thoin thoin. "Shen, ngin sa poi pat sha la ki ing ki sem!" ki la ia krenkai sngewbha hangta ha lynti.

Hynrei ka la shim por sa jin shiphew snem shuwa ba kin ioh iuh kjat pat ha la ka ri. Namar bun bun eh ki jingjia ba phylla kiba ki la ia kynduh ha ka lynti jong ki, katba ki dang ia leit phai. Shen, haba ki la kiew lieng na Troy, ha kaba ki la ialeh ia ka thma kaba khraw, la khie ka eriong erngit kaba jur eh. Ka la kawut bad paswut ia ki lama, bad ka la tar lyngkhot lyngkhai ia ki. Ka la kynting ia ka duriaw bad ka la pynmih ia ki dew kiba ieng, kiba pathait ia ka madan jong ka lieng baroh kawei bad ki da pyndkut lyngkhot lyngkhai ia ki tylliat jong ki lama, bad ia ki dieng baroh kiba la don halor jong ka.

U kyllang bad ka eriong ki la khie halor ki duriaw : bad ka miet ka dum synñia katta katta, ba ym lah ban iohi ia ki khlur bad ka suin bneng. Kane ka lyer ka la neh haduh khyndai sngi khyndai miet. Ki maji kim lah shuh ban pyniaid ia ki lieng, bad la rong noh ia ki da ka lyer sha jngai na ka lynti iaid jong ki. Ki la sheptieng ym don pyrthei shuh, bad ki la ia pyrta da ka jingsheptieng kaba la pynlamwir ia ki, "Ngi la iap ! Ngi la iap ! Ngi la bakla lynti !"

Ha kaba khadduh, ha ka step kaba shiphew, ki la leit poi ha kawei ka ri kaba phylla. Ka lyer kam shym beh kyrthep shuh ha kata ka por, bad kata ka eriong erngit ka la iaid lait ia ki. Ka sngi ka la phyrnai kdiar, bad ki lieng jong ki ki la poi sha ryngkew da ka jingkyntait jong ki dew kiba jur ha kita ki miet. U Ulysses bad ki briew jong u, ki la hiar na la ki lieng bad ki la dap da ka jingkmen ka bym lah shuh ban ong, haba ki la ioh ban iaid pat sa shisien halor ryngkew.

U Ulysses u la pyrta jam, "Waw, ka jingitynnad kane ka jaka!" Naba kata ka jaka ka la long da shisha kaba itynnad eh. Ki syntiew kiba har rukom ki rong ki rup ki phuh hangta. Ka lyer batemon ba pyngngad hirhir ka beh hangta, bad ka sieng da ki jingiwbih thiang ki syntiew jong kata ka jaka. Ka kyrteng jong kane ka ri ka long ka Lotus Land. Hynrei u Ulysses bad ki briew jong u kim shym la tip eiei satia ia kata.

Ki la kiew ia ka padun jong kata ka rud duriaw bad ki la leit poi ha ki pukri um kiba bang bad ba shngiam. Ki la shongthait harud kawei na kita ki pukri, bad ki la ia bam jasngi hangta. Ynda ki la lah ia bam ia dih, u Ulysses u la ong, "Ngin nym iaid jngai shuh nangne, haduh ba ngin da tip shuwa ki briew kiba kumno ki shong hangne." Bad u la phah lai ngut na ki maji jong u ban leit wad jingtip shaphang kane ka jaka.

Kita ki maji kim pat shym la iaid jngai, haba ki la leit poi hapdeng ki dieng kiba la noh rynjup ki mad da ka jingkhia jong ki soh ba la ih bad ba bang ban bam, kine ki long syriem kum ki soh plom. Kine ki dei ki soh jong ki dieng Lotus. Ha trai kine ki dieng la don ki briew kiba ia shongkai sngewbha, ki rangbah bad ki khynnah kiba

la iong ka snich doh namar ka jingthang jong ka sngi, bad ki khmat jong ki ki buaid samthiah bad ki noh lieb-lieb. Ha syndah jong ki la don ki soh Lotus ba la lum thup, bad ki ia bam sngewbha ia ki.

Namar ba kine ki briew ki im da kaba bam ia kine ki soh, ia ki la ju khot, ki nongbam soh Lotus. Haba kine ki briew ki iohi ia kino kino ki maji, ki ju khot sngewbha ia ki kumne : "Ale ia bam sngewbha bad ngi ia kine ki soh ba thiang bad ba shngiam."

Kita ki maji ruh ki la ia shong ha trai kita ki dieng, bad ki la sdang ban ia bam ia kita ki soh. Kim pat ju ioh mad mynno mynno ruh ia ki soh kiba shngiam bad ba um kum kita. Bad hadien khyndiat por ki la sdang shoh samthiah ngai lyngai, bad ka jingbuaid ba sngewtynnad ka bym lah shuh ban batai. Ki la klet ia u Ulysses bad ia ki lok jong ki kiba ia ap ia ki harud duriaw. Ki la klet wat ia la ki ing ki sem, ki khun ki tnga jong ki kiba ha ka shnong Ithaca. "Ngin shong duh noh hangne," ki la ia ong, "bad ngin ia bam tang da kine ki soh ba thiang."

Dei kita ki soh Lotus kiba la pynlong ia ki ban sngew kumta. Hadien katto katne por, u Ulysses u la sngewbtai ban shu ap ang-ang ia ka jingwan phai jong ki. "Lehse, ki la ia kynduh bad ki mrad khlaw, ne bad ki riewkhlaw," u la ong. Hadien kata, ma u lem bad katto katne ngut ki briew jong u, ki la ia mih ban leit wad ia ki. Shen ki la leit poi ha kita ki diengsoh, bad ki la iohi ia kita ki lok jong ki ba ki da ia sheng halor ki phlang ba jyrngam ryngkat bad kita ki trai shnong.

"Ale noh !" la pyrta u Ulysses, "balei phi pynap slem ia ngi haduh katta!" Kita ki maji ki peit lyngngoh ia u da ki 'mat shoh samthiah bad ki la ia ong, "Ngin nym mih shuh na kane ka ri ba sngewtynnad."

Hangta , katto katne ngut na kita ki trai shnong ki la tyrwa soh ia u Ulysses bad ki nongbud jong u, ki da ong : "Ale sah ia bam lang bad ngi!"

U Ulysses u la sngewthuh ba kita ki soh Lotus ki don ka ber jadu aiu-re : "Wat mad tang shi dama ruh!" u la maham ia la ki briew. "Lane phi baroh ruh phin sa klet noh ia la ki lok ki jor, bad phin sa kwah bas shong duh noh hangne lem bad kine ki briew."

Kita ki maji kiba la bam ia kita ki soh kim mon shuh ban leit phai pat; kumta u la hukum ia la ki briew ban khum bad ban teh ia ki da ki tyllai kiba jwat, ia kiba u la lah wallam lypa na la ka lieng. Kita ki maji ki la ia pyneh bad ki la ia ksaid katba lah ban lait, hynrei kita ki soh ki la lah pynduh bor bad pyntlot ia ki; kumta la khum la teh ia ki bad kri bad kjat, bad la leit rah ia ki sha ki lieng jong ki. Ynda ki la lah maramot ia la ki lieng, bad ba ki la lah pynbha pat ia la ki phar, ki la king ia la ki lieng sa shisien pat halor ki duriaw.

Ka lyer duriaw ba pyngngad ka la pynpeit mat pat ia kita kiba la bam ia kita ki soh jadu jong kata ka ri, bad ki la sngewnguh haduh katta katta ia u Ulysses bad ia la ki para maji ba kim shym la iehnoh ia ki ha kata ka ri.

II.

KA RI JONG KI RAMHAH

"Nanguo kein ngin ia iaid ?" la kylli ki maji.

"Lada ngin king shaphang sepngi," la ong u Ulysses, "khlem pep ngin poi sha Ithaca."

Hadien khyndiat por ki la leit poi ha kawei ka dewlynnong, bad ki la pynhiar ia ki lyngkor jong ki lieng hangta. U Ulysses, ryngkat bad katto katne ngut ki briew jong u, ki la khawa kham sha khmat khyndiat, sha kawei pat ka dewlynnong kaba kham pajih ban leit wad jingbam.

Kane ka dei ka dewlynnong Sicily, ka shnong jong ki Ramhah kiba ishyrkhei ban peit, kiba don tang kawei ka pyllewmat kaba heh ha pdeng ka shyllangmat, bad ki long kiba dom kum ki mrad.

U Ulysses u la pynhiar ia ka lyngkor ka lieng jong u ha kane ka jaka, hapoh kawei ka synrang mawsiang kaba sharing. Te, ryngkat bad ki khadar ngut ki rang kynsai ba shlur jong u, u la leit kiew haduh ki lyngkha jong ki ha khlieh kine ki mawsiang. Ki la iohi shi kynhun ki langbrot kiba ia bam phlang ha madan, hynrei kim shym la iohi briew eiei satia. Kumta ki la tur kham shaphang, bad shen ki

la poi ha ka shyntur jong kawei ka pubon kaba heh. Ynda ki la rung shapoh, ki lap ia ki doh lyngkhot ba la thep ha ki tukri, bad ki la iohi ia ki jog kiba kum ki khra ia kiba la pyndap shoiñ da ka dud suda.

"Hangne te ngi la lap ka bam ka dih kyrhai," ki la ia kren da kaba phuhmat paralok hi, bad hamar ba kin sa ia bam, u Ulysses u la ong: "Kane ka krem ka dei ka ing jong u Ramhah uba heh tam na ki para Ramhah baroh. To ngin ia ap haduh ba un da wan phai, hadien kata ngin sa ia pan jingbam na u khyndiat khynsoit, khlem artatien un ia ai snewbha ia ngi."

Sa shiphang, la khih ka khyndew ñiur. Ki blang ki la rung shapoh kren, bad uta u Ramhah u la bud nadien nadien jong ki, u da rah artat shi bah ki 'seh-rynieng halor la ka tyrpeng. Ynda ki la lah rung lut ki langbrot jong u, u la khyllie ia uwei u mawsiang uba heh bad u la khang ia ka shyntur kata ka krem, khnang ba kin nym lait mih ki jingri jong u shabar. Ka dum ngain-ngain hangta hapoh krem, bad u Ulysses lem bad ki lok jong u, ki la sdang ban sngew sheptieng.

Une u Ramhah u la sliew ding hangta da ka kita ki dieng; bad ynda ka la klang bha, u la shong kyllain myngngor ban bam ia kita ki doh lyngkhot lyngkhai ha kita ki shang baroh. U la tian shi kyntien-kyntien shi shang, bad u la dih bun khra na kata ka dud. Kata ka ding ka la pynshai ia kata ka krem baroh kawei. U Ulysses lem bad la ki lok, ki la ia pyrshang ban ia wad i jaka kyndong iba dum, hynrei ym don satia hangno hangno ruh.

Te, kyndit kyndit uta u Ramhah u la phai kynsan ia ka khlieh, bad u la iohi ia ki. "Kiei kine! Phi wan wad aiu hangne?" u la kyrhuh da ka tyngam ba jam la kat ka jong u laryen hi.

U Ulysses u la tur haphang bad u la kren jam khlem sheptieng eiei ruh em: "Nga dei, U Khlem Kyrtong, ba phin dup tip!" u la ong. "Ma nga bad kine ki lok jong nga, ngi la pait lieng ha kane ka duriaw jong phi. Phin sngewbha ne em ban ia ai jingbam ia ngi khyndiat, bad shah ba ngin ia sah miet ha kane ka krem jong phi."

Kane kaba u la iathuh, kam long kaba shisha, hynrei u Ulysses um shym la sngewdei ba une u Ramhah [illegible]

ia ka jingshisna baroh shaphang jong ki ha' kata ka por.

"Ha ! Ha !" la rkhie mynthi uta u Ramhah. "Phi khmih lynti jingbam na nga ! Ngan tah ia miet ja step shngiam rai, uwei uwei na phi man ka sngi. Ha ! Ha ! Phi la ia mut noh—!" Hadien kata u la thiah lyter harud ding, bad u la khapbrip ngain. Man ka kynti ba u kynsnok, kata ka krem ka khynnuh baroh kawei.

Hadien kumba shi kyntien kwai ne, u Ulysses u la shim ia la ka talwar, bad u la leit par sot shaduh ka jaka thiah uta u Ramhah. Hynrei hamar ba un sa pynhap, u la poi pyrkhat, kumne : "Lada ngan pynmap ia u, mano pat ban weng ia une u maw na khmat krem ? Nga ruh ngam lah khyllie ia une u maw, lymne ki lok jong nga ruh kin nym lah ban leh eiei ruh em. Kumta u la suh pat ia ka sha la ka sop, bad u la leit phai pat sha kyndong sha la ki lok.

Lashai la dang riew u syiar uta u Ramhah u la kyndit. U la bam u la dih ha ban da pura bha. Hadien kata u la kyndat ia uta u maw khang, bad u la ñiah ia kita ki langbrot shabar. Ynda ki la lah mih lut baroh, u la tap biang slup ia uta u maw bad u la iaid bak. Baroh shi sngi, u Ulysses lem bad ki lok jong u, ki la shah set hangta hapoh krem. Hynrei ki la lah ia buit lypa para ki, kumno ba kin ioh mih noh na kata ka along.

Ha kata ka janmiet, ynda uta u Ramhah u la wan phai bad la ki kynhun langbrot, u Ulysses u la tyrwa ia u shi dabor mong ka wain ia kaba u la rah ryngkat bad u na la ka lieng. "Ew ! kaba bang shisha du !" la kyrhuh phuhmat uta u Ramhah, bad u la dih lut khait ia kata ka kiad baroh shi dabor. Kata ka kiad ka la long kaba khor haduh katta katta, tang ha pdeng khyndiat por, une u la kyllon war-lyngkrang ha madan. Hamar kata ka por u Ulysses u dung da u synrei uba nep na ka pyllewkhmat jong u.

"Waw, ko mei ! Waw, ko pa !" u la lyniar rangbah rangsan, u da shad mastieh rumia rutit ia kata ka krem baroh kawei. "Waw ! u la pynmap 'U Khlem Kyrteng' ia nga ! U dei 'U Khlem Kyrteng' uba la leh sat ia nga ! U

la shet 'U Khlem Kyrteng' ia nga!" U la jlew bad u la kyang da ka tyngam kaba sngew kum ban kad ki lum ki wah.

Kita ki para Ramhah jong u ki la iohsngew ia ka jingjlew jong u, bad ki la ia wan beh lang sha khmat kata ka krem. "Mano lih, ba shoh ba dat ia me ?" Ki la ia kylli lang baroh baroh na shabar krem.

"U Khlem Kyrteng! U Khlem Kyrteng! u la dung ia nga!"

"Te lada dei 'U Khlem Kyrteng' uba la shoh la dat ia me, kata ngim donkam ban iarap ia me. Lehse, la dei u dkem Rangbah uba la sneng sympat ia me! To ia i hi mane bad u shato!" la ong kita ki lok na shabar, bad ki la ia leit noh sha la ki krem ki krem khlem da sngap shuh aiu u ong.

Ha ka step kaba bud, uta u Ramhah u la sngewthuh ba ka la dei ka por ia u ban phe noh ia la ki langbrot na ka jingpah jong ki. Kumta u la pyntyllun ia uta u maw khang bad u la pynmih ia ki shabar. Hynrei u la shong ia jude ha khmat krem, u da sycpud artat atrat ia ka met jong uwei pa uwei u langbrot ba ioh kita ki briew ki shongkulai halor ka met jong ki, bad ba kin shu lait suk na ki bniat jong u. Kumta u la shu tare matlah da la ki kti.

Kumno kein, phi tharai, ba u Ulysses bad ki briew jong u ki la lait im? Uwei pa uwei na kita ki Greek, u la sohpadoi na u shñiuh saiwul ba jrong hapoh ka kpoh jong uwei uwei u 'langkpa, bad da kane ka buit baroh ki la lait na kata ka krem.

Kumta ki la ia mareh aisut katba lah na kita ki sharing mawsiang sha ki lieng jong ki. Te ynda ki la poi sha pdeng duriaw, u Ulysses u la pyrta jam, kumne: "Ko Ramhah Runar! To tip me, ba dei u Ulysses, u Syiem jong ka Ithaca uba la pynmatlah ia ka khmat jong me."

Uta u Ramhah u la khie bitar lep, haba u la sngewthuh ba kita ki koidi jong u ki la lait; u la mareh pynkloi sharud duriaw, bad u la khyllie katto katne ki mawsiang kiba heh, bad u la lyngngeit shapoh um sha kata ka lieng na kaba la wan kata ka jingsawa. Uwei u maw u la jan dei sa khyndiat ia ka lieng jong ki.

"Khawa tyngeh! Khawa tyngeh!" la ong u Ulysses, bad kita ki maji ki la klaa katba don la ka bor baroh;

haduh ba kin da poi sha bym lah kot shuh ki maw uta u Ramhah. Hadien kata ki la poi sha ka jaka ha kaba kita ki lok jong ki ki dang ia ap ia ki ; bad ki la ia mih lang baroh na kata ka jaka.

III.

KA RYNTIEH BAH

Shibun ki jingjia kiba phylla ki la jia ha u Ulysses bad ki briew jong u. Hynrei, ha kaba khadduh, hadien shiphew snem ki la wan poi pat sha la ka ri. Katno ki la ia kmen ban iohi pat ia ka. Ki la iehnoh ia la ki lieng bad ki la kiew ryngkew. Bad u Ulysses u la ia kynduh bad la u khun rangbah, uba la san bha ha kata ka por.

"Ko pa, ko pa !" la pyrta u Telemachus, namar kata ka dei ka kyrteng jong u. "Nga la tharai baroh shi katta ba ngan nym iohi shuh ia ka khmat jong phi lano lano ruh em!"

"Nga ruh, ko khun, nga la nangmut kumta baroh shi katta ki snem !" u da wiat samrkhie artat ia la u khun phrang sngi da ka jingieit. "To kein iathuh ia nga shaphang i mei jong phi. I dang im ? I shait i khlain bha ?"

"I dang im, phi papa, bad i koit i khiah bha," la ong u Telemachus. "Hynrei ka la slem eh naduh ba phi la mih na shnong, bad bun bun ki syiem bad ki khun syiem na kiwei pat ki ri, ki la ia wan sha ka ingsyiem jong ngi, ki da iathuh ba ki la tip thikna ba phi la lah iap la slem bah ha kata ka thma bad ki da ia ong ruh artat ba i dei ban shongkurim noh ia uwei na ki"

"I mei jong phi pat i ong kumno ?" la kylli u Ulysses.

"Im deil jingmut eiei kaba kum kata; bad im mon ia uno uno ruh na pdeng jong ki," u la ong uta u khun syiem. "Namar i ngeit skhem ha lade ki ba phin dang wan phai pat ha kawei ka sngi."

"Ngi dei ban pynher krad noh ia kine ki Syiem bad ki Khun Syiem," la ong u kpa. "Khie leit sha ing bad wat iathuh hano hano ruh ba phi la ia kynduh bad nga."

Sa shiphang hadien, kata la wan poi uwei u tymmen nongkhrong ha kata ka ingsyiem. U la wad ia u Telemachus, bad u la leit ialam ia u shapoh ing, bad u la ai jaka thiah jaka dem bad jingbam jingsa ia u. Kita ki Syiem bad ki khun Syiem ki shu iai thlia bad iai pynshitom hi kein ia ka Penelope, bad ki la ong ia ka, kumne: "Ngin nym mih noh nangne tat ynda phi la mon ban shongkurim ia uwei na pdeng jong ngi."

Khadduh, ha kawei ka step, ka Penelope ka la wallam ia kawei ka Ryntieh Bah. Hadien kata ka la sdien riang khadar tylli ki syrwiang, kawei hadien kawei pat. "Kane, ka Ryntieh ka dei ka jong u Syiem Ulysses, u tnga jong nga." ka la ong. "Ngan shongkurim ia uta uba lah ban wiat ia ka bad ban siat ia u khnam jong u lyngba kine ki khadar tylli ki kyrwoh."

Kita ki Syiem bad ki Khun Syiem ki la ia kmen shibun eh. Uwei na ki u la tur ha khmat bad u la shim ia kata ka ryntieh ha la ka kti. Hynrei um lah satia wat tang ban pyrkhun ban teh saisiej ia ka. U la pyrshang bun wat, hynrei um man lah satia. Kumta u la ai ia ka ha uwei pat; hynrei uta ruh um lah pyrkhun satia ia ka. Hadien kata uwei pa uwei na ki ki la ia pyrshang ban khun ia ka, hynrei kim lah.

Te, uta u nongkhrong tymmen u la tur ha pdeng jong ki bad u la ong: "Haw kynriah ngan thaw pyrshang sa ma nga de!"

"Lada ngi ngim lah," la ong ki Syiem ki Partha. "da kumno me nud ban pan da kum mame une!"

"Ieh seh, ngin da ia peitkai kumno un leh," la ong u Telemachus "Ai-ai! un pyrshang!"

Uta u nongkhrong de u la shim ia kata ka Ryntieh Bah, bad u la pyndait saisiej ia ka da kaba suk; u la shim ia u khnam, u la kad ha shkor bad u la siat lyngba baroh khadar tylli kita ki kyrwoh.

Hadien kata u la law bak la ki nep rathai jong u. Bad baroh ki la iohi ba ym dei uwei pat uba la ieng ha khmat jong ki hangta, hynrei u Syiem Ulysses hi! "Nga sngewbha ba ym don uno uno ruh na pdeng jong phi baroh uba la lah ban pyrkhun ia ka ryntieh jong nga," u la ong bad u

la shim ia ka kti jong ka Penelope bad u la bytin ia ka sha la ka kamra na khmat jong kita baroh kiba ia don hangta.

---

14. KI JINGIALEH JONG U HERCULES

I.

Hyndai kulong la don uwei u khynnah ha ri Greece. Ka kyrteng jong u ka la long u Hercules, bad u la shong ha ka Ingdulan kaba itynnad bad ba heh haduh katta katta, naniar ba u kpa jong u u dei u Syiem uba khraw. Ha kawei ka jaitmiet, ka kmie jong u ka la kynoi ia u, ha ka jingthiah padoi, haduh ba u un da iohthiah bha lyngngai. Hadien kata, ka ruh ka la dem kai ha ka jingthiah kaba don hajan jong u, bad tang ha pdeng khyndiat por, ka ruh ka la iohthiah kumn kaba iap.

Te ynda la dum bha, la wan par ar tylli ki bysein kiba ishyrkhei shapoh ing. Ki la wan poi shaduh ka jingkhang ha kaba kine shi kmie shi khun ki dang leit bha ka khmat. Ynda ki la poi hajan ka jingthiah u Hercules, ki la kyllain sawdong ia ki dieng palong bad ki la pynieng la ki ryndang, ki da ang ia la ki shyntur ban ktha ia u da ki bniat ba nep jong ki, bad hamar ba kin sa dait ia u, u la kyndit na la ka jingiohthiah.

Um shym la lynniar ne sheptieng eiei ruh em. U la khie shong ha jingthiah, bad u la kem ia ki khak na ki ryndang jong ki, uwei ha ka kti kamon bad uwei ha ka kti kadiang, bad u la khñiot iap ia ki baroh ar tylli. Te katba ki dang kyrthat iap ha ki kti jong u, u pat u nangiaraiñ bad kynku sngewtynnad artat artat.

Kane ka jingwin jong u ka la pynkyndit ia ka kmie jong u. Haba ka la iohi ia kita ki bysein, ka la lynñiar kliang-liang-liang, bad u Syiem u la leit beh khram khram sha kata ka kamra, u da rah artat bad ka waitlam kaba jrong ha la ka kti. U la kynrup sha kata ka jingthiah; hynrei ynda u la poi hajan, u la iohi ia kita ki bysein ar tylli ha ki kti jong u Hercules ba ki la lah iap.

Phi lah ban mutdur, bedud katno u Syiem bad ka Mahadei ki la lyngngoh ia kane? Ki la ia pyrta jam baroh ar ngut: "Waw, ka jingkhlain u khun jong ngi!"

U Hercules u la man khlain katba nangnih lawei ha kawei ka sngi. Ynda u la kham sian, u kpa jong u u la hikai ia u kumno ban pynjuh ia ki kulai khlaw, bad kumno ban shong kali iapom; bad hadien kata u la phah ia u sha kawei ka skul.

Kata ka skul ka la long kaba phylla shikaddei eh. Ka long ka kynja krem ha krung jong uwei u lumbah; bad u nonghikai jong ka u don ka met kum u kulai; ka khlieh bad ki tyrpeng pat kum u briew. Ka kyrteng jong u ka long u Chiron, bad u la long uba stad shibun. U la hikai ia u Hercules ia kiei kiei baroh ba u khlawait u deibantip. U la hikai shong kulai halor ka met jong u, ban siat da ka ryntieh bad ki khnam jong u ha ka khlaw kaba don hangta hajan, bad ban khwai dohkha na ki duriaw bad ki wah ba sngur kiba don ha kjat jong ki lumbah.

U la hikai ia u kumno ban tem duitara, kumno ban pyndonkam ia ka waitlam bad u sum, kumno ban ia lympat ne ia dungkura. Hadien kyndiat por u la man khlain haduh katta, ba ym don uno uno ha kata ka ri baroh kawei u ban iaryngkat ka bor bad u; bad um ju sheptieng ia uno uno u jingthaw ha kane pyrthei.

Ha kata ka por u Hercules u la don uwei u bakha uba kyrteng u Eurystheus, uba long u Syiem jong kata ka ri. Um shym la long u briew uba heh bad uba khlain, ne uba shlur kum u Hercules; ha ka jingshisha u la long pynban uba tlot, bad uba khawpud eh.

Ha kawei ka sngi, ynda u Hercules u la rangbah bha u la leitkai sha la u bakha. Hynrei ynda u la poi ha ing-syiem, u Syiem u la sheptieng eh ia u. U la tharai sniew ha la ka jingmut, kumne: "Khlem artatien, une u briew uba khlain un iakeh ban kniah ia ka khet jong nga. Nga dei ban thaw buit da kumno ban pynkynriah noh ia u na ka lynti jong nga."

U Hercules um shym la don jingmut mynno mynno ruh kaba kum kata pyrshah ia la u bakha, namar u hun ha la ka jinglong kaba u la don baroh shikatta. Hynrei u Syiem namar ba u la syier eh ia u, u la ong kumne ha u: "Ngan buh ia me khadar tylli ki kam kiba eh ba

men pyndep, ban tynjuh ia me la me long shisha ne em uba shlur, kumba ki briew baroh ki ialap shaphang jong me."

Ia kine ki kam la ju khot ia ki, naduh kata ka por haduh mynta mynne, "Ki Khadar Tylli ki Jingialeh u Hercules." Mynta ngin shu iathuh ia phi tang lai tylli na kita ki jingtynjuh kiba la buh ia u da u Syiem ban pyndep.

"Ym jngai nangne," la ong u Syiem, "hapdeng kawei ka pyntha ktieh, ka don kawei ka bir. Ka long ka jaka shong jong ki kynhun ki sim kiba heh bad ba ishyrkhei. Ki tyrsim, ki khmut bad ki sner jong ki baroh ki long da ka rnong suda. Ki sner jong ki ki long kiba nep bad kiba ki lah ban siat ia ki kum ki khnam. Bunsien ki wan her sha ki lyngkha bad ka ri jong nga, ki da siat arsut ia ki khnam sner jong ki, bad ki da rong ne pyniap noh ia ki blang ki masi jong ngi. Teng-teng ki rong noh wat ia ki khynnah kiba rit ruh. Nga kwah te, namarkata, ba men leit beh noh ia kine ki sim na kane ka ri."

"Kata ka long ka kam kaba jem eh ia nga ban leh", la ong u Hercules, bad u la mih noh soit ban leit shata. Halor ka tyrpeng jong u u la tawah ia ka snieh jong u sing, ia uba u la pyniap da lade hi. Ha kawei ka kti u la rah ia ka stieh ba la thaw da ka rnong , bad u sum uba jrong ha kawei pat. U la kieng ia ka ryntieh ha la ka ka tyrpeng bad shiryngkap ki 'nampliang ha ka krung jong u.

U Hercules u la iaid bun sngi lynti, bad ha kaba khadduh u la poi tiap ha kata ka lwer bah. Ka la long kaba shitom shibun ia u ban iaid halor kata ka jaka; ka jyrsieh, bad ki kjat jong u ki ngam shapoh kata ka ñiur-ñiur. Hapdeng kata ka jaka ktieh, la don kawei ka bir. Baroh sawdong jong ka la don kita ki sim kiba heh, ki da ia ieng shiliang kjat baroh shi sngi bad ki da ia bysuh ia ki khlieh shapoh ki thapniang, namar ba ki buaid samthiah. Pynban, wat ha kata ka jinglong ruh, ki ishyrkhei bad i runar sat ka dur ka dar jong ki.

Hamar kata ka por katba u Hercules u dang pyrkhat kumno yn leh, kawei ka puri lieh kaba bhabriew ka la wan paw ha khmat jong u. Ka rah ha la ka kti ar tylli ki pliang kiba pyllun, kiba la thaw itynnad bha da ka rynong suda, bad ka la ong kumne: "Ko Hercules shim

ia kine ki pliang, bad thap kynshaw da ki katba phi lah, hadien kata kine ki sim kin sa her iap noh na kane ka jaka."

U la shim ia kine ki pliang, bad u la leh kumba ka la bthah ia u. Ka jingtiew shaw-shaw jong kine ki pliang ka la pynkyndit ia kine ki sim haduh katta katta, bad baroh ki la iaher noh sha suin. Ki la dom bad ki la hitar; bad haba ki la iohi ia u Hercules, ki la siat arsut ia u da ki khnam sner ba nep jong ki. Hangta u la shim ia la ka ryntieh bad u la siat ia ki da ki khnam jong u. U la pyniap katto katne na ki. Kita ki sim ki la ma syrngiew bad ki la iaher noh thiaw naduh kata ka khyllipmat, bad kim ju wan phai shuh sha kata ka bir, ne sha ki lyngkha jong u Syiem.

II.

KI SOH APPLE KSIAR

"Nga la beh ia kita ki sim baroh," u la ong u Hercules, ynda u la leit paw ha khmat u Syiem "Iathuh keiu, sa aiu pat phi dang don ia nga ba ngan leh ?"

"Men wallam ia nga lai tylli ki soh Apple Ksiar kiba mih ha ka Kper jong ka West," la ong u Syiem.

Kane ka kper ka long ka jong ki saw ngut ki Puri, bad la apphira ia ka da u Egjakor uba ishyrkhei uba don shispah tylli ki khlieh, bad u bym ju thiah. U Hercules um tip satia hangno kata ka kper ka don, bad ym don mano mano ruh ba lah ban iathuh ia u. "Ngan leit wad ia ka haduh ba ngan da shem!" u la ong, bad u la mih artat bak.

Ha kawei ka sngi, u la leit poi ha kawei ka wah ha Kaba ki puri rit kiba itynnad ki dang ialehkai sngewbha, Ki ia pharait um sngewtynnad, bad ki da ia rkhie pashait shar artat artat hapdeng ki thnam-um bad ki ia birta sngewbha. U la leit sharud kata ka wah, bad u la ong ia ki: "Ko Thei-rit! Phi lah ne em ban iathuh ia nga, ia ka lynti sha ka Kper jong ka West?"

"Kine ki puri ki la iamih ban jingohkai la u ; u briew uba bha briew bad uba jwain ka rynñieng uba kim ju iohi briew mynno mynno ruh uba kat ma u. Ki la ia ong, "Ngim tip phi ma !! Khie leit kylli na u Riew Tymmen ka Duriaw, tang ma u uba lah ban iathuh ha phi shaphang kine kiei kiei." Hadien kata ki la ia ryngkoh pat shapoh ki thnam um, bad ki da ia pashait um sngewtynnad pat kumba mynshuwa.

Kumta u Hercules u la nangiaid la ka lynti haduh ba un da poi harud duriaw. U la lap ia une u Riew Tymmen uba phylla ba u iohthiah lyngngai halor u shyiap rud duriaw. U kup da ki jain sohpailen kiba sngem bad kiba jem ñiup-ñiup. Ar tylli ki rong ki mih na ka shyllangmat jong u ; u ñiuhkhlieh bad u ñiuhmoh jong u baroh la sop da u sohpailen suda. Une u dei uta u Riew Tymmen jong ka duriaw.

U Hercules u la par sor bad u la piam kynsan ia u na ka syngkai bad u la kyrsiew tyngeh ia u.

"Balei ! Balei !" la kylli ruma uta u Tymmen ia u Hercules : "Balei ! Balei ! " la kylli biang u Tymmen sa shiwat. Hamar kata ka khyllipmat, u la kylla Sier ia lade. Kata ka Sier ka la ksaid bad ka la kynjat tyngeh ban lait na ka jingbat jong u. Hynrei u Hercules u la sei lut la ka bor, bad um pyllait satia ia kata ka Sier. Na ka Sier u kylla pat sha ka sim Duriaw kaba heh, bad u la kyrthlap da ki thapniang ia ka khmut ka khmat jong u. Hynrei u shu khapbrip tiaw, bad u la nang pynskhem shuh shuh ia la ka jingbat. Kynsan kynsan kata ka jingkyrthlap ki thapniang ka la shu jah noh, bad u la ioh sngew sa ia ka jingbyrngem kaba jur. Ynda u la peit pat, u la iohi ba u la kylla na ka sim sha u Ksew uba la ang ban dait ia u. Hynrei u Hercules u la pynkbum khop ia ka shyntur jong u da kaba kham baroh ar ti ia ka khmut jong u Sa shipor pat u la kylla na u Ksew sha u Thlen uba heh, uba shri la ki bniat kiba jrong bad ba don bih ban dait ia u, bad u da khom sawdong ia ka met jong u Hercules da u tdong uba jrong jong u. Hynrei u la khniot tyngeh na ka ryngdang uta u bsein, bad u la kylla pat sha ka dur uta u Riew Tymmen uba phylla.

"Me kwah aiu?" la kylli uta u Tymmen.

"Nga wad ia u dieng soh Apple Ksiar," la ong u Hercules; "Phi lah ne em ban iathuh ia nga ia ka lynti sha ka Kper jong ka West, ha kaba kine ki soh ki don ?"

"U Ramhah Atlas uba shong ha Africa, bad uba tynrong ia ka bneng da la ki kti shalor khlieh. Khnang ba kan nym ia tyngkhuh bad ka pyrthei, u lah ban iathuh ia me," la jubab uta u Tymmen. Hadien kata u la pyllait ia u bad u la iaid noh la ka lynti.

Ynda u la poi ha Africa, u la ia kynduh bad uwei u Rakot uba i shyrkhei bad uba heh, uba ju ap than ban pyniap ia ki nongleit jingleit baroh. Une u Rakot u la long uba khlaiñ eh, bad katba u nang kyrdem ia ka ramew, katta u nang kham khlaiñ. U Hercules u la tip lypa ia kane; kumta u la rah ia u shajrong kham pajih na ka khyndew, halor la ki ksang kti ba khlaiñ, haduh ba un da duh bor.

"Katto te, me la sep ka sngi!" la long u Hercules, "bad men nym pynshitom shuh ia ki nongleit jingleit ba pli!" Kumta ynda u la lah pyniap ia u Rakot, u la iaid noh la ka lynti.

Ym slem hadien kata u la leit poi ha ka jaka ha kaba u Atlas u dang shan ia ka bneng shalor la ka khlieh. Une um ju pynmynsaw iano iano ruh, hynrei u la dei ban shong shi jaka ; bad u la ithait haduh bym don pyrthei shuh namar ba u la kyrshan ban pyniakhlad ia kine ki ar tylli ki met kiba khraw, baroh shikatta snem lynter.

"Phi lah ma ban iathuh ia nga ia ka lynti sha ka Kper jong ka West ?" la kylli u Hercules. "U Bakha jong nga, u Syiem, u la phah ia nga ban wad ia ki soh Apple Ksiar kiba mih hangta."

"Lada phin pynkyrshan lem shiphang ia kane ka jingkit ngan leit pynkheit manga jang-jang na ka bynta jong phi," la ong u Atlas.

U Hercules u la sngewiadei jingmut bad kane ka jingtyrwa, namar u la lah iaid jngai katta katta, bad ba um kwah ban dang iaid jngai shuh shuh, kumta u la shan ia ka Bneng halor la ki tyrpeng, bad u Atlas de u la leit ban kheit ia kita ki soh. Katno u Atlas uba pli u la sngewpyngngad bad sngewtynnad ba u la lait na ka jingkit kaba la ban khia ia u baroh shirta ryngieng. Ynda u la poi ha kata

ka Kper jong ka West, u la leit par sor shapoh jong ka. U la pyniap ia uta u Egjakor, bad u la kheit lai tylli ki soh khmat na uta u dieng; bad u la wallam ia ki sha u Hercules.

"Lada phin pynbat sa shiphang arphang," u la ong u Atlas, "ngan leit pynai manga ia kine ki soh sha u bakha jong phi."

Hynrei u Hercules u la sheptieng ba ioh un nym wan phai shuh, u la ong, "Koit, shihajar nguh ia phi, hynrei nga kwah ban leit ai hi da lade."

Kumta u Atlas u la shim pat ia la ka jingkit halor la ki tyrpeng, bad u Hercules de u la leit lam ia kita ki soh Apple Ksiar sha uta u Syiem.

III.

U KSEW LAI-KHLIEH

"Don sa kawei ka kam ba men pyndep," la ong u Syiem, "hadien kata men sa laitluid Khie, ngam shapoh Khyndai Pateng Ñiamra, bad wallam sha nga ia u 'Sew Lai-Khlieh jong u Syiem Pluto!"

Kane ka Khyndai Pateng Ñiamra, ka long ka Pyrthei kaba shapoh kane ka Ramew, ha kaba u Syiem Pluto u synshar. Ia ki khyrdop jong ka la phira da u Cerberus, u ksew uba ishyrkhei bad uba don lai tylli ki khlieh.

"Kane ka long ka kam kaba eh tam na ki kam baroh kiba nga la lah pyndep," la ong u Hercules. Hynrei u la mih noh ban leit wad ia u. Khlem sheptieng khyndiat ruh em. U la iaid jngai jngai eh, bad ha kaba kut u la poi ha kawei ka krem. Hapoh jong ka la don kawei ka lynti kaba sharing kaba leit hiar shapoh ki ñiamra jong ka pyrthei. U Hercules u la syndong bha khop ia la ka snieh sing ha la ka met, bad u la bat skhem ia la u sum ha la ka kti. Hadien kata u la sdang ban hiar arsut ngai-shi-ngai shapoh.

Arsut, arsut, u la nanghiar. Ka la long kaba dum katta katta ba um imat bha satia ; bad kata ka lynti ka nang thiep katba u nang hiar, bad ka dap tang da ki mawshamok

kiba nep bad ki ramsong kiba heh, bad ka la long ka lynti kaba shitom eh ban iaid. Hynrei ha kaba kut u la poi haduh trai jong ka. Ha khmat jong u u la ioh ia ki khyrdop kiba jrong, bad ia u ksew uba heh ba u dem ia-dman. Ki khlieh jong u ki long kiba itriem bad ishyrkhei haduh bym lah ong shuh.

Hynrei u Cerberus um khih um ksar satia, katba u Hercules u la nangtur kham shajan jong u; namar ba u dang shu sdang ban dem kai khyndiat ban jahthait. U la par sor najan jong une u ksew, bad u la iaid lyngba ia kita ki khyrdop. Nangta u la leit poi ha kawei ka dulan kaba itynnad, ki jingkhang jong ka ki la plie rynghang bad u la rung shapoh. U la iaid lyngba ia ki lynti khim kiba dum, haduh ba un da poi ha kawei ka kamra kaba heh. Ka jingshai hangta ka la long kaba shu byrngut byrnget, hynrei ka la biang hi kat ban ithuh ia ka khet kaba iong kaba don hangta. Halor jong ka la shong u briew uba ka khmat jong u ka i khuslai sat, bad u phong ka pansngiat ksiar ha khlieh jong u. Une kein u dei uta u Pluto, u Syiem ka Khyndai Patenq Ñiamra.

Don bun ki briew kiba sheptieng ia u Syiem Pluto, hynrei U Hercules um shym khih wat tang iwei i 'ñiuh kjat ha khmat jong u. U tui sha ka khet jong u bad u la ong, "Nga kyrpad ia phi Ko Syiem. Kynrad, ba phin shah ia nga ban leit lam ia u Cerberus u ksew jong phi, sha u bakha jong nga u Syiem. Lada nga lah ban leit lam sha u ia une u Ksew jong phi, un sa pyllait ia nga na ki jingtrei shitom jong nga baroh phar kiba u la buh ia nga ban pyndep, bad ngan sa ioh pat ia la ka jinglaitluid ba palei ha kane ka jingim, bad ban ioh pat ia la ka mon."

U Syiem Pluto u la sngewbha eh ia ka jingshlur bad jingiaw mynsiem jong u Hercules. U la lah iohsngew shibun eh ki kam ba phylla ba u la leh, bad u la sngewbha eh ban iarap ia u mynta, khnang ba un ioh pat ia la ka jinglaitluid.

"Phi lah ban leit lam ia Cerberus, lada phi lah ban kem ia u khlem da pyndonkam ia ki tiar pyniap jong phi," la ong u Syiem.

"U Hercules u la mih nangta da kaba sngewbha eh ia u ; hynrei ynda u la poi ha kita ki khyrdop, u Cerberus

u la kyndit na la ka jingiohthiah khlet. Une u ksew, u la wiar bad bymngem dait ia u; bad baroh lai tylli ki khlieh jong u ki la shri la ki bniat ba nep ban ktha ia u. U la kynrup pyrum ha met u Hercules. Bad ha kata hi ka khyllipmat, u Hercules ruh u mar ia sied ha met u Ksew. U piam khak ia kita ki khlieh baroh lai tylli ha la ka shadem.

U la patan ia u baroh shilynter lynti, artet artet ia kata ka raieh raidam, haduh ba un da poi tiap ha ïng u Syiem, Eurystheus. U Syiem u la lyngngoh haba u la iohi ia uta u ksew ha khmat jong u. Um shym la phohsniew mynno mynno ruh ba u Hercules un da lah shisha ban wallam ia une u ksew sha ryngkew. U la sdang ban sheptieng, bad u la ong : "Khie leit lam pat ia u sha u Syiem Pluto ! Ngam lah bsa ia u hangne."

Kumta sa shiwat pat u la leit ngam sha ki kpait jong ka Khyndai Pateng Ñiamra bad sha ka kpoh jong ka Mei Ramew hi ban pynphai pat ia uta u Ksew Lai-khlieh. Ynda u la wan phai, u la pyndep lut ia ki kam jong u baroh ia kiba la buh ia u da une u Syiem uba la sheptieng eh ia u namar ka jingkhraw bor jong u. Bad naduh kata ka por u la iaid shang pyrthei kylleng sawdong ki ri bad ki hima, u da leh shibun ki kam phylla, bad u la pyllait im bad iarap ia kito baroh kiba la don ha ki jingma bad ki jingjynjar kiba khraw na ki nongshun jong ki.

11.

U SIR PHILLIP SIDNEY

La don shisien uwei u samla uba kyrteng u Phillip Sidney. Baroh ki briew kiba la ia kynduh bad u ki ieit bad burom eh ia u. Haba u dang khynnah u la long uba minot shibun kum u khynnah skul, bad u la long ruh u briew uba stad bad uba sian shibun.

Ka Syiem Bess jong ka ri Bilat, ka la iohsngew shaphang jong u, bad ka la kwah eh ban iakynduh bad u. Kumta ha kawei ka sngi ka la phah ktien sha u ba un wan kai sha ka ïng syiem jong ka. Kane ka dulan ka la don ha ka jaka kaba itynnad haduh katta katta, bad katno ka la long kaba sngewdonburom ban ioh leitkai sha ka ïng jong ka Syiem kaba khraw. U tang shu ioh ia ka

shithi jong ka, u Sidney u la leit shisyndon. Ka Syiem Bess ka la pdiang sngewbha ia u, bad naduh kata ka por ki la ialok bha eh. Ynda u la don ha ïng Syiem katno katno por, u Sidney u la sngewbtai ban shu shong jaipdeh tang hapoh shnong. Ha kaba khadduh u la ong ia ka Syiem, "Ko Syiem, aiu nga lah ban leh na ka bynta jong phi ? Nga la kloi ban leit shano shano, kat sha ba phin phah ia nga."

Ha kaba nyngkong kam mon ban phah ia u namar ka kwah ba un don ha ka ïng syiem barabor. Hynrei ynda ka la iohi ba u la kwah eh, ka la shah ia u ban leit. Ha kata ka por, ka syiem ka la don ka thma bad ka ri Holland, bad la donkam shipai eh hangta ; kumta ka la phah ia u lem bad kawei ka kynhun shipai ban ialehthma na ka bynta jong ka.

Kane ka long ka kam kaba u Sidney u la kwah eh, bad u la trei bha ia la ka kam hangta. U la long u briew uba shlur, bad ki shipai jong u ruh ki ia sngewshlur lang haba ki iohi ia ka jingshynrang jong u kum u nongialam jong ki. Bunsien u la pynkynmaw ia ki ba ki dei ban sheptieng wat lada kin don hapdeng ka jingma kaba khraw katno katno, ki dei ban pyrkhat tang ia la ka Syiem : ka dei ka kamram jong ki ban shakri hok ia ka, bad wat ban aiti ia la ka jingim na ka bynta jong ka. Ka kam kaba nyngkong eh kaba u la dei ban leh ha Holland, ka long ban rung shapoh kawei na ki nongbah jong ka, bad ban jop ia ka na ka bynta la ka Syiem.

Shuwa ba un poi ha kane ka nongbah, ma u bad ki briew jong u ki la dei ban iaid jngai eh bunsien nalor ki lynti kiba aniew bad kiba ma. Ynda ki la poi ha kawei ka jaka, na kaba ki la lah ban iohi ia ka shnong, ka sngi ka dang sah ; kumta ki la iarich hapoh khlaw haduh ban da dum. Lada ki la leit sha kata ka shnong katba dang don ka sngi, ki briew na kata ka jaka kin iohi ia ki bad kin nym shah ia ki ban rung shapoh ki khyrdop jong ka. Hynrei ki la kyrmen ba lada kin ioh rung mynmiet, ki briew kata ka shnong bah kin nym lah ban ialeh ia ki namar ba ka dang dei ka por thiah jong ki. Kumta, da kaba jem eh kin ioh knieh ia kata ka shnong shuwa ba ki briew kin khie na la ki jingthiah.

Ynda la tied khadar baje mynmiet, u Sidney bad sawphew ngut na ki briew jong u, ki la leit par shajan ki khyrdop jong ka shnong. Ki la poi haduh hajan ka kynroh bad ki la iohi ba la ker baroh sawdong ia ka da ka um. Hynrei kim shym mut ban shu shah rem tang na ka bynta khyndiat ka um. Ki la ryngkoh shapoh um bad ki la jngi bran sha shiliang. Hangta ki la kiew ia kata ka kynroh bad ki la rung shapoh shnong katba ki briew ki dang iohthiah lyngngai.

Ka kam kaba nyngkong eh ba ki la leh ka long ban plie ia ki khyrdop, khnang ba ki shipai jong ki kin ioh ban rung. Ki la shu jop da kaba suk ia kata ka shnong, namar ki trai shnong haba ki la iohi ia kane ka kynhun shipai hapoh ka kut jong ki ki la mane ia ki. Ym shym jngai nangta, la don sa kawei pat ka shnong ia kaba ki la doi ban jop. Kata ka la long ka kam kaba ar ba ki la doi ban pyndep.

Ka hukum ia ki ka long ba kin nym ialehthma pyrshah ia kata ka shnong, hynrei tang ban shu ap pahara bad ban nym shah iano iano ruh ban leit lam jingbam shapoh jong ka. Ia kane la leh khnang ban pynshah thngan ia ki briew kiba shong hapoh jong ka, bad ba kin mane bad shah ia ki shipai ban rung shapoh shnong. Ha kawei ka sngi u Sidney u la iohsngew ba la don katto katne ki briew kiba la mut ban pyrshang ban leit lam jingbam da ki kali kulai shapoh jong ka. La iathuh ruh ha u ba kin pyrshang ha kata hi ka miet, bad ba kin leit phai pat tang shu shai mynstep.

Kumta shuwa ban shai byrngut, u la mih ryngkat bad shikynhun ki shipai ban khang ia ki. Hynrei wat ynda ka la sdang kynjat shai, u lyoh khyndew uba rben u la tap sawdong jong ki, ba kim lah ban iohi wat tang khyndiat pruh ha shuwa jong ki. Ynda ki la poi hamar shiteng lynti sha kata ka jaka, ki la iohsngew ia ka jingsawa kum ka jingtyllun jong ki shalyntem kali kulai. Kim iohi eiei satia na ka bynta uta u lyoh ; hynrei ki la sngewthuh ba kata ka jingwin kam shym jngai shuh na ki.

"Kita ki la doi ki kali ia kiba ngi la ioh hukum ban pynsangeh, kumta ngin khang ia ki mynta shuwa ba kin ioh rung shapoh shnong," la ong u Sidney ia la ki lok. Ym

slem hadien kata, u lyoh u la kiew shajrong; bad phi tharai u Sidney u la iohi aiu? U la iohi pynban ia ki kynhun shipai kiba la wan ryngkat bad kita ki kali ban synran ia ki, ba ki la hajan eh.

U Sidney ha kata ka por u la don tang kyndiat ngut ki shipai bad u. Hynrei u la long u briew uba shlur, bad um shym la pyrkhat ban kylla dien. La don ka jingialeh kaba jur hangta. Kam shym la neh slem; hynrei shu'wa ba kan kut, u kuli u la dei na kjat jong u. U la tyllun nalor kulai. Ka kjat jong u ka la pynshitom ia u katta katta ba um lah shuh ban iaid, kumta u la dei ban ap haduh ban da don ba wan iarap ia u. Katba u dang thiah hangta ha madan, u la shitom jur, bad u la tlot na ka jingmih thain ka snam. Ki rmiang shyntur jong u ki la tyrkhong, bad u la pan um ban dih.

Te la don na pdeng jong ki, kiba la wallam ia u shi khuri ka um ban dih. Hynrei hamar ba un sa dih, u la iohi ia uwei u shipai ba pli uba la thiah lyngkrang ha madan hajan jong u. U la ithuh ba uta u briew um im slem shuh. U la iohi ruh ia ka jingpynbud khmat jong u ia kata ka um ha ka khuri kaba u bat ha la ka kti. Kumta, khlem mad tang shi tok ruh ia ka, u la kner la ki kti ban ai ia kata ka khuri ha uta u shipai, u da ong artat: "Shim; Dih! ka jingdonkam jong me ka kham khraw ban ia ka jong nga." Ym slem hadien kata la pynkit ia u halor ka kali bad la leit lam ia u sha ka ing jaiñ jong u hi. U doktor u la wan ban jngoh ia u, hynrei um lah shuh ban iarap ia u.

Lai taiew hadien kata, une u shynrang uba shlur bad uba bha, u la iap. Ki ktien khadduh ba u la kren ha la u para, uba la wan jngoh ia u, ki long kumne: "*Wat klet ia nga. Ieit ia ki lok jong nga. Leh ia ka mon U Blei, bad kynmaw nyngkong eh ia U.*"

Ka Syiem Bess bad ki briew jong ka ri Bilat ki la sngewsih eh haba ki la iohsngew ia ka jingiap jong U Sir Philip Sidney, namar baroh ki la ieit bad burom eh ia u. Hynrei kaba la pait dohnud eh na ka bynta jong u, ka dei ka hynmen jong u, ka Mary. Kine ki long ki ktien kiba la thoh shaphang ka jingiap u para jong ka.

"Ka jingduh kaba khraw ia kito baroh kiba la ithuh ia u: Ka jingduh ruh kaba khraw ia ka pyrthei; hynrei

ka jingduh kaba khraw tam eh ka dei ka jong nga kein, ka hynmen jong u."

---

12. KA DU KA TANG BAD KA REM

Hyndai kine ki Theisamla ki leit shong basa ha ïng, kawei ka tymmen ha Mulang (ka shnong ba hajan Jowai). "Ia khot basa seh mei, ia ngi," ong ka Du. "Ngan khot kumno, kynrad, kat ia phi ki khun Syiem ha ïng jong nga kaba duk katne. Phin thiah phin shong, khmih hi, phi ibit kum hangne ?" ong ka tymmen.

"Koit, koit, ia kata ngi la tip hi," ong sa ka Tang, "tang lada phi sngewbha ban shah, te mei." Kumta ka tymmen ka la mynjur.

Ynda ki la shong ar lai bnai, ka la ieit bad ka la kam khun ia ki namar ka akor jong ki. Ki bsa hi ia ka bad kim shah ba kan leit bylla. Hadien hadien ki rangsamla ba riewspah na kylleng ki phah kylli ia ki, hynrei kim treh.

Ha kawei ka miet ki la iathuh hok noh ia la ka jingim ha ka tymmen. "Phi i, mei," ong ka Rem, "ngi dei ki khun jong ki blei. I mei i pa, dei u Pyrthat bad ka Leilieh. Ki phah janai ia ngi ban wan shong duh ha kane ka thain, ba ngin wan shakri ei ia u khun bynriew, uba shong ha kane ka ri ba pyngngad bad ba itynnad katne katne. Ngin shakri ia ki de kumba ngi la shakri ia phi. Shirta ka jingim ngin iaid suk mynsiem kumne."

Tang shu kut ka ktien, baroh lai ngut ki kylla lai tylli ki umpohliew, ne ki tyllong um ba phylla. kawei ka *Myntdu*, kaba ar ka *Myntang*, bad kawei pat ka *Umiurem*, Na Mulang ki ia mih ryngkat, bad ki ia iaid kynjai la ka lad ka lad, ban pynseisoh ia ki pyntha ba itynnad baroh ar liang ki phud jong ki. Ka Myntdu ka iaid shathie, ka kdup ia ka Jowai. Nangta ka kylla *Syntu Ksiar*. Sa nangta pat ka iaid suki sha mihngi katba kot ka khmat haduh Riat Tangliang. Nangta ka sa mareh sha khar bah khar, san, ioh poi shuwa ka Umngot. Ka Myntang pat ka iaid kyllain shatei. Ka poi sha Nongbah, sha Mukhla, Wahiajer, Nartiang

bad Nongjngi, ka sa ngam jlang sha ri Bhoi." "Ka Umiurem, pat ka leit sha mihngi." Ka ker sawdong ia ka Shangpung bad ka sa hiar sha Pangam, ioh poi Kupli sharud ka Myntang.

Ko Nongpule, da ieit peit hi ia u kba ba jyrngam mynlyiur, ia ki syntiew bad u kba ba ih, ba u kaweh ha ka lyer synrai ha ki lum bad ki hali jong kine ki wah, te phin sa sngewthuh ia ka jingitynnad kata ka ri, bad ka jingsmat ki briew jong kita ki shnong. Nga la iohsngew ia shiwien uwei u tymmen, man "U kham kba" ba u shoh, u da duwai artat: "*A Blai Tre Kirot, Syiem Sakho, pyn'her u Stait, pynbun u Kho*" Nangta nga sa thoh ia kine ? Puriskam bad ia ka "Kynjai Halari" ba phin smat phin sting, phin ieit de ia la ki briew bad ia la ka ri.

---

13 U PASTEUR BAD KI KHNIANG-JINGPANG

Ki riewstad ki ju ong, ba ym lah ban pynkoit ia kano kano ka jingpang khlem da lap ia ka thymmei bad ka daw kaba la pynlong ia ka. Ha kane ka pateng kaba mynta, la jan baroh ki briew ki la tip ba kham bun eh na ki jingpang ki mih na ki kynja khniang, kiba im bad kharoi hapoh ka met bad ka snam jong u briew. Kine ki long ki jingpang ki ba ngi shait iohsngew eh hapdeng jong ngi, U Niangthylliew, ka Khlam ka Khieshoh, bad ka Jingpangtor, bad kine baroh ki mih na kine ki khniang, ne ki khniang ia kiba ki khot ki *germs* ne *microbes*. Ynda la shem ia kino kino ki jaid khniang kiba pynlong ia ka daw jong kano kano ka jingpang, bad ynda la lah ban pyniap ia ki hapoh ka met jong u briew hi, hangta la lah ruh ban pynkhiah ia kata ka jingpang bad ban iada ruh na ka. Hi ki spah snem ba mynshuwa ia kane ka jingshisha ym pat shym don ba tip, ne, poi pyrkhat satia, kumta ki stad (doctor) kiba mynshuwa ki shem ka jingeh bad jingshaiong kaba khraw, kumno ban pynkoit bad ban iada na kino ki jingpang.

Ka long kaba sngewphylla shibun ban iohsngew ba u briew uba la shem nyngkong eh ia kane ka jingtip uta

shym la dei u doctor. U briew uba lap ia kane ka jingstad, halor jong kaba la seng ia ka nongrim jong ka jingai dawai baroh kaba mynta, u la long u *chemist* (u briew uba wad shaphang ki jor tynrai ka mariang), u dei u French, uba kyrteng u Louis Pasteur. La kha ia u ha Dole, kawei na ki nongbah kaba ha ka pyntha jong ka wah Saone, ha ri France, ha ka snem 1828. Mynba u dang khynnah u Louis Pasteur u la kwah dik-dik ban long u nongthohdur uba stad ; hynrei namar kano ma ka daw um shym la ioh lad satia ban pyndep ia la ka jingangnud, bad ka pyrthei ka la ñiat ia u ban long uwei na ki riewstad kiba khraw tam, ha la ka jong ka kam, ha la ka pateng.

Ynda u la lah pyndep ia la ka jingpule ha College, u la long u Professor jong ka Chemistry ha Strassburg, bad u la shongkurim ruh ha kata ka shnong. Ha kata ka por u dang samla bha bad u trei bun jaid ki kam. U sngewbha eh ban trei khlem thait, bad u ju kynmaw ban ong man la ka sngi : "Trei, khlem da thait, trei!" Hadien khyndiat snem u la kynriah sha Lil o kum u Dean jong ka Faculty of Science : bad naduh ka snem 1857 u la sah ha Paris, bad ha kane ka nongbah u la trei bun jaid ki kam kiba paw khmat eh hangta ; u la long u Professor jong ka Chemistry ha Sorbonne, ne, ka Paris University, bad ha kaba khadduh eh u la long u Director jong ka Pasteur Institute. U la iap ha ka snem 1895.

Dei ha ka shnong Lille ba u la sdang ban ngam bad ban wad bniah haduh ba un da shem ia kine ki khñiang jingpang. Ha kawei ka sngi u la dei ban leit jngoh ia kawei ka Ing shet kiad, bad katba u dang don hangta u la sdang ban pyrkhat ia kawei ka jingkylli kaba donkam eh : "Balei ba ka iad-um ka jew ?" Kane ka la long ka jingkylli kaba la bun spah snem mynshuwa, bad kaba la pynbaiong ia ki riewstad baroh; hynrei u Pasteur u la shem ia daw jong ka. Hadien ki jingwad shitom bad ki jingpyrshang ba bun rukom, u la rai kut ha kaba khadduh ba ka wain, ka iad um bad ka dud ki kylla jew da ka jingtrei jong ki khñiang kiba rit haduh katta katta kiba jaboi ha ka lyer, bad kiba don ha baroh sawdong jong ngi.

Bad u la shem ruh ia ka lad kumno ban pyniap ia ki, khnang ba lah ban pynsah slem ia kine ki jingdih, bad kiwei kiwei de ki jingbam.

Hadien kata u Pasteur u la kylli pat sa kawei ka jingkylli : "Balei ba ki jhur ki jhep bad ki mrad ki mreng baroh ynda ki la iap, ki pyut bad ki sniew noh ?" Ia kane ruh u la shem ba ka dei ka juh hi ka jingjubab : ka daw ka long, na ka bynta ki kynja khñiang kiba rit eh. U tang shu iap u briew, ne ki jhur ki jhep baroh, kine ki *khniang synrum* kiba don ha ka lyer, ka pui-pui, ka um bad ha ki kynja met baroh, ki sdang ban bam ia kata ka met iap.

Ha ka por ba u la don ha Paris, u la shem shuh shuh sa kawei pat ka jingtip kaba thymmai. Ha kata ka por, ka jingkhaï rusom jong ka ri France ka la julor katta katta, namar ka jingpang ka la pyniap bun klur ki ñiang-rusom. Ka Sorkar jong ka ri France ka la phah ia u ban wad ia ka daw bad ynda u la pyrshang ban wad bun rukom, u la shem ba kita ki khñiang ki pang na ki ar tylli ki daw, bad ba baroh ar ki daw ki long na ki khñiang jingpang kiba rit kum ki phngit. Hadien ba u la shem ia kine ki khñiang, u la wad bad u la shem ia ka lad kumno ban pyniap ia ki : kumta u la pyllait ia ka jingkhaï rusom jong ki French na ka jingduh bad ka jingjulor kaba khraw.

U la pynlut la ka por bad pynleit la ka jingmut pat ha kaba wad ia ka daw jong ki jingpang ba iabit baroh jong ki briew, ki mrad bad ki sim. U la wad ia ka daw jong ka *jingpangthung*, *ne shympet*, jong ki jingri bad ia ka jingpang khlam jong ki syiar. Ia kine ruh u la shem ba la pynlong ia ki da kiwei pat ki khñiang jingpang kiba rit.

Kaba la ialam ia U Pasteur ban shem ia ka buit kumno ban pyniap ia kine ki khñiang, ka long da kawei ka jingjia ryngkhat, bad kane ka la ai buit ia u kumno ban pynkoit ia kum kine ki jingpang. Ha kawei ka sngi u la mih ban leit shuti shipor na pdeng ka jingwad jong u shaphang ka jingpang khlam jong ki syiar. Ynda u la wan phai na la ka shuti, u la shem ba ki khñiang khlam syiar jong u baroh kiba u la set bad sara ha i bilor ki la jan iap. U la shim ia kine bad u la pyndonkam ha ki katto katne tylli ki syiar, bad u la shem ba ha ka jaka ba kin ioh ia kata ka jingpang, ki shait ki khlaiñ pynban kumba mynshuwa. Hangta u

tharai ba lehse ba kita ki khñiang kiba u la pyndonkam ki la lah lap lypa, kumta u la ai sa da ka bih kaba kham khlain ha kita ki juh hi ki syiar. Pynban kim shym leitei satia. Ki shait bad ki itynnad kumba mynshuwa. Hangta ka la siat ha ka jingmut jong u, ba u la lap ia ka buit kumno ban da na kane ka jingpang, Kata ka long kumne: lada ai ia ka syiar da ka khlam syiar kaba jem, da kaba sam ia ka bih kaba tlot ha ka met jong ka, kan nym kem shuh ia ka khlam hi. Ki juh ki khñiang kiba pynlong ia kane ka jingpang ki long hi ruh ki nongpynkhiah jong kata ka jingpang.

Kane ka jingshem ka long kaba khraw, namar halor jong ka la seng ia ki jingshem ba thymmai baroh, kumno ban iada na kiwei pat ki jingpang, kum ka khieshoh, ka khlam, ka jingiapthem bad kiwei kiwei de ki jingpang kiba iabit, da kaba sam dawai ha ka met jong u briew. U Jenner u la lap ia kane ka juh ka buit la kumba sanphew snem mynshuwa, mynba u la shem ia ka jingstad kumno ban tika pyrshah ia u ñiangthylliew. Um shym la tip eiei ruh shaphang kine ki khñiang jingpang, kumta um shym la lah ban ong, balei ba ka bih kaba khyndiat jong u ñiangthylliew masi, ka da ia u briew na kaba ioh shisha ia u ñiangthylliew hi.

Ka jingshem kaba khraw eh jong u Pasteur ha kaba khadduh ka long ka jingpynkoit ia ka jingdait 'sew lamwir, kaba long ka jingpang kaba shitom bad kaba ishyrkhei shibun eh. Ha kane ka jingpang ruh u la shem ba ka daw ka long na ki khñiang bad u la shem ia ka lad kumno ban pyniap ia ki da kaba shu sam dawai.

Naduh kata ka por ki nongmih, bteng jong u ki la lap dien ter-shi-ter ia ki khñiang jingpang kiba bun jaid, kum ka *typhoid, diptheria,* bad kiwei kiwei de, bad ki pyniap ia ki da kajuh hi ka rukom, bad ki la lah ruh ban pynkoit ia kine ki jingpang. Ka dei kane ka jingshem buit jong u Pasteur kaba la bah ia uta u Surgeon Phareng uba khraw, u Lister, ha ka synwet kaba dei, bad kaba la ialam ia u ban shem ia ka rukom puid kaba thymmai bad kaba la pyniom bun bun klur ki briew.

14. KA PSYCHE

(KA INGDULAN)

I

Ha kawei ka por la don kawei ka khun Syiem kaba kyrteng ka Psyche. Ka la shong ha ka ri Greece, bad u kpa jong ka u la long u Syiem uba khraw. Ka la don ar ngut ki hynmen kynthei kiba kham san ban ia ka, hynrei ka la long kaba kham bhabriew ban ia ki baroh ar ngut. Ka long kaba da bhabriew shisha shisha, bad ki briew ki ju sngewbha ban ai jingai eiei ia ka, bad ki ju ruwai ki jingruwai kiba sngewtynnad shaphang jong ka, kiba iadei dor tang bad ka Syiem jong ka Jingbhabriew hi.

Ki Greek ki ju ngeit ba ki blei ki ju ap bad sumar ia ki ; bad ba ka Syiem jong ka Jingbhabriew ka long kawei na ki dken kynthei jong ki. Ha kiba bun eh ki nongbah jong ka ri Greece la tei ki Ingmaue ia ka. Haba kane ka Syiem ka la iohi haduh katno ki briew ki la ieit eh ia ka Psyche, ka la sngewbishni haduh katta katta ia ka.

Ka la khot ia u khun jong ka, u Eros, bad ka la ong ha u, "Khie leit siat ia ka Psyche da uwei na ki *'nam ksiar Jingieit* jong me, te kan sa ibha ia uno-ma u ksuid uba ijli tam, lane ia uno-ma u Tynmen Nongkhrong.

Ki hynmen jong ka Psyche baroh ar ngut ki la lah shongkurim bad ki khun Syiem kiba na kiwei pat ki ri. Hynrei ym don uwei ruh u Khun Syiem uba la phah kylli ia ka. "Ngi kham sngewbha ban shu mane ia ka kum ka blei jong ngi," ki la ia ong lang baroh baroh.

U Eros u la her da la ki thapniang ksiar sha kata ka ingsyiem, bad lyngba ka pongshai kaba rit, u la rung shapoh ka kamra ha kaba ka Psyche ka dang iohthiah lyngngai. Hynrei, ynda u la iohi haduh katno ka long kaba bhabriew, u la ong : "Ko Psyche, da leilei ruh ngan nym pynmynsaw ia phi."

Hamar kata ka por u nam-ksiar jong u u la hap ha ka slajat jong u hi, bad mar kumta hi u la kem jingieit ia ka. "Ngin sa iashem pat, ko Psyche," u la ong, bad u la her noh thiaw.

Ka Psyche ka la sngewsih shibun eh ba ki briew ki ñiew ia ka kum ka blei. Ka tip ba kane ka long kaba sniew eh. U kpa jong ka ruh u la sngewsih eh namar ba kam pat shongkurim. Ha kawei ka sngi u la leit kylli na ki blei, kumno un leh. Bad ka Hamsaian ka la jubab napoh kawei ka krem kaba ha ranab jong uwei u lumbah. Ki Greek ki ngeit ba ka dei ka ktien u 'Lei Jingshai, uba tip lut ia kiei kiei baroh.

Haba ki poi ha kano-ma ka khim bad ba kim tip shuh kano kaba dei bad kano kaba lait, ki ju leit kylli na kata ka krem. Kata ka Hamsaian ka la bthah ia u Syiem, kumne : "Pynriam pynbeit ia ka khun jong phi kum ka nongshongkurim. Ialam ia ka sha kliar u lumbah uba ha syndah ka ïng jong phi, bad iehnoh ia ka weibriew hangta."

U Syiem bad ka Psyche, baroh arngut, ki la sngewthuh ba ki dei ban kohnguh ia kata ka Hamsaian. Kumta ha kawei ka miet la pynriam pynbeit ia ka kum ka nongleit shongkurim da ki jain kiba itynnad, bad la ialam ia ka sha kliar jong uta u lum. Ki lok jong ka baroh ki la ia khublei bad ka, bad ki la iehnoh ia ka hangta.

Ka Psyche ka la khapbrip ia la ki khmat. "Hato kan jia aiu kein ia nga?" ka la pyrkhat.

Shen, ka Lyer Sepngi ka la wan beh jem jai halor uta u lum, bad ka la rah ia ka sha jrong eh. Ka la rong ia ka sha suin, bad ka la pynshet ia ka ha pdeng ka per syntiew ba iwbih. Hangta ka la iohthiah baroh shimiet. Ynda ka la kyndit, ha ka step kaba bud, ka la shem ba ka la don ha ka them kaba dap da ki syntiew kiba itynnad, bad ha khmat jong ka la don kawei ka ïngdulan kaba la pynriam pynbeit itynnad bha.

Ki rishot ksiar ki kyrshan ia ka tnum, bad halor ki kynroh la don ki dur ba la shat da ki mawhira ba kordor. Ka Psyche kam pat ju iohi mynno mynno ruh ka ïng kaba kham itynnad ban ia kata. Ki jingkhang jong ka ki la pliewang: Ka la kiew ia ki mawkyrdon kiba da ki maw marble, bad ka, la rung shapoh. Hapoh ka kamra pdeng kaba heh la don shibun ki pukri kiba rit, bad mar la, ki kamra pat, la pyndap da ki tiar ki tar kiba iphylla suda.

Ka la iaid na kawei ka kamra sha kawei pat. Teng teng ka la tharai ba ka la iohsngew ia ki briew ba ki ruwai hynrei kam man iohi satia iano iano ruh. Ki jingbam jingdih ba shngiam rai la lah khreh lypa bad la buh riang ia ki halor ka miej kaba la siang bha. Bad ynda ka la lah bam lah dih sngewbha, ka la leit rung sha kawei pat ka kamra bad ka la thiah halor kawei ka tusok rui bad hadien khyndiat por ka la iohthiah lyngngai.

Sa shiphang ka la kyndit, hynrei kam shym la iohi eiei ruh em, namar ka la dum eh ha kata ka por. Hynrei ka la iohgsngew ia ka jingriew jong ki thapniang hajan jong ka. Hadien pat ka la iohsngew ia ki 'tien-ieit 'tiens-bun, kumne : "Ko Psyche ba ieit ! Nga kwah ba phin shong suk khyndiat por ha kane ka dulan. Baroh kat kaba phi kwah phin ioh, bad man la ka miet ngan wan ban ia kren kai bad phi. Tang ba phim dei ban pyrshang ban iohi ia ka khmat jong nga, ne kylli ia ka kyrteng jong nga."

Kumta man ka sngi, ka Psyche ka la pyniaid ia ka por ha kane ka ingdulan, ne hapdeng ki per syntiew, bad ka don ruh shibun eh ki kam ban trei bad ban khmih, kumta kam don por ban sngew tmang. Ki puri kiba kam lah ban iohi, ki wallam jingbam jingdih ia ka ; bad lada ka pan eiei, tang mar kumta hi ka la ioh. Bad mynmiet pat kata ka sur ieit ka wan ban ia kren kai bad ka barabor.

Ha kawei ka sngi, ka 'Er-sepngi ka la wallam ia ki hynmen jong ka ban wan jngoh ia ka. Bad ynda ka la lah iathuh ha ki shaphang kata ka jingsawa kaba phylla, ki la ong, "Tharai lada ka dei ka jingsawa jong u ksuid aiu-re uba wan ban bam ia phi mynmiet ! La syit mynmiet, buhrieh ia ka sharak hapoh jingthiah jong phi, bad hadien kata phin sa iohi u dei uei uta u lok uba phylla jong phi!"

Wa, kaba pli! ka la leh kumba la bthah ki hynmen jong ka. Ynda ki la leit noh, bad ynda la kem iongrein, ka la thang ia iwei i sharak rit, bad ka buh hapoh jingthiah. Shen ka la iohsngew ia ka jingkhih jong ki thapniang, bad ka jingsawa ka la sdang ban ia kren kai bad ka. Hadien khyndiat por ka la kynjah jar, bad ka Psyche ka la sngewthuh ba uta u lok jong ka u la iohthiah.

Ka la shim ia kata ka sharak napoh jingthiah, bad ka la iaid mian mian sha kawei pat ka dong jong ka kamra, bad hangta, halor kawei pat ka jingthiah, ka la iohi, ym ia u ksuid uba shyrkhei, hynrei ia u Eros, u samla uba bhabriew, u 'Lei Jingieit! Shi ryngkap ki 'nam-ksiar ki don ha krung jong u. Ka la ktah ia ka sop jong uwei na ki, bad ka ruh mar kumta hi, ka la kem jingieit ia u kumjuh kumba u la ieit ia ka.

Ka la dap da ka ka jinglyngngoh suda, bad ka la shlei ka dohnud jong ka da ka jingkmen kaba khraw, haduh ba ki kti jong ka ki la kyiuh bad ba ka la kum pynjaw shijaw ka um phniang khluit ha ka ngab uta u 'lei samla, bad kata ka la pynkyndit ia u. Ynda u la iohi ia ka, u la ieng kynsan joit.

"Balei ko Psyche ! Phi la leh aiu ! " u la ong ia ka, "balei phi kwah peit ia ka khmat jong nga shuwa ka ia kaba biang ? Katto te ngi la dei ban ia khlad noh. " U la pyiar la ki sner diar bad u la her noh thiaw. Tang shikhyllipmat kata ka ïngdulan ka la jah rngai noh shaci-re bad ka Psyche ka la sah hangta weibriew.

II

KI LANGBROT KSIAR

La ka Psyche ka la leh bakla, pynban ka la long kaba shlur. "Ngan leit wad ia u Eros haduh ba ngan da shem ia u," ka la ong, bad ka la mih bak ban leit wad ia u. Bran-shi-bran ka la iaid, ka da kylli, kat na kiba don ba man, bad kat na kiba ka la ia kynduh ha lynti ha syngkien, la ki la iohi ne em ia u Eros. Hynrei ym don satia mano mano ruh ba la iohi 'a u, ne ba lah ban iathuh ia ka hangno kan shem ia u. Ha kaba kut ka la leit poi ha ka ïngpaki jong ka Syiem jong ka Jingbhabriew.

Ka Syiem ka la shong halor ka khet kaba itynnad, bad ki syntiow ba iwbih ki don baroh sawdong jong ka ; ki paro ksiar bad ki sim ing ki swait sawdong sawdong kata ka khet. Bad hajan jong ka ki theisamla ki ia shad. Ka Syiem ka la bitar eh ia ka Psyche.

"Phan long ka mraw jong nga !" la pyrta dom ka Syiem, bad ka la buh ia ka ki kam kiba eh ban trei.

Nyngkong, ka la leit ialam ia ka sha ka kamra ha kaba ka la buh ia ki jingbam jong ki sim. Ha madan la don shi kynton bah ki symbai—u kew, u khaw, u motor, u ri bad bun kiwei kiwei de—ba la lah khleh lang wai-ly-wai.

"Buh kyrpang kyrpang ia kine ki jaid symbai baroh, shuwa ba kan sep ka sngi," la hukum ka syiem ia ka. Hadien kata ka la leit noh bad ka la iehnoh ia ka marwei.

"Ngam lah ban pyndep ia kane ! " ka la ong ha lade; Hynrei ka la sdang ban trei smat bad trei shlur ban pynkyrpang ia kine ki symbai ha la ki thup ki thup. Ka dang shu lah pyndep tang khyndiat ; u 'iengdong bad ki kti jong ka ki la sdang ban suh jnang, bad shen ka la thait ian ; ka la dem kai bad ka la iohthiah jar.

Te, phi tharai ka la jia aiu ? Ki dkhiew ba rit ki bym lah ñiew shuh ki la mih na ki thliew jong ki. Ki la mareh shane bad shatai, ki da rong bad buh kyrpang ia kita ki symbai ; bad ynda ka Psyche ka la kyndit, kine baroh ki symbai ki la don ha la ka thup ka thup. Kumno-re ka la iohi ia uwei u dkhiew uba khadduh eh uba mareh sha la ka thliew, bad ka la sngewthuh nangta mano ba la iarap ia ka. "Khublei, ko lok ba rit bad ba sbun eh jong nga !" ka la pyrta pynbud na dien jong u.

Hamar ban sa sep ka sngi, ka Syiem jong ka Jingbhabriew ka la wan rung. Haba ka iohi ba ka la lah pyndep la ka kamram, ka la sngew lyngngoh bad ka la ong · "Pham shym trei da lade hi ! La don ba la iarap ia pha !" bad ka la pashat shi lyngkhot u kpu ba kan bam.

Ha ka step kaba bud ka Syiem ka la phah khot ia ka Psyche, bad ka la ong, "Mynta ka sngi ngan ai ia pha ka kam kaba kham eh." Te ka la leit ialam ia ka sharud jong

ka wah beh kaba iar bha ka par. Halor ka pyntha phlang sha shiliang kata ka wah, la don shi kynhun ki langbrot ksiar kiba ia bam phlang. Ki shñiuh jong ki ki long da ka ksiar nylla ba phyrnai bha. "Shuwa ba kan sep ka sngi, phan wallam ia nga shi kham ki shñiuh langbrot ksiar," la hukum kata ka Syiem.

Ka la nang tharai ba kata ka long ka kam kaba suk eh. Hynrei shen shen ka la shem ba kam long satia kumta. Ka la sdang ban klan ia kata ka wah, hynrei ka la iohsngew ia ka jingsawa ba jem kaba la ong kumne : "Wat leit jam sha shiliang, ko Psyche, namar kitai ki langbrot ki long kiba dom shibun eh, bad kin tur ia phi da ki reng jong ki haduh ba phin da iap. Ap haduh ba kin da iohthiah, hadien kata phin sa jam sha shiliang, bad lum katto katne ki shñiuh ksiar na ki dieng bad ki shiah ha kiba kine ki langbrot ki dei synrud la ki met.

Ki dei ki khah kiba harud wah kiba la kren ia ka, bad ka la leh kumba ki la bthah ia ka. Shen ka sngi ka la ieng, ki langbrot ki la dem kai hapoh ki syrngiew dieng, bad ki la iohthiah. Te ka la jam sha shiliang kata ka wah bad ka la lum shi kham ki shñiuh ksiar na ki dieng bad ki shiah. Bad hamar ban sep ka sngi ka la leit lam ia uta u shñiuh sha ka Iingsyiem, bad ka la buh ia u ha khmat ka khet ka Syiem jong ka Jingbhabriew.

Ka Syiem ka la nangbitar bitar shuh shuh : "Da kumno kein pha leit ioh ia kine? " ka la kylli tyngeh. "La don mano-re ba la iarap pat ia pha ! " Hadien kata ka la phah shuh shuh sa kawei pat ka kam kaba kham eh ba kan pyndep.

III

KA JINGBHABRIEW

Ha ka sngi kaba bud pat ka Syiem ka la ai ha ka Psyche kawoi ka tyndong um. "Pha dei ban leit kiew ia utei u lumbah," ka la ong, "bad phan wan tong shi tyndong ka um na ka wahduit kaba don hangtai ha kliar utei u lum."

Ka Psyche ka la shim ia kata ka tyndong, bad ka la iaid bran sha uta u lum. Ka la sdang ban kiew ia ki ranab jong u; hynroi hadien katto katne por, yuda ka la khmied shajrong, ka la iohi ba kata ka wahduit ka noh arsut naloe ki mawsiang kiba sharing katta katta ba kam lah ban kiew. Bad ha baroh ar liang jong kata ka um la don ar tylli ki Egjakor kiba byrngem bad kiba pyrsad da ka tdem lyoh kaba kum ka thyllieid ding.

Waw, ko Mei Kynrad!" ka la lynnjar. "Lano lano ruh ngan nym lah ban ioh ia katei ka um!" Hangta ka la iohsngew ia ka jingsawa ki thapniang sha jrong halor ka khlieh jong ka. Uwei u pukni syiem u la suh siaw shajan jong ka, bad u la ong: "Ngan leit tong ma nga na ka bynta jong phi, ko Psyche!"

U la shim ia kata ka tyndong ha la ka shyntur, u la kynting thaw sha kliar jong uta u lum, bad u la wallam shi tyndong ka um na kata ka wah.

"Khublei shibun eh ia phi!" ka la ong, bad ka la shim ia kata ka tyndong bad ka la leit lam ia ka sha Ingsyiem.

"Pha dei shisha ka ksuid!" la ong ka Syiem. "Lada pham long kumta, te kumne heit phan lah ban leh ia kine ki kam baroh." Sa kawei ka kam ka dang don ia pha ban leh. Phan hiar shapoh ramew, bad phan wallam ia nga shi shang ka jingbhabriew jong ka Persephone."

Kata ka 'liewlong ka long ka jaka kaba dum eh; ka ri kaba ki kjat sngi kim ju shoh mynno mynno ruh em halor jong ka; bad ka Persephone, kumba, lehse, baroh phi la tip, la tuh ia ka na ka kmie jong ka da u Syiem Pluto, mynba ka dang khynnah.

Haba ka dang khynnah rit, ka la kum bam saw tylli ki symbai soh pomkranet, kumta ka la dei ban sah saw bnai man la ka snem ryngkat bad u Pluto. Ka la long kaba kham bhabriew bun shah ban ia ka Syiem jong ka Jingbhabriew hi !

Ka Psyche ka la shim ia kata ka shang, bad da ka jingsngewsih ka la mih ban leit shata. Ka la sdang ban sngewngiah ia kine ki jingtynjuh baroh. Ka la kiew sha kliar jong kawei ka jingtei kaba jrong na kaba ka lah ban iohi bun mail sawdong jong kata ka ri baroh kawei.

"Kam myntoi eiei ruh ia nga ban nangiaid jngai shuh," ka la kren weibriew, "namar ngam tip satia shano nga dei ban leit."

Te ki maw jong kata ka kynroh ki la sdang ban kren briew kumne : "Ko Thei, ka lynti shapoh ka Mei-Ramew ka dei nangtai, " ki la ong. "Phi dei ban rah bad phi ar tylli ki kpu bad ar tylli ki muhor ksiar. Ai ia kita ki kpu ha u ksew Lai Khlieh uba ap ia ki khyrdop jong ka ïngsyiem, bad ki muhor pat phin ai ha u maji u ban king ia phi sha shiliang ka wah."

Ka la sngewnguh ia kita ki maw, bad ka la hiar pat na kata ka jingtei kaba jrong. Ka la sngewtieng ban pyrkhat shaphang kata ka jingleit bad kumno kan ioh ia kita ki kpu bad ki muhor ksiar. Hynrei don katto katne ngut ki briew kiba sbun kiba la ai ia ka kita ki kpu bad ki muhor de. Te ka la poi ha kawei ka krem, bad hangta ka la don ka lynti kaba sharing eh kaba leit hiar beit shaduh ki ñiamra jong ka pyrthei.

Arsut ngai-shi-ngai ka la hiar baroh shisngi, haduh ba kan da poi ha trai jong kata ka lynti. Te, ha ka jingshai ba byrngut byrnget, ka la iohi ia ka wah bad u ia maji uba shong halor jong ka lieng. Ka la pashat ha u kawei ka muhor ; bad u la king ia ka sha shiliang, sha ki khyrdop jong kata ka ïngsyiem jong u Pluto.

Ha khmat jong kita ki khyrdop pat la ap uta u Ksew Lai Khlieh. U la byrngem bad u la wiar haba u la iohi ia ka Psyche, bad u la shri ia la ki bniat. Ka la pashat uwei na kita ki kpu ha ka shyntur jong u, bad katba u dang

ktha ka la iaid lait bran na khmat jong u. Ka la mateh lyngba ki khyrdop, bad lyngba ki lynti khim kiba dum haduh ba kan da poi, ha kaba khadduh, ha kawei ka kamra pdeng kaba heh ; ha ka jingshai kaba byrngut byrngot, ka la iohi ia u Pluto bad ka Persephone, ba ki dang ia shongkai halor la ki khet kiba iong synñia ngain-ngain.

"Sngewbha seh, ko Mahadei, ban ia ai ia nga khyndiat na ka jingbhabriew jong phi," la ong ka Psyche. Bad ka Persephone ka la shim ia kata ka shang, bad ka ia pyndap ia ka da ka jingbhabriew. Hadien kata ka la pynphai pat sha ka, bad ynda ka Psyche ka la nguh la dem ia ka. ka la mih noh bran nangta. Ka la pashat pat sa uwei u kpu ha uta u Ksew, bad katba u dang bam, ka la iaid lait pat najan jong u. Ka la ai ia kata ka muhor kaba dang sah ha uta u maji bad u la khawa ia ka sha shiliang.

Te, da kaba bat skhem bha ia la ka shang, ka la kiew artet-artet ia kata ka lynti kaba thiep bad ba sharing, bad ka la wan poi pat sha sla khyndew, ha kaba ki kjat sngi ba phyrnai sngur ki ap ia ka.

"Nga lyngngoh kaba kum kaei kata ka jingbhabriew ?" la ong ka Psyche ; bad ka la khyllied ia kata ka jingtap bad ka la peit shapoh. Tang kumta hi ka la shoh samthiah ngai-ly-ngai bad ka la iohthiah ngaiñ.

Te ka la iohsngew ia ka jingsawa kaba jem kaba ong, kumne : "Ko Psyche, to khie, to khie noh !" Bad ynda ka la peit, ka la iohi ia u Eros ba u da dem ha ka shkor jong ka. "Ko Psyche," u la ong biang, "phi long ka briew kaba shlur bad kaba bha shisha. Mynta ngan ialam noh ia phi sha la ïng." Te u la kynthup bad rah ia ka ha la ki ksang kti bad u la rong noh ia ka sha kliar uwei u lum, ha uba shibun kiwei pat ki Dken Shynrang bad ki Dken Kynthei ki ia shong ia sah. Bad hangta baroh ar ngut, u Eros bad ka Psyche, ki la ia im suk im tymmen shong-prah.

---

15 U THESEUS

I

(KA JINGIAID LYNTI)

La slem bah, la don ha ka ri Greece uwei u Syiem uba donnam shibun eh. Ha kawei ka sngi u la mih na Athens, ka shnong ha kaba u la synshar, bad u la leit sha kawei pat ka jaka. Hangta u la shongkurim ia kawei ka khun Syiem kaba bhabriew, bad hadien katto katne por ki la joh uwei u khun shynrang ia uba ki la jer kyrteng u Theseus.

Ha kawei ka sngi, mynba u Theseus u dang khynnah eh u Syiem u la ong ia la ka tnga, "Mynta nga la dei ban leit phai pat sha Athens, hynrei maphi bad u Theseus phin da sah shuwa." Te u la leit sha uwei u mawsiang lyngknep uba heh bad ynda u la khyllie ia u, u la buh ia ki khulom bad ka waitlam jong u hapoh hangta. Ynda u la tap pat ia uta u mawsiang, u la ong. "Ynda u Theseus u la lah ban khyllie ia une u mawsiang, un sa shim ma u ia kine ki khulom bad ka waitlam jong nga, bad un sa wan bud ia nga sha Athens."

Hadien kata u la khublei ia la ka tnga bad ia la u khun, bad u la mih noh ban leit sha la shnong. Katba ki sngi ki snem ki nang bun, u Theseus ruh u la nang san, nang khlain, bad nang bhabriew. Khadduh, ynda u la samla bha, ka kmie jong u ha kawei ka sngi ka la ong ia u, "Ko Khun, ia ngin ia leit hangtai bad nga." Ka la leit ialam ia u sha uta u mawsiang uba heh, bad ka la ong, "To kein khun, pyrshang khyllie ia une u maw lada phi lah !" Hangta u la sei lut la ka bor baroh, u la khyllie ia uta u mawsiang na ka khyndew, bad hangta u la lap ia ka waitlam bad ki khulom, thik kumba u Syiem u la buh ia ki la slem bah.

"Kito ki tiar ki dei ki jong u kpa jong phi, u Syiem Aegeus," la ong ka kmie jong u, ka Aethra. "Ynda phi la khlain biang kat haduh ba phin da la lah hi ban khyllie ia une u maw, u la bthah ha nga, phin sa shim ia kine ki tiar bad phin sa leit bud ia u sha Athens."

Kumta u Theseus u la kieng ia kata ka waitlam ha la ka syngkai bad u la phong ia kita ki juti ha la ki kjat. "Ngan leit noh kumne!" u la pyrta jam, bad ynda u la lah ia khublei bad la ka kmie, u la mih bak. U la tip ba u la dei ban iaid jngai, bad ba shibun ki jingmynsaw ki ap ia u ha lynti. Hynrei um shym la sheptieng eiei ruh em, namar u la don kata ka waitlam u kpa jong u. Bad, nalor kata ruh, u la long u samla uba shlur bad uba khlain eh.

Um pat shym la iaid jngai nangta bad u la iohi ia uwei u Ramhah ba u ieng kneng ha pdeng lynti iaid jong u, u da bat ha la ka kti ia u dieng tangon uba heh da uba u ju pduh iap na ki khlieh jong kito kiba iaid ha kata ka lynti. Ynda u la iohi ia u Theseus, u la rynsied sha pyrshah jong u. Hynrei shuwa ba u dieng un hap ha u, u la sei ia la ka waitlam bad u la pyniap ia uta u Ramhah "Katto te me la kut ka sngi jong me! Men nym pynshitom shuh ia ki nongleit jingleit ba pli!" la ong u Theseus; bad ynda u la lah shim ia u dieng tangon jong u, u la iaid phuhmat bran.

Shen u la leit poi ha kawei ka nongrit ha kaba ki trai shnong ki la don ha ka jingjynjar kaba khraw. "Balei kumne?" la kylli u Theseus ia ki.

"Ko Kynrad!" la ong kita ki briew, "ha kane ka khlaw u don uwei u Niangkwang uba heh bad uba dom shibun. U la pynjulor ia ki lyngkha jong ngi ha ban da lyko pom, bad u la bam lut khoit ia u khaw u kba jong ngi, bad ym don mano mano ruh ba nud ban ialeh bad u, bad u la pyniap ruh shibun na ki khlawait jong ngi."

"Koit! wat khuslai ne sheptieng shuh!" la ong u Theseus, bad u la leit sha pyrshah kata ka khlaw. Ynda u la lap ia ki dienjat uta u inrad, u la bud sak haduh ka jaka dem jong u. Haba uta u 'Kwang u la iohi ia u Theseus ba u la tur sha pyrshah jong u, u la sied kynsan kynsan thrait sha u, u da pyrjah dom artat artat. Hynrei u Theseus u la ieng akhem bad u la pom ia u da kata ka waitlam u kpa jong u. Hadien kata u la leit phai pat sha kita ki trai shnong ban leit iathuh ha ki ia kane ka khubor ba bha, bad kita ki briew ki la [illegible]

shnong ban ia khublei bad ai sngewbha shibun ki jingai ba kordor ia u.

Katba u Theseus u dang shong thait hangta, kita ki briew ki la iathuh ia u. "Shen phin sa leit poi ha kawei ka lynti khim kaba ha ki ranab jong kine ki lum mawsiang kiba sharing. Hangta phin sa ia kynduh ia uwei u nongtuh uba dakait, u ban sa pynbor ia phi ban pynsum ia ki kjat jong u. Bad katba phi dang sait ia ki kjat jong u, un kynjat ia phi shapoh duriaw. Kumne u la ju leh ia ki nongleit jingleit baroh ; bad lada phin iaid na kane ka lynti, phin nym lait na ka kti jong une u dakait."

"Khublei shibun eh ia phi na ka bynta kane ka khubor," la ong u Theseus. "Uta u nongtuh un sa kut ha nga." Ynda kumta u la mih noh soit nangta. Ynda u la poi ha kata ka lynti khim, u la lap shisha ia uta u nongtuh ba u da ieng ha pdeng lynti, kumba la iathuh kita ki briew.

"Lada me kwah ban iaid na kane ka lynti jong nga' ko Samla, me dei ban da pynsum shuwa ia ki sla jat jong nga," la kren sarong uta u nongtuh, bad u da shong artat bhek halor uwei u mawsiang hangta harud lynti. Hynrei u Theseus u la sei la ka waitlam, bad u la talain la u dieng tangon, ia uba u la knieh na uta u Ramhah, bad hamar ba un sa pduh ia u, uta u nongtuh u la kyrpad jam : "Wat pyniap ia nga, bad ngan shah ba men iaid na kane ka lynti khlem pynmynsaw eiei ruh ia me."

Hangta u Theseus u la ong, "Me dei ban sait ia ki kjat jong nga, lada me kwah ba ngan pynsah ia ka mynsiem jong me. Ynda u la law la ki juti, u la shong halor uta ujuh hi u mawsiang. Te uta u nongtuh u la dem khrup ha khmat jong u, bad u la sdang ban pynsum ia ki kjat jong u." Katba u dang leh kumta, u Theseus u la kynjat kynsan ia u shapoh riat, bad u la thung baji shapoh duriaw.

"Kok-khai ! Me la ioh la ka bainong !" la ong u Theseus. Ynda u la lah phong ia la ka juti, u la iaid pat la ka lynti. U la pyniap ruh shibun kiwei pat ki Ramhah, shuwa ba un poi sha Athens. Ynda u la poi ha Athens, ki briew baroh ki la ia mih ban pdiang sngewbha ia u, namar

ki la tip ba u dei u khun u Syiem jong ki, bad ba ki la iohsngew ia ki kam shlur jong u ia kiba u la leh artat la artat lynti

---

II.

Ka Media lane ka Shwar

Ha kata ka shnong Athens la don kawei ka Shwar. Ka kyrteng jong ka, ka Media, bad ka la long kaba ia ieit ia sngewbha shibun eh bad u Syiem. Hynrei, la ka la long kaba bhabriew eh, ka la long kaba boi khñiang ka dohnud; bad haba ka la bna wer-wer ba u Theseus u la wan poi ha Athens, ka la shla lep da ka jingbitar, namar ka da kwah eh dik dik ba u khun jong ka un synshar ia kata ka ri ynda u la iap u Syiem.

"Nga dei ban pyniap noh ia u," ka la ihnum weibriew, bad ka la thaw lad da kumno ban pyndep ia kata ka jingkwah jong ka. U Syiem hi um pat shym iohsngew ia ka jingwan poi u khun jong u. Bad haba u Theseus u la rung shapoh ka kamra pdeng ha kaba u Syiem hi u dang shong halor la ka khet, um shym la ithuh satia ia u namar ba um shym la iohi shuh ia u naduh kata ka por ba u dang khyllung eh. Te ka Media ka la ai ha ka kti u Syiem shi khuri ka wain, ha kaba ka la lah khleh ia ka bih kaba sniew tam, ba uno uno uba dih ia ka un iap ha ka shi khyllipmat.

"Ai ia kane ka wain ha utei u samla," ka la ong, "kan pynpyngngad ia u hadien ba u la wan thait, namar nga ithuh ba u la wan na ka ri kaba jngai eh." U Syiem um shym tip eiei aiu kata ka Shwar bymmnan ka la leh, bad u la shim ia kata ka khuri, u la ai ia ka ha u Theseus. Hynrei, hamar ba un sa dih, u Syiem u la leit iohi ia la ka waitlam ha ka syngkai jong u, bad mar kumta hi u la ithuh shisyndon ba u dei u khun jong u hi.

"Ale ! ale !" u la pyrta jam ia u bad u la ryngkoh na la ka khet bad u la piam ia u na ka ryndang. Bad katba

u dang leh kumta, u la kum lymbuh ia kata ka khuri, bad kata ka wain ka la theh pashait ia ka madan baroh. Haba ka Media ka la iohi ba u Syiem u la ithuh ia la u khun, ka la sngewthuh ba mynta kam myntoi shuh ban thaw buit kumno ban pyniap ia u Theseus. Ka la mih jyndat bak na kata ka kamra bad ka la hukum ia la ki shakri shakor ban wallam ia ka kali ia pom jong ka.

Kata ka kali ka la wan poi tang mar kumta, bad la ring ia ka da ki Egjakor kiba ishyrkhei. Ka Media ka la kiew joit halor jong ka bad ka la pynher bak, bad naduh kata ka por ym ju don shuh ba ia iohi ia ka ha Athens.

U Syiem u la dap da ka jingkmen kaba palat haba u la iohi pat ia la u khun phrang sngi, bad ba u wandur ha ka jingbha briew bad ka bor met bor phad kum u khun syiem shisha. Bad ynda u la iohsngew kumno ba u la pyniap ia ki Ramhah bad ki nongtuh artat la artat lynti, u la dap da ka jingkmen kaba khraw.

"Nga sngewphuhmat ba phi dei u khun jong nga," la ong u Syiem ia u. Kumta bun sngi ki la ia bam ia dih sngewbha ha kata ka shnong, haduh kawei ka sngi ha kaba uwei u nonglam ktien uba na kawei pat ka ri u la wan poi ha pdeng jong ki. Haba u Syiem bad u khun u hajar ki la iohi ia u, ki la thangiong ngam ka khmat jong ki bad ki dohnud jong ki ki la dap da ka jingsngewsih bad ka jingkhia mynsiem kaba khraw. Ki kynthei bad ki khynnah ki la sdang ban ia iam briew, bad ki tangbah pat ki kan jlang bad ki shan la ki kti ha ki ngab jong ki.

"Balei ki ia mat sngewsih kumne, papa ?" la kylli u Theseus.

"Waw ! ko khun kynrad !" la ong u Syiem. "Une u nonglamktien u la wan na ka hima u Syiem Crete. Naduh ba u la jop thma ia ngi, ngi la dei ban phah sha u, kum ka bai khar wait, man la ka shisien khyndai snem, hynñiew ngut ki samla shynrang bad hynñiew ngut ki samla kynthei ban ai bam ia u thlen jong u, u Minotaur."

III.

U MINOTAUR LANE U THLEN

"Uei, bad uba kumno uta u Minotaur ?" la kylli u Theseus.

"U long u ksuid uba ishyrkhei jong u Syiem ka Crete," la jubab u Syiem. "Ka khlieh jong u ka long kum u Masiprut bad ka met pat kum u briew, bad u long uba runar bad uba itriem katta katta."

"Kata, ngan leit ban pyniap ia u !" la ong pat u Theseus.

"Em, khun ! " la ong u kpa. "Phim dei ban leit sha Crete. Phin iap, bad ngan nym iohi shuh ia ka khmat jong phi lano lano ruh."

Hynrei u Theseus u la kut jingmut ban leit lada long kumno kumno ruh. Ki la ia khalai nusip mano ban leit na pdeng jong ki samla shynrang bad kynthei. "Nga te, da la ka mon sngewbha hi ngan leit. Ngan leit, wat lada khang mano mano ruh !" la ong u Theseus.

Kumta ki la pynkhreh kawei ka lieng kaba ki la teh de ki lama bad ki phar kiba iong suda, bad u Theseus lem bad kita ki para samla kiba la ia hap nusip, ki la ia shong halor kata ka lieng. Ki la mih noh da kaba sngewsih na Athens.

Ia kata ka dewlynnong Crete la pahara synniang da uwei u Ryngkew uba khlain uba kyrteng u Talus. Ka met jong u ka long da ka rnong bad barabor u khluit kum u nar saw. Lai-lai sien shisngi u iaid sawdong ia kata ka dewlynnong ; bad lada ki briew ki bym dei na kata ka hima ki pyrshang ban wan iuh kjat halor jong ka, une u Ryngkew u leit shajan jong ki bad u pyang ingkhong khait ia ki. Hynrei haba u la iohi ia kata ka lieng bad ki phar kiba iong, u la tip ba kita ki samla kynthei bad shynrang kiba la shong ha ka, ki la wan khnang shata, bad u la shah ba kin hiar lieng khlem pynmynsaw eiei ruh ia ki. Hadien kata la leit lam ia ki ha khmat jong u Syiem ka Crete.

Une u Syiem u la don kawei ka khun samla kaba bhabriew eh. Ka kyrteng jong ka ka Ariadne bad ka don

ka dohnud kaba bha sbun eh. Ynda haba ka la iohi ia kita ki samla ba pli, ka la um ka dohnud hin, bad ka la pyrshang ban thaw lad ban pyllait im ia ki.

U Theseus u la tur ha phang, bad u la ong, "Ko Syiem, Nga long u Khun Syiem. Nga dawa, namar kata, ia ka hok ba ngan iap shuwa ma nga ha u Minotaur."

"Ia ka jingkwah jong phi ngan ai," la ong u Syiem. Hadien kata la leit lam ia u Theseus bad ki lok jong u shapoh along, bad ki la sah hangta baroh shiniet. Tang shu sdang dum, ka Ariadne ka la mih na la ïngsyiem. Ka la tap khlup ia lade da ka brandi kaba jrong, bad hapoh jong ka ka la rah ka waitlam bad shisong ki ksai. Ka la rung shapoh byndi, bad ka la lap ia ka pulit ha kaba u Theseus u thiah ha madan. U tang shu iohi ia kane ka khun Syiem kaba bhabriew, u la khie joit nangta bad u la ieng ha khmat jong ka.

"Wat jam! Wat win khyndiat ruh!" la ong ka khun Syiem, "namar ym dei ban tip mano mano ruh ba nga don hangne. Sngap, nga don eiei ban bthah ia phi. Une u Minotaur u shong hapoh ki kyrwat ka krem pubon; kata ka krem ka dap da ki lynti kyllain suda, bad ka long kaba jem eh ia uno uno u briew ban bakla lynti hangta. Ynda phi rung, teh ia ka tduh une u ksai ha ka jingkhang bad bat skhem ia u ha ka kti jong phi, bad ai ksai ter-shi ter katba phi nang iaid. Tang da kumta te phin lait mih pat shabar jong ka. Da kane ka waitlam, nga kyrmen, phin lah ban pyniap ia une u Minotaur."

Mar kumta de ka khun Syiem ka la mih noh jar-jar nangta na phatok, bad ka la leit phai pat sha kajuh ka jaka na kaba ka la wan.

La dang step phyrngab, katto katne ngut ki rangbah ki la leit ialam ia u Theseus shapoh kata ka pubon. Ki la khynñiat ia u shapoh na kawei ka jingkhang, bad ki la phet noh soit ia lade, bad ki da ong artat: "Ngin nym iohi shuh ia phi lano lano ruh!" Hynrei u Theseus u la buhrieh ia kata ka waitlam bad u ksai hapoh la ka brandi. U la teh ia ka tduh uta u ksai ha ka jingkhang. Nangta u la rung shapoh, u da ai ksai artat la artat katba u nang iaid.

Um put ju mad mynno mynno ruh kum kano ka jingshaiong mynshuwa. Kita ki lynti khim ki 'ia mih ia jah kyllain shane bad shatai bad bunsien ki shu kut ..kynsan. Kumta u la dei ban leit sdang-pa-sdang dien trai pat najuh-pa-najuh. Hadien kato katne por u la iohsngew ia ka jingkyan kaba sngewshyrkhei, bad u la phai sha kawei ka kyndong, bad u la ia kynduh ngung mar khmat ia uta u Minotaur. Uta u mrad kynsha uba itriem shikaddei ban peit, bad u don ki reng kiba heh halor ka khlieh jong u;

Ynda u la iohi ia u Theseus u la kynrup thrait-thrait ia u. Hynrei u la lap ba sei kloi, ia la ka waitlam, bad ynda u la ialeh kham slem u la ioh pyniap ia uta u Ksuid.

Hadien kata u Theseus u la phai dien bad u da kyllain artat artat ia uta u ksai katba u nang wan kylla ban mih noh nangta na ka pubon. U la phet kyrkieh sharud duriaw ha kaba ka lieng ryngkat bad ki lok jong u, kynthei bad shynrang, ki dang ia ap ia u ; namar kata ka khun Syiem hi ka la lah iarap ia ki ban phet noh napeh kata byndi.

Ka Ariadne ruh ka la don lem bad ki ha kata ka lieng ; namar ka la tip ba u kpa jong ka un shla ia ka haduh katta katta, ynda u la shem ia kaba ka la leh. Bad u Theseus hi u la ia wer sngewbha ia ka ban leit lem bad ki sha Athens.

Te katba kata ka lieng ka dang mih noh na Crete, uta U Ramhah, u Talus, u la wan beh sha pyrshah jong ki ryngkat bad ka jingkyrhuh bitar kaba la sngewshyrkhei rem ban sngap, bad u da kner ia la ka ksangkti ba jrong ban pynsangeh ia kata ka lieng. Hynrei u Theseus u la dung kura tyngeh ia u shapoh duriaw. Hangta la mih ka jingthnam kaba khraw na ka duriaw na ka jingkhluit ka met jong une u Ramhah.

Ym slem hadien kata ka lieng jong ki ka la leit poi ha kawei ka dewlynnong, bad baroh ki la ia hiar lieng lang hangta ha ryngkew. Ka Ariadne ruh ka la iaidkai kyrpang tang marwei hi ia kata ka dewlynnong, bad ynda ka la thait ian, ka la dem kai ha u phlang uba jem bad uba ni bha harud jong kawei ka pung, bad hadien khyndiat por ka la iohthiah jar kum kaba iap.

Ah ka jingsngew sangsot ia kaba pli ! U Theseus u la lehbeiñ ia ka. U la klet noh ia kaba ka la leh na ka bynta jong u, bad haduh katno u la kit ram na kane ka briew namar ka jingiarap jong ka ia u. Ma u ryngkat bad kita ki para samla samhoi jong u ki la leit phai kylla sha la ka lieng, bad ki la king noh soit nangta, ki da iehnoh ia kaba pli hangta. Hynrei u wei na ki ken—kita ki jingthaw kiba khraw bad ba phylla ia kiba ki Greek ki ngeit ba ki ju synran ia ki—u la lap ia ka. bad u la leit lam ia ka ban shong ha pdeng ki para dken jong u halor uwei u lum uba pyngngad hir-hir. Bad u la ai ruh ia ka khyndai tylli ki khlur, ia kiba phi lah ban iohi ia ki haduh mynta mynne. Kine ki mih na shaphang shatei lam sepngi.

Kumta ki la leit phai sha Athens ; bad ynda u kpa jong u u la iap, U Theseus u la long Syiem ha kata ka ri.

---

16. U CHRISTOPHER COLUMBUS

U briew uba nyngkong eh jong ka Pyrthei Rim uba la ai jingtip ha ngi shaphang ka Pyrthei Thymmai u dei u Christopher Columbus. Mynshuwa jong u ym shym la don uno uno ruh uba la tip shaphang ka ri America, ia kaba ngi ju khot mynta, ka Pyrthei Thymmai.

Ia une u briew uba phylla bad uba donnam la kha ha ka snem 1442 ha ka shnong Genoa kaba ha Italy. Naduh ba u dang samla u la aiti lut ia lade ha kaba wad bad pyrkhat shaphang kiei kiei kiba iadei bad ki jinghikai shaphang ka pyrthei. Ha kawei ka sngi ka jingpyrkhat kaba thymmai ka la wan siat ha ka jingmut jong u, bad kata ka la snoh ha u bun bun snem. U la pyrkhat ba la kumno kumno ruh ka dei ban don sa kawei pat ka ri sha shiliang ka duriaw bah ia kaba ym put ju don mano mano ruh ba tip.

Um shym la long u briew uba riewspah, kumta u la pyrshang ban wad jingiarap na kiba khraw ba tri jong ka ri jong u ; hynrei ym shym la don uwei ruh uba sngewbha ban kyrshan ne pynshlur ia kane ka jingpyrkhat jong

u. Kumta u la dei ban kan jlang, bad ban thaw da kiwei pat ki lad.

Ha kaba khadduh u la leit sha Spain ban wad jingiarap na ka ïngsyiem hangta. U Ferdinand bad ka Isabella ki la long ki Syiem jong kata ka ri ha kata ka por. U Syiem bad kiba khraw ba tri jong u baroh kim shym la shah shkor satia ia u, bad ki la rkhie beiñ pynban ia kane ka jingmut jong u. Hynrei ka Syiem Isabella ka la sngewdei ia kane ka jingmut jong u; kumta ka la die ia ki mawkordor jong ka, khnang ba kan ioh iarap ia u ha ka jinglut jingsep jong u baroh.

Da ka jingiarap ba sbun jong ka, u la ioh lai tylli ki lieng bad khyndai phew ngut ki rangbah nongking lieng. Bad ynda u la lah khreh lah khrum baroh nadong shadong, bad ba u la pynbiang ka bam ka dih haduh shisnem pura, u la shimti ban pyniaid ia ki bad u la mih noh na Spain ha ka 3 tarik u August 1462.

Ha kaba nyngkong u la king shaphang shathie bad u la leit poi ha ki Canary Islands. Nangta pat u la king shaphang sepngi. Hynrei ki briew jong u ki la sdang ban sheptieng ba ioh kin shu iap noh ha kane ka jingiaid duriaw jong ki khlem da iohi shuh ia la ka ri.

U Columbus u la ialeh katba don la ka buit ban pyntngen bad ban pynshlur ia ki. U la kular ban leit phai noh sha shnong lada kin nym ia kynduh khyndew hadien lai sngi. Ha kaba kut kita ki lai sngi, u la peit na la ka kamra bad u la iohi ia ka jingshai ha sla duriaw. U la sngewthuh ba kata ka jingshai ka la wan na ryngkew. Ha ka step jong ka 12 tarik u October, 1462 u la iohi ia kawei ka dewlynnong, bad u la jer ia ka St. Salvador.

Kane ka long kawei na ki dewlynnong jong ki Bahama Islands. Ki trai shnong ki la ia wan paidbah sharud duriaw bad ki la ia piet lyngngoh ia kita ki lieng bad ia ki phar jong ki, namar ki la tharai ba ki dei ki thapniang, da kiba kine ki lieng ki her ha sla um, bad ba ki dei ki Egjakor Duriaw.

Hangta u Columbus u la riam u la beit bad u la hiar ryngkew, u da bat artat bad la ka waitlam ha la ka kti Ka kam kaba nyngkong eh kaba u la leh ka long ban dem

khohsiew bad ban doh ia ka khyndew. Hadien kata u la sieh ia ka diengphna bad u la pynbna ba kata ka dewlynnong ka long ka jong ka Syiem Isabella. Nangta u la leit jngoh ia kiwei pat ki dewlynnong bad u la leit phai pat sha Spain, u da iathuhkhana shaphang kiei kiei kiba phylla kiba u la iohi bad ia kynduh. U la liet pat sa shisien, hynrei dei ha kaba laisien ba u la shem ia ka ri America.

Shen hadien ba u Columbus u la pynshisha ha ka Pyrthei Rim ba ka don kawei pat ka Pyrthei Thynmmai sha shiliang ka duriaw bah, bun bun ki maji bad ki nongiaid duriaw ki la liet ban jngoh ia ka. U Americus Vespucius, u trai shnong jong ka Florence, u la leit sha America bad u la thaw lad ban jer ia kata ka ri kaba khraw baroh kawei da ka kyrteng jong u.

---

17. U ODYSSEUS

I.

Ki Shwar

Mynhyndai la don uwei u Syiem ki Greek uba la iaid duriaw sha ki ri kiba jngai. Mynba u la don ha kita ki ri, shibun kiei kiei kiba phylla ki la jia ha u.

Ki myllung kiba la im ha kito ki por, ki la thoh ha ki kitab kiba heh ban iathuh ha ngi shaphang une u Syiem, bad haduh katno u la long u briew uba sian bad uba stad ha ki por baroh. Phin sa iohi hi ynda phi la pule, ba khambun na kine ki khanatang, kim da long eh kiba shisha; pynban ki khynnah ki sngewbha eh ban sngap kai ia ki, namar ba ki long kiba sngewtynnad bad sngewphylla haduh katta katta.

Mynta ngan iathuh ha phi ia ka jingiathuhkhana shaphang ka Shwar : lehse phim da sngewtynnad eh ban tip shaphang ka Shwar, hynrei kane ka la long ka briew kaba kham phylla, namar la ka long ka Shwar, ka la long pynban ka khynthei kaba bhabriew tam.

Une u Syiem ryngkat bad la ki nongbud jong u, ki la leit poi ha kawei ka sngi ha kane ka dew lynnong, bad namar ba ki la thngan, u la phah khyndiat ngut na kine ki maji jong u ban leit wad jingbam na ki briew kiba shong hangta. Ynda ki la iaid kham jngai khyndiat, ki la poi ha kawei ka ïngpaki kaba itynnad ia kaba la tei da ki maw kiba saw.

"Ha peit ! Ha peit shatai !" la pyrta uwei na kita ki briew, "katno ka jingiphuh iphieng katai ka ïngpaki kaba ieng hangtai ha khmat jong ngi ; imat ka dei ka ïng shong pyngngad jong ki Syiem ki Patsha : hynrei ha da khmih bniah bha, phin iohi sawdong ka phyllaw ki don ki sing, ki khla, ki suri, bad kiwei kiwei de ki mard khlaw !"

"Waw ! kaba i phylla shisha," la ong uwei pat na ki. "Ngam iohi briew satia. Imat, ngi la shu wan poi ryngkhat ha ka ïng jong ka puri, bad kitai ki dei ki mrad kiba ka la ri la pynjuh ma ka. Ngi iohi tang kine ki mrad kiba don jingim ha kane ka jaka; ka dei ban long, la kumno kumno, ka briew kaba ieit jingri eh."

Ki la ieng lyngngoh hangta, bad kim nang shuh ban ong, la ka long kaba shisha ne tang ka rngai, kata ka jingiohi jong ki. Hynrei kane ka la long kaba shisha ; kine ki mrad ki shu kaweh sngewbha la ki tdong kum ki 'sew ap ïng, bad khlem pynmynsaw satia ia ki.

"Khmih shane, kim leilei satia ia ngi," la ong pat uwei na ki. "Ia ngin ia rung shapoh ïng bad ngin ia wad ia ka kynrad jong kane ka jaka kaba iphuh katne katne, khlem artatien, ka dei ban long kaba kham jemnud shibun ban ia kine ki mrad jong ka."

"Hei ! sumar wat ia rung shapoh !" la ong uwei na ki. "Wat tur shajan jong ka : kam ju dei ka rukom ki mrad khlaw ban leh kumne ; nga sheptieng ba kane ka dei ka ïng jong kano-ma ka puri kaba sniew. Ia ngin ia leit phai noh sha la ka lieng bad sha u Syiem jong ngi."

Hynrei kita ki lok jong u, ki la ia rkhie bein pynban ia uba pli, bad ki la leit rung haduh ki jingkhang jong kata ka ïngdulan, ki da iehnoh weibriew ia u hangta.

"Ha sngap ! Ha sngap !" la ong uwei na ki, uba la poi kham ha shuwa ban ia ki lok jong u baroh : "Phi iohsngew ne em ia kata ka jingtem kaba sngewtynnad ? Phi

iohsngew ne em ia kata ka ryndang kaba um bad ia ki ktien kiba shoh." Baroh ki la ia sangeh shiphang, ki da sngap jar, bad ki ia peit pynheh la ki khmat da ka jingsngew phylla kaba khraw ; namar ka sur kaba kham thiang ban ia ka jong ki nongruwai kiba stad tam, ka wan sawa na shapoh jong ka'a ka ïng.

"Ia ngin ia rung shapoh," la ong katto katne na pdeng jong ki.

"Em, to ngin ia tied shuwa ia ka jingkhang," la ong kiwei pat.

Hynrei uwei na ki u la pyrta da ka ktien kaba jam, "Ngi lah ne em ban rung shapoh, Ko Syiem kynrad, ngi lah ne em ban rung." Bad hamar kata hi ka por, ki jingkhang baroh ki la plie wang, bad ka briew kaba ilub ka rynieng bad kaba bhabriew eh ka la ieng ha khmat jong ki. Ka la peit ieit ia ki da ka jingpeit kaba sbun ; u ñiuhkhlieh jong ka u noh rymphai ha baroh ar liang ki tyrpeng jong ka, bad u long uba iong itynnad haduh katta katta.

Haba kita ki briew ki la iohi ia ka, ki la sngew ba kim lah ban ia pynch khyndiat ruh bad ka, bad ba kim lah khlem da leh ia kano-ma kaba kan hukum ia ki tang ban pynsngewbha ia ka

"Ale, rung shapoh ïng: nga khot sngewbha ia phi baroh," ka la khroh ia ki da ka sur kaba jem. "Rung shapoh baroh katba phi ia don, bad wan ia bam ia dih sngewbha bad nga mynta."

Kita ki maji ki la sngewkmen shikaddei haba ki la iohsngew ia kane, bad shen shen ki la ia bam ia dih bad ki la ia rkhie pashait-shar hangta ha khmat jong ka. Hynrei, la kim sngewthuh ha kata ka por, kata ka wain ka la don ka jingmad kaba pher, bad ka la pynbuaid samthiah bad pynshoh bieit ia ki baroh shirynieng, bad hadien khyndiat por, kim tip briew eiei shuh, bad kim sngewthuh shuh hangno ki don.

Wa ! kata ka kyntei bhabriew ka la long pynban ka Shwar ba sianti eh, bad mynta ka la ioh ia kine ki birew ha la ka kti ! Ynda ki la shoh bieit bha, ka la ieng kynsan na la ka jingshong bad ka la tur sha ki. U ñiuhkhlieh jong ka u la tap ia ka khmat jong ka, bad ka la peit seh ia ki.

Kam idei satia kum ka Shwar ! Hynrei ha ka kti jong ka ka la bat ia uwei u dieng myntro.

Kham shajan, kham shajan ka la nang tur sha kita ki briew, bad hadien kata, ka la kynrup ia ki, bad ka la sympat ia uwei pa uwei na ki da uta u dieng ba shyrkhei jong ka. Ia uba nyngkong, uba ar, uba lai, bad kumta ter shi ter, haduh ba kan da lah sympat lut khoit ia ki baroh ; bad mar kumta kumta hi, ha ka jaka kita ki maji buaid, kata ka kamra ka la khapngiah da ki sniang suda.

Shi kynhun ki sniang kiba ia pah, ia kyntur, ia phet bad ia mastieh ki la pyndap ia kata ka kamra pdeng baroh kawei, bad ka la ñiah ia ki shapoh kawei ka kyrdan sniang kaba kylluid bha ba kin thiah kin dem.

Arsut ia ki lum bad ki wah u la her uta u maji, uba la shu ieng jngoh kai na sha jngai jong kata ka dulan baroh shikatta ; bran u la mareh, bad u la leit iathuh ia kaba la jia baroh ha uta u Syiem uba bha. U ruh u tang shu iohsngew ia kane ka khubor kaba sniew, u la mih kyrkieh ban leit shata, bad ban thaw lad da kumno ban pyllait im pat ia kita ki briew kiba la ngat ha ka shrip jong kane ka Shwar. Namar u la sngewthuh shai, na kata uta u briew jong u u la iathuh, ba kita ki maji baroh ki la leit hap ha ka jadu-myntro jong ka, bad ba ka long ruh ka kam kaba eh than ban pyllait im pat ia ki. Da kumno un leh um tip satia; hynrei u la mut skhem ha lade, lada long katba long ruh, ki maji jong u kim dei ban sahkut ha kata ka jinglong kaba sngew sangsot.

II.

U KHUBOIT DAWAI

Uta u Syiem ba shlur jong ki Greek, u la kiew da ka jingbitar kaba khraw ia uta u lum haduh ban da poi sha ka ïng dulan jong kata ka Shwar. "Kumno kein, ka nud ban leh sat haduh katta. ia ki briew jong nga? la kren weibriew weibriew uta u Syiem baroh shilynter

lynti. "Wat la nga dei ban iap ruh, nga dei ban pyllait pat ia ki na ki tyrsim jong kane ka dakait," bad u la iaid stet thiaw thiaw.

Katba u dang iaid sha ki khyrdop jong kata ka dulan u la iohi ia uwei u samla uba bha briew ba u ieng ha khmat jong u. "Wat tur shuh! u la maham ia u Syiem, "ka jingma kaba khraw ka ap ia phi bad lehse phin nym wan phai shuh lano lano ruh na katai ka ïng."

Hynrei uta u Syiem um shym la suidñiew eiei ruh ia lade, bad u la ong, "Em, lada jia katba jia ia nga, nga dei ban leit ; ki briew jong nga ki donkam ia ka jingiarap jong nga: khang katba phi khang, phin nym lah ban pynkhlad ia nga na ki."

"Lada phi la lah raikut haduh katta ban tur pyrshah ia kane ka jingmynsaw," la ong uta u samla, "nga lah, lehse, ban iarap ia phi khyndiat ha kane ka kam. Phi ithuh, u ñiut aiu une ?" Bad u Syiem u la iohi ha ka kti jong u ia uwei u kynbat uba rit.

"Shim, rah ia une u kynbat ryngkat bad phi," u la ong, "bad lada kata ka Shwar ka sympat ia phi da u dieng jadu jong ka, ieng joit bad thew pam ia ka da ka waitlam jong phi."

U la sngewnguh shikaddei eh ia kane ka jingiarap jong u, bad u la nang iaid la ka lynti, bad hadien khyndiat por u la poi ha kata ka dulan, bad ki khyrdop jong ka ki la plie wang ba un rung shapoh. Kata hi ka Shwar kaba bhabriew eh ka la wan ban plie jingkhang ia u.

"Ale rung shapoh ïng, bad ngin ia bam ia dih sngewbha baroh ar ngut," ka la ong ; bad ka la ialam ia u sha kawei ka khet kaba itynnad. Ka la buh ha khmat jong u shi klad ka wain kaba saw itynnad bad kaba ibang eh. U Syiem ruh u la shim bad u la dih ia ka, bad ha ka kti jong u u kham khop ia uta u kynbat, ia uba u la ioh na uta u samla.

U la dih ia kata ka wain, bad, kumba ka la leh mynshuwa ia ki briew jong u, ka la wan tur suki jai shajan jong u, bad hadien kata ka la rah kynsan ia la u dieng jadu bad ka la sympat ia u, ka da ong artat : "Men phet som sniang ! Phet kloi sha la ki lok."

Hynrei ha ka jaka u sniang rangbah uba kham heh ban ia kita kiwei kiwei baroh, phi tip uei uba la ieng ha khmat jong ka ? Uta u Syiem ha la ka jingtipbriew baroh, u bat ia la ka waitlam khlem leilei satia. Ynda ka la iohi ia kane, ka la sngewthuh ba mynta ka la ia kynduh bad u briew uba kham stad ban ia ka.

Ka la bret bak ia la u dieng jadu bad ka la dem ngon ha khmat jong u, bad ka da kular skhem ban nym pyndonkam shuh lano lano ruh ia uta u dieng jadu jong ka. Ka la thngad naduh kata ka por, bad ka la sdang ban leh burom ia u, hynrei uta u Syiem um lah satia ban klet ia kaei ba ka la leh ia ki briew jong u. U la iohsngew nangta ia ka jinglyñiar kita ki sniang ha kyrdan. U la leit kumnang shata ban pyllait im ia ki, bad um mon satia ban pynsngewbha ia lade khlem da pyndep shuwa ia la ka jingthmu.

"Ngam lah ban ia kmen bad pha," u la ong, "haduh ba phan da pyllait ia ki maji jong nga baroh. Ngan nym bam ne dih eiei ruh, katba ki briew jong nga kim pat lait na ka jadu jong pha."

"Ap jing-jang," ka la ong, "ngan wallam ia ki kumne," bad ka la leit sha kata ka kyrdan sniang. Ka la shim ia uwei pa uwei na ki bad ka la ñiad da ka um jadu jong ka ; bad tang ha pdeng khyndiat por kita ki maji jong u Syiem ki la kylla briew pat baroh.

"Ale bud ia nga," ka la ong ia ki, bad ka la ialam ia ki sha khmat u Syiem. Te hangta la don ka jingsngewbha bad ka jingkmen kaba khraw ha kata ka dulan. Kata ka Shwar ka la leh ieit leh thoiñ ia u Syiem bad ki briew jong u baroh, bad phin sngewlyngngoh ba ki la sah hangta ha ïng jong ka haduh shi snem kynthih.

III.

KA JINGRUWAI KI SIRENS

Ynda ka la dei ka por ia u Syiem bad kita ki maji jong u ban mih noh na kane ka Dewlynnong, kata ka Shwar ka la iathuh ha ki ba ki dei ban ia kynduh bad,

shibun ki jingma ha lynti, shuwa ba kin poi pat sha la ka ri.

"Phin sa iohsngew ia ka jingruwai ki Sirens," ka la ong. U Syiem um shym la sngewthuh aiu kata ka mut, bad u la kylli ia ka: "Ki Sirens! Ngam tip, kiei kita ki Sirens? Phi sngewbha ban iathuh ia ngi, ki dei kiei?"

"Wa ka jingbieit! Phin sa tip ynda phi la poi hajan jong ki," ka la jubab. "Ki dei ki lai ngut shipara, kiba shong halor jong uwei u mawsiang, bad ki ruwai sngew tynnnad katta katta, ba baroh kiba la iohsngew ia ki, ki king la ki lieng shajan shajan jong ki haduh ba kin da poi sha ryngkew. Hangta kine baroh lai ngut ki pyniap ngiah ia ki da ki jingruwai jong ki. Ki ruwai-sa-ruwai khlem shongthait. Ki long kiba bhabriew haduh katta katta, bad ki sur jong ki ki long kiba bang katta katta, ba ka long kaba da eh sat ia uno uno u nongleit jingleit ban shu iaid lait ia ki."

"Hynrei ngin nym shah shkor ia ki jingruwai jong ki, bad ngin king ia la ki lieng jngai jngai na ka dewlynnong jong ki katba ngi lah," la ong u Syiem.

"Ka long kaba jem eh ban shu ong kumta," la jubab ka Shwar, "hynrei lada phi tang shu iohsngew ia ka ryndang jong ki, ym don kaei kaei ruh ka ban lah ban khang ia phi ban nym leit sngap iap ngiah ia ki."

"Te kumno heit ngan leh?" la kylli u Syiem. "Phi long kaba sian bad kaba stad; hato phin nym iarap mo ia ngi sa shiwat mynta?"

"Don tang kawei ka lad ba phin lait, bad kata ka long, kumne: Ki briew jong phi ki dei ban set ia la ki shkor da ka bthing, khnang ba kin nym iohsngew ia ki jingruwai ba bang bad ki ktien jali-jaum jong ki. Ia phi dei ban shu teh skhem haduh ba phin nym lait khih shuh ha trai u mustul jong ka lieng, ba phin nym lah ban pynphai ia ka lieng sha kata ka dewlynnong jong kine ki Sirens. Phi dei ban hukum ia ki briew jong phi, ba kin nym pyllait ia phi wat lada phin kyrpad jur ia ki katno katno ruh."

"Kin nym iohsngew ia ka jingkren jong nga," la jubab u Syiem, "lada ia ki shkor jong ki la set da ka bthing!"

"Em," la ong ka Shwar, "hynrei kin iohi ba phi ksaid bad phi kaweh da la ki kti bad ki kjat jong phi, ban pyni dak ia ki ban law noh ia phi. Kim bit da leilei ruh ban pyllait ia phi !"

U Syiem u la sngewthuh shai kdar ba kane ka Shwar ka da kwah eh shisha ban iarap ia u, bad ba ka kham tip shibun ban ia u shaphang kine ki Sirens. U sngewthuh skhem ha lade ba u lah eh ban lait na ki, hynrei u tip ruh ba ka long kaba kham bha ban shu kohnguh ia ka.

"Ngan leh kumba phi ia bthah ia nga," la jubab u Syiem, hadien kata, ma u bad ki briew jong u, ki la ia khublei bad kane ka Shwar shuwa ba kin khlad noh na' kata ka dewlynnong jong ka. Ynda ki la poi shajan kata ka dewlynnong, ka shnong jong kine ki Sirens, u Syiem u la phah set ia ki shkor jong ki da ka bthing, bad u la phah khum phah teh ia lade ha trai u mustul da ki tyllai kiba heh bad ba jwat.

Hadien kata ki la king pat ia la ka lieng. bad kyndit kyndit u Syiem u la iohsngew ia ka jingruwai ba thiang bad ba sngewtynnad ba wan kit ka lyer. Ka dei ka jingruwai jong kita ki Sirens runar. Shisha, ki jingruwai jong ki kim shyni la long kiba sngew sheptieng ha kano kano ka rukom. Ki la kynud jem jai katta katta, ba u Syiem hi u la klet noh ba ki dei kiei ; u la pyrta bad khawoit da la ki kti, ba kita ki maji kin pyllait noh ia u.

Hynrei kita ki maji ki la nang teh nang khum pynskhem shuh shuh ia u. bad ki la king ia la ka lieng thiaw-shi-thiaw. Bunsien u la khih. u la ksaid bad u la pyrta ba kin law noh ia u.

"Pyllait ia nga ! Pyllait kloi-kloi! Ngan ai ia phi ka ksiar bad ka rupa katba phi kwah ; ngan ai katba phi pan, tang ba phin pyllait ia nga. Wat ia sngap mynthi kumne ! Nga hukum pat ia phi ba phi dei ban law noh ia nga."

Ki maji kim iohsngew aiu u kren, hynrei ki la ithuh aiu u kwah bad ba um suk satia ; kumta ki la phai noh la ki khmat shawei pat, bad ki la nang king bor bah bor san sha khmat. Bad ki Sirens ki la nang ruwai jam da la ki sur ba thiang bad ba sngewtynnad haduh ba um lah shah shuh, bad u la kwah haduh katta kata ban leit noh tang sha ki hi.

Shisha, lada kim shym la teh skhem ia u haduh ba um lah khih shuh, un jin da la pynphai ia ka lieng sha kata ka jaka. Ki la king pynshait ia ka lieng, bad ha kaba khadduh, kita ki jingruwai jong ki ki la ŋang jah nang duna haduh ba kin da la jngai noh bak nangta, bad kim lah shuh ban iohsngew eiei ruh em. Kumta ki la lait na ki jingmynsaw baroh

Hadien kata ki la law ia u Syiem, bad u la iathuh ha ki, haduh katno ba u la kwah ban leit sha kita ki Sirens, bad haduh ka-no u la sngewbha namar ba ki la lait na ki jingma kiba khraw katta katta. Kumta ki la king ia la ka lieng haduh ba kin da poi sha la shnong, bad bunsien mynmiet ynda ki la dep la ki jingtrei jingktah, uta u Syiem bad la ki briew ki ju iathuhkhana kai shaphang kata ka Shwar kaba ki khot ka Circe, bad kita ki Sirens ba runar.

Dang don shibun kiwei pat ki jingeh ba une u Syiem u la ia kynduh, bad lehse ha kawei ka sngi phin sa pule hi shaphang jong ki. Bad ynda phi la poi sha kine ki bynta ba la iathuh shaphang ka Circe bad ki Sirens, phin sa kynmaw ia kane ka jingiathuhkhana ba phi la pule mynta.

---

18. KUMNO U NAPOLEON U LA WAN PHAI NA ELBA

U Napoleon u ieng ha khmat la ki rangbah shipai, u da phong la ka brandi sawbthuh, ki juti jrong bad ka tupia shortong, u da doh slem slem ia ka lama ba itynnad jong ka ri France.

Shuwa ba un mih u la kyrkhu kyrdoh ia la ki shipai ki swar. Une u Patsha uba khraw, u briew uba la pynkhynñiuh shisien ia ka pyrthei haduh ki nongrim jong ka; uba la sdang la ka jingim kum u rangbah shipai (Lieutenant) u briew uba duk, uba ha ki khyndiat snem u la palat liam ia ki jingjop u Ceasar, u Alexander bad u Hannibal ; uba la kiew halor ka khet bad phong ia ka pansngiat Syiem—une u briew, u Napoleon uba khraw, u la shah jop ha kaba khadduh, bad la dei ban pynrynghang par ia u, u briew uba la isih bad ibein da baroh.

Artat lynti, katba u dang iaid narud duriaw, ha kaba la pynap ia ka liengiapom ban kit ia u sha ka dewlynnong Elba, ki briew ki la kren bein bad ki la tim ia u. Don na ki kiba la mareh sha ka kali jong u bad ki la lun maw ia u. Kumta u la dei ban law noh la ki jingphong ba u ieit eh, bad ban riam pher khnang ba ki briew kin nym pyniap ia u. "Pyndem ia u nongbunbein!" baroh ki la ia pyrta shla. Kumta u la dei ban mih noh na France. Ki Syiem jong ka pyrthei ki la ai ha u ia kane ka dewlynnong, kum ka jaka shet ja kai ki khynnah, ynda ki la jop ia u ha kaba khadduh.

Balei, phi tip, ba u la kyllon? Ki ong, ba ka jabieng ba proh jong u ka la dum shi por. Ha ki sngi ba dang ieng rasong ka bor bad ka jingjop jong u, u la long uba raikhoh bad uba sting. Ki khmat jong u kiba nep bad ba ba kum ka leilieh. Ki ktien na ka tyngam jong u ki mih kumba bthei ki kuli tup. Hynrei ynda u la long Patsha, u la khia, u la sngaid, u la suki ka iaid ka ieng bad ka kren ka khana. Ka pyrkhat ka pyrdain jong ruh ka la sdang ban hiar. Wat ka bor jabieng jong u ruh ka la sdang ban nurom.

Hynrei, hangta ha ka dewlynnong Elba, kata ka jabieng ba phylla eh ka la phalang bad khie im pat sa shisien. Ka la meh kynsan kum ka ding ban sa lip artat; ka la thaba khadduh ia wai kum ka leilieh ba tyngshain lep baroh sawdong ka pyrthei. Haba phi pule ia ka jingim jong u, phin sngew kumba ka long tang kum ka ka jingiathuhkhana rngai. Phin nym tharai ba la don shisha u briew uba la im kum une ha ka pyrthei bad phin klet ruh ba phi pule ia u briew uba la iap dang tang kumba shispah snem.

Hangta ha ka dewlynnong kaba jngai, u Napoleon u la iohsngew ba ka ri France kam suk satia hapoh u Syiem thymmai jong ka. Kumta u la kut jingmut ban leit phai pat sha ka, la u la shah leh bein bad lun maw na ki ktien jong ka. Ka jabieng jong u ka la thnam da ki jingpyrkhat bad ka jingkwah ban siewspah pat ia la ka burom baroh kaba u la duh. Sa shisien pat ki khmat jong u ki shad bad ki phymai, ki ktien jong u ki la wan pat da ka bor baroh, bad u la khynñiuh na ka kliech ha kjat da ka jingshitrhem. Ka bor met bad ka bor jabieng jong u ka la

wan pat kumba mynshuwa. Une, ia uba la ibein bad pynryngkang par, mynta, u la rai kut ha lade ban leit phai pat sha France bad ban long u Patsha jong ka sa shiwat.

Te, katba ka pyrthei ka la nang tharai ba une u khlawait u pdem halor la ki jingpyrkhat kum u pukni ba la mynsaw halor ki mawsiang jong ka Elba, u la kiew lieng mynmiet bad la ki shipai ki swar katba u don bad u la king la ka lieng sha pyrshah ka ri France. Haba shu peit, kane ka jingleh jong u ka la long kum ka jingtui lamwir. Ka duriaw baroh sawdong jong u ka dap da ki liengiapom jong ki French bad ki Phareng, bad baroh shi pyrthei ki ieng pyrshah ia u Napoleon. Kawei na kine ki liengiapom, haba ka la iohi ia kane ka lieng ba ka wan na Elba, ka la wan shajan jong ka, bad ka la kylli khubor da ka jingsngew meng, kumne : "Kumno i Patsha rit mynta?"

U Napoleon, uba la pynrieh lut la ki shipai ki swar baroh ha kata ka lieng, u la jubab, "Un lei ! U khiah krat bha."

Hadien katto katne ka duriaw ka la thanda jai, bad ki lieng kiba khyndiat jong u Napoleon ki la sangeh ha sla um. Tang shi tup ka la biang ban pynduh ia kata ka kynhun ba rit baroh. Hynrei um shym la duh jingkyrmen bad u la pyniaw la ka dohnud. U la thoh ia la ki jingkren shaphang ka jingshakri bad jingieit ri, khlem jingpisa mynsiem, ba un kren ha la ki shipai rim kiba ha ka ri France, bad ia uwei pa uwei u shipai uba ha kata ka lieng uba nang ban thoh, u la phah bud ia kitei ki jingkren jong u.

Hadien kata u la pyrta da kaba phuhmat, "Ngan jop ia ka Paris khlem siat shi kuli ruh," bad uwei pa uwei na ki u la iohsngew ia ka myntor ba phylla jong ka mynsiem ba snar jong u.

Une u dei u khlawait uba tang ka jingiap hi kaba lah ban tylliat ia u. U la shaniah ha kito ki ktien kiba u la phah thoh da ki shipai jong u halor lieng, ban pyndem ia ka ri France hapoh ki slajat jong u. Ha kata ka por ba u hukum ia ki ban thoh ia kita ki ktien, ia u la ker tawiar da ki lieng ialeh thma suda. Ha kaba khadduh ka kynhun ba rit jong u ka la poi ha ka jaka kaba u la thew ban leit. U Napoleon u la hiar ryngkew ha ri France. Pynban ym don kawei ruh

na ki liengiapom kaba ha kata ka por, kaba la tip uei uba la iaid lait na ki ha pdeng kata ka kynhun ba rit.

Nangta u Napoleon u la sdang ia la ka jingleit ba phylla. Bad la ki shipai kiba tang shi thoh, ha ka miet kaba shai bnai bha khriang-khriang u la mih ban leit sha Paris, najan jong kita ki shnong kiba la lun maw ia u khyndiat bnai mynshuwa, lyngba ki lumbah ba la ap da ki shipai jong u syiem thymmai, na ka lynti kaba tang khyndiat ngut ki pulit syiem ki lah eh da kaba suk ban pynsangeh ia u bad ba u nongbishar u lah eh da kaba jem ban pynkut ia ka jingim jong u da kaba phasi ia u.

Hato kam long ka jingskhem bad jingiaw mynsiem ba phylla kaba la kyrshan ia une u briew uba la shah jop ban tur ha kane ka jingleit ? Um shaniah ha kano kano ka tiar iapom. U la shaniah tylli tang ha ka myntor ka kyrteng jong u hi. U la shaniah ha la ka nam bad ka jingshynrang mynsiem.

Te, u la mih bad la ki shipai, u da phah ha shuwa jong u ia kita ki jingpynbna ba u la thoh, u da wer ia kito baroh kiba ieit ia la ka thymmei ri bad u Patsha ban ialum lang ha u. Shen shen la wan iasoh bad u ki nongrep kiba la ieit bad makhane ia ka kyrteng jong u. Ka la long kum ka jingwan phai jong u briew uba na snaiap. Ki briew ki la ia lum paitbah sawdong jong u, ki da lyngngoh haba ki la iohi ia u . Ki shipai jong u ki la long kiba duk, tang khyndiat eh na ki kiba la don kulai, ki bah hi la ki jin, ki lakam, ki rah hi ha la ki kti ia ki tiar iapom jong ki, ki iaid lyngba ia ki lum bad ki them ryngkat bad ki jingkit ba khia jong ki, khlem khñium shi kyntien ruh, hynrei ki shu ia pyrta shar-shi-shar, "To, un im shong prah u Patsha ! To un im shong prah u Patsha !" Ha ban sa rung ha ka shnong Gap, u Napoleon u la pynher la u kulai sha khmat tang bad ki khyndiat ngut ki briew, bad khlem jingsheptieng u la rung shapoh jong ka. U la dawa na ki nongkong eh ia ka jingieit jong ki. Ki rangbah bad ki kynthei ki la ia tur lymbung sha u, ki la doh ia ki kti jong u, bad ki la iateh soskular ban iap na ka bynta jong u.

Hangta u la ia shad kmen bad la ki briew katto katne por, u la shon ia la ki jingpynbna, bad u la nang iaid kyrkieh pat ha la ka jingleit. Baroh shi shnong i kumba ki shu ia bud runsung ia u.

Hadien kata ki la poi ha ka shnong kaba kham khraw kaba ki khot ka Grenoble. U rangbah shipai jong u Syiem bad la ki 6,000 ngut ki shipai, ki la mih na ka nongbah ban khang ia u Napoleon. Baroh ki nongrep kiba la iohsngew shaphang ka jingwan phai jong u, ki la ia wan paitbah ban jngóh kai ia u.

Suki jai, lyngba ka pum-pum jong ki lumbah, u la wan u Napoleon bad la ki shipai ba shlur ba tang khyndiat ngut. Haba u la iohi ia kita ki 6,000 ngut ki shipai ba ki ieng ban khang ia ka lynti jong u, u la pynsangeh ia la ki briew, bad u la nang iaid ia lade shaphrang bad la ki khyndiat ngut ki nongshóng kulai. Kumba sa tang shispah jam na ka lain jong ki syngkhièn suloi, u la hiar na la u kulai bad u tur marwei.

La ai ka hukum kaba jam ia ki shipai baroh ban siat. Shrak, ki la shan tyrpeng la ki suloi baroh 6,000 ban siat ia u. Hynrei, shi kuli ruh ym shym riew.

U Napoleon u la iaid la ka iaid shaphrang khlem win khlem sheptieng, bad ynda u la law ia la ka brandi, u la kylli, "Uno u dap shynrang uba nud ban siat ia la u Patsha ?" Hadien kata, baroh ki la pynhiar la ki suloi bad ki la ia risa paitbah : "U Parsha ! U Patsha !" bad kata ka jingsawa ka la iaid shaduh ba kut ka pyrthei. Kumta u la jop.

Hadien kata, ka jingiaid jong u, ki ong, ka la long kum ka thyllieid ding ba phylla, kaba ym don mano mano ba lah ban khang. Kawei ka kynhun shipai hadien kawei pat ka la wan ban ia shem bad u. Ia ki tiew-lili jong u Syiem thymmai la tar lyngkhot lyngkhai bad la iuh ia ki baroh, bad ki la pynieng ia u Pukni jong u Napoleon ha kylleng sawdong ka ri. Kawei ka nongbah hadien kawei pat ka la wan ia shem ia u.

"U shabuk sympat kulai jong phi," ki la ong ia u, "un pynher krad ia ki nongialeh pyrshah jong phi baroh." Bad da shisha, khlem da siat shi kuli ruh, ki nongshun jong u bad uta u Syiem thymmai, lem bad kiba khraw ba tri baroh ki la her iap na khmat jong une, ia uba la pynryngkang par da ki. U Pukni jong u, u la her na kawei ka kut sha kawei pat, haduh ba un da poi ha ka kut Notre Dame, ka ingmane kaba khraw jong ka Nongbah Paris. 'Ka bor

jong ka kyrteng jong u ka la wallam ia ka jaid bynriew baroh hapoh ki slajat jong u. Ka Ri France hi baroh kawei, ha kata ka por, ka la nang tang ia kawei ka ktien: "Napoleon!"

Kumta u la wan phai pat. Hynrei kane ka jingthaba ka jabieng ba phylla jong u, ka la long kum i phliah ding iba khadduh eh iba sah ha ka jingim jong u, bad hadien shispah sngi la iuh roit pat ia u. Pynban, kata ka jingiaid jong u na Elba sha Paris khlem jingpynmih snam, kan iai sah ha ka khanapateng jong u khun bynriew, kum kawei na ki jingjia ba phylla tam ha ka jingiathuhkhana jong ka pyrthei. Sngew kumba da iohi shisha ia kita ki shipai rim ba la mynsaw ha ki madan ialeh thma, ba ki ia dem la ki khohsiew ha khyndew ha khmat la u Patsha ba la wan phai pat sha ki; sngew kumba da iohsngew shisha ia ki jingiam jong ki haba ki pan map na u.

U long u briew uba phylla, bad uba ngim kwah ban pynkut tang katne shaphang jong u. Kan myntoi ia ngi lada ngin pule shuh shuh shaphang jong u lashai lashisngi ynda ngi la dei ban ia ai reng bad ki jingeh ha ki madan thma jong kane ka jingim.

---

19. KA MINERVA BAD KA ARACH-NE.

Bun hajar snem mynta, la don kawei ka khynnah kynthei kaba bhabriew ha kawei ka nongrit jong ka Greece. Ka la long kaba tbit bad kaba nang shibun ha ka kam suh kam thaiñ, bad ym don mano mano ba lah ban ia kob bad ka wat ha ka pyrthei hi baroh kawei. Ki jaiñ ba ka thaiñ ki long kiba itynnad eh bad kiba khraw ba tri ka ri ki ju leit peit kai ia ka haba ka thir ne ka thaiñ. Ka thaiñ ki dur kiba itynnad, bad ka pynpur ki shrong ki shrup kiba har rukom ha ki.

Ka tang shu la lah thaiñ, ki kynthei riewbha, ki ju wan ban thied ia ki ha ka dor kaba rem eh. Ynda la bun ki snem, kane ka khynnah ruh ka la kylla long kaba riewspah, bad, kaba sngewsih ban iathuh, ba ka la kylla long ruh ka briew kaba meng eh.

Ha kawei ka sngi, kawei ka 'riew donburom, kaba la leit peit kɪi ia ka katba ka dang thaiñ, bad ka la ong, kumne: "Ko hep, kane ka jain jong phi ka la long kaba ɪtynnad haduh katta katta bad nga ngeit skhem, ba ka deɪ ka Syiem kaba khraw kaba la ai dur ia phi kumne ban thaiñ ia ka."

Kane ka Syɪem kaba khraw kaba la ia kren bad kane ka samla ka la long kaba tbit shɪbun eh ban suh ban thaiñ, bad kane ka khynnah ka la dei ban sngewnguh ia ka namar kine kɪ ktɪen pynshlur jong ka. Hynreɪ ha ka jaka ba kan sngew kumta, ka la sngewsih pynban ia ka. Hangta ka la bysiat kti, bad ka la kren da ki ktien khlem akor, kumne: "Ym deɪ ka Syiem kaba la hɪkai ɪa nga! Ym don mano mano ruh ba la hɪkaɪ ia nga; ka Syɪem hɪ kam nang ban thaɪñ kum nga."

U kpa jong ka haba u la iohsngew ia kane, u la ong ia ka: "Ka long kaba bieɪt bad ka bym dei eh ɪa phi ban kren kum kata ka shyntur da kat ia ka Syiem. Lada kan iohsngew ɪa phi ba phi kren kumta, khlem pep kan pynshitom ia phɪ namar kane ka jingkhlem akor jong phi."

Hynrei kane ka khynnah ka la bitar lep ɪa la u kpa, bad ka la kyllɪang ktien phak, kumne: "Nga ong ia phɪ, ba ka Syiem ba khraw jong ngi ruh kam lah ban kot kat nga; nga da kwah eh ba kan da wan hɪ mynta, bad ngin ɪa khmɪh, nang mano!"

Ha kata ka por, la wan rung lut kawei ka tymmen. Ka la tap ia lade na khlieh ha kjat da ka brandi ba la mir eh, bad ka da tapmoh khlieh da ka jain kaba rben. Ka la leit beɪt sha kata ka khynnah kaba bieit, bad ka la ong ia ka: "Ko hep ba ieit, phi la beiñ ia ka Syiem, bad la deɪ ban pynshitom ia phɪ namar kane. Hynrei lada phin ong ba phi la sngewsih bad ba phi la babe ia la ki ktien, bad ba phi kular skhem ba phin nym mlien shuh lano lano ruh, nga ngeit skhem ba kan dang map hi ia phi."

Kata ka khynnah ka la nang kham bitar shuh shuh ban ia kaba mynshuwa. Ka la kyrngah la ka khlieh bad ka la ong, "Khie, phet sha la ïng! Ïw, ka tymmen bieit! Pham tip eiei ruh shaphang ka jingsuh jingthaiñ. Nga ong pat ia pha, khie noh! Nga da kwah eh ba ka Syiem hi kan da wan hi da lade hangne."

Ynda ka la lah ong kumta, kata ka tymmen ka la law bak ia la ka brandi bad ka tap moh khlieh ; bad ka la ieng ha khmat jong ka, kata ka Syiem kaba khraw. Baroh kiba la ia wan ban peit kai ia ka jingtrei kata ka khynnah, ki la sheptieng haba ki la iohi ia ka Syiem ba ka ieng ha khmat jong ki.

Hynrei kata ka khynnah ka dang shu bitar hi, bad ka la ong, "Nga sngewbha ba phi la wan ; nga tip ba phi sheptieng ban ia pyrshang thaiñ bad nga."

Hangta kata ka Syiem ka la ong : "Ko hep, nga iohi ba don hangne ar tylli ki kor thaiñ jain ; ngan thain ha kane kawei, bad ma phi pat to trei ha katai kawei pat.

Baroh ar ngut ki la ia sdang ban thaiñ, bad hadien katto katne por, ki la dep mar shi lyngkhot, bad baroh ar ki la long kiba itynnad shisha. Ka Syiem ka la thain pynpur da ka dur ba itynnad ha kata ka jain. Kata ka dur ka pyni kumno ba la pynshitom ia kito kiba la nud ban kren bein ia ka bad ki briew jong ka Ka la nang tharai ba kata kan long ka jinghikai ban pynkyndit bynriew ia kata ka khynnah kobpia.

Ka dur ha ka jain kata ka khynnah pat, ka la long shaphang ka Syiem bad ki nongbud jong ka Hangta ka la mutdur ia ki ba ki ia mat sngewsih, bad ba ki ia kajia para ki hi.

Kane ka la long ka kam kaba bieit eh ia kane ka khynnah ban leh, ban mutdur ba ka Syiem bad ki nongbud jong ka kim don ha pdeng ka jingiashongsuk shongsain para ki hi. Haba ka la iohi ia kane, ka la sngewsih ym lah ong shuh. Ym ia kata ka jingthaiñ jong ka, namar ba ka da long shisha kaba itynnad, hynrei ka la bitar eh ia kata ka jingmut dur .

Kumta ka la ong, "Ki jingthain jong phi ki kham ni bad kham itynnad ban ia ki jong nga ; hynrei phi dei ka khynnah kaba meng eh, bad nga ngeit skhem ba phin nym long lano lano ruh ka briew kaba bha, la phi la pynpaw ba phi long ka briew kaba tbit tam ha ka pyrthei baroh kawei, hynrei khnang ban pynshitom ia phi, ngan pynthir ksai ia phi baroh shirta."

Ka Syiem ka la shim bad tar lyngkhot lyngkhai ia kata ka jain. Katba ka nang patar tuma-tuma kumta, u ñiuh-

khlieh jong kata ka khynnah u la slor baroh, bad ka la nang kham rit kham rit, haduh ha kaba khadduh ka la rit sa tang kat ka tyrsim 'ti kmie. Bad kita ki briew baroh ki la iohi ba kata ka khynnah ka la kylla thapbawa ha khmat jong ki hi.

Kata ka thapbawa, tang mar kumta hi, ka la mareh kloi lan sha kawei ka dong kaba hajan eh, bad naduh kata ka por, ma ka bad ki khun ki kti jong ka ki thir ksai bad ki thain iarong skain da ki snur thapbawa ha ki kyndong kynshrot bad ki ïng ki sem baroh. Lada phin peit bha phin iohi ia ki snur ba rit ha ki ïng bad ki dieng ki siej, ne ki ñuit ki ñier ha ki kper ki phrah jong phi.

Ka kyrteng jong kane ka Syiem kaba khraw ka long ka Minerva, bad ka jong kata ka khynnah sarong, ka Arach-ne. Phi dei ban pyrshang ban kynmaw ia ki kyrteng jong kine arngut, namar ha kawei ka sngi, phin nang tip shuh shuh shaphang jong ki da kaba pule na ki kot ki sla kiba kham heh.

---

20. KA PANDORA

(Lane, Ka Khynnah Lushia)

Hyndai, mynba ka pyrthei ka dang hok, ym ju don mano mano ruh ba pang ne shitom kumno kumno ruh. Ym ju don kaei kaei kaba pynsngewsih ne pynmong ia ka dohnud ki briew ban pynkhih bitar ia ki, bad ki briew kim ju tymmen satia ; ki shu samla rta.

Ki khynnah ki ia shad ia kmen baroh shi sngi ha ki khlaw, bad ki ia bam ia ki soh ki pai ba bang bad ba thiang, kiba mih lynter hapdeng ki khlaw bad ki law bniap. Ki soh grape, soh apple bad ki soh khawiong kiba ha kata ka por, ki kham heh bad kham thiang ban ia kiba ngi ioh mynta.

Ym ju don ka sngi kaba da khriat palat, ne kaba da shit lyhop eh. Ka lyer ka beh jem jaijai tang kat ban shu pynpyngngad ia ki briew, bad ban pynlong ia ki kiba bhabriew bad ba saw ki ngab. Kata ka dei ka Aiom Ksiar ba suk tam jong ka pyrthei shi tyllup.

Ngan iathuh ha phi mynta, kumno ba kawei ka kynthei, kaba la leh ia kawei ka kam kaba la khang ia ka ban leh, bad kaba la wallam ia ka jingjynjar kaba khraw ha pdeng kita ki briew kiba la im ha kata ka por, ha kata ka ri kaba sngewtynnad. Kam shym la long kaba runar, bad kam shym la don jingmut ban pynmynsaw iano iano ruh.

Marwei, ha kawei ka ïng kaba itynnad, ha kawei ka nongrit kaba ha ri Greece, la shong uwei u briew. U Syiem uba khraw jong ka pyrthei u la pyrkhat ba kan kham bha shibun eh ia uta u briew lada un don ka briew ka ban ia shong ia sah ryngkat bad u. Kumta ha kawei ka step, u la phah khot ia kawei ka briew kaba bhabriew, kaba kyrteng ka Pandora, ban im ban sah ryngkat bad u.

Uta u briew u la sngewbha shikaddei eh, bad bun snem ma u bad ka tnga jong u ki la im suk im sain shibun ha kata ka ïng Syiem ba itynnad jong ki. Ha kawei ka sngi uta u Syiem u la phah kawei ka jingai sngewbha ia ka ; u la phah kawei ka synduk rit kaba itynnad eh. La teh la khum ia ka baroh sawdong da u tyllai ksiar, khnang ban nym lah plie ia ka jingtap jong ka.

"U Syiem jong ngi u la phah ai sngewbha ia phi kane ka synduk," la ong uwei na ki ar ngut ki shakri kiba la wallam ia ka, "hynrei phim bit ban plie ia ka haduh ba un da ai hukum hi ma u ia phi ban leh kumta. Lada phin plie, phin wallam halor lade ka jynjar bad ka khuslai kaba khraw, bad kumjuh ruh ia ka pyrthei baroh kawei."

Uta u briew bad ka tnga jong u, ki la kmen shibun haba ki la ioh ia kata ka synduk, bad ki la buh sumar bha khop ia ka ha kawei ka dong jong ka kamra thiah jong ki. Ka Pandora bunsien ka la sngewkwah ban peit kai, don aiu hapoh jong ka, kumjuh kumba ino ino na pdeng jong ngi in da la sngew kwah ban peit kai.

Man la ka sngi, ka peit kai ia ki jingsyrdoh uta u ksai. "Nga lah da kaba jem eh ban law ia kane," ka la ong ha lade hi. "Te, lada ngan tang shu plied khyndiat ia ka jingtap, ngan jngoh don aiu hapoh, bad ngan sa tap noh tang shu lah, yn nym don mano mano ki ban tip shaphang kane.

Ha kawei ka sngi haba ka Pandora ka la sah sa tang weibriew ha ïng, ka la shim ia ita i synduk ha la ka kti, bad ka la sdang ban law ia kita ki jingteh. La teh skhem katta katta, hynrei ha kaba khadduh ka la jop ; hadien kata ka la khyllied ia ka jingtap tang khyndiat eh. Hynrei ka tang shu lah leh kumta, shi kynhun bah ki ksuid kiba ïong bad kiba isih ki la ia mih noh nangta. Ki la her bad ka la khapngiah kata ka kamra, bad ki la ia krih sha kylleng sawdong ka ri.

Lada ki la ia kynduh bad kino kino ki briew, katba ki dang her sawdong kumta, ka jingpang ne ka shitom aiu-ma, khlem pep, ka la wan ngat halor jong ki. Ka Pandora ka la tap pynstet ia kata ka jingtap, hynrei katba kan da lah, kita ki hajar hajar ki ksuid baroh ki la ia mih lut napoh nangta.

Ka la pyrshang ban kem katto katne na kita kiba dang sdang ban her, bad ban thep biang ia ki shapoh kata ka synduk, hynrei, man uba ka kem, u la pynmynsaw jur ia ka. Hamar ba ka la thait bha ha kane ka jingialeh, u tnga jong ka u la wan rung kynsan lut shapoh ïng. Katto katne na kita ki ksuid ki la kem ia u bad ki la pynpang jur eh ia u.

Lehse phin sngewkwah ban tip, kine ki ksuid ki dei kiei. Uwei na kita u long 'U Rih,' bad lada don ino ino i khynnah iba la ioh khieshoh, i lah ban sngewthuh haduh katno ka jingshitom bad ka jingktha ka met ka phad jong i. Bad kiwei pat ki long, 'U Khong-khong,' 'U Nang-ang,' 'U Lamler,' 'U Shukor,' 'U Jaipdeh,' 'U Jlawnguid,' 'U Khrew,' 'U Dat-khlieh,' bad bun hajar kiwei kiwei ki kyrteng jong kine ki ksuid.

Naduh kata ka por, kine bad kiwei pat ki jingjynjar, ki la krih sawdong ka ri, ki da pynshitom sat ia u khun bynriew baroh shi tyllup ka pyrthei. Ngam pat shym iathuh lut ha phi ia kita kiba la don ha kata ka synduk. Ryngkat bad kita ki ksuid rit, la don kawei ka puri rti, kaba kyrteng ka 'Jingkyrmen.'

Haba kaba pli ka Pandora ka la tap kyrkieh eh ia kata ka jingtap, kane ka puri rit kam pat shym la lap ba ioh mih satia shabar. Ka 'Jingkyrmen' ka la kyrpad haduh

katta katta ba kan plie ia ka, bad ka Pandora kam bansa khlem da plie pat ia ka jingtap, bad ban pyllait ia ka. Naduh kata ka por ka Jingkyrmen ka la iaid kylleng ka pyrthei, ka da pyrshang katba don la ka bor ka buit ban pynsngewbha ia kino kino kiba don ha ka jingpang ne jingshitom, lane ha kano kano ka jingkhuslai.

Ko hep, phim dei ban klet, ba phim bit ban lushia ia kiei kiei kiba phim dei ban ktah ; phi lah ban wallam ia ka jingpang bad ka jingjynjar ia lade hi bad ia kiwei kiwei de, tang namar ka jingkhlem akor jong phi. Ka kham bha ban shu kohnguh ia ka jingsneng jingpyni jong kito kiba la kham san ban ia phi, khnang ban phin lait na ki jingshitom.

---

21. SHAPHANG KA AKOR

Ki tymmen ki ong, "*Ka akor kaba tam ha pyrthei.*" U briew u lah ban long uba riewspah, uba stad ba nang, u khun-kha khun-kur, bad kum ka pansngiat halor kine ki jingai kiba kordor kiba la ioh kynti na la U Nongthaw, u lah ban ioh ka khmat kaba bhabriew bad ka met kaba khiah krat; hynrei kine ki jingioh jong u baroh ki lah ban shu pynkylla bijai ei ia la ka long briew jong u lymda u nang ban ri bad shan ia ki da ka akor briew kaba bha. Ngim thew tarajur ia ka dor kaba shisha jong u briew da ka jinglum spah jong u, lane da ka kyrdan long briew jong u ha kane ka pyrthei; lane wat da la ka jingstad bad ka jingioh burom jong u ha khmat ki briew. Ngi thew ia ka dor jong u briew da ka jinglong ka dohnud jong u kumba u pynpaw ia ka ha ka jingieit briew jong u, ha ka jingpyrkhat ia ka jingshitom kiwei bad ka jinglakloi jong u, da la ki ktien, bad da la ki kam, ban pynsuk bad pynsngewbha ia la ki para briew, khlem da pyrkhat eh tang ia la ka jong ka jingbit.

Ka akor ba bha ka long ka bai-seng ia u briew ha ka jingim jong u. Ka spah ka lah ban duh shi khyllipmat, ka khai ka pateng ka lah ban ngam, ki ing paki-dulan, ka bri ka khyndew bad ka nongtymmen, ka long khunkur

ka long khun-kha—kine baroh ki don hi la ka dor ha kaba iarap ia u briew ban man bha ha kane ka pyrthei bad ban kiew sha ki kyrdan long briew kiba kham shaneng. Hynrei khlem ka akor ba bha, kine ki lah pynban ban kylla long ki atiar ki ban pynjot. Namar u briew u pher shibun na u mrad. Kaba pynpher ia u briew na u mrad dei ka akor. U mrad u long u jingthaw uba im tang na ka bynta ia lade hi shimet. Ia ka histori jong u lah ban thoh ha ki khyndiat ki ktien kum kine: kha, bam bad thiah, pynroi la ka jait, bad iap,—iap la dep. Hynrei ka jingim u briew kam kut tang ha u hi,—ka iaid kham sha palat ong u. U briew u don ka jingiasoh bad ka Seng Lang lane ka Long Lang kaba pynneh ia ki hima, ia ki shnong, ia ki kur bad ia ki ïng. Ka jingim jong u ka neh ha ka jingiateh lok bad ka jingpyniaid ia ki kam da ka bor ba lang. Ki kam bad jingleh jong uwei pa uwei u briew ki ktah ia ka jingneh ne jingskhem jong kata ka bor ba lang kaba pynheh ia ka jaid ka kynja, ia ka rep ka riang, ka khaï ka pateng, ka jingnang jingstad, bad ka trei ka ktah lai phew jaid jong u khun bynriew. Hynrei ka sorki kaba pyniadait lang ia ki jingpyrkhat bad ki kam ki duk baroh jong ka Long Lang ka dei ka akor. Haba u briew u dang long khyllung, ka jinglong mrad ka paw jur eh ha u. U tang shu mih hi bluit sha ka pyrthei u lynñiar ngah, bad ka kahait artat sha ka diang sha ka mon ban wad bam. Jingmut jingpyrkhat eiei um don, lait tang ba un shu kjit bad miet bad sngi sit-shi-sit ia ka buin ka kmie. Katba u nang tip briew, u nang ia kynduh ia ki jinghikai ki ban pynbit ia u ban long u dkhot jong ka Long Lang. U don ki kmie ki kpa, ki kmie-nah kmie-san, bad ki kñi ki hynmen. Kine baroh ki shu im sngi tang ban sumar bad pynbiang ia u. Ka jingleh ieit jong ki ia u ka shon kylliang ia ka jingsngew ieit briew ha ka dohnud jong u. Ki lah ban ai kjeh ia u bad ban pynsngew ha u ba dei tang ma u u briew ha ka pyrthei. Hynrei ki jinghikai kiba eh kin nym slem ban wan weng ia kine ki jingsngew kiba bieit. Ynda u la kham san u sdang ban phet ban mareh kylleng kylleng. Kane ka ialam ia u shabar ka phalor ki kmie ki kpa jong u, bad ka pynithuh ia u bad ki khun jong ki para marjan marpa. Hangne

u sdang ban shem ba ka pyrthei kaba eh kher. Lada u sdang leh mon, kiwei kiwei ki para khynnah ki pynpaw ia la ki mon pyrshah ia ka mon jong u. Lada um lah ban pyndem ia la ka mon ha ka mon ba lang jong ki para khynnah, kaei ka ban jia? Ki jingbein, ki jingkir, ki jingthap, ki jingkura bad ki jingkynjat ki ban hikai ia u ban nym pynieng tang la ka mon, lane leh trai khlieh halor la ki para khynnah. Namar ki khynnah ki sngewthuh bha ia kata ka jinghikai kaba rim kaba ong, "ka khmat namar ka khmat" bad "ka bniat namar ka bniat." Lada u mai ia ki, ki siew bai bat ia u da kaba mai kylliang: bad lada u shoh ia ki, ki ruh ki shoh ia u. Ki kmie ki kpa ruh, la ki ieit katno katno ia u, teng teng ki ai dieng ia u ban hikai ia u kumno ban synshar la ka mon bad ki jingkwah kangar.

Te kine ki jingjia baroh ki long ki jingsdang jong ki jinghikai ia u ban im bad ban iaid ha ka pyrthei da ka akor, —ki long ki bor kiba trei na ka bynta ban pynkylla ia u na ka jinglong mrad sha ka jinglong briew. Ki pynsngewthuh ia u ba u long tang khyndiat eh u mrad hynrei kham bun u briew. Lada u long u briew, u dei ban synshar la ki jingkwah bad jingsngew. U dei lada u kwah ban iaid beit, khlem da ia tyngkhuh bad ki mawsiang jong ki jingsngew ki briew ban pynwit ia ka lynti jong u, ban wad ym tang ia la ka mon, hynrei ia ka mon kiwei de. Bad kane ka long ka akor, ha ka jingmut kaba shisha eh jong ka.

Ynda u la biang ka rta ban leit skul u ioh ka jinghikai kaba kham phylla shuh shuh ha ïng skul. Hangne u rung sha ka pyrthei bad ka lyer kaba pher. Nyngkong eh, u dei ban shah set phatok ha ïng skul saw ne san kynta shi sngi. Shano ki jingrynsied, ki jingkynjih, ki jingtalain kti, ki jinghi-hi ha-ha, bad ki jingmut lyngkar kiba laiphew skit jong u? Namar mynta la pynkynriah ia u sha ka jaka ha kaba la synshar tang da ka mynsiem ka jingburom bad jingkohnguh. Lada sdang lehmon hangne te la iap. Dei ban shu kohnguh bad iaid beit katba hukum, l'ym kumta la khlem rain bad la jot ka jingim, khlem da ong eiei shaphang ki jingpynat bylliang ia ki 'kjat ki kti bad

ki ngap, da ki thri sympat bad ki jingjwai. Ha ki kot ki sla ruh, da kaba pule ia ki jinghikai kiba jali-jaum, bad kham tam da kaba pule shaphang ka jingim ki briew (la kiba bha ne kiba sniew kam pher shibun) u ioh ki jinghikai ki ban pynjem ia ka dohnud bad ki ban maham ia u ban nym leh sniew.

Ynda u la mih na skul u ia kynduh sa bad ki aiñ: ki aiñ ka jingpyniaid jingtrei, ki aiñ jong ka Long Lang bad ki aiñ ka Sorkar ne ki Syiem. Ha kane ka por u la san la rangbah artat. La ym sumar bha hangne te la iap. Ki aiñ ka jingpyniaid jingtrei kim shah ia u briew ban khlem akor, la ha ka jingmut. ne ha ki ktien bad ki kam. Lada u kwah ban ioh kam ioh duk, u dei ban nang ban pyrkhat adkar, ban kren adkar bad ban leh adkar. Mano ban ai kam ia u 'riew lyngkut ktien lane uba shait bitar bad khong-khong? Lada u kwah leilei ban trei la ka jong, kum ka khaï ne ka rep, u dei ban sngewthuh ba ka lynti ka ban pynlong briew ia u ka long tang da kaba un ioh ia ka mynsiem ia jem bad u thyllied uba pasiang bha ha kaba ia kren ia khana bad la ki lok.

Ki aiñ ka Long Lang ruh ki bym kai. U briew uba suk u dei uta u briew uba lah ban pynbiang ia ka jingmut bad ka mon uba bun uba lang. Ha ka bam ka dih, ka kup ka sem, ka iaid ka ieng, ka poi-kha poi-man, ka khawai ka dawai, bad leh niam leh rukom, ki briew ki ieit ia uba adkar bad leh don akor,—kata, u briew uba lah ban ri ia ka burom jong ka Long Lang. Ia u 'riew khlem akor, ne jlaw nguid ki briew baroh ki kynshi, ki ong, "Shi, ka 'riew khlem rain aiu kum kato!"

Hynrei ki briew ki bym lah pynbeit shuh da ki aiñ ka Long Lang bunsien ki poi ban leh ia ki kam runar kiba sngew shyrkhei bad ynda ki lait na ka kti jong ka Long Lang, ki hap ha ka kti jong ka Sorkar, bad ki kut artat ha ki dieng sympat, ne ki phatok.

Te kine kiei kiei baroh ki pyni ba u briew u long u jingthaw jong ka akor. Ka akor ka mih na ki aiñ tynrai jong ka long-briew man-briew kiba iasoh bad ka jingsynshar ing, ki skul hikai, ka Long-Lang bad ka Sorkar. Ha ki lynti jam jong u briew ha kane ka jingim u dei ban

iaid kyrdan-pa-kyrdan lyngba kine ki maw jam ban rung sha ki pyrthei kiba kham iar kiba kham khraw. Bad ka *pass* jong uwei-pa-uwei u briew lane ka briew ban shem ia ka jingsuk lane jingkmen ha kane ka rta briew kaba lyngkot ka dei ka akor. Hato kam long kaba dei eh ba ki samla shynrang bad kynthei jong ngi kiba dang khie kin sangeh khyndiat ban pyrkhat ia kane ?

"*Ka akor kam lut eiei: ka akor ka thied ia ka pyrthei.*"

---

22. U ORPHEUS BAD KA DUITARA JONG U

Ka jingruwai ka don ka bor kaba phylla haduh katno halor ki samla bad ki tymmen kumjuh. Ka lah ban pyndap ia ki dohnud jong ngi da ki jingpyrkhat kiba don burom ; ka lah bah pynkmen ne pynsngewsih ia ngi. Lyngba bun ki spah snem ba la iaid lait, ka jingruwai ka la wallam ka jingkmen kaba khraw ha ka pyrthei. Ha ki khanatang jong ki Greek bad ki Roman hyndai, ngi pule ba don katto katne ngut na ki nongthaw jingruwai ba thiang ba ki la don ka bor kaba kham khraw shibun halor ki briew ban ia ki syiem, shynrang bad kynthei, kiba khraw bor tam.

Ha ki por ba dang lung ka pyrthei la don uwei u nongruwai bad nongtem uba phylla tam ha ri Greece, uba kyrteng U Orpheus. La ju ñiew ia u ba u long u myllung bad u rangphawar ba stad tam jong ki juk baroh. Ym pat ju mih u nongput nongtem uba kat ma u mynno mynno ruh. Haba u ruwai bad tem la ka duitara ka pyrthei bad mariang baroh ka iap ngiah : ka eriong bad u kyllang ki jem jai haba u tem : ki dew kiba shad kynting jong ka duriaw ki thiah suk lyngngai haba u ruwai bad la ka duitara. Ki dieng ki nguh la ki kliar bad ki padoi sngewtynnad kumba pynshad ka erbatemon ; ki maw ramsong bad ki lum rit ki thap kti bad ki shad kmen. Wat ki riew sniew hi ki klet ia la ki lynti bad ki jingpyrkhat bymman haba ki bud ia u haba u ruwai ne u tem, bad ki sngew

kumba la rong noh ia ki sha kawei pat ka pyrthei bad kawei pat ka bneng. Pynban la u la long uba don ka sap kaba phylla katta, la u la synreit da ki umjer ksiar ka jingkmen bad ki jingsuk ha kiwei pat, um shym la lah ban pyllait ia lade na ka jingsngewsih kaba khraw.

Une u nongruwai ba thiang u la don ka tnga kaba bhabriew eh kaba kyrteng ka Eurydice. Shisha, U Orpheus u ieit ia ka jingruwai, hynrei u kham ieit palat shuh shuh ia la ka tnga. Um don lok ha ka pyrthei, bad tang ma ka hi ka long naduh haduh ia u. U brai eh tang ban shong ha syndah jong ka bad ban theh sei ia la ka dohnud ha ki sur jingruwai bad ki ktien ba wallam ia ka bneng. Ka ruh ka shong khlem ngiah ha krung jong u bad ka klet lut ia kiei kiei baroh kiba sawdong jong ka. Um ju sngewbha ba kan jah na khmat jong u, namar u mut ngiew ba ioh ka iap tyrut kumno kumno. Hynrei u tip ba lada u don hajan jong ka, u lah ban *beh ia* ki ksuid bad ki nongshun baroh kiba thew ban wan pynsniew ia ka, da la ka ryndang bad ki ktien ba phylla tam.

Ha kawei ka sngi kaba khuid bha ka bneng, ka Eurydice ka la leit ia kheit syntiew sha lum bad la ki lok kynthei. Katba ka dang kdiah ia uwei u syntiew ha kawei ka lawbniap, la mih kyndit uwei u bsein bad u la puh ia ka, bad ka la iap hangta hi ha shen.

Kita ki lok samla jong ka ki la ia iam sngewsih bad ki la rah ia ka sha ïng. U Orpheus u la lynñiar kthang da ka jingpait dohnud bad u la long kum uba lamwir. U la pyrshang ban pyntngen ia lade da kaba tem ha la ka duitara, hynrei, kaba phylla ban ong, kam man wan sur ne ai jingtngen eiei satia ia ka dohnud ba khia jong u. Katba u nang tem ha kane jinglong, ki laiphew sim bad ki laiphew doh baroh ki ia jaw ummat lem bad u. Ki sim ki swait sawdong sawdong ia ka khlieh jong u bad ki mrad pat ki ia lum pyllun sawdong jong u ban pyntngen ia u.

U la khuslai bad sangewsih eh ia ka jingiap ka tnga jong u bad u la raikhoh bad blad ka khmat. Ha kaba khadduh u la kut jingmut ban hiar sha kpait ki Khyndai-Pateng, ka ri jong ki snaiap, ban wad ia ka Eurydice.

Kane ka lynti ka long kaba ma bad kaba dap da kiei kiei kiba thawsha, hynrei u la rah bad u tang la ka duitara.

U la lait na ki bun ki jingmynsaw tang da ki jingruwai bad jingtem jong u. Bun ki mynsiem kiba la leit poi sha kata ka ri bad ki bym shem jingsuk hangta ki la sngewnguh ia u ba u la pyntngen ia ki shi por, la kumno kumno, ha pdeng ka jynjar sat jong ki, da ki jingruwai ba sngewthiang jong u. Ha trai ñiamra u la lap ia ka Wah jong ka Jingiap, bad hangta la don uwei u nongkhawa lieng uba kyrteng u Charon. Une ha kaba nyngkong um treh ban khawa ia u sha shiliang wah, hynrei ynda u Orpheus u la tem ia ki sur myllung kiba jem bad kiba lung mynsiem katta katta, ka dohnud jong "ta u nongkhawa lieng ba eh-rang ka la um hin-ly-hin. Te u la king ia u sha shiliang.

Ha ka khyrdop jong ka Khyndai-Pateng pat u la iohi ia uwei u ksew-lai-khlieh uba ishyrkhei rem ban peit. U la dom ia u Orpheus ym don pyrthei shuh haba u la iohi ia u ba u wan shata, bad u la sdang ban kynrup ia u. Mar| kumta hi u Orpheus u la tem la ka duitara bad u ruwai sngewtynnad haduh katta katta ba uta u ksew u la dem ngun la ki khlieh bad u la jliah ia ki shynriah'ti jong u.

U Orpheus u la rung shapoh ka ïng dulan u Pluto, u syiem jong ka ri ka jingiap. Hangta u la shem ia u Syiem Pluto bad ka Syiem Proserpine ba ki da ia shong ha la ki khet ki khet. Ki la lyngngoh ban iohi ia u hangta. Hynrei shuwa ba kin kren ma ki, u la ñiew tang ia la ka jingshem jynjar ha ki ktien phawar bad ki sur ba thiang ka jingtem jong u, haduh ba kin da jaw ummat breb. U Syiem Pluto u la ong ha u Orpheus ba u sngewsynei eh ia u, bad ba un shah kyrpang ia u ban leit lam pat ia ka Eurydice sha pyrthei, kum ka dak ka jingsiew kylliang ia ka jingshlur jong u ban tur ia kata ka ri, bad na ka bynta ki jingruwai ba thiang jong u kiba u la pyndap ia kata ka ïng syiem. Hynrei, u la buh ruh kawei ka jingiakut, ba um bit ban kyrtiang dien baroh shi lynter lynti katba u dang don hapoh ki pud jong kata ka khyndai-pateng-ñiamra, bad lada un pynkhein ia kata, un duh junom ia ka.

U Orpheus u la kmen haduh katta katta, bad ka Eurydice ka la bud nadien nadien jong u. Katba u dang iaid ia ki lynti ba dum bad ba khongwaiñ jong ki jaka

ba khim, u la tem haduh katta ba um put ju sei lut la ka jingstad mynno mynno ruh kum ha kane ka por. Ha kaba khadduh ki la poi ha ka khyrdop, bad hangta hi u la kum phai dien ban peit ia la ka tnga. Mar kumta hi ngaiñ ka la jah noh na khmat jong u—"Khublei Orpheus !"

U la pyrshang ban leit phai pat shadien trai, hynrei lehnohei. U la pynlut hynñiew sngi hynñiew miet harud ka Wah Jingiap khlem bam khlem dih bad khlem thiah Bad u la wan phai pat sha pyrthei da ka dohnud kaba khia.

Ka pyrthei kaba khlem ka Eurydice kam long pyrthei eiei ruh ia u Orpheus. Um shem jingkmen shuh ha ka. Kumta u la leit kiew sha kliar jong ki lum bah, bad u la im hangta bad ki sim, ki dieng bad ki mrad. Kine ki ia pyrshang ban pyntngen ia u katba lah bad ban pynpaw ia la ka jingsngewnguh na ka bynta ki jingruwai ba tmang bad ba thiang jong u ha ki.

Ha kawei ka sngi u la ia kynduh bad shi kynhun ki kynthei lamwir, kiba la dawa khlem akor ba un ruwai bad un tem na ka bynta jong ki. Um man treh satia. Te ki la ia shla eh ia u bad ki la lynthem ia u da ki maw haduh ba un da iap. Ki la pda ia ka met iap jong une u nongruai sha kawei ka wahduid. Ka jingpyrta ba khadduh eh jong u shuwa ba un dkut mynsiem ka long, 'Eurydice ! Eurydice!' Ki sim, ki mrad, ki dieng bad ki mawramsong ki sawa kylliang da kata ka kyrteng. Baroh ki la iam briew ia kane jingduh ba khraw jong ki.

U Charon u la king da kaba sngewbha ia ka mynsiem jong u Orpheus sha shiliang jong ka Wah Jingiap. Ha Khyndai-Pateng u la ia kynduh pat bad ka Eurydice, bad ki la ia kmen eh ba hangta kin nym iakhlad shuh lano lano ruh.

---

23. U SINDBAD U NONGSHANG DURIAW

I.

(KA JINGLEIT KABA AR JONG U)

Nga la thmu shisha, kumba nga la pynsngewthuh ia phi hynnin, ba hadien ka jingwan phai kaba nyngkong, ban shu shong noh ha Baghdad katba dang im. Hynrei ha pdeng khyndiat por nga la sdang sngew salia ban shu shong; ka la khih pat ka jingkwah khaï hapoh jong nga. Nga la thied ki mar khaï kiba nga i dei ban rah, bad nga la khreh ban leit iaid duriaw biang ryngkat bad ki nongkhaï kiba donnam kiba long ki riew-beit 'riew-hok. Ngi la shong ruh ha ka jhad kaba skhem bha. Ngi iaid khaï na kawei ka dewlyngnong sha kawei pat ka dewlynnong; bad da kaba ngi shu ia pli da ki mar kiba ngi rah, ngi la ioh myntoi haduh ka bym thikna shuh. Ha kawei ka sngi ngi la hiar jhad ha kawei ka dewlyngnong kaba dap da ki dieng soh kiba har rukom ; hynrei ka jingkynjah pat ka bym don pyrthei shuh; ngi khlem iohi uwei u briew ne u mrad halor jong ka. Ngi la ia leit bam lyer ha ki madan phlang kiba dap da ki wah ba sngur khlir-khlir kiba ia tuid lyngba jong ki. Don na pdeng jong ngi kiba ia kheit da ki syntiew, kiwei pat ki ia kheit soh, nga pat nga sei la i jingbam bad ka waiñ bad nga shong harud iwei i wah hamar pdeng ar tylli ki dieng bah kiba i ngiew kumno-re. Ynda nga la muja bha la ka bam ka dih nga shu ioh thiah noh pynban hangta. Ngam tip slem katno nga la iohthiah, hynrei ynda nga la kyndit ka jhad ka la lah leit noh, hangta nga la tieng haduh bym bit shuh. La nga phai sha kadiang sha kamon, tang uwei na kita ki nongkhaï um don shuh ha kata ka dew-lynnong. Ia ka jhad nga iohi nget-nget sa tang ia ki phar, hynrei katei sha jngai bah jngai san, shu tang shiphang hi ka jah noh.

Pyrkhat kein ia ka jingshaiong jong nga haba kumta, nga sngew kum ban shu iap noh da ka khuslai. Nga lynñiar jam, nga thap la ka khlieh bad shadem, nga shu tyllun noh halor ka khyndew bad ka jingpisa mynsiem ka

bym da bit shuh, katba nangiaid kawei ka jingdukha mynsiem kaba pynpait ia ka dohnud, nang wan da kawei kaba kham kthang. Ah katno ka jingbakla jong nga ba ngam shym la shu hun noh kumto tang kat ka spah kaba nga la ioh ha ka jingleit khaï kaba nyngkong jong nga, kaba la biang ia nga ban shu bam suk baroh shirta. Hynrei la nga babe makna, kan long aiu pat kata baroh ia nga.

Ha kaba khadduh nga shu bret noh ia lade ha ka mon U Blei; bad haba nga la poi sha kaba kut lad khait, nga shu leit kiew noh halor uwei u dieng uba heh bah heh san khnang ba ngan ioh peit don aiu ha kata ka jaka kynjah ka bym lah ban ai jingkyrmen eiei ia nga. La nga peit shaphang duriaw ngam iohi eiei hynrei tang ka um bad ka suin. Hynrei ynda nga peit sha ryngkew nga iohi kaei-re-kaei kaba lieh, te hangta nga la hiar na uta u dieng, bad, ynda nga la shim i jingbam kat iba nga dang don ei, nga la leit beit sha kata, hynrei ka dang jngai bah jngai san na nga, bad ngam tip ka long kaei.

Ynda nga la poi kham hajan jong ka, nga la tharai ba ka dei ka bowl kaba heh, ha ka lieh ha ka jrong ka bym da ibit shuh; hynrei ynda haba nga la poi ha ka bad nga ioh ktah de ia ka, nga shem ba ka long kaba jlih bha. Nga iaid sawdong sawdong ban khmih ioh don ka thliew haei haei, hynrei ym don satia. Ban ong leilei ban shaphang ban kiew shalor jong kata, te ka bym lah long hi, namar ba kaba jlih plian plian. Ka lyngwiar jong ka ruh kaba sawphew jam ne.

Ka sngi ruh mynta la dei ka por ba kan sep. Hynrei shu kyndit kyndit hamar hangta ka bneng ka shu dum ngain kumba la tap da u lyoh uba rben. Nga la lyngngoh shibun ia kane ka jingdum kynsan, hynrei nga la kham lyngngoh shuh shuh ynda nga iohi ba ka long na ka jingher kawei ka sim kaba la heh thawsha kaba wan her beit sha nga. Hynrei nga la poi kynmaw ba ki nongiaid duriaw ki shait iathuhkhana shaphang kawei ka sim kaba heh kaba ki khot ka *Rok*, te hangta nga leit pyrkhat ba kata ka bowl bah bowl san kaba nga la i phylla baroh shi katto, ba lehse kan dei pynban ka pylleng jong ka. Hynrei katba nga dang pyrkhat kumne kata ka sim ka la

lap hiar bad dem halor kata ka pylleng ban pdem ia ka. Nga ruh da kaba tyngkhap ia lade ha syndah kata ka pylleng, nga leit ioh ieng ruh mar synrop bad ka kjat jong kata ka sim kaba heh kat ka lymphieng jong u dieng bah dieng san.

Nga la law noh ia la ka jain spong hangta bad nga la teh skhem ia lade ha ka kjat jong kata ka sim, da kaba kyrmen ba, ynda ka her kan ioh rong noh ia nga na kane ka dewlynnong ba kynjah. Te vnda nga la sah shi miet kumne, kata ka sim ruh kum lashai ka la rong ia nga sha sahit bah haduh ba ngam iohi shuh ia kane ka pyrthei. Te nangta pat ka shu suh kynsan wur, ha ka stet katta katta, haduh ba ngam tip briew eiei shuh. Hynrei ynda ka la poi bad dem ha ryngkew, hangta nga la pynkloi lan ban loit ia lade na ka. Te, nga tang shu lap ba loit ia lade, kata ka sim ka la kynrup ia uwei u bsein uba la itriem her ka jingheh bad ka rong bak ia u ha ka shyntur jong ka.

Ka jaka ha kaba la pynhiar ia nga ka long ka lyhuh kaba jylliew bha, ia kaba la ker sawdong da ki lum bah kiba jrong haduh ba i kumba ki la tyngkhuh haduh u mawsiang bneng, bad kiba riat than haduh ba ym don jingkyrmen eiei ban lait na kata ka them. Te kane pat ka long ka jingpynshaiong kaba thymmai ia nga; bad haba nga ia nujor ia kane ka jaka bad kata ka dewlynnong kynjah na kaba ka Rok ka la rong ia nga, nga sngew ba kam shym don jingmyntoi eiei ia nga ban wan poi shane.

Ynda nga ia iaid swar ia kane ka them, nga shem ba ka dap da ki maw lynnai kiba heh ba heh suda. Nga la sngewbha shibun ban ioh ia kine ; hynrei mar kumta, nga la iohi artat ki kynja mrad kiba pynrit mynsiem hi ria ia nga, bad kiba ngam lah ban peit khlem da par ka snep doh bad ieng u niuh khlieh, te kita ki dei ki bsein kein. Kine khweng khweng ha ka jrong ha ka heh, ba uba rit tam na ki u lah da kaba jem ban nguid ia u hati. Mynsngi ki leit rung shapoh krem ba ki tieng ia ka Rok ka nongshun jong ki, te kim ju mih lait tang ha ka ..por miet, ynda la dum.

Nga la pynlut ia kata ka sngi baroh kawei ha kaba iaid ia kata ka them, nga da shong thait de ha ki jaka kiba nga ibit. Ynda la miet nga la rung hapoh kawei ka krem khnang ban da ia lade na ka jingmynsaw. Ynda nga la set ia ka shyntur jong ka da u maw uba heh, hynrei u bym da syndait eh kat ban khang ia ka lyer bad jingshai, khnang ba ki bsein kin nym lait rung sha nga, nga la sei la i jingbam bad nga ia sdang bam. Hynrei kita ki bsein ki la sdang ban ia mih, ki ia pyrsad artat phia-phia katba ki iaid wad jingbam. Ka jingtieng bad sngew ngiew jong nga hangta te ka bym da bit shuh haduh ba ngam iohthiah tang shisien khapbrip ha kata ka miet. Ynda la mih ka sngi. ki bsein ki la leit rung biang, bad nga ruh bad ka khynñiuh artat, nga la mih sor napoh la i krem. Slem nga shu iaid halor kita ki maw lynnai khlem da sam kwah ktah ia ki. Hynrei ynda nga la sngew sakhrai nga la shong; te nga dap tang ka diaw bad pisa jingmut, haba nga khlem iohthiah baroh shi miet, nga la shoh samthiah hangta bad iohthiah artat ynda nga la lah bam jingbam sa khyndiat. Hynrei nga tang shu sdang iohthiah hi kaei-re-kaei kaba hap kynsan ha jan iong nga ka la pynkyndit thret ia nga. Ynda nga la peit nga iohi ba dei shi tukra bah ka doh ; bad hangta nga iohi artat ba bun lyngkhot ki doh kum kita ki hap ha kiwei kiwei ki jaka ha kata ka them, nalor kita ki mawsiang.

II

(Ka Them ki Mawlynnai)

Nga la ju ngeit ba ki long tang ki puriskam haba iohsngew ba ialap ki 'riew iaid duriaw shaphang ki them maw lynnai bad ia ki buit de ba ki nongkhaï ki pyndonkam ban ioh ia kita ki maw. Hynrei mynta nga la shem da lade ba kim long ki puriskam. Namar ki nongkhai ki wan sha kine ki thain hamar ka por ba ki 'iiengsngi ki puh khun bad da kaba bred ia ki tukra doh kiba heh ha kane ka them, ki hap halor ki maw lynnai

bad ki soh ha ki; te kine ki khlieng, kiba dei ki jaid kiba khlain ban ia kiba ha kino kino kiwei pat ki ri ha ka pyrthei, ki kynrup kynsan bad rong artat ia kine ki doh sha ki skum jong ki halor ki mawsiang ban bysa ia la ki khun; hangta kein kitei ki nongkhaï ki leit mareh sha kita ki skum, ki pyntieng ia kita ki khlieng da kaba pyrta jam bad kynhoi haduh ba kin da iehnoh ia kita ki doh, ki sa leit shim artat ia kita ki maw lynnai kiba soh ha ki. Te da kane ka buit ki lah ban ioh ia kita ki maw lynnai na kata ka them kaba la ker kut da ki riat kiba ishyrkhei ba ym don u briew ha ka pyrthei uba lait ban leit shata.

Ha kaba nyngkong nga la pynkut bad iohi ialade ba ngam lait mih shuh na kata ka them, hynrei ynda nga iohi ba hap kita ki doh, nga la sngew wan mynsiem pat bad nga la ong ha lade ba lehse don jingkyrmen ba ngan ioh lad da kumno-re-kumno ban ioh lait nangta.

Nga la sdang ban khar katto katne ki maw lynnai kiba heh ba heh kiba nga iah ban ioh, bad nga la thep de ia ki ha la ka pla snieh kaba nga ju thep jingbam bad khung kat sha ba nga leit. Nangta nga sa shim kawei ka tukra doh kaba heh bha bad nga la teh khak ia kata ha ka met jong nga hamar ka syngkai da la ka jainspong, hangta nga sa thiah da pyllup ynda haba nga la lah teh skhem bha ia ka pla maw lyngnai hapoh ka panpoh jong nga, khnang ba kan ym lait shuh.

Nga tang shu la dem pyllup kumne, kita ki khlieng ruh ki la wan ia poi hangta, uwei-pa-uwei u la rong la ka lyngkhot doh, hynrei kawei kaba kham heh bad kham khlain na ki, ka la kynrup thrait ia nga, ka rong artat bak sha ka skum jong ka halor lum. Kita ki nongkhaï ki la pyrta jam katba lah ba iai ban pyntieng ia ki, bad haba ki la ia phet noh na kita ki doh, uwei na ki u la wan sha kata ka skum sha kaba la rong ia nga. Ha kaba nyngkong u tieng shibun haba u lap pynban da nga, hynrei, ynda u la ioh pyrkhat, u la kylla wad ia kajia pynban bad nga, u ong, ba nga la tuh ia ki maw jong u. "Ynda men kham ithuh ia nga," nga la ong ia u, "nga ngeit men kham kren don akor mo ia nga. Hato men leit pynkhuslai lei

ia lade, lok, nga don shi pla bah ki maw lynnai, kiba ngan ia ai bad ia me de, te ki kham bun ban ia kiba don lang kine ki mahajon baroh. Ki, lada ki ia don mar uwei ar ki shu ia ioh nusip hynrei nga, nga da khar hi kiba kynsai kynsai napoh them hi nangne. Bad me iohi kane ka pla ka dap da ki suda" Hangta nga la phlei ia ki napoh pla ban pyni ia u. Hynrei nga tang shu lap ba ong kumne kita ki nongkhaï ki la ia wan baroh baroh sha nga, te katno ki la sngew lyngngoh haba ki la iohi ia nga, bad kham tam. ia ka jingiaw mynsiem jong nga bad ka buit de kaba nga la thaw lad ban lait na kata ka them bad ban pynim ialade.

Ki la leit lam ia nga sha ka jaka ba ki ia shong ia sah, te ynda nga la plied la ka pla, ki la ia kynjik kynjak shibun, haba ki la iohi ia ka jingheh ki maw lynnai jong nga, bad ki ia phla artat ba kat ha kino-kino ki ing syiem ba ki la leit poi kim ju iohi wat ki ban shu syriem ka jingheh bad kita ki jong nga. Nga la tyrwa ia uta u nongkhaï uba kam ia kata ka skum sha kaba la rong ia nga (namar ki la ia kam la ki jong ki jong ki skum), ban shim maw lynnai na ka pla jong nga katba u mon ialade. U ruh u la jied bad u la shim tang uwei, bad uta ruh uba rit tam na kiba nga don. Ynda nga la kyrpad ia u ba un shim shuh, bad ba um donkam eiei ban sheptieng ioh nga bynnud, u la ong pynban, "Em phi, une u la biang eh ia nga. Katto ngan nym wan shang duriaw shuh ban leit wad spah, namar da kaba leit die ia une, ka la biang ia nga ban ioh thied kat kaba nga kwah ha ka pyrthei."

Nga la ia soh shi miet bad kine ki mahajon. te, nga la iathuh biang ia ki ia ki jingiaid jong nga, namar don ki bym pat shym ia tip, ki bym pat shym ia don mynsngi. Ngam lah kun ruh khlem pynpaw ia ki katno ka jingkmen jong nga ba nga la lait im na kata ka jingma ba shyrkhei kaba nga la lah iathuh. Nga sngew ialade kum uba phohsniew, bad ngam sngew lah ngeit ba nga la lait shisha na kata ka jingmynsaw.

Kita ki mahajon ki la lah ia don lypa hangta la bun sngi ba ki la ia kawang doh kumta sha kata ka them, te baroh na ki ki la ia ioh la ki mawlynnai mawlynnai katba

ki lah ei ban ia ioh, bad ki la sngewbha sngewtynnad de shibun. Te ynda kum lashai ngi la ia ieng bad leit phai noh; te katba ngi iaid najan ki lum kiba jrong ngi la iohi ki bsein kiba heh ba heh, hynrei ngi la ia don bok ba ngi la ia jngai bah na ki. Te ynda ngi la lah iaid ia ka ryngkew ngi la poi sha duriaw, bad ynda ngi la shong da ka jhad, ngi la ia poi sha ka dewlynnong kaba khot Roha, te hangne la don uwei u dieng uba pynmih kamphor uba heh bha bad ki tnat jong u kiba khah bha kat haduh 100 ngut ki briew ki lah ban shong rieh tngen hapoh ka syrngiew jong u. Da kaba sam thliew ha ka bynta kaba kham shaneng jong u, ka um jong u ka mih nangta. Ia kata ka um ngi pdiang ha ki pliang, te ynda ka la lang hangta ka la kylla kamphor. Te ynda ka la mih ka um jong u, uta u dieng u tyrkhong bad u iap-stai noh.

Ha ka kane ka dewlynnong u don u kynda ruh, une u long u mrad uba kham rit khyndiat ia u hati, bad u kham heh ia u shynreh; u don ka reng kaba mih na ka khmut jong u, kaba jrong kumba shi pruh ne bad kaba tylli bha khlem pei thliew, ka them de hamar pdeng. na ba kut sha ba kut jong ka, kumba pait pnat; bad don ruh ki jingpruid kiba heh ha ka kiba kum ka dur briew. U Kynda u ju iatur bad u hati, u tynrah ia u na ka kpoh, bad u bah ia u halor ka khlieh jong u; hynrei, ynda haba tuid ka khlein bad ka snam na u hati sha ki khmat jong u, u sa matlah noh, bad u shu dem khop; kaba phylla ban iathuh, ka wan hiar ka sim Rok, bad ynda ka sot ia ki da la ki tyrsim, ka rong bak ia ki ban ai jingbam ia la ki khun.

Ioh phin kylla btai ngan nym iathuh ia kiwei kiwei ki jingphylla kiba nga la iohi ha kane da dewlynnong. Ynda nga la lah ia pli hangne katto-katne ki mar, ki mar khaï da ki katto-katne na kita ki mawlynnai jong nga, ngi la iaid sha kiwei kiwei de ki dewlynnong. Te ynda ngi la iaid katno katne ki nongbah jingkhaï ngi la wan poi biang bad hangta nga la wan poi ha Baghdad. Tang shu poi biang ha Balsora; hangne nga la ia ai pahuh ki jingai isynei ia kiba duk bad nga la im pahuh pahai de la ka lak ka putit ka bym tip shuh, kaba nga la wallam bad kaba nga la ioh da ka jingshitom ka bym lah shuh ban ong.

Te hangne ka la kut ka jingiathuhkhana U Sindbad shaphang ka jingiaid duriaw kaba arsien jong u, bad ynda u la ai biang ia u Hindbad 700 tyngka u la ong ia u ba un wan sngap sa ia ka jingiathuhkhana kaba lai jong u.

---

24 KI SHKOR U SYIEM MIDAS

Mynhyndai kulong, mynba ki briew ki dang ngeit ba shatei shalor suin, bad shathie shapoh duriaw, bad wat ha pdeng ki khlaw bad ki lum ki wah, la ju don ki jingthaw kiba donbor ban leh ıa kiei kiei baroh katba ki mon. Ki briew kim ju khot ia ki ki puri, kumba ma ngi lehse ngin khot ia ki, hynrei ki dken kynthei bad ki Dken shynrang, bad ki ngeit shibun ia ki puriskam ba la iathuhkhana shaphang jong ki.

La don uwei u dken uba ki ju khot u Pan, bad u la long uba shynroiñ riap eh, bad uba pynlut kham bun eh na ka por jong u ha pdeng khlaw, u da put jingput ha ki bun rukom ki sur ba sngewtynnad da ki 'dongbisli jong u. Bad la don ruh uwei pat u dken uba ki khot u Apollo, uba nang ban thaw ki jingruwai kiba sngewtynnad; u tem da ka duitara, bad ki sur jingtem jong u ki kham lah shibun ban ia ki jingput bisli jong u Pan.

Ha kawei ka sngi, u Pan u la tem la put sngewtynnad ia ki puri ha kawei ka khlaw, bad, ynda u la dep, u la ong: "Ka kham sngewtynnad shikaddei ka jingput bisli jong nga ban ia ki jingtem ksai jong u Apollo!"

"Lada kumta te," la ong ki puri da kaba wiat samrkhie, "phi dei ban ia tem lang baroh ar ngut, bad ngin sa ia bishar uno na phi uba kham nang shisha."

Ki la sngewthuh shai bha ba u Pan u shu biria ia ki, hynrei ki la pyrkhat pat ba kan long kaei kaei kaba sngewtynnad shibun eh ban iohsngew ia kine ki dken baroh ar ngut ba ki ia tem ia put la ki sur ba kynsai tam jong ki uwei hadien uwei pat. Kumta u Apollo u la wallam la ka dutara bad u Pan pat la ka bisli ban put ha khmat jong kine ki puri.

Kita ki puri na kata ka khlaw ki la ia wan lang baroh da ka jingiarkhie sngewbha hai-shi-hai artat la artat lynti, bad ryngkat bad ki la wan ruh u Syiem jong ki u Midas, uba sngewbha eh ban shah shkor ia ki jingput jong u Pan ; bad la don ruh uwei pat u dken u ban bishar ka jongno ka sur jingput jingtem kaba kham sngewtynnad na ka jong kine ar ngut.

U Apollo u la tem la ki jingtem ksai, bad u Pan pat u la put la ka bisli ; bad, ynda ki la ia tem ia put la ki sur kiba kynsai tam, uta dken uba ki la jied ban long u nongbishar u la ong, kumne :

"U Pan, da ki tyndong jong u um lah ban put kit sur kiba sngewtynnad kat u Apollo ha la ka duitara ksiar. Ka jingtem u Apollo ka kham lah bun shah ban ia ka jong u Pan."

Ynda u la iohsngew ia kane, u Pan u la wiat rymmuiñ, namar u la tip lypa naduh kaba sdang ba un nym jop ia u Apollo. Hynrei u Syiem Midas, uba kham ia shah ia u Pan bad uba sngewbha ban iohsngew ia ki jingput jong u, u la pyrta jam :

"Kata phi la bishar bakla ; ki jingput u Pan ki kham lah shibun ban ia ki jingtem jong u Apollo."

Lajan baroh na kita kiba la ia don hangta ki la ia sammut ia kane ka jingong jong u. Hynrei u Apollo u la dom tyngeh ia kane ka jingthok khlem akor, bad u la peit shlip ia ki shkor u Syiem Midas; bad katba u nang peit shaiñ ia ki kumta, u Syiem u la iohsngew ba ki la sdang ban kyan bad ba ki la nang jrong nang jrong.

"Katto te," la ong u Apollo, "un sa babe ba um shym la bishar hok ia kaei kaba u la iohsngew."

Te ynda u la phai noh shawei pat, uba pli u Midas u la tap ia la ki shkor da la ki slati, bad u la phet sharud kawei ka pung ban leit peit la jia aiu ia ki shkor jong u. U la dem khohsiew bad u la phngoid shapoh um. Wa ! uba pli, u la don ki shkor kiba kyrdeb kum ki jong u kada.

Namar ba une u Midas, u Syiem bieit, u la nud ban ong ba ka jingput jong u Pan ka kham lah ban ia ka jong u Apollo, bad, ia kata ruh, hadien ba ki dken baroh ki la

rai ba kam shym kot kat ka jong u Apollo. Kata ka la long ka jingpynshitom ia u, bad u la dei ban shah ia kane baroh shirta.

"Ym dei ban tip mano mano ruh ia kane," u la puson ha lade; "Em, ym bit ban tip ki briew ia kane," namar ka long kaba sngew jah burom bad sngew shyrkhei ia u Syiem ban don ki shkor kada. Katto katne por ym don ba tip, namar u syiem Midas barabor u phong da ka tupia kaba tap khlup ia ki shkor jong u. Hynrei, ha kawei ka sngi, katba u dang shah khap shñiuh, u napid u la iohi ia kita ki shkor thawsha jong u.

U la lyngngoh haduh katta katta, hynrei um shlan ban iathuh briew shaphang kane, namar u tip ba lada un leh kumta, u Syiem un pyniap duh khoit ia u. Pynban, la kumta ruh, ka long kaei kaei kaba phylla eh bad u la sngewkwah ban iathuh ia ka hano-re-hano. Kumta, ha kawei ka sngi, une u briew uba bieit u la tih kawei ka thliew ha khyndew bad u la pyrta jam katlah katïai hangta, kumne : "U Syiem Midas u don ki shkor kada ! U Syiem Midas u don ki shkor kada ! " Namar, u la pyrkhat, ba ka mei ramew kam don thyllied ban kren, namarkata um shym leh kaei kaei kaba sniew pyrshah ia u Syiem.

Hadien shi snem kynthih, la mih ki khah ha kata ka khyndew ha kaba u la tih ia kata ka hliew. Ynda ki la heh bad la jrong bha, ka lyer ka la beh halor jong ki, bad ki la kynud ki sur bad ki ktien kiba sngewtynnad, kumjuh kumba ka lyer ka beh ha kine ki sngi jong ngi halor ki dieng bad ki siej, bad ki da ruwai ki jingruwai kiba phylla eh ha kito kiba don ki shkor kiba nang ban sngap ia ki.

Kita ki khah, phi tharai ki la ruwai kumno?

"*U Syiem Midas u don ki shkor kada* !

U Syiem Midas u don ki shkor kada !"

Bad kumta, ha kaba khadduh, baroh kiba ha kata ka ri ki la iohsngew kumno ba u Apollo u la pynshitom ia une u Syiem namar ka jingshah shiliang jong u.

———

25. KA LATONA BAD KA JUNO

"Shano kein ngan phet? Waw! Shaei kein ngan her?" la ong kawei ka kynthei Greek shem pap, pynban ka la long ka briew kaba bhabriew eh bad la jer kyrteng ia ka, ka Latona. "Nga la iaid wir kylleng sawdong ka pyrthei haduh ba nga la thait ïan. Ah! haei kein ngan shong thait?"

Kumta de ka la shong khop harud kawei ka wahduit ba tuid hin-hin, bad ka la syngkhien la ka khlieh ha la ka sla'ti. Kaba pli ka Latona shem pap! Ka jingim jong ka ka la long kaba la hiran khait shisha; namar ba ka 'dken Juno ka la isih iap isih im ia ka, bad ka tang shu lap ia ka jaka ha kaba ka la sdang ban shong suk shong sain, ka beh bein ia ka da ka jingbitar shla kaba khraw.

Ynda ka la shong shiphang-ar-phang harud kata ka wah, ka la rah la ka khlieh, bad ka la sngewphylla ban iohi ia ka lieng kynda kaba don harud hangta. Ym don boitha halor jong ka, hynrei ka Latona ka la thait katta katta bad ka la pyrkhat ba kan kham aram da kaba shong pyngngad halor kata ka lieng, bad kata ka lieng ka la kie arsut arsut ia kata ka wah. Bad ka la kie ngai shi-ngai baroh shi janmiet bad baroh shi miet haduh ban da sdang kynjat shai; bad ka la iohi ba ka lieng jong ka ka la poi harud jong kawei ka dewlynnong kaba itynnad eh.

"Ah, ka jingitynnad kane ka jaka!" ka la ong, haba ka la hiar na kata ka lieng, bad ka la nang iaid kai sawdong kata ka jaka. "Kane da shisha ka long ka jaka kaba kynjah, bad lehse ym don shuh ban pynwit ia nga ban thaw ïng hangne."

Ka la jngai shibun eh na ka jaka kaba ka la shong mynshuwa. Bad kane ka kynthei ba pli, ka la kyrmen ba ka Juno dom riang, kan nym bud dien shuh ia ka kat shaduh sha kata ka pyrthei. Bad shi por ar por ka la shong la sah hangta. Phi tip kaei kaba la pynlong ia kane ka jaka ban long shisha ka shnong jong ka? Phi tip ne em aiu ki kynthei ki dei ban don khnang ba kano kano ka jaka kan long shisha ka ïng bad ka shnong jong ki? Ki 'dei ban don la ki khun ki kti, bad hadien kata kin sa ioh ia ka jingsuk kaba shisha.

Haba ka Latona ba pli ka dang shu poi ha kane ka dewlynnong, ka la sngew tmang shibun eh, hynrei hadien khyndiat por u Jupiter, u la sngewsih shibun eh na ka bynta jong ka, bad u la ai ia ka ar ngut ki khun ia kiba ka la kha synrop, kawei ka kynthei bad uwei pat u shynrang, ban pyntngen ia ka. Kumta ka Latona kam shym sngew kynjah shuh. Ka la pynlut la ka por ha kaba sumar sukher ia kita ki khynnah, bad ka la ri kyndong eh tang ia ki hi. Ka la pyrkhat ba ki khmat jong ki ki long kiba ongur tam ha ka pyrthei baroh shi tyllup, bad ba u ñiuh khlieh jong ki uba itynnad tam ban ia u jongno jongno ha kane ka pyrthei. Ha ka hi ki la long kiba bhabriew tam, bad ba ym don mano mano ruh ki ban ia kot bad ki.

Haba ki kmen bad ki rkhie, ka ruh ka ia kmen ia rkhie lang ; bad haba ki iam, ka kynoi ia ki ha la ka shadem haduh ba kin da ioh thiah jai. Kumta ha kane ka rukom ka la pynlut sngewbha ia la ka por man la ka sngi, hynrei ha kawei ka step, u lyoh uba iong u la tap bad pyndum tiaw ia ka bneng baroh kawei ha kata ka dewlynnong. Ka Latona ka la khmied sha jrong bad ka la p[illegible] lyngngoh aiu kane ka mut, bad hangta kaba pli ka la iohi ia khmat ba itieng jong ka Juno. Ka la shim kynthup ñiat ia la ki khun baroh ar ngut bad ka la phet iap noh na khmat jong kane ka dken dom riang.

Jngai jngai bah ka la phet ruma shane bad shatai, haduh ba ka la thait ian bad ba kam lah jam shuh. Ki ksangkti jong ka ki la suh jnang katta katta namar ba ka la bat slem eh ia kita ki khun jong ka baroh ar ngut ba kim lah ban phet.

Ha kaba khadduh ka la leit poi sha kawei ka pyntha shyiap kaba shit lyhop. Ka sngi ka shoh nalor ka khlieh jong ka, bad u shyiap ba khluit kum ka ding u thang ia ki slajat jong ka. Hynrei hadien katto katne por ka la iohi ia ka jaka kaba don ki dieng jyrngam kham ha pajih khyndiat.

"Kitai ki dieng ! Ki dieng ba jyrngam !" ka la kren wei briew ; "Ah, ba ngan da lah ban poi hangtai, ngan ioh ban rieh tngen hapoh ka syrngiew jong ki."

Ka la tap ia ka khlieh jong kita khylliung da la ka jainkup ban da ia ki na ka jingthang jong ka sngi, bad ka la jam mian-shi-mian haduh ba kan da poi ha trai kita ki dieng, kiba mih sawdong kata ka pung kaba sngur bad ba itynnad eh. Ka la shad kmen haba ka la iohi ia kane ka um, namar ba ka la ring tyrkhong baroh shi rynieng da ka jingsliang kaba jur. Ka la dem khohsiew harud kata ka pung, bad hamar ba kan sa kyndup ia ka um, ka la iohsngew ia ka jingdumok kaba jam bad kaba la pynkyndit thred ia ka.

Ka la peit bad ka la iohi katto katne ngut ki rangbah kiba phut khah hangta harud pung. Hadien kata ka la dem pat ban dih ; hynrei, shuwa ba kan ioh mad ia kata ka um, kita ki briew ki la mai pat ia ka da ka sur kaba eh bad ki la beh noh ia ka na kata ka jaka.

"Ko bah, aiu phi ong?" ka la kylli ia ki. "Hato ym bit mo ba ngan dih na ka kane ka um? Nga la sliang than sha ba palat, sngewbha seh ban shah ia nga ban dih namar nga la tlot bad nga la thynrang eh."

Hynrei kine ki briew ki la rkhie bein pynban ia kaba pli, bad ki la ia kyndat ktieh kyndat khyndew pynban shapoh pung, haduh ba kata ka um kaba sngur ka kylla jngut sui-sui da ka ktieh suda.

Kumta ka la sngewsih eh had ka la ong, kumne : "Phi ki briew kiba sniew ; ki dken kin pynshitom ia phi namar kane ka kam runar jong phi, bad phin shong sah hangne hapoh pung baroh ki sngi ka jingim jong phi!"

Tang shu lah ong ia kine ki ktien, kam iohi briew shuh shano shano ruh. Ka la iohsngew sa tang ia ka jingpah jong ki—"Krok ! Krok ! Krok !" hangta hapoh um. Uwei pa uwei na ki u la kylla jakoid. Bad ki la shong hangta halor u mawsiang harud kata ka pung, ki shu ia peitseh sa tang ki khmat khlem nang pyrkhat eiei ruh em, bad tang ban shu ia pah jakoid baroh shirta.

Ha kane ka rukom la pynshitom ia kine ki briew namar kane ka jingkhlem akor jong ki. Kim lah shuh ban pynjngut ia ka um lano lano ruh da kaba kyndat ktieh lane kawang maw shapoh pung.

Shen hadien kane ki jynjar jong ka Latona baroh ki la wai. Ynda ki khun jong ka ki la san la rangbah, ki la ieit thep mynsiem eh ia ka, bad ki la ialeh katba ki don la ka bor ka buit ban pynsuk pynsain ia ka jingim jong ka baroh shirta.

Ki kyrteng jong kine ki khynnah baroh ar ngut shipara, ia kiba la kha synrop, ki long, ka Diana bad u Apollo.

---

26. KA JINGLONG (*Character*)

Ka *jinglong* ka pher na ka *nam*, kumba ka mihngi ka pher na ka sepngi. Ka *nam* ka long ka jingpyrkhat jong kiwei shaphang u briew kumba u paw ha ki. Ka jinglong pat ka thew ia ka tynrai ba shisha u briew la habar ne hapoh. Bunsien ngi pyndonkam bakla ia kine ar : haba ngi mut ban kren shaphang ka *nam* jong u briew, ngi pyndonkam pynban da ka ktien *jinglong*.

'Ngim lah ban tip ia ka *long* (character) jong u briew, bad ngim lah ruh ban pule ia ki jingpyrkhat jong u. Ngi lah ban bishar shaphang jong u tang na sla, na ki kam ba ngi iohi ba u leh, bad na ki ktien kiba ngi iohsngew ba u kren. Lada ka rukom im jong u kaba u pynpaw ka bha, ngi shu rai la ka rai hi ba u don ka *long* kaba bha; lada ka sniew pat, ngi shu tharai la ka tharai hi ba ka *long* jong u kaba sniew.

Ngi dei ban kynmaw ba ngi lah ban shah thok da kaba jem eh. Ngim lah ban ithuh ia u nongialehkai *thiatar* la u long u tymmen ne u samla, katba u dang leh la ka bynta halor rynsan. Phi lah ban iohi hangta ia u briew uba la tymmen, uba la sti bad ran ka khmat ka khmut, uba la dor u 'ingdong, uba la shanduh khnok-khnok, bad uba la ring hiaw hiaw ka ryndang. Hynrei, ha ka jingshisha u long pynban u samla uba dang shait dang eh bha. Da kaba shu bta kpulieh, pynran la ka khmat, pyndor u budlum, phong da u shñiuh sa-phop, bad ki rukom leh mynleh tymmen baroh, u lah ban thok ia ngi kat haduh ba ngin da leit tharai ba u dei shisha u tymmen. Kane ka long ka sap

jong ki kynja riew-ar-phong baroh. Ki kwah ban burieh ia la ka *long* ba shisha na ki briew baroh, kumta ki ialeh ban tep eit miaw ia la ki kam rieh ba sniew baroh bad ki ia ksaid iap ban pynpaw rong ha ka pyrthei ia la ki kam ba bha bad ka jingriewblei. U arsap u dei u nongleh mynleh uba sianti tam: u leh kum uba lui-lui eh, u ia shynroin shynriap naduh kiba rit haduh kiba khraw tam: u tap da u saiwul langbrot ia u suri uba hapoh jong u. U khapnap ieit shai pat, u phong da ka 'mat phuh samrkhie bad u leh kum uba sngewlem eh ia u kup shiliang bad u phong rathai baroh. U kmau shkor pat, u put ronsing la ka shat rhem niam ka bym lah ong shuh: u kbum shi shyntur da ki ktien bad ki kyntien 'riewblei suda: u pynbaiong ia ki briew baroh da ki kam phlan duman jong u. U kynja arsap arphong baroh te, u dei u nongleh thiatar. Shi por, la kumno kumno, u lah ban ioh ia ka *nam* babha, namar ba ki briew ki shah thok ha ki kam ber rong jong u, wat la ka *longbriew* jong u ka sniew baroh shi lynter.

Hynrei, ha kaba kut, ia u arsap uba sianti katno katno ruh yn lap hi. Shen, ne slem, ia ka *long* jong u yn sa tip, shisien ka sngi ia ki kam sniew jong u baroh, la la tap ia ki katno katno ruh, yn sa thad ia ki ha rong. Hangta te ki briew baroh kin sa iohi ia ki kam riewblei jong u baroh ba ki long tang kum ki *kuboit* bad ki *myntro* ban shoh jadu ia ki briew baroh: u tap da ka *bula* ban buhrieh la ka jingsniewJur baroh. Hynrei u ar phong uba sianti tam um lah ban shukor ia U Blei, Uba tang ma U hi Uba lah ban bishar janai ia ka jinglong jong ngi ki briew. Kaba u briew u *long* ha khmat U Blei, kata kein ka *jinglong* kaba shisha jong u.

Ngi shait ong eh ia ki briew ba ki long kiba bha ne kiba sniew. Hynrei, ym don u briew uba bha lut ne sniew lut. U 'riewkhuid u don la ki jingduna; u kmai shukor ruh u don la ki jingbha. Ha u briew la khleh khaw lang ia kaba bha bad kaba sniew. Ngi ong, u briew uba bha, ia uto uba don kham bun ka jingbha ban ia ka jingsniew ha u; bad ngi khot uba sniew pat, ia uto uba don kham bun ka jingsniew ban ia kaba bha ha u. Haba ngi bishar ia *la* ki para briew, te namarkata, to ngin long kiba dap da

ka jingsngewrit bad jingsngewlem; namar, dei tang U Blei Uba tip ia ngi kumba ngi *long*, bad ym don uwei ruh u briew ha ka pyrthei uba janai.

Kiei kiba tei ia ka Jinglong kaba bha? Kaba nyngkong eh dei ka *Jingshisha*. U briew uba bha, u brai ia ka jingshisha; u ithuh bad u leh ia ka. Kata ka mut, u im hok bad im sngur ha ki ktien bad ki kam jong u baroh. Nangta pat ka wan sa ka *Jinglongbeit*. U briew uba bha u pyrshang ban im beit ha ka jingiadei jong u bad kiwei pat, bad u ibein ia ki jingleh bad jingbishar bym hok baroh. Hynrei, u synreit ia la ki kam eh-rang ba hok jong u da ka jingisnei bad ka jingsngewlem. Ka jingsbun bad ka jingicit ki iasoh lang ha ki jingiadei kam jong u bad kiwei pat. Hadien kata pat, sa wan sa ka *Jinglongkhuid*—u im khuid ha la ka pyrkhat pyrdain bad ki kam ki jam baroh :— u synshar *ia* bad um shah synshar *ha* ki jingkwah thala ba sniew jong u.

La ju ong ba u briew u long ka shi khung jong ki jingmlien. Lada ngi don ki jingmlien kiba bha, ngi tei ia la ka longbriew kaba bha; bad lada ngi ai lad ia ki jingmlien kiba sniew ban shong 'dewtrai ha ka jingim jong ngi, ngin ioh ka long briew kaba sniew. Shisien ba ngi la aili ia ka jingmlien ba sniew ban synshar halor jong ngi, kaba da eh sat ia ngi ban bthat ia ki saikhum jong ka. Ynda ki jingmlien ki la shong slem, ki suh thied bad ki sah. Namarkata, ngi dei eh ban ioh da ki jingmlien kiba bha naduh ba ngi dang rit. Ia ka nar ba la pynum ngi lah ban theh ia ka ha kano kano ka 'liang mutdur kaba ngi kwah; hynrei, ynda ka la khriat bad ka la eh, ngim lah thaw dur shuh. Kynmaw! lada ngin bet ia ka jingpyrkhat, ngin ot ia ka kam; lada ngin bet ia ka kam, ngin ot ia ka jingmlien; bad lada ngin bet ia ka jingmlien, ngin ot ia ka *jinglong*.

Ka jingkwah kaba kongsan tam jong ngi ha la ka longbriew ka dei ban long ka jingtei ia la ka jinglong kaba bha; namar ka jinglong kaba bha ka kham kordor ban ia ka koit ka khiah, ka spah ka phew, ne ka suk ka sain. Ka *Jingkoit* hi ka long ka jingkyrkhu kaba khraw; katno tam leilei lada ngi don sa bad ka Jinglong kaba bha.

Tharai, lada ngi dei ban jied ia kawei kawei na kine, ia kano phin kham mon? Ngin kham jied ban long u dakaid bad uba khiah krat, ne, uba hok bad uba khrew? Ka spah bad ka phew ha lade hi ka long ka jingkyrkhu kaba khraw, bad kaba don ka jingmynsaw ruh ha ka; hynrei pynban ka long kaba sngew pasiang ban long uba bha bad uba riewspah ha kajuh ka por. Lada ngim lah ban ioh ia ki baroh ar, bad ba ngi dei ban jied tang ia kawei kawei, ia kano phin mon ?—ban long u khun ka lak ka putit uba khwan bor, uba runar bad uba thala, ne, ban long uba duk bad uba iar jingmut, uba hok bad uba sngur? Baroh ngi ia beh ia ka *Jingsuk*, bad ngi ia sngewbha ban long kiba donburom bad riewspah. Pynban ngi dei ban kynmaw ba ioh ngi thied ia ka da ka dor kaba rem eh: u riew bymman u lah ban im suk, la kumno kumno, shipor. Hato phi kham lah ban long uba suk bad uba sniew, ne uba hok bad uba khlem ka suk? Hynrei ngi tip bha ba la kine baroh ki long shisha kiba kordor eh, pynban ka jinglong kaba khlain, kaba donburom bad kaba beit ka kham kordor bun spah shah ban ia ki baroh lang. Bad dei tang ma ka kaba neh shaduh ka bymjukut. Ka jingkoit kan troin, ka spah kan thung shapniang bad kan her kum ka thapbalieh; ka jingsuk ka phuh tang shipor bad ka neh tang shiphang sngi; hynrei ka *long* ka sah wat haduh sha lyndet ka jingiap bad ka jingtep.

"Kiei kiei kiba *shisha*, kiei kiei kiba *donburom*, kiei kiei kiba *hok*, kiei kiei kiba *khuid*, kiei kiei kiba *itynnad*, kiei kiei kiba *dei-iaroh*; *lada don* kaei kaei kaba bha *lada don* kaei kaei kaba dei iaroh, to phin pyrkhat ia kine kiei kiei." Kine kiei kiei baroh ki ia trei lang ban pynwandur ia ka longbriew kaba paka

---

27. KA TIEW LALYNGNGI

Ka Tiew Lalyngngi ka long kawei na ki syntiew ba itynnad bad ba ring ia ka khmat haba peitkai ia ka pyrthei ka mariang, la na jngai ne na jan. Ka long ha ki riat bad

ka phuh ha ka por khmat synrai. Ka rong bad ka gynieng jong ka, ha ka khmat uba rim, ka plie ia ki pyrthei hadien ki pyrthei kiba ngi mynta ngi lyngngeh ngain. Ki jer ia ka da ka kyrteng ba sngewtynnad. Bad ki sin de ia ka haba ki iathuhkhana shaphang "Ka jingshad ki Syntiew."

Hyndai haba dang hok ka pyrthei, ki ong, la don ha kawei ka por ka jingsuk ha pdeng u khun ka mariang baroh. Uwei um pynsniew ia uwei pat, uba khlaiñ um ban bor ia uba tlot. Ka dap da ka jingkmen, jingrkhie suda bad ki ia bam ia dih lang kawei.

Haba ki ia shong kai ha kawei ka sngi, u Kui u la pynibuit ban ia buh noh kawei ka sngi ban ia shad ia kmen baroh shisngi, bad ban iawer ia u syntiew u skud baroh ruh ban ia shad lang.

Baroh ki la sngew dei ; hynrei shuwa ba kin ia buh sa ia ka sngi bad ka jaka, u Lyntriang u la ong, "Balei tang la uta, ia ka Mei-ngi ruh, ka Syiem synshar, dei ban khot ba kan wan ia kmen bad la u khun u hajar." "Nga ruh nga nang mut ban ong ia kata," ong sa ka Dkhoh. "Shisien nga iohi na shnong u Synñia ba ka leit jah da ki bnai sha shnong u thah bad ka erkhriat. Hynrei nga imat ka la wan, namar la i-shongshit ka ïng bad ka kper jong ka baroh. Nga ngeit kan da sngewbha eh hi keiñ ban ia kmen ia pahuh lang pat."

Baroh ki la sngew dei eh ia kata; ki la phah briew ban leit iawer ia ka bad ia u syntiew u skud de. Bad ki la ia buh artat ba kin ia shad ha Lympung ka Pyrem.

Haba la lang u paitbah ha kata ka sngi, u Kairiang u la pyrta, "Mano ba dang jah!" U Tiew Tdong Miaw, ba uba sting tam na baroh, u la iaid na khap u paitbah ban kylli ban tohkit. Hadien kata u la ong, "Sa ka Tiew Lalyngngi, ka Syiem jong ngi, ba ka bun la ka sad ka khyllong, ka la phah ktien ba kan sa nang poi suki hadien. Kiba poi khadduh ki lap ba ka dang kyrshut khongdongjat ha shyngiar."

Hadien kata baroh u syntiew u skud, kumba ki la ia pynbeit shuwa, u la kynriah war ban peit kai, ne ban shad na ranab ki lum, ne na ki dymmiew ba ker sawdong ia kata ka Lympung. U Hurjakoid bad u Jamithiat u ia tong luh na kyndong ktieh. U Tiew Japang Spong Jainkhoi bad

u Tiew Sohtoit u ia jyrthiaw tmain na ranab lum. U Tiew Shira Mithai u khein Sohphinam. U Tiew Mationg u syntiat na ka tnat Sohlarmaw ba u Tiew Lyngkaw u noh lyngngeh ha pneh ka Temsinglar. U Tiew Khmat Paro bad u Tiew Khmat Miaw u ia sammut ba u Tiew Lyngksiar u iarain bad ka Keilympied ha Khlaw Latara. U Tiew Pathai Khubor pat u sngap ba ka Simpieng hapoh u Shiahkrot ka ruwai iapsaw ia u Kaitor Sainongbet, namar ka sngi sngewtynnad dei ka sngi pang dohnud. Hynrei u Tiew Dohmaw u shong khraw pyrkhat bad u dung la u kwai ha lyngkper.

Kumta ki da ia shad ha kata ka sngi ha pdeng bad sawdong ka lympung, kat kum la ka riam ka beit bad ka jingruwai jingsiaw. Ki la ia rkhie ia kmen kyrhai baroh shisngi. Ki thung ia ka Tyut ban ap ia ka nakra ki Syiem, u Myrsiang ban phawar, u Shrieh ban tem ksing, u Risang ban padiah, bad u Sier ban shad symphiah, u Shakyllia ban put Tangmuri, u Keirang ban mastieh, u Kui ban khalai wait, u Diengkhied ban thap kynshaw. Ka Mei-ngiem Lalu bad ka Dkhoh pat ba kin shad kynthei. Te u Dkhan haba u peit matdong ba ka shad jylliep ka Dkhoh, u rkhie iap-ang ha ban da dam sa la ki khmat.

Hamar pdeng kata, wan poi tiap u Pyrthat ban khmih kai. Hadien kata u ia pan ia ka waitlam rupa na u Kui : "Phi sngewbha," u ong, "phin ai kato ka wait rupa jong phi ngan shad mastieh ma nga de khyndiat?" U Kui u ai de ha u. Te u Pyrthat u talain bad u mastieh kum ka lyer, bad u la peit u nongshad baroh sa tang ia u. Hadien kata u la leh bitar bad u talaiñ lep lep. Baroh ki la kynriah war. U talain kynsan biang lep bad lep, u tied artat, traiñ bad traiñ, u her de soit sha suin bad u rieh ha u lyoh.

Ka Sngi, namar kata, ka tap la ka khmat bad ka iam ha ban da biang. U nongshad baroh u la her ym tip shuh shaei. Tang u syntiew u skud u leit phñian ha ka kawei ka jaka bad u la ia shong khapngiah hangta haduh mynta mynne.

Ynda ka peit pat ka 'Meingi kam iohi shuh iano iano ha lympung sa tang ia ka Tiew Lalyngngi bad ia ki nongbud nongrap ha shiteng riat. Ka ruh ynda ka la dep la ka riam ka beit ka wan bad ki ban ia shad, hynrei ka iohi

sa tang ki masi ba bam phlang bad ki samla ba leit bam lyer ha ki pyntha bad ki lum ba pyngngad jong ka mariang.

Nangta, ba ka sngew la khein burom, ka leit noh iap sha riat. Hynrei ka khein khylliah tang ka kjat bad ka sahkut ha shiteng riat. Hangta ka phuh kynjreng bad la ki nongbud nongrap ; ka tiew Latara, ka tiew Larun, ka tiew Rtiang bad u tiew Laphiah. Kine ki ia phuh ryngkat bad ka ha ka aiom khmat synrai ban peit iap ngiah u khun bynriew bad u seiniong de, sawdong ki riat ka ri Sohra haduh Nohsngithiang. Na kitei ki daw ki sa ai nam, "Ka tiew Lalyngngi Pep Shad," ia ka shi junom.

Kumne, uba rim ha kane ka kyrteng, u iathuhkhana ha u samla samhoi, ha lynti kitnong, ne ha ing, ia ki saw aiom ka snem :—Ka jingkhriat ka tlang, ka jingitynnad ka pyrem, u lapbah ka lyiur, bad ka jingthiang ka synrai ha kane ka ri.

U Sir Joseph Hooker u ong, ba u syntiew u skud ha ri Khasi, kham tam ha phud Wah Umiong, u palat ka jaid ka sker ban ia u jong ka ri India—"Wat ia u jong ka Asia hi."

"Pyrthei mariang baroh sawdong
Ka dei ka library :
Rukom jingtip ban ai jingstad,
Rukom ki ktien poetry."

---

28. KA PHREIT

Haba dang hok ka pyrthei, ka sim ka doh baroh ka kren briew. U briew ruh u ia kren bad ka kumba pule kot uba mynta, bad u ia pei biang biang. Ynda ka la pap, ka jabieng jong u ruh ka la luin ; u la nang ker u lyoh khyndew ia u, bad u nang bieit. Ka jingkren jong u bad ka sim ka doh ka la nang duh. Ka kren barabor, ka shkor jong u pat ka la kyllut ; um sngewthuh shuh ka ong aiu. La katta ruh ka bneng teng teng ka phngaiñ bad ka paw ka sngi. Don katto katne kiba u dang sngewthuh,

bad u dang kynmaw. Kawei na kita dei ka jingiapariah jong u bad ka Phreit ha trai ka Dienglei.

Ynda la pap ka pyrthei te la mih kawei ka diengbah ha uwei u lum ha ri Khasi. Kumta kane ka dieng ki ong ka ju mih hyndai kawei ha man ka ri. Ka kot haduh bneng, bad ki tnat jong ka ki piar ia ka pyrthei ri Khasi baroh kawei. Ia une u lum la khot u lum Dienglei haduh mynta na ka kyrteng kata ka dieng. Lajan duh ka rep ka riang baroh ha ri Khasi namar ba long dymmiew lut ba ki shar ki sla jong ka.

Kumta, kumba la rai ka dorbar, khmat shynrang u Khasi baroh uba la bit bah wait bah sdie u la ia leit la ka hara, la ka kylla ban khet ia ka. Ka lymphieng jong ka ka heh bun shah ban ia ka Khoh u Ramhah ha Laittyra, ne ia u Khaiti ha lynti Wahlong. Uwei u thied jong ka uba shi piam ki dang lap ha kane ba ki pam surok ha Lyngkyrdem.

U la ia pam baroh shi sngi ha kata, bad u la ia leit sha la ïng mynmiet. Ynda u la ia wan la shai pat u lap la lah dam lin ka dien wait baroh. "E! kane te la sang, me," u la ia ong lang baroh baroh. La katta ruh u la ia pam sa hi kata ka sngi. Ynda u la ia wan sa ha kawei pat ka step, kumjuh ka dien ka la lah dam biang. "Ia, me, yn ia leit phah shat phah khein noh shuwa," ong uwei. Kumta u la ia leit noh khlem leh eiei ha kata ka sngi

Hynrei la la lut ka pylleng da ki shang, la la bit dew saw sa u tmain, la ia dkut sa u sai jymphong u nongkhein ruh kam phla satia kata ka shat ka khein. La un ia kylli pat ia ka daw na ka sim ka doh ruh la ñiar uba dang nang ia kren bad ka kum u longshuwa. Toi yn leit duh shano kiba tip ia ka daw ba un da nang hi ban ia pharshi ia syllok bad ka kum haba dang hok ka pyrthei.

Ha kawei pat ka sngi u la ia kut ban ia leit biang, bad u la ia pam haduh shiteng sngi. Haba u dang ia shong bam kwai, kawei ka Phreit nalor u phong, ba ka isynei ba ioh u shu iai lut bor lut sngi ei, ka kren noh da lade hi nyngkong. "Ko khun bynriew," ka ong, "ieh wat ia pynlut sngi ei, nga tip ma nga mem lah." "Mano ba kren kumta? Sngew kum ka ryndang kynthei," ong uwei La u ia peit

shano shano ruh um iohi briew. "Kren ma-nga, me khun bynriew," ong pat kata ka Phreit na uta u phong.

"Balci ngam lah?" kylli sa ma u. "Ngam iathuh la ngam da ioh la ka dor, mynta ba la pap ka pyrthei," ong sa ka phreit. "Ngan siew," ong u khun bynriew, "tang lada pha iathuh hok." "Soskular lai sien," ong ka Phreit. "Haoid," ong u khun bynriew. "Me i," ka ong, "katba me nang pam mynsngi u nang wan jliah u Khla mynmiet, te ka kyntiew doh lin." "Pha thok!" ong u khun bynriew. "Ba u la lymwir mo u Khla ba un leh ia kata!" "Ba kum ia me une kein," ong sa ma ka, "ba ki ong ki Tymmen, 'Nang leh pap nang dum.' 'Nang saitlah nang bieit.' U Khla u kwah ba kan kah ka Diengïei ban dum, ba un ioh shang haduh ba un da ioh bam sa bad ia me hi. Jar uba la mad snam briew shisien, me i, khun bynriew, ka Ramshandi kam shah shuh ba un bam da kawei pat ka mrad. Nga nang sngew myllung pakai te ba me shida than ia ka bym don rukom shuh."

"Kat kata ka tien hok," ong sa ma u, 'ngam ju iohsngew nano nano. Katba pha ang ngan ai lut." Ka phreit nangta ka dem sa ha u shken bad ka ong: "Ynda me leit wan lasyit pynang ia ka wait u sdie ha krem kato ka dieng; ynda u Khla u wan jliah pat un phot u thyllieid bad un iap ha shen. Sa pam ia ka te kan sa ngat. Ia nga ruh men ai u soh nyngkong na u symbai u rnai ba me shu bet baroh. Khadduh tymmen ngan shong bad me ha ka ïng ba men thaw da u shken bad u phong. Bysa ruh ia nga shirta da u khaw pyrsit ba nga bang eh." U khun bynriew u la kular ban leh ia kata baroh. Nangta ka, sa her thiaw sha la ki myngkew ki kynsi ban ia pariah sa bad ki pat.

U khun bynriew u la leh kumta, bad u lap lashai mynstep u khla u la iap ha shen. Ynda u la ia pam lynter sa shi bnai hadien kram-ram-ram la kyllon ka Diengïei, bad la sawa sawdong shaduh ki ramsong bad ki pubon u lyoh baiong ha suiñ; nangta sa shai pat ka pyrthei kdar. La wai u lapbah ; bad la syntiew bha u kba u krai. Ka Phreit kat kum ka kular ka tienblei ba la ia kut na myndang long ka pyrthei bad u khun bynriew, ka hiar riep ha lyngkha ban bam soh nyngkong na u kba u krai, uba da

ai suk mynsiem u longshuwa ha trai ka Dienglei, mynba ka hok ka dang dei ka shi kyntien.

Haba poi kata ka aiom, ha u khynnah Khasi pat, ym don "Ka men-bun-ktien" kaba u kham sngew kyllut nalor "ka men-beh-phreit ;" namar u ruh, kat kum ka hukum ba la ai ka Phreit ha trai ka Dienglei, u la pynieng ka ing paki ia ka da u phong bad u shken. Hynrei, "I meirad pat baroh baroh shi sngi ha lyngkha krai 'sho-shi-sho !' khlem sangeh. Te kumno kein ka Phreit kan wan dem ha ka thit jong nga !" Na kata ka daw u khynnah Khasi u sa siaw 'reitpah noh da lade halor ki lum ne ki madan, bad u pisa haba u kum phai dien mynta sha kita ki pyrthei.

---

29. I SEW SURI

Ki Suri ki long ki mrad kiba ia im ia sah ryngkat ryngkat bad kiba ialang kynhun kynhun. Ki don la u syiem u kmie ; une u long uba rit tam na pdeng jong ki. Haba ki beh mrad ki leh syriem kum ki briew. Ki ap la ka ktem ka ktem ha ki it ki it. Ynda ki la biang ki nongkhang dong baroh, i syiem jong ki i ngam jak shapoh khlaw ban pynkhie ia ka mrad. Tang shu lap dien bad ba la sma ka syrwet, i kynku kum u briew, pho-shi-pho, sawdong ka khlaw kat shaba i shang. Ki nongap ktem bad ki nongkhang it ki tang shu iohsngew ia ka jingai dak jong i, ki ruh ki ia kynku lang na la ki jaka jaka khnang ban pynlamwir ia ka mrad ba la lap dien. Ka pat. ka tang shu iohsngew ia ka jingkynku lok jong ki na ki dong ka khlaw baroh, ka la shoh bieit bad king-sam-tawi wit : ka peit kadiang kamon bad teng-teng ka mied sha bneng, teng-teng ka dem sha khyndew, ka da pynieng la ki shkor jriang, bad ka iaid husiar artat sha ki jaka kyndong kynshrot barieh baroh. Hynrei, ñiar eh ba ka mrad kan lait na ki bniat bad ki tyrsim Sew Suri haba i la lap dien shisien ia ka. I tang shu lap ngong, i rynsied thrait halor ka met, i ksam. I kbia, i kahait, i pajait na ka jingshong haduh ba kan da kyllon. La ka suh ia iap ar kjat i snoh hi rdin.

Ka tang shu kyllon pding, i dait bad khait bad khait bad i ngam jar sha ki dohjem. Ki suri pait kar pat ki shu ia ap dngong sawdong jong ka katba im pat mih i syiem jong ki. I tang shu mih bloit, rymphot da ka snam shirynieng, ki ia knieh la u kyndang kyndang da kaba ia patar ia ka doh kat naba ki ioh. Tang ha pdeng khyndiat por ym sah doh eiei shuh.

Ia ka kynja mrad baroh kaba u suri u la ioh dait ne ktah kti, la ka leit iap sha ki briew, ne wan ia knieh u briew na ba beh ma ki, ki ap kyndang hi khit sharud shakiar haduh ba kin da ioh bynta lem na ka doh ka kuh. Sang iap ban shu bam kangaid tang ialade kalem da pashat doh lyngkhot sha ki, kiba la ia don kti lem ha kaba ia beh, bad kaba pynkhie ia ka mrad. Hynrei lada u bynriew u donakor bad u leh shisha kum u syiem uba khraw, bad u pashat doh shi lyngkhot ar lyngkhot sha ki, ki tang shu ioh la u kyndang na u jong ka ksaw ka kpong, ki ruh ki phet noh sha la khlaw khlem mong khlem sngewsih. Hynrei, lada jia ba u briew um bat la ka burom ka ijot, bad u leh poh pynban da kaba nguid bad klun tang sha lade, bad u leh trai khlieh ia ki kiba iadon hok lem, ki long kiba runar dohsatar bad kiba wad la ka nongkylliang.

Ka long kaba shyrkhei ban hap ha ki tyrsim bad ki bniat jong ki suri.

---

30. KA IEW LURILURA

Ka ïew Lurilura ka long ka ïew ba nyngkong tam ha kane ka ri, bad ka ban iai sah kynmaw artat haduh shi junom. Ka long tang shisien bad ka neh ar sngi lynter. Naduh kata ym ju iohsngew ba kan dang long shuh hadien habud. U nongleit ïew ha kata dei u khun bynriew bad u laiphew mrad baroh uba don ha kata ka por. Ki dienjat jong u ki dang sah haduh mynta halor u mawsiang uba long kata ka ïew.

Dei u khun bynriew uba seng ia ka ; namar haba u dang poi nyngkong ha kane ka ri baroh ka sim ka doh ka ia im ia iaid lymbiang khlem kyrteng. Kam ia tip ban

ong, "une u Kaew" "utai u Khla," "kane ka Khlieng," "utei u Pukni," kumba ialade u da don la u lei longkyrteng, bad u da jer u da thoh ia la u khun u pyrsa baroh ban pyniaphër ïwei na uwei pat. Kumta u la lum lang ia u laiphew mrad baroh ha kata ka ïew ba un jer un thoh lang ia u kat kum la ka jaid ka jaid.

Ka ktien ba u ia kren shuwa kata, ka dei tang la ka jong ka jong. Um ia don ka ktien pdeng da kaba un ia sngewthuh lang kawei. Dei ha kata ka ïew ba u khun bynriew u pynseng kaba kum kata ka ktien, kata ka dei ka ktien jong u hi. Ha kata ka ïew, te baroh ka sim ka doh ka klet noh la ka ktien ka ktien. Baroh ka ia kren Khasi tiak-tiak, kumba ia pyniaid kam u laiphew bynriew mynta ha ka pyrthei da ka ktien Pharang. Bad naduh kata, hangno hangno ba u ia kynduh uwei bad uwei pat u jaid, la ha ka thma ka ktien ne ka pariah-parai, u ia kren da ka ktien Khasi. U la ia tip ruh kum kino ki kha ki man, ki kynum ki ïng, bad ki myngkew ki kynsi naduh kata.

Kum ka jingsngewnguh ia u khun bynriew namar kata, baroh u sim u doh u la thung syiem syndon ia u ha kata ka sngi, bad u la ia tyrwa ba jar uba mon na kano kano ka jaid, u lah ban leit long shakri syiem. Kumta ki la ia mih:—u masi, u blang, u sniang, u ksew, u miaw, u syiar, u sim-ïng bad u paro. Kine ki la ia shong ia sah ryngkat bad u khun bynriew naduh kata, bad ki synran synriah ia u ha kti ha kjat.

Ynda la dep kata baroh, u la ia pra ban ia leit sha la ka siew ka tda bad ka die ka thied. Haba u dang ia mih na la ïng baroh u ia iaid lympen. Naei un ia ioh peisa ban thied ia ki riam bad ki rong kiba la shaiong ban peit ha man ka dukan. Kam dei shuh ka pyrthei, ka la dei ka rngai. Ym don uba ai shah ne thied shah: hynrei baroh u baibat suda. Kane ka riam ka beit kaba sah haduh mynta ka da dei kaba ia thied la ka jong ka jong na kata ka ïew katkum ka jingishoh la ka khmat. U hati u kyrshut la u duma sla ban lieh ki bniat bad u tynsat ia u ha la ka shkor. Ka dkhoh ka thied la ki ït dorbin na u nai khadsaw synñia, ka phreit pat la ka kyrshah thoh broin na dukan u niangtari, u simpah simsong baroh

ruh u ia leit shah hikai bha ryndang na u myrsiang bad ka kitbru ha ki ingbasa ba ki ia sah ha kata ka miet.

Ka lum ka wah ka la ia tip lypa shaphang kata ka iew na ka khlieng ka tyngab; te ka la wan ia peit kai ia kaba la jia baroh ha kata ka sngi. Kumjuh ka dieng ka sieij, u syntiew u skud ruh, ha la ka dur ha la ka rong, u la ia wan peit kai ia kata ka iew ba phylla. Hynrei ka jingwit ia ki ka long ba kim ia don kyrteng; la ki la nang tiak-tiak ia ka ktien. Kumta ki la ia nguh ia dem ia u khun bynriew ba un jer un thoh ia ki de. U ruh u la mynjur, bad u la buh ia ba kin ia wan 'lashai ka sngi.'

Kumta u la ia wieh khaw da ki mon ha kata ka miet bad u la ia dung pujer baroh shi step. Hynrei u khun bynriew u la jer tang ia ki kongbah lum bad ia ki kmie wah ha kata, kum ka dustur ba u jer ia la u khun u ksiew—ia u shynrang da u khnam ka ryntieh, bad ia ka kynthei da ka khoh u star bad ka wait. hadien kata u la ia dih sa ka kiad ka um.

Ynda la shiteng sngi, u Kyllang bad Symper u la ia wer ia u nongwan iew baroh ban wan ia peit kai kumno u ialeh palwan shipara namar ka jingkmen ba u la ioh kyrteng. Ki kongbah lum kim pat shym leit phai sha la shnong. Kine dei ki jong u Shyllong, u Diengïei, u Sohpetbneng, u Rapleng, u Swer, u Mokyndur, u Timiang bad u Bahbo-Bahkong. Bad ki kmie wah ruh kiba u la jer ha kata ki dang ia sah lang hangta. Kine ki long ka Kupli, ka Myntang, ka Myntdu ka Lukha, ka Lynju, ka Umngot, ka Umkhen, ka Umïew, ka Umiam, ka Khri, bad ka Kynshi.

La lyngngoh ngain u nongpeit kai baroh haba u iohi ia kaba um ju phohsniew, kumno ba ki ia puh shi lum, ki ia kynting mawsan, ki ia suh namtohrih da ki skong, bad ki ia kawang dewthuli kai shi para. Hynrei u khun bynriew u la pynsangeh noh ia ki namar la nohphai ka sngi, ba ki la dei ban leit wan noh sha la ïng sha la shnong, bad u la phah sha ïew tang ia u sim u doh ban leit ia thied mong ia la ki khun ki kti ha ïng.

Ia u syntiew u skud ruh um lap por shuh ban jer; hynrei u la shu ong. "Ia phi dei ban da buh por suki ban

jer. Ki ban leh ia kata ia phi, dei tang da ki rang-samla ki thei-samla' kiba iaid bam lyer sha him, ne kiba trei ba ktah ha khlaw ; tang lada phi nang kren briew donakor shuwa maphi haba ki ia kynduh bad phi. Phin ia pharshi-syllok bad ki ; hangta te kin sa jer ia phi da ki kyrteng ki ban sah pyrto junom." Baroh u la ia sngew dei ia kata. Kumta ki lum ki wah, bad u syntiew u skud ruh baroh ki la leit wan sha la ki jaka jaka ba ki shong haduh mynta. U sim u doh pat baroh u la ia leit sha iew ban thied mneng.

Baroh te ki la ia mareh shaid-shaid ban poi kloi ha iew. Kim ia siew shuh da ki "shyieng," hynrei da ki "bdi," ki "pen" bad ki "kaw." Uwei u pumaloi "shibdi," u pusohriew, u putharo "shipen." U soh, u pai, ka kait rukom rukom lah ban ioh, bad ka dor sha bneng sha khyndew, ka peisa ka khapngiah ha ki saipan ki iarong, shaid-shaid shew-shew, ki la ia siew khlem ia pan dor kum ha dukan Phareng.

Ka Ksew ruh ha ka por ba thnem kum kane, ka la wan kit la ka tungrymbai kaba suhsieng, bad kaba ka la shet "pynjhia" ban bang ja bha. Ka song shi song, bad ka shong ha ka lad kaba dei iaid bha ki nongthied. "Phi die aiu, kew?" la kylli ka bthong. "Nga die tungrymbai, phi kew," ong ka ksew. "Kaei kata kaba ngam ju ioh sngew," ong pat ka bthong. "Kane kein kaba ju phah mneng u khun bynriew na Pnar sha Khasi?" ong pat ka ksew. "Hato ngan da khmih," ong biang ka bthong. Ka law bad ka iw artat, "Shi eh!" ka ong "kaei kata phi wan die khyllah ?" Hamar hangta ka poi sa ka sier bad ka skei. "Aiu phi ia die ia thied?" ki la ong, "Khmih, seh kmie, i ei-re!" ong ka bthong, "ka die ia ka jakhlia aiu-re! Ka ong hana u mneng ba pynbang ja." Nangta ki ia iw sa ki de. "Eh ! eh !" ki la ang prie. Hangta la lang u paitbah, "Balei ! balei !" u ia kylli. Ka Ksew ba pli ka la pyni kumno kumno ruh ym don ba sngap. Kat uba iw, "wuh-weh" u ia prie ; u ia iuh bad u kynjat ia ki shang kaba pli. Kiba ia shah ia ka dei sa tang ki para shakri syjem. La ki ia pyni sa ki ruh ba kaba u bang eh u khun bynriew, ki ia ong pynban, "Para mraw briew

te mem iada heit !" La ka leit mudui ha u khun bynriew ruh u ong pynban, "Pha ruh ka shakri jong nga, kine ruh ki khun ki hajar jong nga, ngam dei ban leit pynshit ma nga ia ka thma jong phi. Ia ksan ia rem hi shato kat uba bun la ka buit, bad uba khraw la bor."

Ynda kam ioh jingbishar hok kumne, ka Ksew ka buh ing-tyrkhong sia. "Adkar bha !" ka ong, "akher ka sngi phan siew ia u bai tungtoh da la ka snam !"

Naduh kata ka ksew ka pynieng ia ka ksaw ka kpong bad ka ïw dien sia ban beh la u bai tungtoh na u sim u doh baroh, lait na u para shakri uba ia shah ia ka, bad uba synran synriah ia u khun bynriew u syiem jong ka.

Kumne uba rim, naduh dang long ka pyrthei, u la wallam ia u lei longkyrteng ha kane ka ri, bad u la jer ia ka mariang bad ia u khun jong ka haduh bym iai lah ñiew sker shuh. Nalor nangta sa da u lei longktien u pynkren briew ia ka sim ka doh, ka maw ka dieng baroh khnang ba u longdien un nang ban iohi ia ka pharshi ka jong ka longbriew ka manbriew ha ki ktien ka pyrthei ka mariang.

---

31. U KOHKARANG

Kham bun na ngi kiba im ha sor, ngim iohi ne tip eiei shaphang u Kohkarang. Ki don ar jaid : uba iong bad uba thoh rew. Ki bam da ki soh dieng bad ki im shapoh lawbah lawsan. U heh kat u pukni syiem. Ki thapniang bad ki 'ner-wait jong u ki long kiba khlain. Um ju kynting shajrong : u her da kynriang sngi : u siang bad u pda ia lade kumba suh ka 'liengsuin. Haba u her, lah ban sngewthuh naduh na sha jngai. bad ka mih ka jingsawa kaba pher. Ki khmat bad ki shkor jong u kiba nep palat. Ka shyntur jong u kaba pher na ki para sim baroh. Ka doh jong u ka shngiam bad ka khlein jong u ka long dawai. Ka met jong u kaba ksah : ki dohksah jong u ki iasuh kyndang kumba thain shvlliah bad ki shong kyrpang kyrpang. Ki nongpur khnam ki wad bad ki thied

rem ia ki sner jong u. U long uba sian bad uba don ka tiphi (instinct) kaba pher.

Kine ki sim ki shong shijur shijur, bad ki thaw skum ha ki thliew jong ki dieng bah Ki buh skum ha ki jaka kiba shitom ban kiew. Ka Kohkarang kam ju kha bun tylli ki pylleng, bad ka shim por slem ban puh ia ki. Ka pdem ha ban da dkhaw ki sner, bad kam ju mih shaei shaei ruh. Ka kan hi sia hapoh thliew bad ka shu puh pynheh ia ka krem ba kan ngiam ia ki khun bad ia ka. Ha kane ka por, u shynrang u lape lin da ka kynja dewbyrtha ia ka thliew na shabar, bad ka kynthei ruh ka iarap lem na shapoh. U pyllait tang kat ban biang ia ka shyntur jong ka ban mih shabar, bad u wan ai jingbam ia ka hapoh thliew baroh baroh shisngi. Ynda ka la puh khun, u koh ja lang bad khun bad kmie. Ka kmie ruh kaba la kynther 'neriaw, ka ia mih 'nerlung'lang bad kita ki khun ba ka dang puh bad u kpa u hikai hei ha kajuh ka por bad khun bad kmie. Haba ki pynpra ia ka july sympa, ki ia puh lang napoh bad nabar, namar ba ka jwat bad ka eh.

Ka long kaba mynsaw shibun ban leit kiew thala ia ka skum jong ki. U thap bad u puh da ka khmut ba nep jong u. Ka jingpuh jong u ka long kaba jur katta, ba ka lah ban pei ka kpoh tang shi synpuh.

Ia ka jingsawa ki sner jong u, ki Khasi ki ju ong, ba dei ka jyrhoh ka sahiaw ba u ioh naduh ba tim ka Sngi ia u, mynba u leit kiew ha tyngkong jong ka ban wallam pat ia ka sha ka pyrthei na krem lamet na krem latang ha ka por ba ka phet noh na ki laiphew jingpynlong baroh. Ki ong, ka phanang da ka lyngknot ksiar jong ka ha kata ka por ha ka khlieh jong u, namar ba ka bitar ba u nud ban ialuh da kat ia ka. Kumta u kit ia ka lyngknot ksiar jong ka kat shaba u her ryngkat bad ka jyrhoh ka sahiaw.

Na kitei ki daw ba la jer Kohkarang ia u:—*u koh ja lang* bad kmie bad khun ha ka por ba ka pdem bad puh khun.

---

32. NA INDIA SHA PERSIA

(NA SHILLONG SHA BOMBAY.)

Ha ka snem 1918, kumba 40 ngut tam, ngi la mih lang khrui na Shillong Government High School ban leit sha Madras, hapoh ka jingialam jong u Headmaster rim jong ngi, u Mr. D. J. Davies, M. A., ban hikai bad ban nang ia ki kam trei office, ha ka Overseas Training School, Saidapet, Madras. Lehse ha kane ka liang, ka Shillong Government High School, ka la long kaba donnam tam ha kane ka Jylla.

Lajan baroh na ngi, kiba ha kata ka kynhun, ngi long ki bym pat ju mih pyrthei mynno mynno ruh: bad, lehse, lada ym shym la jia da kane ka lad, bun na ngi ngin shu shong-set kut tang hapoh la ine i pung ri Khasi bad Jaintia. Ha ka jingshisha, tang khyndiat ngut ruh kiba la ju shong motor jngai, bad kham khyndiat shuh shuh, kiba la iohi wat tang ia ka Gauhati ruh. Ki la don, ha ki por kiba kham mynshuwa, kiba la leit sha France na kane hi ka skul, pynban, kim shym la ioh satia ka lad ban ia mih lang shrup kumba ioh ma ngi ha kata ka por Dei ka jingwan phai jong ka Khasi Labour Corps na France, kaba la pynkhih shibun ia ka jingmut ki khynnah samla bad ki khynnah skul ha kata ka por: kumta, da la ka mon sngewbha, ki la ia mih shynrang ban iehnoh ia la ka jingpule bad ban leit sha ki madan ialeh thma.

Ngi la ia khublei bad la ki kot ki sla; bad ha ka step kaba ngi la ia khublei khadduh bad la kiba ieit baroh ha motor station, ki la mih bun jaid ki jingpyrkhat hapoh uwei pa uwei na ngi. Ka don ka jingdiaw ban ia khlad na la kiba ieit baroh: ka don ka jingartatien la ngin dang wan phai pat ne em sha la ka ri. Kine ki pynnoh mynsiem ia ngi, bad ki pynmih ia ki ummat ba synlar jong ka jinglong khynnah. Hynrei, kham shapoh jong ka dohnud pat, ka don ka jingrhem bad ka jingkmen kaba pynskhuin ia ngi ban mih rangbah: ka jingher mynsiem ban iohi ia ki ri bad ki briew kiba shong ha ka pyrthei; ka jingsngewbha, kaba kham palat ia ka jingsngewsih jong

ki jingdkut u sai-ksiar u sai-rupa, ka jingsneng jingkraw ki kmie ki kpa, ban mad ia ka jinglait luid ha ki khyrdop ba iar ka pyrthei, bad ban nang ia ka burom jong ka jingshaniah ha lade hi ia la ka jingim. Ngi la lait na ka jinghikai iengdieng, bad mynta ngi la sdang ban jam. La ha pdeng ki jingtmang bad ki jingkynjah, ngi tip ba don Uwei U'ba phira ia ngi khlem da pud, bad, namarkata, ngi kmen.

La dkut ka aiom ksiar jong ka jingshong skul, bad la phrang ia ngi kiba dang lung ha shlem ka jingim kaba ma.. Pynban, ngi dap tang da ka jingphuhmat, haba ngi wiat ia khublei khadduh bad la ki lok ki jor bad ki kher ki mer baroh, ha kata ka step kaba ngi mih na Shillong, bad ngi kaweh rumar ia ki nalor motor da kaba khyrkhu, artat: "Khublei, Khublei, haduh ba ngin da iashem pat ! "

Jar-jar kine ki jingpyrkhat ki ngam ha ka dohnud jong uwei pa uwei na ngi, haba ngi jam ia ka jingkieng Byrni. Kawei pa kawei ka jingjia bad ki jingphylla, ki ngam sha kpait ka dohnud jong ngi, bad ki long ki jingbam ia ki jingmut jong ngi baroh shilynter lynti.

Tang shu poi ha Gauhati, ngi la iohi tang ki jingphylla suda. Ka ktien bad ki briew ki la ia pher; ka rukom trei bad ka rukom iaid kam ia dei shuh: ki rel bad ki jhad ki long kiba phylla ha ngi ki khynnah Khasi. Ynda la jam ia ka Brahmaputra da ka jhad, bad la kiew halor ka rel, ngi sngew la kum sha kawei pat ka pyrthei. Ngi la sdang ban iohsngew ia ka jingkhraw ka pyrthei bad katno kiba rit ngi long. Nalor ka rel, kat sha bun lah bun pda ka khmat, ngi iohi ki madan bad ki pynthor kba ha baroh ar liang ka lynti siang dieng byllan ba iaid ka rel. Shuwa ban sep ka sngi, ngi iohi kyndiang, kitai ki lum Assam ki iohthiah lyngngai ha trai ka sahit bneng ba jngum. Mynmiet pat, bunsien ngi iohsngew ia ka jingwin jong ki shalyntem rel, katba ka par suki halor ki jingkieng nar kiba skhem bad ba jrong,

Ki khynnah Khasi kiba pule ha ki college ha Calcutta, ki wan shaw ia ngi na station, bad ki la ialam kai ia ngi kylleng Ki la pyni ha ngi ia ki jingtei kiba khraw bad ba itynnad : ki don bun bun ki dulan ki paki jong ki briew kiba khraw bad ba riewspah. Ki bun ki briew bad

ki kali: ki iaid kyrkieh bad bun kam. Ka shnong ka dap da ka jingwin suda. Ka pyrthei jong ki kaba madan. Nalor kata ruh, lah ban iohsngew ia ka jingpah jong ki jhad bah Kine ki la nang ktik shuh shuh ia ngi ban nang tur shaphrang. Ngi la mih ha kajuh hi ka janmiet na Howrah Station sha Madras. Pynban ngim lah shuh ban klet ia ka jingbun briew bad ka jingitynnad ka Calcutta. Baroh shi katta ngi shu pule ia kine ki kyrteng, hynrei mynta mar khmat mar khmat ngi iohi: ka pher ka pule na ka iohi, kumba pher ka mihngi na ka sepngi.

Ha ka juh hi ka janmiet ba ngi poi ha Madras, u Mr. bad Mrs. Davies ki la wan phai pat sha Shillong. Ki la aiti ia ngi hapoh ka jingsumar jong ki Officer kiba na ka Overseas Training School. Ka don ka jingsngewblaw ynda ki la mih noh ma ki. Ki la kitkhia shibun eh ia ngi baroh shi lynter. I Mem lei lei, ha man la ki station, i wan ban jngoh bad ban ia kren kai bad ngi. Ngi kynmaw, i biria ia uwei u khynnah uba pang khieshoh ha lynti, kumne: "Phi dang im?" "Haoid," jubab uta u khynnah. "Imat, phi la kynmaw ïng eh mo?" i la ong biang. "Em," u la jubab pat, "nga mut ban im haduh ba ngan da ioh leit iathuh hi ia kiei kiei kiba nga la shem bad iohi shabar la ka ri."

Kiba kham bun na ngi ki la pyndep la ka jinghikai ha Madras ha ki lai bnai ba la buh. Ka jinghikai kaba kongsan tam ka dei ka Discipline: ngi dei ban long kiba shah pyniaid bad kiba kohnguh hukum: kiba nang ban pdiang bad ban ai hukum khlem ia kylliang ktien. La hikai ia ngi ban nang bha ia ka ktien Pharcng bad Urdu. Dang phyrngap ka riew ka bikur kyrsiew thiah:—dei ban khreh ban khrum shisyndon bad ban leit sha ki madan kilan shipai. Shiphew baje pat ngi la dei ban don ha la ki klas. Janmiet, ngi ioh ki jingialehkai. Ngi don ka Roll Call Parade mynmiet bad mynstep. Ka don ka Sick Report Parade man ka step: lah ruh ban iathuh ha kano kano ka po katba donkam. Ka kynhun ki khynnah Khasi ka long kaba paw khmat eh ha ka kilan shipai, bad u Officer Commanding u sngewbha shibun eh ia ngi ha kata ka

liang. La ka kam shipai ka long kaba eh bad kaba pyrkhing, pynban ka long kaba sngewtynnad ban im hapoh kane ka skul kaba thymmai.

II

(MADRAS, BOMBAY, BASRAH.)

Ngi don bun spah ngut ha ka Overseas Training School, Saidapet, bad lajan na man ki dong ka Ri India: ka la long kum kawei ka pyrthei rit ha lade hi. La ki ia bun ki jaid kata, ka don ka jingsngewtynnad kaba khiaw ban im khleh ha pdeng jong ki. Hynrei kiba khambun hangta ki dei kiba na shaphang Southern India hi. Ki ju khot ia ngi ki Burmese, namar, ki ong, ba ngi ia syriem eh ia ki ha ka dur ka dar bad ka rynieng rynñiot. Haba ngi iathuh ba ngi wan na Khasi bad Jaintia Hills bad ba ngi dei ki Khasi, ki peit lyngngoh pynban ia ngi. Namarkata, ki Officers jong ngi ki khot ia ngi ki Assamese. La ngi lyngkot bad ngi da rit briew shisha, ha ki jingialehkai pat kim lah ia ngi, namar ngi skhem bad ngi iaw.

Ki dkhar ki bam ja ha ki thar sla sohpieng, ia kiba la suh pyndait bha da ki sapied shylliah haduh ba kin da iar lyngkdep. Ki shong kyllaiñ myngngor bad ki kynting pynpyllon ia ka ja ba la theh dai bad um sohtyntoi, bad ki pashat na jngai shapoh shyntur khnang ban nym dei ki shympriahti ha ka. Haba ki bam kpu ne doh, ki dkhat tang kat ban biang shi syntaw. Ia ka um ruh ki shu theh na jngai bad ki nguid kdok-kdok khlem sangeh bad khlem jyrhiah. Ki sngewbha ban sdieh jyntah ia ka kait im bad u nei u bym pat tylliat. Ki nang bha ban shet jyntah doh. Ki ber sohmyngken kumba shet jhur haduh ban da saw hain ka umshit. Haba bam ia ka jyntah jong ki, ngi kynmaw ia ki ktien u khla haba thok u myrsiang ia u napoh krem: "Bang te bang tang ba sat!"

Namar ba shit, ki kham sngewtynnad ban phong tang a sopti miej bad ka jainboh ba ki shu pien. Ki iaid hlem juti ia ka iew ka hat bad u tai ki kweh lyer. I phylla ad itynnad shi rukom. Ki kren Phareng kum ki sim. Wat

u jamedar, shuwa ba un rung ban sar ia ka kamra u 'ong, "Good morning, Sir!" Ban dym iohi ia u synsar hapoh tohtit jong u, sngew kum ban ieng joit bad ban ong, "Come in: take your seat, please!" Ki don shibun ki Anglo Indian, tang ba ki kham iong ban ia ngi namar ka jingthang ka sngi. U paitbhur u kren phaieng katta, pyrkhat kein ia u paid riewstad jong ki pat haduh katno! Ki nang ban ring sur bad ban kynnoh kum ki sahep. Lada iohsngew ia ka sur, khlem iohi ia ka dur, ym nang pyniapher ha pdeng jong ki.

Teng-teng ngi leit sum sharud duriaw baroh shi skul. Ki pyniaid khmat bad khadduh da ki khynnah Khasi, namar ba ki rymtih ki jingjam bad ba ki nang ka ruwai ka siaw. Ki peit lyngngoh baroh shi shnong haba iaid ki khynnah Khasi, namar ki pher na kiwei bak. Ka jngai ka duriaw na ka jaka ba ngi shong kumba lai ne saw mail.

Haba ngi dang iohi nyngkong ia ka duriaw, ngi sheptieng ban shur sha jan jong ka, namar ngi khaweit ioh ka kjit ia ngi. Ki jingatphyllung ki tur kyrthep na duriaw sha ryngkew, bad ynda ki la lympat ia lade ha u shyiap, ki ran kylla pat. Ka jingthnam bad ka jingkyrhuh jong ka haba jur lyer ka long kaba shyrkhei. Ki nongtong dohkha halor ki lieng kynda ki ia mih ia jah, phyllong-ngop, halor kine ki jingatphyllung, bad ki pynsmiej ia ngi ki nongpeitkai: ki i kumba ki la ngop la ngop, hadien kata ki ia mih ia mih pat. Kine ki dew ki kyntait halor u shyiap, rukom rukom ki shynrong bad ki sbai: ki briew ki lum bad ki die ia ki. Ki don ki ing shong pyngngad kiba itynnad bad ki surok swari ba iaid kyllain ia ki persyntiew shajan duriaw. Ka 'erduriaw ka don ka jingiw kaba pher bad kham rben ban ia ka lyer ryngkew. Ka um ruh ka soh bad ka jlah mluh.

Ka don ka jingsngewtynnad bad ka jingma ban sum harud duriaw. Ki lok dkhar ki hikai ia ngi kumno ban pynper ialade halor ki jingatphyllung. Ki bthah ia ngi ban ieng ha ki j aka jyndong bad ban ap ia ka jingwan ki dew, bad ban kynthih khyndiat hamar ka por be ki kiew shajrong na kaba ki thung shapoh, khnang ba kin ioh dong ban rah ia ngi sha ki tnum jong ki, bad ban

pynhiar pat ia ngi halor u shyiap. Ngi ia skip-jngi sngewtynnad katto katne por, bad katno kaba sngewphylla ban shongkulai halor ki dew. Hynrei kumno-re-kumno, uwei na ki khynnah Khasi u la kum rynsied kyrkieh hamar ba ka jingatphyllung ka dang thung shapoh, kumta ka la lynsher ia u bad ia ar ngut kiwei pat ki lok jong u halor u shyiap. Ki la ia sum rymphut da u shyiap suda na khlieh ha kjat. Tang ba donbok ba kim shym ia mynsaw. Dei ha kane ka por ba ngi tip ba ka sabon kam soh ha ka um duriaw, bad ba ka long ruh ka dawai ia u ñiang syep (prickly heat).

Man ka Robibar ki ai pass ia ngi ban shang shnong kat sha ba ngi mon: ka jaka kaba ngi kham brai eh ban leit, ka dei ka Nongbah Madras (Madras City). Ngi la iohi bun ki jingphylla hangta. Ki don ki ïew ki hat bad ki dukan kiba heh bad itynnad. Ki don kiba la leit peitkai ia ka Fort St. George, bad ia kita ki dak kuli ba siat ka Emden ha ki kynroh jong ka. Ki ong, ka la siat ther na duriaw ia ka shnong Madras, bad ki briew baroh ki la sheptieng bad ki la ia phet lamwir shipor arpor, shane bad shatai. Dei ynda haba ki la ieng ki shipai ki swar baroh shishnong, bad ba ki la siat ther pat sa ma ki, na ryngkew sha duriaw da ki suloi bad ki tup ki man jong ki, ba ka la phet kylla pat sha Bay of Bengal. Kane ka lieng ka la pynma syrngiew bad pynjulor la biang ia ki liengkhaï ha kito ki por. Hynrei ha ka ba khadduh la ioh kem ia ka hajan ka Cocos Island da ka lieng iapom ki Phareng, ka Sidney. Ki kuli jong ka Emden ki la pynjulor ia ki katto katne tylli ki pipa umphniang kiba heh kiba shaphang sepngi na Madras. Don ruh kiba la leit kiew ia u Mot Jingshai (Light House) uba hajan ka High Court. Ki ong, ia une ruh ka la pyrshang siat, tang ba ka dei tang ia ka tupia rnong kaba ha khlieh eh jong u. Une u mot u jrong bun shah ia ki paia Wireless bad haba peit sha tbian na kliar jong u, ki tram ki rit ria bad i kumba ki dam syndah ha khyndew. Ka shim por ban poi sha kliar jong u bad kaba thait ruh ban kiew.

U Khasi uba la iap nyngkong na ka kynhun jong ngi dei u Bah Klit. U la kem pang tang hadien khyndiat

taiew bad u la iap. Ki khynnah Khasi ki leit on tep ia u da ka jingsngewkhia mynsiem bad ka jingsngewlem ia kiba ha ïng ha sem jong u baroh.

La hukum ia ngi ban leit sha Mesopotamia. Ngi iaid da ka rel na Madras, lyngba ka Poona, bad ngi la sah hangta katto katne kynta; nangta pat ngi leit sha Bombay; ngi sah hangta kumba shi taiew. Ha kawei ka step la hukum ia ngi ban khreh ban khrum bad ban leit sha kadlieng. Ynda janmiet ngi la kiew lieng ha ka "Agra," kawei na ki lieng bah kaba ngiam bun hajar ngut ki briew bad jingkit jingbah.

Ynda la kiew lut u phud u pyrton halor lieng, bad haba la weng noh ia ka jingkieng, ki la kyllain suki ia u kynjri lyngkot, bad la ring suki ia ka lieng sha duriaw. Hamar kata ka por, ka sngi ka la sdang nohphai ban sep. Narud duriaw ki kher ki mer ki ieng bad ki kaweh kti ia la ki lok ki jor, kiba ieng baroh sawdong ia ki jingker jong ka lieng. U tyllai jong ka jingiasoh bad ka ryngkew u la nang dkut suki-pa-suki, bad ka jingjngai ka la nang ïar nang ïar. Baroh ki ia ieng pyrkhat bad ki dem la ki khlieh. Imat kumba ki duwai jar jar ha la ki mynsiem ia la kiba ha ïng ha sem, ka doh ka snam, bad ia la ka ri kaba ki ieit thoiñ thoiñ. Suki bad jai-jai ka lieng ka iaid; bad jar jar pat halor jong ka, u ieng u phud u pyrton ha la ka riam kaba iphieng; tang teng-teng ngi iohsngew ia ki jingpah jong ki jhad na jan bad na jngai. Don na pdeng jong ngi kiba la ia khublei khadduh bad la ka ri junom. Hynrei katba nang jngai na ryngkew, katta ka shnong Bombay ka nang paw itynnad kyndiang: ka sngi ban sa sep ka suit rong ksiar ia ki ïng dulan paki bad ia ki lieng bad ki jhad kiba ieng ha syndah jong ka. Kane ka jingitynnad ka khum bad ka shoh tyndep ia baroh kiba ieng halor lieng bad kim mon satia ban rung kyrkieh sha la ki kamra. Ka rud ryngkew baroh kawei ka la kylla long kum ka ri ki puriskam, bad ym don thylliej ba lah ban batai ia ka jingitynnad jong ka na pneh ka duriaw, khamtam ha kata ka suiñ bad ki lyoh ba bun rong jong ka sngi ban sa sep. Dei ruh ha kane ka por ba ngi la sdang ban sngewthuh, ba ngi la mih shiaha na la shnong ban leit sha ki ri kiba jngai.

Ka jingdum jong ka miet ka sar suki jai ia ka khmat ka pyrthei, bad suki ka tap lin ia kata ka jingiohi ba ithiang; bad la ker tawiar ia ngi da ka miet bad ka duriaw. Te shuwa ba ngin leit sha la ki kamra ban thiah, ngi la ia ruwai : "Rock in the Cradle of the Deep" (Kynoi ha Pneh ki Jingatphyllung). Kane ka jingruwai ka la ktah ia ka dohnud: ki sur bad ki ktien jong ka ki ñgam, tip shaduh shano !

Ynda mynstep pat, kat sha ba ngi phai, ka duriaw—ka duriaw—ka duriaw—suda. Ngi don ha pdeng ka Arabian Sea. Hangta, ngi pynbyrngia ia lade halor ki juiñ jeiñ jong ki dew ba shad kynting. Ha ka sngi kaba saw, ki dew ki la khie jur, bad bun na ngi ngi la prie khongpong khongdeh : dei kane kein kata ka jingpang duriaw ; ka wan kyndit-kyndit khlem sngewthuh. Kam shym neh slem, kumta ngim shym leilei.

Ka jingiaid duriaw kam long kaba khlem jingma ha kito ki por huri-hura pyrthei. Pynban ngi don ka jingkmen bad ka jingsngewbha kaba palat ban ioh shong lieng hapdeng ki dew jong ki sohmyndur : khamtam ia ngi ki bym ju phohsniew mynno-mynno ba kan eit ka sim ba ngin ioh kum kane ka lad. Ngi la sngew ia lade kat ki khun bha sngi shisha, ban ioh iaid duriaw bad ban iohi ia ki ri bad ki shnong thymmai. Ngi kilan panpoh-kak man ka sngi, bad ngi kieng kynrot la u klong um, ba ioh kumno kumno ka pyrthei. Ha kita ki sngi, hapdeng duriaw, ngi pahuh ka bam ka dih bad ngi ioh ban thied katba ngi donkam. Ngi sngew kumba ngi shong ha ka dewlynnong kaba per. Haba ngi ia kynduh ia kiwei pat ki lieng mynmiet, katno kaba itynnad ban peit kai ia ka jingiaai dak kylliang jong ki da ka ding *electric*. Kane ka ding kaba khlain bad kaba iaid jngai. Dei da kane ka rukom ba ki ithuh la ki lok mynmiet ; don ki briew kiba ia ap kylliang bad sngi bad miet ban bishar ia ka suin, ka duriaw bad ka map khnang ban lait na ki jingmynsaw. Ki kha her teng-teng ki wan poi sha ka lieng jong ngi, bad bunsien ki kem ki khlieng duriaw ia ki. Ia ngi la synran bad pynshngain artat artat lynti da ki kha snïang ka duriaw bad ki khlieng ka suin kiba pah sngewsynei bad kiba noh bunsien ban jngi halor sla um, haduh ba ngin da poi ha Basrah.

III

(NA MESOPOTAMIA SHA PERSIA)

KI LUM SPONG IOR kiba ha ka phud jong ka duriaw Persia, ki paw itynnad kyndiang nalor jong ka lieng ba ngi shong. Ka lyer ka beh jem jai-jai ha sla um bad ka wallam ia ka jingsngew pyngngad ha ka dohnud bad ka jingmut jong ki briew. Ka duriaw ka jai-jai, bad ym don jingatphyllung kiba pynkyndeh ia ka lieng. Ka sngi ba lung bad ba sngur ka doh ia ki kliar lum ba jrong bad ka pynpaw ia ki them bad ki lhuh, kum ki snur kiba bythuh, ha baroh shilynter jong ka phud duriaw. Ki lum ki saw bad itynnad ha ki rong ba la jar da ki kjat sngi jong ka step phyrnai. Ka im ka mynsiem khrek, haba iohi pat ia ki lum bad ka ryngkew. Katno kaba sngewtynnad ban peitkai ia ka jingstad jong U Blei ha ki lumbah ba U la thaw. Ka lieng ka jngi suki jai kum ka radha na khap jong ki lynti kyllain ka rud duriaw jong ka Persian Gulf. Ka mynsiem ka kwah sa shisien pat ban iuh kjat ha ryngkew. Kine ki lum ki syriem kum ki lum Khasi bad Jaintia kiba paw na ki pyntha jyrngam jong ka District Sylhet. Ka don ka jingsngew kynjah haba peit bishar ia ki, hynrei dei ha kata ka jingkynjah jong ki ba ka don ka jingkhraw ba pynphieng ia ki. Tang shu iohi ia ka mei-ramew, ka mynsiem ka syaid ur. Ngi la thrang dik-dik ban iohi ia ki ri thymmai bad ngi shitrhem ban poi ryngkew kloi.

Hangne-hangtai, ki don ki dewlynnong kiba rit bad kiba heh, bad la jan ha ka vei-pa-kawei na ki, ki don ki ing kiba itynnad, bad ki kper ki phrah kum ka rukom shong briew baroh. Ki don kiba tang kat u lum Sohpet Bneng, u Kyllang, ne u Symper ; hynrei ha kine ruh imat ki don hi ki ing bad ki briew kiba shong. Kine ki dewlynnong ki long da ki mawsiang suda, haba shu peit na jngai, Ki ikynjah haduh katta katta. Ki lieng ki ju sangeh ban pynhiar jingkit jingbah, ne ai shithi ha kine ki dewlynnong pateng-pateng. Ki nongshong ha kine ki jaka ki dei ban ong ki 'riew doh satar, ne ki 'riew khraw pyrkhat.

Katba ka lieng ka jngi kseng kseng kum ka radha, khlem jingwin ne jingkaw-kaw eiei, ngi pat baroh ngi ia pynheh la ki khmat ban shondur ha la ka jingmut ia kiei kiei kiba thymmai kiba ngi la ioh lad ban iohi. Namar kata, ngim shym sngewpisa eiei haba ka iaid suki kumta. Na jngai ngi la iohi ia ka ngit-ngit jong ki jynhaw um ha ki pyntha shyiap ka ri Mesopotamia Ki diengtlai kiba jrong bad kiba beit ki nguh la ki shatri ba padoi ha ka lyer khluit jong kata ka ri kum ban khot sngewbha ia ngi sha ka ri phylla jong ki. Dei tang kine ki dieng kiba pynpaw ia ka dak ka jingim ha kane ka ri; ki pynphuh pynphieng ma ki ia kata ka ri shyiap donnam ka pynthei. Ngi hiar lieng ha BASRAH. Kane ka shnong ka don harud jong ka shka ba ka wah Euphrates bad ka wah Tigris, ki wah ba donnam jong ka BAIBL, ki ia kynduh. Ki briew ki ia kren shaphang uta u Dieng ka Jingtip ia kaba Bha bad kaba Sniew ha kita ki sngi, bad, ki ong, ba u Dyngkhong jong u, u dang ieng haduh mynta ha kata ka shka ba kine ki wah ki ia kynduh.

Ngi la sah ha Makina Camp katto katne sngi. Ki bat ia ngi hangta namar ba ki sheptieng ioh ngi don ñiangthylliew, namar ba uwei u briew uba ha ka lieng jong ngi u la pang kumta. Tang shu lait ia, ki la hukum ia ngi ban kiew lori bad ban leit sha Railway Station. Ngi kiew rel ha ka por saw baje janmiet. Ki rel ha kito ki sngi ki long da ki synduk nar. Kine ki kamra nar ki khluit bad ki iarap shuh shuh ia ka jingshit ka ri Mesopotamia. Ngi iaid da ka rel baroh shimiet, bad ha ka step kaba bud, ngi la hiar ha KUT-EL-AMARA. Kane ka shnong ka donnam ha kata ka por, namar ki kharai iapom bad ki jaka ia lehthma ki shipai u Major General, Sir Charles Townshend, (1914-1916). Kine ki kharai iapom ki dang don haduh mynta.

Ngi la kiew jhat nangta sha BAGHDAD, halor jong ka wah Tigris. Kane ka wah ka long kaba heh bad kaba shong ktieh. Ka syriem ia ka jinglong jong ka wah Brahmaputra. Ka jingut lynter bad ki lieng ki ia kiew ia hiar bad sngi bad miet ha la ki por ki por. Kine ki kit ki mar khaï-bad ki jingbam jingdih ban pyndap ia ki briew kiba shong ha kato ka ri. Ka long ka wah kaba kynrei dohkha.

Ki briew ki ju pynap khwai katba ka lieng ka nang iaid, ne sangeh, bad ki ngat ki dohkha kiba heh bad kiba khlein. Ki dohkha jong kane ka wah ki long kiba shngiam shibun. Kane ka wah ka iaid kyllain ia ki pyntha kane ka ri bad ka ai um ia ki lyngkha kiba harud jong ka. Ka shlei bunsien ha ki por ki por, bad ka ai sboh ai sbur ia ka khyndew bad ki lyngkha ki briew ha baroh ar liang. Namar ba ka long kaba kyllaiñ kumta ka shim por slem ban iaid da ka jhad. Ha ka sngi kaba saw, ha ka por janmiet, ka la wan ka eriong kaba jur pyrshah ia ka lieng bad ngi la dei ban sangeh. La pynhap ia u lyngkor jong ka hangta, bad ngi la sah baroh shimiet. Mynstep, haba ki la pyrshang ban pyniaid ia ka, kam khih shuh : ka la sahkut hapoh ktieh ba la lynsher ia ka da ka eriong, bad ka trai jong ka ka la ngam kumba khyndai inshi shapoh ktieh, ki ong. Kiwei pat ki lieng ki la wan ban ia tan ia ka da ki sainar kiba heh, hynrei kim lah satia. Ki la pyrshang bunsien hynrei ki shu dkut sa dkut ki sainar. Kumta ki la kyntiew noh ia ngi baroh sha kawei pat ka lieng kaba kiew sha Baghdad. Kane ka lieng kaba kham heh bad kham kylluid. Ngi la poi ha BAGHDAD ha ka sngi kaba hynñiew. "BAGHDAD" ka mut "ka 'Persyntiew."

Ngi la sah lai sngi ha Baghdad bad nangta ngi la kiew da ka train sha QUAZIL ROBAT. Nangta pat da ka motor sha KHANAKIN, bad nangta pat sha QUA-SA-SHIRIN. Kane ka shnong ka la long shisien ka nongbah kaba khraw bad donnam hapoh ki syiem Persia hyndai. Ki ong, ka la long ka jingsarong jong ki shiwat : hynrei ha kata ka por ba ngi poi, ka la long sa tang ka shnong jong ka jingjot bad jingkyllon. Ki ing ki la twa bad ki sah sa tang ki kynroh bad ki paia katto katne kiba pynpaw ia ka jingkhraw jong ka shisien. Ha kane ka jaka ka don ka Rest Camp kaba heh. Ki don bun ki shipai ki swar hangta.

Ha kane ka jaka la don ka jingjia kaba kham pher ia u nongthoh, bad u nongthoh u pan map na ki nongpule, ba u iathuh khyndiat ia kata ka jingjia. Ha kawei ka janmiet u la leit jngohkai ia kita ki jingtei, bad u la leit shong pyngngad halor ki mawsiang kiba don hangta harud nong. U la pynbyrngia ialade da ki jingpyrkhat shaphang

la ka ri ba u ieit eh, bad ha pdeng kum kita ki jingpyrkhat tympang ri u la klet ia ka jingiaid stet jong ka por, bad ka jingdum ka sdang ban sar ia ka khmat jong ka pyrthei. Ynda u la kyndit na kata ka jingiohthiah rngai ia peit, u la ieng ban leit phai sha la ingjain. U senteri ia uba la pynap khnang hangta ban aym shah ia ki nongtuh bad ki Bedowin ban rung shapoh ka skud ba shong ki shipai, u la pyrta jam : "Sangeh ! Uei utai uba iaid !" U pat ngai-ngai sha la ka pyrthei : um shym lap ba iohsngew, bad um shym jubab. Lai sien la pyrta kumta da u sentori, bad baroh lai wat u la sngap. Hynrei da ka jingisynei U Blei, uwei pat u lok Indian uba la iohi ia u ba u shong hangta baroh shi janmiet, bad ba u leit don hajan ha kata ka por, u la pynjubab : "U Lok !" " Iaid lok ! Ngam lei-lei !" la ong pat u senteri. Uta u senteri bad uta u lok Indian ki la bah khum-khum sha u, bad ki la ong ia u : "Phi la lait na ka iap : Ainguh ia u Blei !"

U Nongthoh u la pyrkhat ia kata ka jingjia baroh shimiet, bad u la sngewsih ba um shym la poi kynmaw wat tang ban KHUBLEI ia uta uba la pynim ia u. U la wad ia u, hynrei um ithuh satia hapdeng uta u paitbah uba bun hangta.

Nangta pat ngi la leit sha kjat ka PAITAK PASS da ka motor. Ngi sah shimiet hangta, bad mynstep ngi kiew ia ka lynti khim kaba jrong kumba saw ne san mail da ka kjat namar ba ym lait motor ban iaid ha kata ka por. Ha lait lum, ki ap bun tylli ki motor bad ki la kit ia ngi sha KERIND. Dei ynda haba ngi la kiew ia kane ka Pass, ba ngi la sngewthuh ba ngi la iehnoh ia ki ri madan shyiap ka ri Mesopotamia, bad ba ngi la don ha ki lum Persia. Hangta ki la don bun ki kper soh grape bad ki kper iaidkai swari kiba itynnad. Ki langbrot kiba heh bad kiba sngaid ki don kyrhai ha ki lum kiba jrong. Katno itynnad ba ki iaid kynhun-kynhun ha ki ranab lum ; bad ha ki klilar lum pat, ka don ka ior bad tlang bad lyiur. Kane ka jaka ka hap ior myntlang, la ka shit eh ha ka por lyiur. Ki lum ki lyndum bad kim don dieng heh halor jong ki. Ia ka diengiap ki ioh na ki jaka kiba jngai bun phew mail. Nangta pat ngi kiew motor sha KIRMANSHAH.

Ka jingiaid kynhun ba kyllaiñ ki motor ter, kawei hadien kawei pat, ka long kaba itynnad shibun ban peitkai. Ka tdem khyndew ka kiew lynter kum u lyoh, bad kiba bud na dien ki sum da ka khyndew shyiap suda na khlieh ha kjat. Ka Kirmanshah ka long ka nongbah ha kaba u Governor jong ki nong-Persia u shong, bad ka long ruh ka headquarters jong ka Persian Line of Communication.

IV

(Ka Baghdad ne ka Persyntiew)

Ka BAGHDAD, ne ka PERSYNTIEW jong ka ri shyiap Mesopotamia ka long ka shnong kulong kumah jong ki kthaw ki kiaw tymmen ki nong-Arab, bad ka long ruh ka nongbah kaba donnam bad itynnad tam jong kata ka ri baroh kawei. Ka nongbah ka long ha baroh arliang ka wah Tigris, kumta ki khot ia ki kyntoit kiba ha baroh ar liang—ka Right Bank bad ka Left Bank. Kane ka wah ka long kaba iar shibun na shiliang sha shiliang, bad ha ki por hyndai ki briew ki klan ia ka da ki lieng kynda bad ki lieng shang kiba pyllun. Haba peitkai ia ka rukom khawa ia kane ka shang pyllun, ka jingmut ka her sha kata ka shang kaba phylla jong ka kmie u Moses, ha kaba ka pynper ia u ha pdeng ki thungshut bad ki khah ha kata ka wah Nile, ia kaba u hi u la pynkylla snam ynda u la rangbah. Ka long kaba sngewsammut shi rukom ban iohi ba ki shad pyllun-pyllun haba king ia ki da ki briew ki bym nang. Hynrei, khyndiat snem mynshuwa, la pun da ka jingkieng kaba itynnad na shiliang sha shiliang jong ka, khnang ba ki briew kin suk ka iaid ka ieng bad ka khaï ka pateng. Ki la don ruh shibun ki jhad ba la pyniaid da ka ding bad ka tdem um.

Ia kane ka jingkieng ki khot ka Maude Bridge, na ka kyrteng jong u General uba bat ia ka iktiar ka

Mesopotamian Expeditionary Force ha kata ka por. La thaw ia kane ka lieng ha kata ka rukom ba lah ban plie khylliap kumba mar shiteng haba ki iaid ki lieng bah. La tei ia ki paia pateng-pateng halor ki lieng kiba skhem bad kiba per. Kumta kane ka jingkieng ka kiew ne ka hiar kat kum ka jingdap ne jingran jong ka um. Ki motor lori, ki kali kulai bad kiwei kiwei de ki kali ki iaid na pdeng, katba ki briew pat ki iaid na ki krung, na kadiang haba dang leit bad na kamon haba wan phai. Kane ka jingkieng ka long ka jingkyrkhu kaba khraw shisha ia kito ki briew ha kata ka ri. Shisien ia kane ka jingkieng la pynkhein da ka jingshlei um kaba khraw, hynrei ki la pynbha pat ia ka.

Phi tip ba ka ri Mesopotamia ka long ka ri kaba shit katta-katta. Ka lyer khluit ka mih na ka khyndew bad ka kiew shajrong ; sngew kum ban iap op ne ing thap ha ka por shiteng sngi : ka thang kum ka ding bad ym don jaka tngen hangno-hangno ruh. Ki dukan bad ki surok baroh ki kynjah jar. Ka shit lyhep bad ka pynsamthiah. Ka syep ka shu theh lynter : ka snep doh ka long pnek-pnek bad ka um kum ka khleiñ. U briew uba iong-umreit, u stem kum ka kait ba la pdem ha tympan. Ka jingsliang um pat kaba khlak-shi-khlak, bad katba nang dih katta nang kwah shuh-shuh. Uwei-uwei u briew u lah ban dih bun phew pela shisngi. Ka um ka syiad mem mem bad ka blad pem pem. Khnang ban pynkhriat ia ka, ngi sdien ia ka ha ki klong jain ha kyndop jingkhang ka ïng jain. Kat uba rung uba mih, u shu phylliew bad dih um artat. Kine ki klongum ki padoi sah hangta baroh shisngi.

Ki trai shnong pat ki don la ka buit pynkhriat um. Ki theh ha ki raklang kiba ngiam kumba saw ne san mon, bad ki pynjrein ia ka um, kum ban jiar ia ka, da kaba pynap sa uwei pat u khra uba rit, bad ki dih na uta. Kine ki raklang ki long shyltuiñ kum ka khoh, bad ki rben kumba shi inshi tam. Ki pynieng ia ki ha ki ruh dieng kiba paka khnang ba kin nym pait ; ki buh ia ki hamar dong phyllaw, hajan ka jingkhang bah ka ban rung shapoh ka jingker kynroh jong ki.

Ka por kaba bha eh ban trei ka long tang mynstep bad janmiet. Ym long trei eiei ruh ha ka por pdeng sngi. Ka khluit katta-katta wat hapoh ki ïng mawit. Ym nud

ktah ia u siej ba shan ia ka ïngjain mynsngi, namar ba khluit than. Lada kum pyndei ia ki kjat ne ka lbong ha ka palong nar, sngew kumn ban pdu ng bad ym lah shah. Haduh katta ka jingshit wat hapoh ba kah syrngiew ruh.

Mynstep lada phi khie dang saw ka tyngab, phin iohi ia ki pyntha shyiap bun bun mail sawdong. Hynrei tang shu sdang ieng pat ka sngi, ki jynhaw um ba khih iir-iir, ki kiew artet na ka khyndew ban pyndap ia ka haw-haw. Hangta phin sa iohi, kumba ia phi la ker sawdong da ka duriaw bah duriaw san, bad ba phi ieng lyngngoh ha pdeng ka dew lynnong kaba rit. Lada phin pyrshang ban bud ia kane ka pung-rngai, phin nym lah wan phai shúh sha ka jaka kaba phi la mih mynshuwa. Kane ka dei ka jingshukor jong ka ri shyiap, bad phin iap sdot ha ka jingshit tyrkhong bad jingsliang um, lada phi bud ia ka.

Ka por janmiet pat ka long ka por kaba sngewtynnad tam. Tang dap kumba hynriew baje, baroh ki dukan ki khang khyrdep bad ki nongshong dukan ki mih ban iaid swari sha ki kper syntiew. Haba la dei ka por iaidkai, wat lada phi wan ban thied eiei ruh kin nym die. Haba ki ong ba la khang dukan, kata la khang. Phi dei ban leit thied pat ynda la plie dukan.

Ki briew ki mih da ki kynhun sha kine ki kper syntiew, bad ki iaid suki ia ki surok kyllain ba kawch pakha da ki dieng tlai kiba jrong. Hangne hangtai ki ia shong lang, ne ki ia rung ha ki ïng die sha. Kim lah ban shong kai ha ki shuki ne ki ben jong kine ki dukan khlem thied jingthied. Ki dih sha saw, ne, bam sboh-thah (*ice cream*). Ki pela sha jong ki ki long da ki klas rit : ki thep shnimaw kumba mar shiteng bad ki pyndap da ka sha kaba la saw bha: ki dih ka sha kaba khor bad khlem dud. Teng Teng ki sip artat bad ki shyieng sohkh'a, ne pa'haw ba la sop bad pynjlah mluh bha, kum ban tah sha. Kane ka mluh, imat ka pyniap ia ka bor jong ka sha kaba ki la pynthnam kruk-shi-kruk kumba shet hur sniang.

Ki kynthei ruh, ha la ki hara-hara, ki ia iaid sawdong sawdong, bad ki ia shongthait pyllun ha trai ki dieng tlai. Kham bun na kine ki kynthei ki dei ki Kurdis bad ki Jiw. Ki Jiw ki long ka jaid bynriew kaba bhabriew palat lok. Ki tap da ki jainkup ba la suh na khlieh bad pynshong halor

tyrpeng bad kiba jynsur haduh khohsiew. Ia ka khmat ki kah da ki iarong kiba iong bad stang: lah ban iohi bha ia ka dur bad ka maiñ jong ki. Kine ki jainkup jong ki ki long da ki rukom rukom ki rong: ki rong jok, rong makhon, rong lakait, rong ksang, rong tympew, etc. Haba ki ia shong pyllun bad ha ki rong ba ia kap kumtei, ki i na jngai, kum ki syntiew ba la thung u mali ha Nan-Palok. Kham na jngai shuh shuh, ki i kum ki thapbalieh bun rong kiba dem ha ki pyntha shyiap ba madan bad ha trai jong ki dieng. Ki Kurdis bad kiwei pat ki kynthei ki phong da ki jain iong bad kah khmat da ki iarong rben: ym lah ban iohi ia ka khmat jong ki, la shisha ki don ruh teng teng kiba pyllait khlem kah. Kine ki phong da ki patlun iong kiba sop haduh shympriah jat. Ki iaid kum ki sup bad ki ring kynslek la ki slipar haduh ban da khie tdem ka khyndew. Katno kaba sngewtynnad ban iaidkai darud ka wah Tigris ha ki por premmiet. Ka 'er wah ka beh bad ka pyntngen ia ka jingmut, ka met bad ka mynsiem.

Ki don bun ki dukan: hynrei ki dukan ba ngi brai eh ban leit ki dei ki dukan die sha bad dukan die soh. Ngi ioh rukom rukom ka bam, tang ba ka rem palat eh. Ki don ki soh bun jaid, soh khia, soh khajur, soh dymbur, soh pomkranet bad ki kismis. Ki don bun ki soh khia bad ki salad: tang ba ki pher na kiba ngi don ha kane ka ri· ki jrong kum u soh prew bad ki syriem ia u tyrso. U pathaw-um (*water-melon*) u don kyrhai, bad u shngiam bad pynjah sliang. Ki ju ngeit ha kata ka ri, ba lada bam than eh ia u soh tlai, ioh ka pang prum tlai ha ka khmat bad ka sah sohkliang baroh shirta. La jan uwei-pa-uwei, bad kynthei bad shynrang, ki don kane ka dak sohkhliang haei-re ha ka khmat jong ki. Hynrei, khnang ban bhabriew pat, ki bam shibun u soh apple! U soh apple, imat, uba kham bun u wan hiar na Persia. Kiei kiei ki rem ha kata ka ri: shi tyngka tang hynriew tylli ki pylleng syiar kiba la shet thai bha: kane ka dor ka long kumjuh ha Persia bad ha Baghdad ha kito ki phew snem mynshuwa.

Tang shu sdang dum, ki briew ki kiew shalor tnum ing ba madan. Ki jingtei baroh kiba madan suda, lait tang ki ingmane ki Musalman bad ki mot jingtep. Ki sei la ki karpet, ki syngkhlieh bad ki musari, bad ki thiah pyngngad

baroh shimiet halor ïng. Ym lah thiah hapoh ïng sngew kum ban shu iap synget mynsiem: ka shit bad pisa katta katta. Naduh dang shu sep ka sngi haduh shiphew ne khadwei baje mynmiet, ka lyer khluit ka beh kyrthep: ka jliah khait ia ka umbiah bad ka syep, Hynrei ynda la khriat u shyiap shuwa ban kynjat shai, ka dait thah kum ha ka por tlang bah ha Ri Khasi!

Ki briew ha kata ka ri ki long kiba ri jingri bad khaï-pateng. Ki don ki ut, ki kulai, ki kada bad ki langbrot. Ia u phlang ki kynshew lypa: ki pyntyrkhong ia u kynja ñiut uba mih ha ki por ki por kumba thad kyntem kba. Ia une u skum ki kli pyllon kat ki maw khun jingshoh, bad ki shu pynkoh ia ki ut da kine haba ki leit jingleit jngai. Ia une u phlang, ki briew ki phikir shibun eh ban lum ia u. Lada ki pyntud, ka lyer shyiap ka tap lin ia ki shapoh khyndew. Ki jingri bad ki langbrot ki bud ia u nongap: kim ju ñiah nadien kum ha ka ri jong ngi. Imat, ki tip ba kim lah shem jaka phlang lymda ialam ia ki da u kynrad. Ki don ka tiphi (*instinct*) kaba pher. Kam long ka ri kaba pahuh phlang kum ka jong ngi: pynban la ka duna katta, ki jingri bad ki langbrot ki sngaid bha: ki khlein, ki heh bad ki khlaiñ. U tdong jong ki ruh uba shibah shibah tang ka khlein suda: ia kine ki sdieh phrong bad ki shet jyntah.

Teng teng haba phi dei iaid sha ki jaka tep briew, phin iohsngew na jngai ia ka jingud bad jinglyniar ki kynthei kaba sngewsangsot katta katta. Ki iam bad ki kir shadem ha ban da biang. Da ki spah ki ia dem halor ki jingtep la kiba ha ïng ha ïng bad ki ia iam baroh shimiet. Ki riam iong ngaiñ ngaiñ: namar kim ju kup da kiwei pat ki rong. Ka don ka jingsngewsynei bad pangnud, hynrei ha ka khmat nongwei kaba iohi tang na sla, ka lam itieng kumno-re. U don uwei u mot jingtep uba la rim rim eh, hajan kata ka lum Jingtep Iam Briew, uba la thiah pashli hynrei u bym pat kyllon, bad ia uba ki peit kum uwei na ki maw-nam ka matti ki longshuwa jong ki, uba ki sngewsarong bad burom eh. Une u dang neh, bad lah ban kiew ia u haduh mynta; u long uba jrong kat ka Ingmane Mawkhar ne antad.

Ki don ki por ha kiba ngim iohi sngi: ka lyer kit pui pui ka tap lin ia ka suiñ. Haba plie ia ki synduk kiba la khang bha, ki dap shi kyndong da u shyiap suda! Kane ka lyer ka kit da ki spah mon u shyiap, bad ka pynshet hangno-ma kat haba ka mon hi, bad ka tep lin ne tei kynton lum shyiap lynnong. Ki don ki jaka ba ka sympat shyiap ia ki maw haduh ba kin da lut, kumba bam ka wah umiam ia ki mawlong mawteh ha ri Khasi. Bun ki shnong bad ki ïng jah la tep shapoh shyiap ha kane ka rukom. Namarkata, ka long kaba eh sat ban shem ia ki nongbah kiba la rim ha kata ka ri: la tep ia ki jingtep jong ki briew kiba khraw sha ki syrtap shyiap kiba jylliew bad ki briew ki la dei ban tih jylliew ban shem pat ia ki.

---

33. KI MAWJAM SHA KA NAM

Ia ka jingim u briew ha kane ka pyrthei la ju ong ba ka long ka jingim jong ka jingialeh. Ym don satia ka jingshongthait ia u katba u dang im. Ka jingialeh ka long ka dak ka jingim ba u don ha lade. Kawei ka pateng ka leit noh bad kawei pat ka wan: ka por ka iaid sha ka bymjukut khlem ioh shuh ia ka; hynrei, ki jingialeh pat ki jai mih khlem kut trai, bad ki dak jong ki ki iaisah kumba pam ha u maw. Ka snam jong ki 'riewialeh ka la tuid na kawei ka por sha kawei pat: kan iai tuid ruh, ban thaw lynti bah ia ki pateng kiba bud. Ngi kiba im ha kane ka juk, ngi ioh mynsiem shibun eh na la ki longshuwa, kiba la tur lyngba ka um ka ding, ban mait lynti ia ngi ki longdien.

Na ka bynta kawei pa kawei ka jingleh don ka jingthmu kaba thikna. U shipai u ialeh ha ka thma ban jop ia ki nongshun, bad nangta ban ioh ia ka nam nongjop. U nongtrei pat u minot thop khnang ban ioh ia ka bainong. Ha ka jingim baroh shi lynter ruh ngi don ka jingthmu kaba thikna. Ngi ialeh ban im. Ha kane, baroh ngi don hok ban ioh bynta; uba iong kumjuh kum uba lieh; uba duk kum uba riewspah, bad uba rit ruh kum uba khraw. Ka

pansngiat nongjop ka don na ka bynta baroh ki riewialeh kiba shisha.

Ngi ialeh ban im ; ka jingim kaba shisha kam shong tang ha kaba bam ba dih, bad kaba khih sharum shaneng. Shisha, kine ki long shibynta na ka jingim. Lada ngi hun ban im tang ban shu ioh ka bam bad ban khih kylleng sawdong; hato, ngi pher aiu na ki mrad? Ki ruh ki leh kumjuh: ki long kumba ngi baroh ngi long. Ka donkam aiu ia u briew ban trei shitom synñia sngi, tang ban ioh ka bam. Ki sim kim da donkam ban trei shitom ha kaba pyndap la ka kpoh. "To khmih thuh ia ki sim bneng, ba kim ia bet, lymne kim ia ot, lymne kim ialum ha ka thiar.........khmih thuh ia ki 'tiewlili, kumno ba ki man: kim trei bri, lymne kim thir; pynban......wat u Solomon ha ka burom jong u baroh, um shym la kup kat uwei na kine." Lehse kan jin da la bha ia u briew uba shu hun ban ioh tang ban bam bad ban pynkhih ia la ki dkhot met, ban leit shong shapoh 'lawbah, bad pynkdang ia lade da ki soh bad ki thied dieng. Donkam aiu ban da ialeh shitom synñia sngi kat haduh ban da mih snam? Hynrei, ngi ialeh shitom, ban ioh iuh kjat ha ka ri jong ka nam. Ngi ia ksaid tyngeh ha ki thwei jong ka jingialeh khnang ba ngin nym iap duh. Ngi tur lyngba ka um ka ding khnang ba ka kyrteng jong ngi kan im bad iwbih ha ki pateng ba hadien.

Ngi sngew burom shibun ia la ki longshuwa, kiba dangim haduh mynta, bad kito kiba la im ha ki phew bad ki spah snem kiba la iaid lait. Ki kyrteng jong ki ki dang sah ha ki maw lyngkniap ksiar ka dohnud jong ki 'riewialeh. Ngi lah ban ia kynduh bad ki ha ki khyllipmat baroh katba ngi mon. Ngi ju ioh ia kren bad sngap ia ki jingsneng jong ki ha ki por ba donkam. Ki long barabor kiba kloi eh ban iarap lem ia ngi ha ki jingpyrshang ban jngi ia ki thwei ka jingim. Ki hikai ia ngi da ka jingtip ba ki la shem ha la ka jingim; kine ki la tur khlem sheptieng lyngba ka lawar ding ba rhem jong ka jingialeh; bad ki la mih nangta ban phyrnai kum ka 'siar nylla. Ki khyrdop jong ka nam ki plie ia kine ki rangdajied ba kin ioh rung shapoh ban shong halor ki khet syiem. Ka jingtyngshain u Lurshai lehse kan dang lip; hynrei ka jingshai ba don

ha ki kan nym lip noh. Kin iai tyngshain bad iai im' katba ki khmat jong ngi kim pat matlah bad katba ngi dang sah mynsiem. Lada ngi tharai ba ki longshuwa jong ngi ki la iap noh : ka daw ka long ba dei ma ngi kiba la iap ; ngi la dam noh ha u lyoh ba dum jong ka jingbymialeh bad ka jingjaipdeh. Ngi don ki khmat hynrei ngim iohi : ngi don ruh ki shkor, hynrei ngim iohsngew.

Ka jingim ki 'riewialeh ka long da shisha ka jingai mynsiem ia ki longdien baroh. Dei kine kiba la long ki nongprat lynti ba ngin poi sha ka nam. Ki la tur lyngba ki 'lawbniap ba la thaiñ da ki shiah khwai ; ki la kiew ruh ia ki riat ban shna ia ka lynti bah sha ka nam. Ki shiah khwai ki la tar ia ka met jong ki bad ki maw ki la thar ia ki kjat jong ki : ka snam ka la tuid noh—ka snam ba kordor jong ka jingtrei shitom kein. Kane kan long ka syrwet ban kdew lynti ia kito baroh kiba bud nadien jong ki.

Barabor ki longshuwa jong ngi ki pyrta nangtai na ri ka burom. "Ale, ko longdien", ki ong, "ale sha kane ka ri ban mad ia ki soh ba thiang bad ban dih ia ki umpohliew ba daitthah, kiba mih na kpait kine ki lum. To ksaid da la ka mon bad ka bor baroh. Ngin wan shaw ia phi, ko khun, tang lada phi don ka mon ban ialeh."

Lada ngi kloi ban leit, shisha kin wan ban shaw bad iarap ia ngi. Ki 'tien pynshngain jong ki ki don bor ban kyrshan ia ki kjat jong ngi, haba ngi sngew lywait bad ngi btuid : ki ktien jong ki kim dei tang ka rngai, ne kiba shu khar na madan, hynrei kiba shai ·kat ka sngi bad kiba don mynsiem. Hato ngi kwah ne em ban sngap ? Lada ngi kwah shisha, to ngin pynshah la ki shkor bad plie ia ki khulpi ka dohnud jong ngi ban pdiang bad ban leh ruh ia ki. Kaba donkam eh ia ngi ka long, ban ieng ha la ki jong ki kjat; bad ban mih shabar na la ki jingthiah. Shisha ngin sa ia kynduh bad ki ha lynti.

Ha sngap, ki kren da ki ktien ba jem bad ba sngew ieit: Katei ka nam ka shong] ha jrong jong ki lum bah ba pyngngad, ka don kyrhai ki pynsngiat bad kynjri ksiar ban ai ha uwei pa uwei u nongialeh: ka bym-ju-iap ka shong ryngkat bad ka. Ale, ngin ia leit ban dih ia ki umpohliew na ki pukri jong ka, bad ngin ia bam ia ki soh Jingstad ha ki kper jong ka. Shisha, ka lynti ka long

kaba shitom bad dap da ki jingeh. Phi kloi ban ialeh pyrshah ia ki haduh kaba kut? Ko khun, phi long ki briew kumba ngi long. Ngi la aiti ha phi ia la ka longbriew, bad ngi la lah ban poi sha ki kliar lum jong ka nam. Balei phi phim lah? To mon mynta; ban shah shitom ne ban hiar sha ki ñiamra jong ka jingkut noh. Peit kane ka lynti sha ka nam! Ki 'riew jaipdeh kin nym lah ban iaid ha ka. Long smat, namarkata, bad pyniaw ia lade. Phi iohi kane ka 'law bah ba i ngiew? Ha ka ki don ki ksuid bad ki mrad runar; kine ki shynraiñ ia ki 'riewshlur; hynrei ki tur sha ki khawpud, kiba iap bunsien ha ka jingim jong ki. Kynmaw! wat tieng. Sumar bha la ki kjat ioh phi hap ha ki 'liewlep ba la buhrieh hapoh khlaw. Peit thuh bha ia ki syrwet snam ki longshuwa jong phi bad phin lait na kine baroh. Sha lyndet kane ka 'lawbah phin lap ia ka jingeh ba shyrkhei tam lada phim pyneh la ka rngiew, kata dei ka wah bah ba lat lat; bun ki 'riewtlot ki la jah noh ha ka umsaw ba tuid kyrthep hadien u 'lap praw; panpoh ia la ka syngkai bad pyrshang ban jam sha shiliang; ki longshuwa jong phi ki don ha kane ka wah bah ban long ki mawjam ba skhem ha kiba phi lah ban shaniah. Pyrshang noh shisyndon bad wat iohthiah ha ka buh teng.

Ko para longdien ha ka ri, kumno ngi pyrkhat! Hato ngin sngewhun ba ki kyrteng jong ngi bad jong ka jaid bynriew jong ngi kin dam noh na khmat ka pyrthei, kumba ngim shym la don satia ha ka? Em, ngin nym kwah ba kan long kumta. Ngin ialeh—ngin mih snam—ngin im. La u lyoh ba dum u wan ban kah ia ngi, bad ki um 'lap praw ki tuid kyrthep, hynrei ngin tur ban ialeh haduh kaba kut, ka pansngiat u nongjop ka don ha ka ri jong ka nam.

---

34. KA PAITPURAW SAITLAH

Ki kur u Raitong ki la iap duh, kumta ka nongtymmen jong ki baroh ka la bap ha u, naduh ka kpieng ka ksah, ka ksiar ka rupa, ka khor ka khriam, ka bri ka bsah, ka

khyndew ka shyaip haduh ka nap ka bili, ka tasam ka nongra. Pynban la u pahuh pahai katta, um ju riam ju beit kum kiwoi pat ki khun ba don ba em, hynrei u kup la ka ryndia tlem bad u boh la ka spur khaiñ haba u iaid ha shnong ha thaw, ne haba u leit shano shano, ban pyndep ia ki kam hima sima, ne ki kam ïng kam sem ki marjan marpa, kum u Matabor Rangbah.

Shisien, u la lum Dorbar ia ki Laiphew Sim bad ki Laiphew Doh ha Lum Sohrai Shan ba kin ia bishar ia pynshong lem, ia ka hok ka pop, ka jingkurup lyndet u Syiem Sait Mohkhiew ia ki hali ki pynthor jong u kiba hajan Umkei. Te na pdeng kiba la ia poi baroh, la wan ka Paitpuraw bad u shakri jong ka, u Pan Baisiew, ki da ia mut ban mih ïew artat ha ïew Mawlong tang shu wai Dorbar, ryngkat bad la ki lok ki jor.

Baroh baroh ki la ia ban pynrem ia u Syiem, bad ki la ia pynksan ia u Raitong, namar ba u ju pynkmen pynsngewbha ia ki barabor da ki sur ba shoh bad ba sngewtynnad ka Sharati Shken jong u. Tang ka Paitpuraw kaba saitlah khlemrain: ka leh kynshlein kynshlein ha khmat ha khmat, bad ka 'peij-peij paij-paij' ha phang ha phang na ka liang u Syiem Sait Mohkhiew. Ynda ka la iohi ba kim buhbot eiei ia ka, bad ba ki la ia ban rop-rop baroh baroh pyrshah ia u Syiem, ka her pynshait laiñ laiñ ha khmat ha khmat u Raitong, bad ka kren khlem akor artat: "Paij-paij ! Kum ia Me une ! Paij-paij!"

Ynda um lah shah shuh, u la bynthiew phlak ia ka na i mationg, hynrei ka la leit sied pynban ha jingkhong. Shaw! ki la ia rkhie baroh ki rangbah rangsan kiba la ia don hangta. Ka la sngew ia la ka khein burom bad ka la phet bak sha ïng. Tang mar kumta de, pra ka Dorbar war, bad u Syiem Said Mohkhiew u la phet iamrem kdur-dur-dur sha la ïng. Naduh kata de, u la buh 'ing-tyrkhong sia ban pyniap khlemrain ia u Raitong ha kano-ma ka kabu kaba biang.

Kumta ki la ia mih kyrkieh baroh ban ia beh ïew: tang u Pan Baisiew, u shakri ka Paitpuraw uba sahdien. "La ki ïawer ia u katno katno ruh u shong man-man, bad u leh syam pynban ia ki." Ynda ki la ia pynbor eh, u shu kyrngah la ka khlieh bad u ong artat: "Shish! Shish!

Ba ym don bai siew! Ba ym don bai siew!" Kumta u la dei ban shu phet thylli noh sha ïng, namar ba ka iarong kynsit jong u ka sah sha ka Paitpuraw.

U tang shu poi ha ïng u la pda bad khoh bad star shapoh sem dieng, bad u la iathuh ha ka ia kaba la jia baroh, kumno ba ki la iawer mynthi ki lok ki jor jong u: "Ia leit iew ko lih! Ia leit iew ko lih!" bad kumno ba u shu iada rap-jot: "Shish! Shish! Ba ym don bai siew! Ba ym don bai siew! Ba ym don bai siew!" U mih artat bak, da ka jingbitar na ïng jong ka.

Naduh kata ka por haduh mynta, u shu iathuhkhana shaphang jong ka ha u maw ha u dieng, ia kane ka jingpynkhlemrain jong ka ia u. Um nang pyrkhat shuh ia kawei ka ar, bad bunsien wat haba u kyndit rot ne ruma, mynmiet myniong, u pyrta shla ia kine ki ktien: "Ia leit iew ko lih! Ba ym don bai siew! Ym don bai siew!"

35. KA REP PHAN HA RI KHASI.

Ka ri Khasi ka dei ka ri rep. Lait noh na ki katto katne kiba shong ha sor Shillong, u paid ka ri baroh u im da ka rep. Ki jingrep ba kongsan ki long u kba, u phan, u soh, u kwai u tympew.

U phan u long uwei na ki jingthung ba pawkhmat bad ba iadei bha ha ka 'dew ri Khasi. La khot ia u, u phan myngngor, namar la ju ngeit ba u la don ha ri India naduh ka jingsynshar ki Patsha Mughol, kiba la jop ia ka, jin haduh ki lum Assam. Dei u David Scott, uba ki Khasi ki khot u Iskat Sahep uba la wallam nyngkong eh ia une u phan sha ri Khasi ha ka snem 1829. Mynta u la kylla long ka spah bah ka ri jong ngi. U Sahep David Scott u la bret shisha da ka tyngka pliah ia ki lum ki wah mynba u shong kulai, khnang ban pynriew spah ia kane ka Ri ba im lymbiang jong ngi. U la tei ia lade u mot ba im uba kham jrong bun shah ia u mot ha Sohra. Ki briew kin iai kynmaw ia u katba ki dang rep phan.

Don ar ki rukom rep phan: (1) Ka rep kper, (2) Ka rep bun.

(1) Ngi rep kper kat ban ioh bam shi samoi bad ban ioh phan symbai. Ia u phan symbai ki rep ha ki bnai khriat. Ume u kham rit ia u phan lyiur, tang ba u kham

lah dor. Donkam ban puh bad pynsboh bha ia ka kper shuwa ban thung phan. Ka sboh kaba ki shait pyndonkam paitbah ka dei ka eit masi. Ha ka por ba u kha khun dei ban da kara bad pynduh ia ki ñiut baroh. Katba nang lah ban pynsboh bad pynphur-phur ia ka khyndew, katta u nang kharoi bad nangheh.

(2) Haba rep bun pat, ki prat bad shyrti ia ki khlaw ha ka por tlang, ban ioh buh ñiut tusok shinur shinur. Nangta ki puh stong bad ki iehnoh ia ki haduh ba kin da rkhiang bad iap bha. Ynda ki la long ban thang, ki tap da kylla ia ki stong halor ki bun bad ki sa phroi khyndew nalor katto katne. Ynda la pliah kine ki lyngkha ki itynnad shibun. Ki ai ding na khlieh kine ki nur, khnang ba ka ding kan bam suki hui-shi-hui haduh ban da ih bha u bun. Ynda hadien katto katne por, ki kyntuh ia kine ki bun bad ki weng noh ia ki dieng bad ki rnga ki bym shym kylla dpei. Ki thung sa u phan ; ki ju thung kap bad u riew hadem de. Une ruh u khie bad u san u plung shibun.

Kane ka rukom rep bun, kaba ki khot ruh ka rep jhum, ka pynjulor shibun ia ki khlaw bad ki kseh. Man ka snem la prat bad la thang duh ia ki dieng bad ki law bniap ban pynkylla bun. Kane ka long ka rukom kaba tang shi synioh. Kine ki jaka rep jhum ki leit siew tang kumba ar ne lai snem bad ki sah lyngki pat da ki shiphew, khadar snem. U slap u long uba pawnam ha ki lum. Man ka snem u rong noh ia ka sbur sha ri thor da ki lak mon. Ki jaka ha kiba la pynshet ia kane ka sbur, ki seisoh kyrhai, katba ki lum ba pyngngad jong ngi pat, ki sah sa tang ka sohlah khyndew, na ka jingleh bym suidniew jong ngi. Mynta ka la dei ka por ba ki nongrep ha ka ri kin pyrkhat tipbriew kumno ban iada ia la ki jaka rep. Ki briew ki nang roi bad ki jaka rep ki nang duna. Lada ngi leh umdum kumne ngin sa babe hadien. Ngim dei ban kmen ha ka shi synioh, namar ngim im ha ka shi synbam.

Ka jingpyut u phan ka long ka jingduh kaba khraw ia ki nongrep. Ha kine ki khyndiat snem leilei ka jinglynñiar u paid nongrep ka long kaba jur. Tip kaei kein ka daw ? Ki ong, lada dei mluh u phan u pyut. Ka rukom kit phan jong ngi da ka met briew ne mat kulai, ka la

biang ban pynpyut ia u phan. Pyrkhat ia ka jingshit bad ka jynhaw mluh, kiba mih na ka met u nongkit. Nalor kane, ki jingshah pang met u phan ha kaba thep bad ba kit ka long kaba la jam job. Tang na kine ki daw ruh u la dei ban pyut. Ngi khmih lynti ba 'ka por kan poi ba ngin lait na kane ka rukom kit ba pynjulor. Donkam ki surok khnang ba lah ban pynkit ia u phan ha ki kali Ka jingpyut kan duna : ka jingrep kan roi ; ki nongrep kin im bad kin lait na ka jingban u star. Lano kein ka ri jong ngi kan leh ia kane !

U phan u long u jingthung uba iaid khaï bha. Ki ong ba ki ñiewkor shibun ia u phan Khasi. Ka jingmih phan na kane ka ri kam long kaba kai. Wat tang kawei ka kudam hangne ha Shillong, ki ong, ka lah ban sei tyngka haduh shilak shiteng shi samoi—lai bnai ne antad ! Pyrkhat kein ia ki tyngka baroh kiba mih na u. Kane ka long ka khaï radbah shisha. Hynrei kine ki tyngka baroh kim dei ki jong u paid nongrep Khasi. Dei ma u uba rep ; hynrei um ioh ia ka myntoi baroh kumba u dei ban ioh. Kaba bun ka leit sha ki mynderri kiba bei tyngka. Kine ki bat saipan bad ki ring kynsit ia ka dor ha ban da biang. Ha ka jingshisha ka ri jong ngi kam long kaba duk. tang lada ka nang ban ia synjuk.

Ngim ioh ia ka jingmyntoi kaba mih na u phan kumba ngi dei ban ioh. Iano ngin kynnoh ? Ngi la dei ban kynnoh ia la ka jong ka jingbieit. Ha ka ïew ka hat, baroh ki don hok ban wad la ka myntoi. Kane ka dei ka jük khaï. Lada ki nongrep phan ki leh bieit, ki mynder ki ioh lad ban pyniaid ia ka dor katba ki sngew bit. Ngim banse ban leit buh ia u phan ha dukan jong ki, lada ngim nang ban shalan hi shabar ki pud ka ri. Ka jingiaksohkti lang (co-operation) kam don satia ha pdeng u paid nongrep jong ngi. Khlem kane ngim lah ban trei kam eiei Ka jaid bynriew kaba nang ban ñiewkor ia ka, ka roi ha kiei kiei baroh. Ngi donkam tyngeh ia ka ha kine ki por. Kane ka la don ha ki longshuwa jong ngi ; hynrei, imat kumba ngi ki longdien ngi la nang ran dadien kum kiba iaid ha u shyiap. To ngin ia pyniéng biang la ka rasong. Tylli ngin ieng, saphrod ngin kyllon.

'Hooi-hah ! Kawei ka buit kawei ka bor !'

36. KI SUBMARINE

HA KA THMA BAH kaba la long ha ri Europe, naduh ka snem 1914 haduh ka 1918, la don bun ki jingialeh kiba shyrkhei ha suiñ, ha ryngkew, ha duriaw bad hapoh um. Katno ka long kaba sngewphylla ba ki briew ki ialehthma hapoh um, hynrei kane ka la jia, bad ka long ka jingshisha kaba ngi shait iohsngew barabor mynta.

Ha kaba sdang jong ka thma, ki Phareng ki la don shibun eh ki liengiapom. Kine ki lieng ki kit shipai bad ki tup kiba heh ban siat ia ki nongshun na jngai. Hynrei, namar ba ki long kiba heh, lah ban iohi ia ki na jngai ; kumta ki la pyndonkam da ki lieng-suh-khlieh ia kiba ki khot ki Submarine, kiba lah ban kan mynsiem slem hapoh um.

La kumba shispah snem tam ba u briew u la wad ia kane ka buit pyniaid lieng hapoh um, hynrei, dei dang khyndiat snem shuwa ka Thma Bah ba ki la lap ia kata ka buit.

Ia ka Submarine ki thaw ha kane ka rukom. Ka met bah jong ka ka long kum ka kynja pipa kaba heh. Haba ka per, kata ka pipa ka suda. Hynrei ka tang shu iohi ia u nongshun, ka ngam shapoh um jar. Tang shu khyrwait ia uwei u jingbat, ka plie ka jingkhang bad ka um ka tur shapoh ban pyndap ia ka pipa : katba ka nang dap katta ka nang khia bad ka nang ngam shapoh um.

Hynrei, khnang ba ki lah ban tip hangno ka don, bad ba ki lah ban iohi don aiu ha sla um, ki pynieng ia uwei u paia tyndong hamar pdeng lieng. Une u paw tloiñ ha sla um ha ka por ba ki syntiat ia ki nongshun. Ha une u paia ki pyndait ki ït dorbin kiba khlain, khnang ba u briew uba hapoh un iohi ia kiei kiei kiba ha sla um. Une u long kum ka khmat jong ka, bad lada jia ba ki nongshun ki ioh siat ia u, ka shu jngi matlah bad ka poi ruma kat sha ba kynduh.

Haba ym don jingmynsaw eiei, ka mih sha sla um da kaba shu shon ia u jingbat : ka plie ia kawei pat ka jingkhang kaba hapoh ka pipa : nangta ka kynshait ia ka um shabar da ka pom. Ki mih sha sla duriaw barabor ban pli lyer thymmai khnang ba ki briew kin nym iap-op.

Na ki Submarine ki siat ia ki kuli kiba napoh um, ia kiba ki khot ki Torpedo. Une u kuli u long kum u shrut,

ne dohkha. Ki siat na ki tyndong, kumjuh kumba siat dong kynphlok. Ka don ka kynja kor kaba ñiat ia u sha khmat ban pom phar phar ia ka um khlem jingwit. U tang shu pakhuh ha ka lieng u bthei kynsan thum bad u pom bhut ia ka, ne ia kaei kaei kaba u tyngkhuh. Ki lieng kim shan pyrthei, ki ngam khala khala haba dei na ki jaka kiba mynsaw.

Ki shipai Submarine ki dei ban long ki riewshlur, namar ki im barabor ha pdeng ki jingma. Ki dei ban par haduh jan ki nongshun shuwa ba kin siat ia kine ki Torpedo. Bad haba ki leh kumta, lada lap ba iohi ki nongshun ia ka jingkhih jong ka um, ne ia ki paia it tyndong jong ki, kin shah siat bad kin ngam jyllop. Ki Aeroplane ki ap kmang ia kine ki lieng bad ki bom ia ki. Ki tang shu iohi ia ki Submarine jong ki nongshun, ki ai khubor mar-mar da ka hamsaian (wireless) sha ki jhad kiba hajan: kumta ka dei ban phet iap noh nangta, lada ka dang iohlad.

U Lieutenant Edward Boyle, u Commander jong ka Submarine Phareng, E.14 u la long u briew uba shlur eh. U la ioh ka takma kaba ha khlich tam, ka Victoria Cross. Naduh u rangbah shipai uba khraw tam haduh u shipai uba harum tam, ki sngewsarong bad ki angnud ban ioh ia kane ka takma. Tang kito kiba la leh ki kam shlur ba pawnam eh ha khmat ki nongshun, kiba lah ban ioh ia kane ka takma. Niar eh ba ki briew ki ioh ia ka. Ka dur jong ka ka long kum ka Diengphna kaba sawdong. Ha pdeng jong ka la thoh ia kine ki ktien: "FOR VALOUR" "Namar ka Jingshlur." Ka rong u ribon uba sdien ia ka, ka long kaba saw syngiang (crimson).

U Lieutenant Boyle u long uba iaw bad uba shalak ha ki khim kiba katno katno ruh. U nang kumno ban par shajan ki lieng ban ioh siat ia ki na ba bit. U la ioh ka hukum ban leit sha ka Sea of Marmora, ban khang ia ki lieng ban pynpoi jingbam sha ki nongshun. U la dei ban iaid lyngba kawei ka lynti khim (straits). Ka long ka lynti kaba khim katta katta bad ki lat-lat jong ka ki long kiba khlain eh. Kumta u la dei ban mih sla um man ka teng, ban kiar na ki jingtyngkhuh bad jinglynshop ki lat-lat. U la don ha pdeng ki jingma ba ioh ki lieng ki nongshun kin iohi ai u, lane ki nongap karot kiba pynap tup sha duriaw kin

ithuh ia u kumno-kumno. Nalor kita, la pynap da ki dingdamait duriaw (mines) suda ia kita ki phang. Kumta, ha kita ki jingper ia ngam jong u ha kata ka lynti khim, ka lieng jong u ka lah ban phret lyngkhot lyngkhai ha kano-ma ka khyllipmat. U la dei ban long shisha uba shlur doh satar haduh katno, ban rung sha ka Sea of Marmora!

Ha kawei ka por, haba ka Submarine jong u ka mih sha sla um, u la iohi kumba arspah pruh na ka jaka kaba u don, ia kawei ka liengiapom ki nongshun. Um shym la pyndem tdong kum u khawpud ban phet iap, hynrei u la ngam suki jai khnang ba ka um kan nym phaloh, bad u la pynphai biang biang ia la ka lieng, ynda u la ioh ka kabu kaba biang, u la siat torpedo ia ka. Uta u kuli u la suh kum u khalad nasla um, bad u la pakhuh dam ha ka krung kata ka lieng. Tang mar kumta hi, ha pdeng khyndiat por, ka la ngam jlang shapoh duriaw bad ki la per ha sla um tang ki saphred saphrong jong ka. Kano ka la long ka jingiarap kaba khraw ia la ka ri, bad ka jingpynjulor ia ki nongshun.

Kane ka jingjia ka la long kumba pyndait sohmyngkeñ ia ki nongshun: ka liengiapom jong ki ka la shah pynngam hapoh la ki pud! Kumta, ki la phah ki lieng pynjot (destroyers) kiba kham stet bad kham sting ban pynngam ia kane ka Submarine. Ki la swait sawdong sawdong ia ka. Ka la don hapdeng ka jingma kaba khraw ha kata ka por. La katta ruh kam phet: ka kan hi sia. Ha kawei ka sngi u la iohi ia kawei liengiapom kaba kit shipai ba ka per ha khlieh jong u. U la kut jingmut ban nym pyllait suk ia ka. U la pynphai jai ia la ka lieng: u la pyllait shi torpedo na ka krung jong ka bad kam shym la ioh pynpoi shipai shuh sha ki madan ialehthma.

U la sah hangta sa katto katne sngi. U la pynngam sa ia kawei pat ka lieng kit kuli. Ki tup ha ki madan ialehthma, ki la dei ban sngap jar namar ba ym poi kuli shuh sha ki; kata ka lieng ka la ngam lang bad kuli bad bakhor shapoh ñiamra.

Kane ka Submarine ka la pynma syrngiew ia ki lieng baroh kiba ha kito ki phang, bad bun na ki ki la phai pyndem tdong sha la ki kad lieng tang shu iohi, ne iohsngew ba ka dang don. Hadien khyndiat por, u la leit phai pat

sha la ki lok bad la ki kynhun lieng iapom, ban iathuh ia ki kam ba u la leh baroh ha ka Sea of Marmora. U la leit sa sha kiwei pat ki jaka kiba dap da ki jingma bad ki jingmynsaw ba bun jaid, bad u la wan phai pat khlem leilei satia.

U Syiem Patsha u la sngewbha haduh katta katta ia ki kam shlur bad ki kam pawnam jong u ha khmat ki nongshun, bad u la phah khubor ban ai VICTORIA CROSS ia u na ka bynta kine ki kam shlur jong u baroh.

'KA ASDIG'

Ngi iohsngew ha kine ki sngi, ba la dang shem thymmai ia ka kor kaba ki jer ka "ASDIG" da kaba ki ngeit ba ki lah mynta ban bud dien kloi bad ban lap ia ka Submarine, wat lada ka don hapoh um, bad ban pynngam jyllop ia ka da ki kuli kiba lah ban siat bad ban bthei shapoh um. Ki don mynta ki 'LIENG-PYRJONG'-- 'Mosquito Fleet' kiba stet bad kiba lah ban lap khala khala ia ki Submarine, bad ban siat ia ki na sla um. La ong ba ym don Submarine kaba lah ban shan ha khmat kine ki jingpynbthei, na kine ki kor kiba mynta. Ki ngeit ba ki lah mynta ban sar ia ki Submarine iaid-wir bad ba pynjot ruma, na ki lynti iaid ki lieng khaï. Kane ka kor thymmai, ka "ASDIG" bad ka jingpynbthei kuli shapoh um, kin long ka daw jong ka jingshyrkhei jong kito kiba brai eh ban ialeh da ki Submarine ha kine ki sngi.

---

37. KA JINGDUK

Ngi dap da ka jinglyngngoh ia ka jingmaian ka jingia id ka pyrthei. Sha kamon ngi iohi la kawei ka jinglong bad sha kad ang, ia kawei pat. Man ki khyllipmat ngi iohi ia ki jingmih, hynrei ngim tip ia ki daw kiba pynmih ia ki. Haba pang, ngi shat ngi khein ban wad ia ka daw, bad lada shem, ngi ngeit ba kata ka jingpang ka koit noh. Hynrei kham bunsien, ki jingwad daw jong ngi ki pulom bad ki sahkut ha ka 'balei'.

Ka jingduk ka dei ka jinglong kaba ngim sngewtynnad ban iohi ha lade ne ha kiwei pat. Ki jingtrei shitom jong ngi man ka sngi ki long khnang ban ;lait na ki tyrsim jong

ka. Ka long kum ka khieshoh rih kaba pyntroin ia ka jingim u briew. Bun ki jingjia ba sngewsih ha ka pyrthei ki mih na ka. Ka long kaei kaei kaba sha palat ka bor jong ngi ban jied ne kyntait. Ngim lah ban jubab balei ia uwei la kha duk bad ia uwei pat la kha riewspah; namar don ka Kti ba sha lyndet bad ki jingthmu ba phylla jong ka kaba pyniaid ia kane. Don ha ka jingduk ki jingmaian ba khraw. Ka jingstad ka nang iaid shaphrang bad ki jingshem phylla ki mih. Hynrei kine kim shym lah satia ban rat jynduh ia ka haduh mynta. Ki la kylla long pynban ka kynroh lieh ha kaba ka jingduk ka long i dak iong ba pynsniew dur. Ki khraw pyrkhat kim lah shem ia ka daw; kim lah ban ai dawai bad ki sah kut ha ka 'balei.' Imat ka jingduk ka don bynta eiei ha kaba saiñ dur ia u khun bynriew.

Ka jingduk ka pynmih bun kiei kiei kiba shyrkhei. Ka dohnud u briew ka um hin haba ka iohsngew ia ka jingshah jynjar kito kiba ha ki tyrsim jong ka. Ka jingshah thngan, ka jingkyrduh, ka jingpang bad ki kam sniew laiphew jaid ki long ki soh jong ka. Ka jaid bynriew kam lah ban san ha ka jingkah dum ki thapniang jong ka. U briew uba duk u im ka jingim kaba shitom sat. Ia ka por bad bor jong u la sh'm lut ha kaba trei shitom ban ioh la ka bam. Bad nalor ba u la trei shitom, um lah ban pyndap ia ki jingdonkam ka met, bad nangta ka troiñ. Ka jingtroiñ ka met pat ka pyntroiñ ia ka mynsiem. Ngim dei ban sngewthuh bakla ia ki ktien, 'suk kiba duk' ha ki Gospel, bad ban pyrkhat ba don ka jingsuk ha ka jingduk. Ka long kaba shyrkhei ban hikai iano iano bad khamtam eh ia ki khynnah rit ia kaba kum kane. Ka jingduk ha ka mynsiem ka long ka jingkyrkhu; ka jingduk ha ka long doh ka long ka pop.

Kham bun na ngi ngim don ka bor iaishah ban iakeh. Bunsien wat haba ngi ioh ki kabu ban tur shaphrang ha ka jingim, ngi kynran noh ha ki dieng pyngkiang ba ngi ia kynduh. Katno tam lada nalor kine yn nang bynrap shuh sa ka jingduk! Imat ym lah don jingkyrmen shuh; bad lada ngi tlot, kan long ruh haduh katta. Ym don briew uba lah ban lait phar na ki jynjar: hynrei ka jynjar uba duk ka kham khia ia ka jong uba riewspah. Uwei pa uwei uba

duk u ud ha u saikhum saiteh jong ka; kumba ki ong ki tymmen Khasi : 'U dung kura u khaw.' Ka jingduk ka khynñiat ia kiba tlot sha ki kam kiba shyrkhei bad poh tam. Ha ka jingpynbuaid jong ka la pynbor ia u briew ban leh ia ki kam kiba isih, bad kiba un nym leh ha ka por ba u don ha ka ioh ka kot.

---

38 KA KHRISTMAS

NE

KA DRAMA JONG KA BETHLEHEM

Sa shisien pat ka pyrthei baroh kawei ka phai khmat sha ka KHRISTMAS. Ka Khristmas ka ring ia ka dohnud bad ka jingmut jong ngi sha kata ka drama kaba phylla tam, kaba la jia la mynsiem snem ha ka shnong Bethlehem. Haba ngi pyrkhat shaphang jong ka, ngi klet ia ki jingjia kiba khraw tam jong ka pyrthei baroh. Ki jingjia baroh ka pyrthei ki bam hynroh lut ha khmat jong ka: wat ki khubor thma hi, kiba ngi da kwah eh ban iohsngew man la ki khyllip mat, ki lip rong ha khmat jong ka. Marwei hi ka ieng ha pdeng ka temple jong ka jingmut ki briew baroh, bad ka tyngshain kum ka Shekina jong U Blei ha pdeng ka lyngwiar jong ki jingkylla ka pyrthei baroh kawei. Ngi sngew kumba ka pyrthei hi ka pynkhreh ban pdiang kynthup ia U Syiem ka jingsuk ha ka dohnud ba rhem bad ba syaid jong ki briew. Shipor, la kumno kumno, ngi sngewbha ban pynkyrpang ia lade ban muldur ia kata ka drama jong ka Bethlehem.

Ka DRAMA jong ka BETHLEHEM ka shong pdeng tylli tang ha UTA U KHYLLUNG uba la thiah ha ka shyngoid ha sem kulai. Sawdong jong u pat ki tawiar ki jingjia kiba phylla eh. Ngi iohi ia ki briew kiba iaid kynhun-kynhun, ryngkat bad la ki khun ki kti, ki trop ki jipi, ki jingkhung ki jingbah, ba ki da ia wad ing-basa ban thiah. Ki lynti bah bad ki lynti khim ki la khapngiah da ki briew suda. Ki ing ki sem kim ngiam jaka. Wat ha ki sem jingri kiba thylli, ki briew ki ia phngian ban shong

khapngiah. Kine baroh ki pynkhreh ia kata ka Khanasmari kaba phylla tam, ha kaba ia U Khun U Blei la buh jingkhein lang bad u khun bynriew ; ym pat shym la jia mynno mynno ruh kum kane. Hynrei, kham kyrpang bad marwei hi, ngi sngewbha ban mutdur ia kata ka sem kulai ha kaba U Trai jong ngi U la thiah.

Ka DRAMA jong ka BETHLEHEM, khlem kine ki jingjia harum, ka long kaba ,,lymbiang bad kaba ngim sngewhun ban pyrkhat. Ka dei ban don ka khmat ba sngur bad ba jem jong kita ki nongap langbrot, kiba wan phet shimiet shimiet na lum ban jngoh ia Uta U Khyllung. Kine, ki dem khrup ha khmat jong U, ryngkat bad ki shanduh bnoh ba jrong jong ki. Kine, da ka jingkmen mynsiem ki pynphriang ia kane ka khubor ha la ki lok ki jor bad ki kher ki mer ; ki don ka jingkmen ha kaba ialap shaphang jong U.

Ngi sngewbha ruh ban pyrkhat ia kita ki hajar hajar ki Angel ba khuid bad ba phyrnai eh ba ki ruwai ha ki sur kiba ngim tip, ia kine ki ktien : 'Ka Burom sha U Blei ha kiba ha jrong tam eh : Ka jingsuk ha ka pyrthei : Ka Jingmonbha sha u khun bynriew.' Ka Burom, ka Jingsuk bad ka Jingsngewbha ki long ka khubor jong kane ka drama.

U Khlur ba kum ka dong musa, uba lum lynti ia kita ki riewstad, bad uba sangeh haneng kata ka sem, u dei ban don ha kane ka drama : kita ki Riewstad kiba bakla lynti, ba ki klet ia u bad kiba rung ha ka ïng paki U Herod Syiem U Herod ryngkat bad la ki Myntri, ki la lamwir thlim. Ki ia khyllie ia ki dulir, ki ia syllok bad ki shuwar bad ki nongleh byrtong. Ka shat ka khein kam kup. Ki wad ia ki lyngdoh bad ki nongthoh. U Herod hapoh ki jain sawbthuh u kynuh bad u khih u sai jymphong jong u. Ka ïng syiem baroh kawei ka shad lamwir da ka jingbitar.

Ha kane ka drama, ka khmat ki Riewstad ka la kylla ; ki babe ia la ka jingbakla namar ba ki tip ia ka jingshyrkhei ka dohnud runar u Herod. Ka jingshohnoh ia ki khyllung ka la long ka daw na ki.

Ha kane ka por ngi iohi ia ki shipai Roman ba runar ba ki wan bad ki tupia nar jong ki. Ki kynthet ia ki khyllung na pneh bad na shadem jong ki kmie ; ki kynting bad

ki pynap ia ki ha ki sum bad ki waitlam ba neo. Ki knieh na jingbah ia ki khun bad ki lynthaw ha ki kynroh shnong. Ka kmie kaba khroh, kaba lung mynsiem bad kaba sien syntiew la i khun, ka ia knieh ia i na ki kti ba bit snam ki shipai ; la shop bad sympat ia ka haduh ban da jngem snam. Ki knie bad la ki khyllung ki phet ban rieh sha shyngkup ne kyndong kper, hynrei ki shipai ki wad bad ki pyniap ia ki khun ha khmat jong ki hi. Ka Rakhel ka tap la ki khmat bad ka kyllon iap ha khyndew, namar ka snam jong kiba lui-lui ka la lyngkien ia ka shnong baroh kawei. Ka jingiam bad ka jinglynñiar jong ki kmie haei kat kata ! U sing, ka dngiem, bad u seinpuh ki la tar ia ki khun jong ki. Haei ka drama ba shyrkhei kat kane !

Ha kane ka DRAMA, ki riewstad ki wallam la ka bhet ka bhar ban nguh ia U Syiem ka jingsuk.—Ka Ksiar ba la phrang, ka Jingiwbih ba la khnoit, bad ka Myrrh ba pynmih ia ka jingkthang. Kine baroh lai ki don ha kane ka drama ba phylla tam jong ka pyrthei. Kaba kynsai tam, ka mih na kaba kthang tam : ym don ka jingjia kaba khraw khlem ki shiah bad ki ummat kthang.

Hynrei la pynphong pansngiat ia ka KHRISTMAS da U LUM KALBARI. Hangta ngi iohi ia ka Diengphna, ka Pansngiat Shiah, u Sum bad ki Prek.

Dei ha kane ka drama te, ba ngi iohi ia U KHRIST kum U SYIEM KA JINGSUK bad U NONGPYNIM KA PYRTHEI.

Kane ka DRAMA ka rong noh ia ka jingmut jong ngi sha kawei pat ka pyrthei—sha ka Sotti Juk (Millennium). Kata ka ri ha kaba U Syiem ka Jingsuk Un synshar ha ka Hok ; bad ka dur jong ka ka paw ha kane ka Poetry :—

'Te u Suri un shong lem bad u Khun Langbrot,
'U Labasa un dem bad u Khun Blang :
'U Khun Masi bad u Sing samla bad u Masi sngaid lang,
'Bad u khynnah rit un ialam ia ki ;
'Ka Masi bad ka Dngiem kin iabam phlang,
'Ki khun jong ki kin iadem lang :
'Bad u Sing un bam phlang kum u Masidab.
'I Khynnah ba dang buiñ in ialehkai
'Ha ka thliew u Seiñpuh ;
'I Khynnah ba la iehnoh buiñ,

'In buh la ka kti ha ka krem u Seiñiong.
'Kin nym pynmynsaw lymne pynjot
'Ha u Lum ba kyntang jong NGA baroh;
'Namar ka Pyrthei kan dap da ka jingtip ia U Trai,
'Kumba ki um ki tap lin ia ka Duriaw.'

---

39. KA LANGWARKU SANG KHYNDEW

Hyndai, hajan Iew Ksiar, la don ar ngut shi tnga, u Sawiah bad ka Reh. Ki la don tang kawei ka khun kynthei kaba la jer ka Kyntiap Mon. Kane ka khynnah ka la long kaba tipsngi bad kaba bhabriew eh. U kpa jong ka u long uba smat ba sting uba trei ba ktah laiphew ki kam. Da ka jingtrei shitom bad ka jingminot jong u, u la roi ka spah ka phew tang ha pdeng khyndiat por. U la don ki brisoh kiba heh bad ki lyngkha kba kiba lah ban pynmih ki thiar kiba khadsaw khadsan pruh kawei kawei. U ri ki syiar, ki blang, ki sniang, ki masi bad ki kulai. Kane ka jingtrei shitom jong u baroh, u mut ba kan bam suk ka khun, lada jia kumno kumno ia ka jingim jong u. U ieit thep mynsiem eh ia ka, bad ka ruh ka ieit lung mynsiem eh ia u. Um ju shah ia ka Reh ba kan mai ne leh tyngeh ia ka ha kano kano ka rukom. Pynban, kane ka khynnah ka don ka khmat kaba jem bad ba isynei haduh katta katta. Kumta u kpa u kynmaw eh ia ka kat sha ba u leit, bad u khia mynsiem shaphang jong ka.

Ynda ka Kyntiap Mon ka la dap shiphew snem ne antad, u kpa jong ka u la pang eh bad u la iap. Kane ka jingjia ka la pynkthang ia ka dohnud kaba pli ka khynnah. Ka kmie jong ka pat, tang hapoh khyndiat bnai, ka la iapmat bad iapoi kha bad uwei u samla shnong, u Lweng. Kane ka jingleh jong ka kmie ka la nang kynton shuh shuh ia ki rnga ding ba rhem ha ka shadem ka khynnah. Ka iam pait dohnud man la ka sngi ia la u Kpa; kam don jingsngewbha shuh ban shong ha ïng bad la ka kmie: kam kwah shuh hi wat ban im ruh. Da ka jingbymbanse ka la shong dukhi ksew ryngkat bad ki.

U Lweng u dei u riew khlem kam: u kwah ban shu ioh suk, im suk bad bam suk. U bam pynngam ia ka spah ka phew ba la lum shitom u Sawiah. U isih iap ia ka Kyntiap Mon ka khun ruit jong u. Man la ki por u pynshoi pynshad ia ka Reh ba kan bah, kan sympat, kan kawiat ia ka khlem daw. Ka ruh khnang ban pynsngewbha ia u Kpa Nah, ka leh sat ia ka bad sngi bad miet. Ka pyntrei shitom ia ka ha ban da hiran khait: ka pyntrei laiphew ka kam: ka pyndung pynpeh ka pynshet ja pynshet jhur, pynsait pynkhlieng, ka pyntong um pyntong wah, ka pynap blang pynap masi bad ka pynthoh dieng pynthoh sieij man ka sngi. Kumta ka pynbiang ia ki baroh ar ngut na dong sha dong: ki pat ki shu shong thiah-thai khlem trei ne talat kam eiei. La katta ruh ki shu dang ioh daw hi ban tim ban tla bad ban shoh ban dat ia ka ha ban da biang.

Kane ka khynnah ka sngewbha eh tang ban shong ha pdeng la ki jingri jingdub. Haba ka ting ia ki, ka shu kynud sur, kumne: "Ku, ku-ku-ku! Ku, ku-ku-ku!" bad baroh sawdong ki wan boi ia ka. Ka ju iathuhkhana ha ki ia la ka jingshem jynjar ryngkat bad ki ummat kumno: "Ku, ku-ku.ku! Ku, ku-ku-ku! la shet pap ka mei ia nga: ia u Nah ka ai ka ja dud ka ja khi, ia nga pat, da ka ja khyrdong ja mluh. Ku, ku-ku-ku! Ku, ku-ku-ku! I pa pa ba pli, i peit isynei ia nga ka rangli na dwar U Blei." Baroh ki jingri ki ia jaw ummat lang ba ki sngew sangsot ia ka jingshem pap kane ka khynnah.

Man ba ka leit thoh dieng, ka khar ia ki sner sim jyrngam kiba ka kop hangne hangtai. Ka kynshew ia ki ha kawei ka pla kynsit, bad ka kieng kynrot ia ka haba ka thiah ne ka peit. Kam ju pyni briew hano hano ruh ia kata ka pla.

Ha kawei ka sngi, U Lweng u leit iohsngew ia kane ka jingruwai ka Kyntiap Mon ha pdeng la ki jingri. U la leit iathuh ia kaba la jia baroh ha ka Reh. Ha kata ka miet, ki la sympat ia ka baroh ar ngut da u synrem bad u teinthap ha ban da at byllliang ka met ka phad baroh kawei, nangta ki thoh pat sa da ka umpjah na khlieh ha kjat.

Ka la khriat that-that baroh shimiet, bad kam iohthiah shi khyllipmat ruh. Ka la pyrkhat da kumno ba kan phet

noh na ïng, ban lait na ki jingleh sat kata ka kmie bad u kpa nah. Kumta, ka la shim ia kita ki snaer jyrngam bad ka la sieh ha la ka met baroh shi rynieng. La shai dang phyrngap, ka la her halor tnum bad ka la ruwai sngewsynei, kumne : "Ku, ku-ku-ku ! Ku, ku-ku-ku ! La shet ka mei ngiem Lalu bam khun ; ia u Nah ka pynbam bang ka pynbam thiang, ia nga pat ka pynbam mluh ka pynbam rkhiang ! Ku, ku-ku-ku ! Ku, ku-ku-ku ! Mai pap i papa ia ka na duwar Blei !"

Ka Reh bad U Lweng ki la ioh sngew ia kane ka jingiam ka khynnah. Ki la mih shabar ban kem ia ka. Ki la iohi pynban ba ka dem halor tnum ba ka la kylla dur kum ka sim. Ki la ia wan baroh ki para marjan marpa ban ia peit ia kata ka khynnah, bad ban sngap ia ki ktien myllung jong ka. U Lweng bad ka Reh ki la sngewlehrain suiñ, bad ki la khroh ia ka ba kan hiar bad ba kan nym thad rong ia ki ha khmat ka pyrthei kumne. Ka pat, ka la her noh nangta bad ka la dem halor uwei u dieng uba jrong, ka da ong artad : "Ko mei, Ko nah, lada phin tang shu ioh kem ia nga, ngam tip sa kumno pat phin leh sat ia nga ! Naduh mynta, to tip ba na ka bynta jong phi ngan nym kiew tyngkong shuh ; ngan nym pyndei khyndew shuh lano lano ruh ia ki pohjat jong nga."

Kumta ka shu kyntiap bad ka ruwai sngewsynei, na u dieng sha u dieng, haduh ba kan da poi sha pdeng lawbah lawsan. Ka la lait na ki jinglehbein ka Ngiem Lalu bam khun bad ka jingleh dusmon u kpa Nah.

U Lweng bad ka Reh ki la bta la ki khmat da u peisieh ban nym ithuh shuh ki lok ki jor ia ki, bad ki la phet rieh na shnong 'sha krem ba shong ki shrieh ki tngaw.'

---

40. "U 'PU JER U 'PU THOH KA MEIRILUNG"

Ka Ktien 'MEIRILUNG' ka wallam ha ka jingmut jong ngi ia ka dur jong ka wah kaba sngur, naduh na tyllong haduh ba kan da poi sha ka duriaw bah. Nalor ba ka long kaba sngur bad ba sawa sngewtynnad, ka don ruh ka jingmut ba iar bad ba jylliew ha ka. Ka thum ia kiei

kiei kiba khraw bad ba don burom hapoh jong ka: ka syriem kum i symbai diengblei iba rit, hynrei iba kdup hapoh ka kob ia ka dur bad ka ryngieng jong u diengbah baroh uwei. Dei na i symbai bad i phliah ding iba rit, ba la bthei ka DIENG-IEI, ne, ka DING-BLEI kaba la sah pateng pakit ha ka dohnud bad ka jingnut u khun Khasi Pnar. Ka Meirilung ka dawa ia ka jingieit bad jingshakri hok jong ngi ia ka ha la ka jong ka jong ka talen kaba U Blei U la ai ha ngi. Ka dawa kumne namar ba ka don ka jingiasoh bad ka Mei Ramew—ki lum ki wah, ki khlaw ki btap, ki syntiew ki skud ba baroh sawdong jong ngi, ha kiba la pynsan pynrangbah ia ngi: ka dohnud ka snam -ki kur ki jaid, ki kha ki man bad ki kher ki mer baroh kiba don kiiuh ki rukom im bad rukom pyrkhat kum ngi: Ki hok ki Riti ka ktien ka thylliej, ka rep ka riang ka khaï ka pateng bad ka trei ka ktah ia kiba la seng na mynkulong bad ia kiba la iehnoh pateng ha ngi ki khun ki ksiew jong ki da ki kthaw kulong jong ngi. La bytep ia kine kiei kiei kiba khraw da ki longshuwa jong ngi ha ka MEIRILUNG, khnang ba kin thylleng bad seisoh ha ngi ki khun ki kti pyllun kawei ka ri.

Ka MEIRILUNG ka don ka jingiadei kaba jan eh bad ngi, kum ka kmie bad la ki khun. Ka kdup, ka pynsyaid bad ka ri lang ia ngi baroh—"Shikwain na Dkhar ha Khasi.' Ka teh song ia ngi da u sai ksiar ka jingieit bad ka pyntylli ia ngi da u 'sai rupa ka jingsngew shi para. Ngi mih na ki Hynñiew Trep Hynñiew Skum bad ngi kiei ngi krih na Sohphoh Lynrum. ka Seng Thymmei-ri jong ngi u Khun Khasi Pnar. Baroh bad rit bad khraw bad duk bad riewspah ngi ia im ryngkat ia sah ryngkat, bad ngim don ka beiñ, ngim don ka sang ia u jaid ba kor ne u jaid bapoh; hynrei ka synshar tang ka Bha Lang, bad ngi dih na ki umpohliew ba sngur tam jong ki Khyndai Umtong Khyndai Umdih ba phriang ha kine ki lum ba pyngngad jong ngi. Mynta ngi la nang roi parum pareh bad ngi la nang kiew ha ka jingnang jingstad bad ngi la nang ia kad mawniam ba la nang iar u tnum u tyndai ha la i kur longbriew manbriew; hato, ym dei mo, namar ba ngi im suk im sain hapoh ki skud ba skhem jong ka MEIRILUNG ?

Man la ka jait bynriew ha pyrthei, ka sarong ia la ka MEIRILUNG : ka ieit thoin thoin ia ka : u sepngi kumjuh kum u mihngi, u Khasi kumjuh kum u Dkhar. Ngi la ioh pateng ia kane ka jingieit ri na ki kpa tymmen jong ngi. Ym don uba kwah ba ki mynder kin iuh top bad leh trai khlieh ia ka. Namar kata, u riewstad u thaw ki tup ki man, bad u riewkhlaw u kieng kynrot la ka wait ka stieh ban da ia la ka hok bad ka ri. Ngi iohi ia kane ka jingieit ba ka paw wat ha ki mrad : ki don ka tip-hi kaba pher shaphang kane : u kyieng u da la ka sympa, u ngap ia la ki khun, u khla ia la ki lawbniap bad ka dngiem ia la ka krem. Dei namar kane ka daw ruh ba ki kthaw kulong jong ngi ki jer ia ka Meirilung jong ngi ; "Ka ri um snam u kñi u kpa" Ki sngew sarong haduh katta katta ia ka : ka burom jong ka ka long ka burom jong ki bad ka iap jong ka ka long ka iap jong ki. Namar kata ki pyntylli ia ka ri da kine ki ktien : 'Hooi-hah ! Kawei ka buit kawei ka bor.'

Ka jingieit ri jong ki longshuwa jong ngi ka iaid ryngkat bad ka tip briew tip Blei ; ki da bat pyrkhing ia ka hok ka shi kyntien ha kiei kiei baroh. Kim don ka jingatnud ne jingkhwan lade, bad ki kheiñ uba poh ne u nongshet kylla, ia uba sop nalor da u saiwul ka jingieit ri ba bam sap bad uba khun ranab la ka myntoi. Ki longshuwa jong ngi ki long kiba shida bad kiba khlem ka jingarsap ha ki kam bad ki ktien jong ki :

'Baroh ki don ka pud ka sam :
Ki sang sha liang kiwei ban jam.'

Ngi im ha ka juk kaba pher na ka jong ki kpa tymmen jong ngi. Ki ki ioh ia la ka jingstad bad jingieit ri na ka mariang hi. Kim don skul bah ; hynrei ki ia kyrshut barabor bad ki aiñ bym ju kylla jong ka. Ki lum ia ka jingstad bad jingtip na ki lum sharai masi, na ki lyngkha kba, na ki bri sohniamtra, na ki lawbah lawsan, na ki shrieh ki tngaw, bad ki thlen ki rakot. Barabor ka mariang ka hikai tyngeh ia ki ; kumta ki iaw bad ki khraw jingmut : kim long kiba tor bad kor-kor kum ngi. Shisha,

ngi pat, ngi ioh shong skul ha ki kjat ki nonghikai kiba stad bad ba shemphang ; hynrei ngim pyndonkam hok satia ia ka jinghikai ba ngi la ioh ban da la ka meirilung. Ngi klet ban sei ia ka spah jong ka mei ramew da ka rep ka riang. Ngim iarap la ka doh ka snam da kaba pynroi ia ka spah bad ka khaï pateng. Ngi la dei ban im sngi ia kine, bad ban nym kut ka jingim tang ha kaba beh ia ka kam shakri. Lada ngi ieit shisha ia la ka meirilung, ngi dei ban long ki dieng kper ban da ia ka na ki jingsniew kiba tur kyrthep sha ka ri jong ngi. Hangta te, kan sa long ka jingmyntoi bad jingkyrkhu ka shong skul jong ngi.

Ka meirilung ka wer ia ki samla jong ka ri ban law la ki sopti lor bad ban trei syndet kti ha ki lyngkka bad ki brisoh jong ka. Ngin nym riewspah da kaba long shakri : ngin im tang lada ngin hiar puh ktieh ha ki baden ba don ha kylleng ka ri. Ka mei ramew ka sei ia la ka spah ba la kynshew naduh bymjukut, ha uta uba mon ban rep ban riang, bad ban puh ban dain khlem tyngkai bor.

Kumba ngi long mynta, ngi rep jalia jalaid, bad ngi ioh ruh tang madei mata. Ngi long ka jaid bynriew kaba duk, la ka khyndew jong ngi ka long kaba sbur bad sei soh katta katta. Ha sngap kumno ngi rep mynta ; ngi rep khaw khasi ba ngin iapli ha Iewduh bad u khaw dungkor. Ngi die ia ka bitamin (ka dawai) ban thied ia ka beri-beri ! (ka pangat).

Ngim pat nang ban ieit la ka meirilung katba ngim pat im da kaba rep ia ka. Ynda ngi la nang ban kjit na ki umbuiñ ksiar umbuiñ rupa jong ka mariang, hangta te, ngin sa nang da shisha ban ruwai naduh la ka mynsiem:

'Ko Meirilung, Ko Meirisan,
Ko ri ba ieit i mei i pa ;
Ha trep, ha skum, ne ïngdulan,
Sawdong pyrthei, haei kum pha !'

---

41. U PATSHA KA LONGKUR

(U SYNTIEW JUBAN LAK)

Ka jingim kaba bha kam ju bishni iano iano ruh : ka ieit bad ka iaishah slem bad ki para briew baroh ha sla kane ka pyrthei : kam ju ñiewbein ne peit shiliang khmat ia u rit, ne u khraw : ka dap tang da ka jingbha suda ia baroh bad ka leh hok salonsar. Ka long kaba iaineh bad ka bym ju kylla. U briew uba don ka jingim ba bha bad ka jingieit hapoh ka dohnud, ne ka khulpi ksiar jong u, u don ha ka nusib jong u, u maw kordor, u lar u morti, ne, u moiñ u manik, kiba pynphuh ia ka jingim jong u baroh shilynter. Dei ia kane ka jingim ba bha ba ki longshuwa jong ngi ki ia beh, bad ka long ruh ka tynrai ka jingim ka ri Khasi bad ri Pnar.

Naduh kulong kumah, u khun Khasi Pnar, shuwa ba un kren ia kano kano ka ktien, u don ka jingtieng burom ia la U Trai Nongthaw, Nongbuh Nongsaiñ Mynsiem. U khan ha la ka dohnud ia ka dei bad ka lait, nangta u sa khlei la ka jutang (word ofhonour), bad, dei na kata ka daw, ba u long uba suki ban kren. Um long uba kyrkieh law-law, namar, kata ka lam sha kaba sting thew bad kaba ai jaka ia ka siar ka lait kylla ha la ka long briew. Kumta u da pynshong ia la ki ktien, ha kata ka nongrim jong ka jingbha, kaba don kitei ki mawkordor, kiba kham soh bad kham rem ban ia ka ksiar bad ka rupa. Dei ia kine ki ktien kein ba ki jer "Ki Syntiew Jaban Lak," ha ri Khasi Pnar, kiba mih na u briew uba bha. Kum ia uta u briew, uba don ka pansngiat jong ka jingshai kaba khuid suba phar, la ju khot ruh ia u, "U Patsha ka Longkur." U bet ia ka jingbha. bad um ju kren klop, ne kren tab. U sliang naduh la ka mynsiem ban im ka Bhalang. Um kwah ban ia bun kiten ia ka ban ia pynrem pyndor, hynrei u kren tang ia kaba donkam. Hapoh ka mynsiem jong u, u long kum u 'hur tyrso. uba sngewrit tam ia lade, haduh ba ki sim bneng ki lah ban rieh tngen hapoh ki tnat jong u. Kumta, shi lyngkhot ka k ten tymmen hyndai, ka plie ia ki khuiñ ka long briew baroh kawei.

Hyndai. ha ka jaka ba kin mai ia uno uno u briew. ki shu iathuhkhana, ne ia pharshi syllok ia ka jingbha ba ka long kaba kordor haduh katno, bad ia ka jingsniew pat, kaba isih haduh katno. Kumta, uba ngeit sneng bad uba tipsngi u ioh ia ka lynti kaba kylluid. Uba mutlop bad uba runar pat, u iaid ha ka lynti khim ia lade hi. Namar ka ktien tymmen kam ju hap ei ha khyndew : ka leit kiew shaduh ka khet U Trai ba thaw ba buh mynsiem, bad ka poi khala khala sha khmat ka khet jong U.

Dei ba u briew un kylli ia lade, ha lade, shuwa ba un kren, ioh ba un pyndonkam da ki ktien lamler. ne bym shongnia, bad ba un klet ia kata ka hukum ki kmie ki kpa, kaba ong, "Iaid biang biang, ho khun kynrad jong nga. Wat peit sha kadiang sha kamon. Peit bha ia la ka lynti ba phi iaid, ioh jynthut ki shympriahjat jong phi." Dei kata ka jingkohnguh sneng, kaba pynieit ia ki kmie ki kpa ia la ki khun, kum ia la ka jong ka mynsiem hi. Ha khmat la ki khun ne ki pyrsa, kim ju pynmih ia ki ktien mai pap, ne, ki ktien kynnoh eiei. Man ka por, ka don tang ka jingmaham, ka jingsneng, bad ka jingiasyllok pharshi suda. Ki hikai ia ki khynnah ban ia ieit para ki, kum ia la ka jong ka mynsiem. Dei kata kein ka thymmei jong ka long briew, ka tip briew, bad ka tip Blei jong u khun Khasi Pnar, shikwain, na Dkhar ha Khasi.

Ki kynja rangbah, ne tymmen, kynthei ne shynrang, haba iaid ha lynti ha syngkien, ki ju maham ia khun jongno jongno ruh : "Long tipsngi, ho hep ! Itai i khun jongno ?" Ka don ruh ka adong. ba ki lah ban bat na ka shkor ia ki khynnah, la ki long ki khun jongno jongno ruh, bad ban ong ruh artat : "Thngad noh ho hep. Wat ju mlien shuh." Kumta baroh ki ii trei lang ban pynroi ia ka Bhalang. Na pdeng ki khynnah, kiba shah jyrwait shkor, lada ki phet ban leit iathuh sha la ki kmie ki kpa, ban pynlong kum ka jingmudui, ki shim pynban da u war phiang bad ki sympat na ki shympriahjat, haduh ba kin da pan map : "Ngan thngad noh : ngan nym mlien shuh." Kita ki trai khun, ki ju leit ialam ia la ki khun, ha khmat kita kiba la sneng lem, bad ki pynpan map biang ia ki ha khmat jong ki. Dei da kata ka rukom ba ka roi ka jingbha paramarjan.

Haba ki ia leit ïew leit hat, ha Khasi ne ha Dkhar, ne haba ia pyrsia, ne khaï, ne haba ia thied ia pet, haba la pan dor nyngkong ki kynthei, wat para kynthei hi ruh, kim ju ia khlieh dor shuh. Ki ia thied ia pet da kaba bat ia la ka jong ka jong, kat kiba lap nyngkong. Ki rangbah leilei, haba ki leit rung ha ïew ha hat, ha Dkhar ha Khasi, ba ki leit khaï pateng, lada ki rah la ka seng ka dang kaba da ki spah ne ki hajar, katba ym pat biang ka jingthied ki kynthei, kim ju thied ia lade. Dei kata ka jingroi ka spah ka hajar ha ri Khasi Pnar hyndai, ba kim don ka bishni ka pihuiñ.

Ha pdeng ka thma ka ktien, ki khein ba ka long kaba sang ban pyniap ia ka kynthei. Lada ialeh ia ka thma ka ktien ruh, tang para rangbah. Ki hikai ia ka akor, ka long briew man briew, ban burom ia ki kynthei da ka jingbha kaba khlem ar sap ar phong ha la ka mynsiem. Bad haduh kine ki sngi ka ri ka burom ia ki kynthei, la ki long ki khun, ne, ka tnga, ka para, ne, ka pyrsa. U riew rangbah uba shisha, um ju dumok ia ki kynthei, bad u bat pyrkhing ia ka ijot bad ka burom la ka ri, kaba ia dei shaphang jong ki.

To, mynta ngin ia kynmaw ia kyndit noh ha kane ka lynti. Ngi don ne em ka jinglong bad ka dohnud ki longshuwa jong ngi? Ia phai, ia kyrtiang sha la dien trai, kumba long ki kiaw bad ki kthaw tymmen jong ngi. Da tba la ka lyngthohdoh, bad da peit la ka khongdongjat, la ngi la bud ne em ia kitei ki riti uba rim. Dei tang ki briew kiba don ka jingbha ha ki, kiba lah ban sngewthuh ia ka mon U Blei, bad kaei kaei kaba ki kren ka urlong shisha. Ki bishar ia u briew tang na ka ktien ba ia kren, ne, na ki rmiang shyntur ba u pynkhih.

To, ngin ia kynmaw, ko para khun ka ri, kiba sah khynnah mynta, ia ki umpohliew ka jingim suk, ha ka ri jong ngi na ki saw umkoi bad ki khadra shyngiar jong ki kmie ki kpa jong ngi. (Kawei ka umkoi ka don khadar ki shyngiar, bad kine ki long, ki jingkyrkhu jong U Blei ia ka ri jong ngi.) Lada dih da ka um, ne, bam da u hur lynter, ne, bam da ka lung, ne, bam da ka pashor bad ki phan khlaw, ne, ki 'riew jiap: lada bam da u jakhria ne ka khoitkait, ne, ki soh dieng bad ka um ngap ka um lwai

ha pdeng ri khlaw, ki briew ki im shong prah bad ki sei ka rynieng haduh hynñiew pruh, ha la ka pruh ka pruh kynthei bad shynrang. Dei ha kata kein ka por ba, ha u Lum Sohpet Bneng, ka dang sah ka Jingkieng Ksiar jong ka Jingiasyllok, ha pdeng u briew bad U Blei : mynba ki dang ia thum ia bat ha pdeng u shot bah bad u shot rit. Ha kata ka por, ngi u bynriew, ngi dang lah ban kiew shaduh kitei ki khlur sha ka khet U Blei. Ha kata, baroh ki dang long ki riewhok, kiba dang bat ia ka hok ka shi kyntien. Ha kata ka Sotti Juk u briew um ju iap: kynthei ne shynrang, ki ia shem bad U Blei da lade hi mar khmat.

Kumta, ka pyrthei Khasi Pnar ka burom ia u Patsha ka Longkur, uba don ka akor dap lak, na uba mih u Syntiew Juban Lak, ba pyndem pynmane ia ka pyrthei baroh da ka jingim ba bha bad ka jingieit jong u.

---

42. BALEI BA NGI DEI BAN PULE POETRY

Ngi lah ban kylli, balei ba ki sim ki dei ban ruwai, kumjuh ruh, balei ba ngi dei ban pule poetry. Ka long ka sap jong ki briew baroh kiba don ka jingsngewtynnad ia ka ruwai, ne ka put ka tem, ba ki dei ban brai bad bang ban pule poetry. Haba ngi dang khynnah, ki jingsngew jong ngi ki dang sngur bad kim pat khleh eh kumba ynda haba ngi la kham san, bad ka jingieit jong ngi ia ka poetry ka shu kyrsoi hi napoh jong ngi, na kata ka jinglong tynrai jong ngi, kumjuh kumba ngi sngewbang ia ki sur ba thiang, ne sngewieit ia ka jingiwbih ki syntiew ki skud, ne ngi sngewtynnad ban peit kai ia ki rong ki rup jong ka sngi ban sa sep.

Ka poetry ka pynpaw ia ka jingitynnad ka mariang kham bha ban ia kino kino kiwei pat ki lad kiba ngi don ban pynpaw ia ka. Katno kaba sngewtynnad ban peit ia ka jingiphieng jong ka sngi ban sa sep: katno kaba ithiang ban peit ia ki kjat sngi ba la jar (*paint*) rong ksiar da u nongringdur uba stad: hynrei ka kham kordor bun shah ka jingkynmaw ia ki ktien bad jingruwai u myllung (*poet*) uba khraw shaphang ka jingsep jong ka sngi. Tang da

kaba shu kynmaw ia ki sur bad ka jingshoh ki ktien kuboit jong u. kata ka jingkmen kaba ngi la mad shiwat ha kaba ngi peit ia ka, ka khie im pat khrek hapoh jong ngi, bad ka sah baroh shirta

Kane ka long, da shisha, kaei kaei kaba khraw kaba ka peotry ka lah ban leh, bad ki briew ki bym suidniew ban ieit bad ban ri ia ka ha la ka dohnud, katba ki nang san, ki nang duh noh ia kawei na ki jingsngewbha ba donkam tam eh jong ka jingim.

Ki nongthoh Poetry kiba stad ki long tang khyndiat eh, bad ka long ka jingbieit kaba khraw ban leit pyrkhat ba namar ba ngi la nang ban pyniahap ia ki ktien kiba kut, ngi la nang ban thaw jingruwai. Hynrei uwei pa uwei u briew u lah eh ban pule sngewtynnad bad ban lum jingmyntoi ia lade da kaba pule ia ki poetry kiba bha. Namar kata, ngim dei ban pyniap ia ka jingieit jong ngi ban pule poetry, ia kaba lajan baroh na ngi ngi don naduh ba ngi dang rit, hynrei ia kaba ngi dei ban da saiñ biang pa biang da kaba pynmliem ban pule ia ki jingthoh ki myllung kiba stad.

Ka don ka jingong ba ka poetry ka long ka jingiashoh tar ki ktien; hynrei ka long kham palat ban ia kata. Ka long ka sur jingruwai ka mariang baroh kawei. Ha ka pyrthei bad ka sahit bneng ba iar bad ba phylla jong U Blei Bymjukut, ka don ka jingryntih bad jingitynnad jong kiei kiei baroh kaba shoh ia ka jingmut bad kaba ktah ia ka dohnud jong u myllung bad u pynpaw ia ki jingsngew jong u baroh sha ki riew paitbah lyngba ki jingruwai bad ki ktien jong u.

Uwei u nongruwai u ong, ba ki myllung kiba khraw ki don 'ka jabieng ba kynjang kum ki lum Makashang,' bad ba ki kliar jong ki ki ioh ia ki kjat sngi nyngkong briew eh. Lada ngin peit sha ki lum mynstep, ngin iohi ba ka sngi ka shat nyngkong halor ki symper (*peaks*) ba kham jrong. Kumta ruh ka long bad ki myllung kiba khraw. Namar kata haba ki myllung ki thoh ki jingruwai, ne phawar, na ka bynta jong ngi, ki iarap ia ngi ban iohi katto katne da ki khmat ba pei 'ba jong ki shaduh ki tlong jong ka jingshisha bad ka mariang. Ne, kum ban shu ong noh, ki ia ai kylliang ha ngi ia ki khmat jong ki

Shi sha ki ia ai kylliang ruh ha ngi ia ka dohnud jong ki, namar ki jingruwai jong ki ki pynpaw ia ka jingrhem mynsiem kaba don hapoh jong ki ha ka rukom kaba kham shai ban ia kaba ngi lah ban leh ha kaba shu thoh madan. Ym don kano kano ka jingpynsan ia u briew ka ban kham bha palat ban ia kaba ia don bynta lem bad ki khraw jabieng kiba im ha ka pyrthei jong ngi, bad ban ioh lad ban rung sha ki jingsngew ba lung mynsiem jong ki shaphang ki jingkhuslai, jingsngewsih, jingkyrmen bad jingkmen kiba ki iohi sawdong jong ki man la ka sngi: dei tang ha ka poetry ba ngi lah ban ia ioh bynta lem bad ki ha kine ki jingsngew ba kordor eh jong ki.

Shihajar nguh, namar kata, ia kito ki khraw mynsiem baroh kiba la pynpaw ha ngi ia ki jingpyrkhat ba jylliew eh jong ki ha ki poetry; bad ngi lah ruh ban ñiew ia ki kum ki lok ba bha tam eh baroh shilynter ka jingim jong ngi. Kin long ki lok ba kynsai tam jong ngi, tang lada ngin phai la ka khmat sha ki barabor. Ngi lah ban wad ia ki na ka bynta ki juban dap lak jong ki; ne, na ka bynta ban pynpyngngad ia la ka mynsiem ha ki por ba dum bad ba dap da ki jingartatien; ne. na ka bynta ki dur bad ki rong ki rup jong ka Mariang, khnang ban pynkhraw bad pynïar ia ka jingieit jong ngi ia la U Trai Nongthaw: ne, na ka bynta ki jingpyrkhat ba pynkyndit bynriew jong ki ia ngi ban sei bor bad ban tur shaphrang ha ka thma jong ka jingim.

43—KA THMA THAIANG BAD NONGTLUH

Hyndai, la don u uwei khlawait uba kyiteng u Phanram Matong uba na ka raid Nongtluh. Une u la don ka tnga kaba kyrteng ka Jin Manih, bad u la ioh san ngut ki khun na ka. U ri bad u sumar bha ia la ki khun bad ka tnga: hynrei ki Syiem Nongtluh ki la ikwah ban ring kongor noh ia u bad ka pyrsa trai u Syiem Rangbah. Kumta la ring jubor ia u na khlieh jong ka Jin Manih, hynrei um suk satia ban shong bad ka, bad u la kwah ban leit phai pat sha la ka tnga trai. U la thaw bun ki lad ban phet hynrei um lah satia, namar, kat kum ka rukom ki Syiem, u

kynja kongoi baroh um lah ban iehnoh ia ka kynja. Syiem katba ka dang im, wat ynda ka la iap ruh, u dei ban da shong samla haduh san snem, san bnai, san taiew, san sngi bad san miet. Kane ka long ka riti kaba pyrkhing eh shaphang ka jingiapoi kha bad ki kynja Syiem, ha kata ka por.

Une u Phanram Matong u la don uwei u lok uba kyrteng u Did, uba long artat u lyngdoh ka hima Thaiang. Une u Did Lyngdoh u ju pynshngain ia u Phanram barabor, bad u la kular ban pyniap ia ka Syiem da ki kam jadu myntor jong u. Kumta u la ai ha u Phanram ia kata ka bih kaba u la khleh ban ai ha kata ka Syiem, hynrei kam leilei satia, tang khieshoh ne sujer kumno kumno ruh ym man don satia. U Phanram u la bitar ia kane ka jingjia bad u la leit bran bran sha Nongbah Thaiang, bad u tang shu poi tiap, u la rung ha ïng u Lyngdoh bad u la pyniap ia u. Na kane ka daw, ki Thaiang ki la khih tik bad ki la khreh ban leit hiar thma ia ka raij Nongtluh. Ki Nongtluh ynda ki la iohi ia u phud u pyrton uba la wan ban ialeh ia ki, ki la nguh ki la dem ia ki da ki tien jem tien thiang suda. Ki la kular ban shu ia tai da ka nia ban ia wad ia ka daw ban pynsuk ban pynjem, bad ban pynshitom ia uba la palat ia ka ain ka kanun ba ju don ha pdeng jong ki. Kumta ka thma wait ka la sangeh ar snem ha pdeng jong ki, hynrei ka thma ktien ka la neh lynter khlem sangeh, na kawei ka por sha kawei pat, haduh ban da kut ka ar snem kynthih. Ki Nongtluh kim kwah thma, hynrei ki Thaiang kim mon ban shu ia suk ia pynbeit khlem da ia um ryndang um snam. Ki Nongtluh ki la tyrwa ban ai noh ha ki ia u Phanram Matong bad ka jaid ka kynja jong u baroh, bad ba kin pynlong mraw ia ki katba ki sngewbit. La katta ruh kim mon hi, ki shu wad daw ia kane ia katai. Khadduh, ka bor iai shah u Nongtluh ka la kut, kumta ki la iabuh ïa ban ia kynduh bad ialeh da ka thma.

Ki Thaiang ki la wan sha ka Nongbah Nongtluh, bad ki la leit poi haduh Wah Mawjem. Ki Nongtluh ki la khang shnong ia ka kynthei ka khynnah baroh ban nym ia leit lyngkha risai shuh, bad la ong ia ki khmat rangbah baroh ban kieng la ka wait la ka stieh. Hynrei ka don kawei ka

briew kaba kyrteng ka Thuh Manih ka bym shym la kohnguh hukum. Ka khein shngain ia u Shai Khir u tnga jong ka, bad ka la leit ryngkat bad u sha Wah Mawjem. Hynrei tang shu poi hangta, uta u tnga jong ka hi u la pyniap ia ka. Bad ki ong ba dei na kata ka daw ba ki Manih ki don ka jingdakhol ri um snam khyndiat ha katei ka wah.

Ki Thaiang ki la iaid sawdong ka lawbah Dumo Sohmynthiang jong ka Nongbah Nongtluh. Hynrei, katba ki nang iaid sawdong kumta, u 'la khadar pruh u la buddien bad byrngem ia ki, bad kim lah satia ban iohi ia u namar ba u don u palam uba rben ha kata ka por. Ki Thaiang ki bam da ki pashor bad ki kait khlaw · ki pam ki pynduh khoit ia ki, ki da kyrmen ban pam kumjuh ia ki Nongtluh ruh. Hynrei ynda ki la lait ia kata ka khlaw, ki la leit poi pynban ha ka khim ba la ker kor ki Nongtluh.

Ki tang shu poi hangta, uwei u maw uba heh uba ki khot u Jaminrai. u la pyrta ia ki khlawait bad ki rangkieng stieh ki Nongtluh kumne "Ko Shak. u Syiem Nongtluh, Ko Der jaid Malai, khie na kaba thiah ialeh ia ki Nongshun ; kine la ha phyllaw jong phi."

Mar kumta hi, u Der u la shim ia ka wait ka Stieh bad u leit shapoh kata ka kor. U Shai Khir uwei na ki Khlawait ki Thaiang u la ong kumne : "Ko Der, baroh shi katta snem ngim ju don ka sngewsih kaba kumno kumno ha pdeng jong ngi. Hynrei mynta ka la poi ka por ba ngin ia ieng na ka bynta la ka hok bad u Syiem. Lada lah ma me, rah rong ia ka khlieh jong nga : lada lah ma nga ngan sich rong ia ka khlieh jong me. Hynrei shuwa ba ngin ia pam para khlawait, to ngin ia bam kwai bam tympew shuwa."

"Ñiuma," ong u Der napoh kata ka kor. "Haba kumta, yn iasong shuwa mano?" ong u Shai Khir. "Song ma me," ong u Der, "me uba kham rangbah ; me uba kwah thma : me uba wan ker kut ia ka shnong ka thaw jong nga. Ynda lah iasong ma me, ngan iasong sa ma nga. Hadien kata, yn ia pan sa ka 'tien blei katba shah ka nia bad ba lam ka 'lei khyrdop ka 'lei kharai katta yn ia bud bad yn ia ai wait. Sei ka iarong ka iadep jong me, iasong kloi kloi ba ngan bam."

U Shai Khir u la ia song. U Der u la pdiang da ka sla waitlam ia u kwai. U shim bad u ñiad hapoh jat, nangta u bam baroh shiliang kwai bad shi sla u tympew. Ynda lah nangta u iasong sa u Der ia u Shai Khir. U suh ia u kwai bad u tympew ha khmut ka waitlam bad u pynrung na khap ki syrdeng kiba ker ia ka kor. U Shai Khir u shim da ka kti. Hamar kata ka por, u siah bhat ia ka 'ti-kmie jong u Shai Khir. Kumno-re-kumno, ka la leit lap ka shoh baiong ia u Der hangta hapoh kut, bad um nang leh eiei shuh namar ba u la noh wait shuwa ma u. U Shak, u Syiem Nongtluh, u tang shu iohi ia kane, u la sngewthuh ia ka daw, bad u la shim da u sying bad u rynsi, u la niad ia kata ka snam na ka sla waitlam jong u bad u pynnguid ia u Der. Tang shu lah nangta, u la khie joit bad u la kynrup ia u Shai Khir bad ki pait jong u. U Shai Khir u kynran da dien, bad um nud shuh ban ialeh. La ki lok jong u ki kyntur ia u sha khmat, u pat u dem ran-shi-ran shadien. U shu dem ong artat la artat ba ki pait jong u kim pat kloi bad ba kim pat biang ban ialeh. Kumta u shu ran iam rem shapdeng ki paitbah, namar u la lah dkut ka 'ti-kmie bad um lah leh eiei shuh, bad ba u sngewlehrain ban iathuh ba u la rem ha khmat u Der.

Kumta ki Thaiang ynda ki iohi ba u la rem, ki la pynmih da u Sing Shulit ha ka iaka jong u. U Sing Shulit u la kynrup ia u Der bad u la thlieh ia u da ka wait, hynrei namar ba u Der u la lap ba kloi noh, u la da da ka stieh jong u kaba rben. Ka wait u Sing Shulit ka la sahkut ha ka stieh, bad u la ialeh ban sei kloi lan ia ka hynrei um lah. U Der de tang mar kumta u la pam ia u na syngkai bad u la iap. Ki Thaiang ynda ki la iohi ba u kwang khalai wait jong ki u la iap, ki la her krad khlem sngewthuh. Ki Nongtluh ki ap ktem ha trai u dieng Thyrlong ha ka jaka ba kut jong ka kor. Hangta ki la pam sat ia ki. Ki met iap ki la shu kynton hangta. Bad uwei na ki mraw jong ki uba kyrteng u Phanjo, u la kyndat ia ki da ka wait lyngngun bad ka pam artat artat, u da ong, "Pha te pha pam shynrang, nga te nga ngan pam kynthei ia pha baroh."

Kiba lait baroh na kata ka kor ki la phet sha shnong, bad ki pait u Der ki la bud ia ki haduh ban da ioh pyniap lut phar. Ki la wiang ia ka shnong da ka ding. Kum ka

dak jong kane ka jingjop ki la thung uwei u Mawsmai Mawbyrnei ha pdeng shnong. Une u long u maw jong ka jingsah 'ingtyrkhong ha pdeng ki Thaiang bad ki Nongtluh haduh kine ki sngi.

Ka don ka jingngeit hyndai ba ka um ksang jong ka jingiatang jong ki ka long kaba khor katta katta, ba lada ar ki sim ki dem lang halor une u maw, kawei te kan iap; bad lada ar ngut ki briew ki ia shongkai ha u, uwei te un iap khlem pep. Une u mawsmai u don hajan ka kut ki Thaiang haduh mynta. Kane ka jingiashun, ki ong, ka long raibi haduh bun pateng hadien kane ka thma ba khadduh ha pdeng jong ki.

Haba ki Nongtluh ki leit shoh dohkha ha ka wah Umsiang, ki ju khad shi blang bad ar tylli ki 'iar iong bad san tylli ki pylleng. ban nym khang u ksuid ki Thaiang. bad ban lait na ka iap tyrut ka iap smer haba leit lum leit wah.

---

44. KA JINGIATYLLI KA LONG KA BOR

Ia kane ka phawer la shem bad la kren naduh hyndai hynthai ha pdeng u khun bynriew shi tvllup ka pyrthei ; bad la ka long ka jingshem ki khraw pyrkhat kaba la rim eh, pynban ka long ka jingshisha kaba iai samla rta lyngba ki snem bad ki por baroh. Ka long ma ka ka nongrim jong ka jingjop. U khun bynriew u long u jingthaw uba shroiñ bad uba tlot eh ha ki bun rukom. Shisha, para marwei la u khlain, u stad, ne riewspah katno katno ruh um lah, ban leh ia kano kano ka kam kaba dawa ia ka jingtrei lang ha kane ka pyrthei. U donkam ia ka jingiarap jong kiwei. Ym don uwei ruh uba biang tang ha lade hi. Hynrei, la ngi long kiba rit bad kiba bieit katta, da ka jingiasynjuk bad ka jingiabyrshem lang ki sap bad ki buit ba pher jong ngi baroh, ngi lah ban long ka bor kaba khraw, bad ka ban pynlyngngoh ia ka pyrthei hi.

U Aesop u la iathuh ia ngi shaphang kita ki khun u nongrep ki bym ju nang ban ia shong suk shi para, hynrei kiba tang ka ia dait ka ia shrut barabor, kum ki miaw ki

ksew. Uta u kpa uba la tymmen bad uba la khrew da ka jingkhuslai namar kane ka jinglong jong ki, u la phah khot lang ia ki sawdong ka jingthiah pang jong u. U la ong ia uwei pa uwei na ki ban kdiah ia ka shi song ki prew, hynrei kim lah satia. Ynda la pra ia ki, ki la kdiah da kaba suk. "Kumto kein khun, kynrad," u la ong, "lada phi ia tylli, mano ban pynwin ia phi! Phi tang shu ia pra, la jot!"

Ka mariang ka dap da kiei kiei kiba kum kine suda ban hikai ia ngi. Ki dkhiew ki long ki jingthaw kiba rit eh, hynrei da ka jingiasop lang kawei, ki rah ia ki kñiang bad ki puit kiba heh bun phew shah ban ia ki sha la ki skum ban tyngkai bad ban kynshew namar ki sngi slap. U 'sai nalia u long uba mot mot bad u bym myntoi eiei ruh em, hynrei ynda la jyrthiaw bad pyntylli lang ia ki, ki pynlong ia u tyllai uba heh bad uba bit ban teh wat ia u pathati. Ka jingshai jong uwei u khlur kam lah ban iarap ia u nongleit jingleit ha ka por dum bnai; hynrei da ka jingiatyngshain lang jong ki milian-milian ki khlur kiba rit ha ka sahit bneng kaba khraw bad kaba iar katta katta, ngi ioh jingshai kaba biang ban iaid mynmiet. Ia ka duriaw bah la pynlong da ki jingjaw um kiba rit. Ia u mawsiang la pynlong da ka jingiadait pain ki symboh shyiap kiba rit. Khadduh eh, ia ka pyrthei jong ngi la thaw tang da ka jingiasohlang jong ki phngit bad ki bin-bin kiba ngim lah ban iohi da ki khmat jong ngi, khlem ki it tyndong kiba khlain.

Ki khanapateng baroh ka pyrthei ki iathuh shai ba ka jingiatylli ka long ka bor. Ka ïng, ka shnong, ne ka hima kaba ialeh makynti kam lah neh. Ka jingjulor bad ka jingduh suda kin wan hap halor jong ki. Ka long ruh kaba shisha, ba kano kano ka ïng, ka shnong ne ka ri kaba la nang ia kane ka buit, ka jingialong tylli, ka khlain bad ka don jingkyrmen ban poi sha ka jingjop.

Uei te, namarkata, uba lah ban ñiewbeiñ ia ka bor jong kiei kiei kiba rit haba ki ia tylli lang kawei. Ym don ha pyrthei kat ka bor bad ka buit uba lang. Ka jingiatylli ka long da shisha ka bor ha kiei kiei baroh.

---

44 KI SNGI MUHARRAM HA KIRMANSHAH

Kiba khambun na ki nongshong shnong ha Kirmanshah ki long ki Mohammedan, bad la jan baroh ki nong-Persia ki long na kane ka jingngeit. Ki Mohammedan ki don ar jaid, ki Shiahs bad ki Sunnis, bad ki Persian ki dei na ka jaid Shiahs. Ki Shiahs ki pher na ki Sunnis tang ha kawei ka jingiapher jingmut.

Ki ngeit ba ki ar ngut ki khun jong u Ali, u pyrsakurim jong u Prophet Mohamed. ki long kiba dei hok ban ioh long Caliph ne Prophet. Dei namar kane ka jingiapher jingmut ba ki la ialeh ka thma kaba jur para ki hi ha Karbala.

U Ali, uba long u Caliph uba saw, u la long u pyrsa kurim jong u Prophet Mohamed. Une u la don ar ngut ki khun shynrang, u Husan bad u Husen. Hynrei ha ka por ba u dang im hi u Ali, la mih sa uwei pat u briew uba kyrteng u Muawiah u ruh u la pynbna sha ka pyrthei ba u long ma u uba dei hok ban long u Caliph, ym u Ali. Ha kata ka por u la don tang khyndiat ki nongbud, kiba bun hi ki dang peit sha u Ali kum u Caliph uba dei hok shisha. Hynrei ynda u la iap u Ali, u Husan u khun nyngkong jong u, namar ba u long u briew u bym kwah ia ka kajia majia bad uba kwah tang kumno ban nym mih ka jingsniew, u la iehnoh ia ka jinglong Caliph bad u la aiti noh ha u Muawiah. U khun jong une u Muawiah uba kyrteng u Aziz u la suh buit ban pyniap noh ia u Hasan, khnang ban nym don jingeh eiei shuh ia u hadien habud. Ha kaba khadduh uba pli u Hasan u la iap da kaba ai bih ki briew bad ia kane la leh da ka jingthaw buit jong u Aziz.

U Husen u la long u khun uba ar jong u Ali bad u la long ruh kum u kynja Syiem ha Medina. Ia une ki nong Kufa ki la kular ban ia kyrshan ban pynieng biang ia ka hok ha ka ban pynioh pat ha u ia ka jinglong Caliph na ka ïng jong u Muawiah; hynrei kine da ka jingsuh buit jong u Aziz, ki la kylla bad ki la shet kylla ia u. Um banse ban ialeh ia ki da khyndiat ngut ki briew kiba wan bud ia u. Ynda um lah kyrshan shuh, u la phet iap, bad ki briew u Aziz ki la beh haduh ba kin da ioh pyniap ia u ha ki pyntha jong ka Karbala, ka shnong kaba hajan

Tigris. Ia ka met iap jong ki la tep ha kane ka shnong. Dei namar kane ka daw ba ka shnong Karbala ka la long ka jaka kaba khuid bad ka jaka leit pukir ki Mahammedan. Sha kane ka shnong kaba khuid ki iu leit bun hajar ngut ki briew man ka snem.

Ia ki sngi Muharram la buh khnang ban kynmaw ia ki, bad ban leh bun ki dak kum ka jingpynkynmaw da ki paitbah ia ka jingshah shitom bad ka jingjynjar kaba la hap ha kito ki briew kiba la iap bad um snam na ka bynta ia ka jingngeit. Kane ka kynja jingleh niam ka ju neh haduh shiphew sngi. Bad ha kine ki shiphew sngi ka lyer jong ka shnong ka thaw baroh kawei ka dap tang da ki dak ka jingsngewsih suda. Ki ju pynshitom sat ia la ka met da kaba leh bun kiei kiei kiba pynpaw shisha ia ka dak jong ka jingshitrhem niam kaba jur hapoh jong ki. Ki iaid kynhun kynhun baroh sawdong sawdong ki surok shnong, ki da law lyngkhuid ia ki met jong ki. Ki don kiba tah ktieh ia la ka khlieh bad ka met, bad don pat kiwei kiba sympat ia la ka 'ingdong da ka song kynjri kaba khia kumba shiteng ser ne antad, haduh ba kan da jngem snam kata ka jaka kaba ki sympat. Ka kynhun jong ki kynthei pat ka bud nadien nadien jong kine ki rangbah.

Ym lah ban ong haduh katto ka jingieit niam jong kine ki briew, bad kane ka jingleh jong ki ka ktah shibun ia ka dohnud jong uwei pa uwei uba peit pyrkhat ia ka jingpynshitom lade jong ki. Ka jingkynud jingruwai bad ka jinglynñiar jong ki kynthei lem bad ka sur ba jem jong ki Mullah artat artat lynti, ka ktah ia ka dohnud bad ka jingpyrkhat jong ngi baroh ki nongpeit kai. Ia ka sur jong u Mullah la nguid hateng hateng da ka jingpyrta jong ki baroh lang ia ka kyrteng jong u Husan bad u Husen.

Man la ka miet ki don ki kynjia jingiaseng ha ki ïngmane jong ki, bad hamar pdeng ka don ka kynja shuki lane ka pulpit kaba long kum ka khet. Sawdong jong kane ka khet pat ki shong ki kynthei bad ki shynrang ha la ka jaka jaka. U Mullah pat u tang shu rung u jam sha kane ka khet bad khlem sangeh tang khyndiat rnh u sdang la ka jingiathuhkhana ha ka rukom kaba sngewtynnad bad kaba shoh shibun. Ki rukom kren, ka sur, ka khmat bad ki jingleh

jong u baroh ki long kiba ring ia ka khmat bad ka jingmut jong ki nongsngap. Ka khmat ba i khia thew jong u ka saw kum ka ding katba u nangbatai bad pynshai ia u paidbah shaphang kane ka thma. Na ka jingishongkun bad ka main ba khraw jong ka khmat jong u, ka jingiaseng baroh kawei ka khia bad ka i shong Blei. Kawei pa kawei ka ktien kaba u kren ka shai bad ka ngam shaduh ka dohnud ki nongsngap, namar ha pdeng ki ktien jali jaum jong u, lah ban iohsngew ia ki jingpynnoh mynsiem bad jingkir shadem jong ki nongsngap. U jer kyrteng bad u batai bniah ia kane ka thma bad ki jingshah shitom jong ki briew, bad kumno ba kita ki khyndiat ngut ki rangbah ki la kyllon ha kata ka thma.

U tang shu dep la ka jingiathuhkhana u hiar na la ka khet bad u mih shabar jong ka jingiaseng bad u shong halor ka kada ban leit sa sha kawei pat ka ïngmane. U nongleit on sharak jong u u iaid ha khmat. Tang mar shiphang pat la wan rung sa uwei pat u Mullah, bad u ruh u iathuhkhana ha ka juh ka rukom. Kumne uwei u Mullah hadien uwei pat ki wan bad ki leit na kawei ka jaka sha kawei pat. Kim ju kren slem; tang kumba shipawa kynta ne tam uwei uwei. Kumta ki Mullah ki iaid iathuhkhana na kawei ka ïngmane sha sha kawei pat.

Don ki rangbah, ki samla bad ki khynnah kiba bat la ki wait waitlam kiba nep har-har bad ki da ia shad sawdong sawdong ia kane ka khet. Ki tang shu rung ma ki lem bad ki jingpyrta, "Wei-dar! Wei-dar!" bad ka ia ksoh kti artat artat paralok katba ki ia tawiar ia kane ka khet, baroh kawei ka jingiaseng ka sngap jar. Na ki khmat jong kine ki briew lah ban iohi ia ka jingklang jong ka ding niam kaba jur hapoh jong ki, bad lada don mano mano ba pynwit ia ki ha pdeng kane, ki la kloi eh ban leh ia kano kano ka kam kaba shyrkhei tam.

Ha kane ka shnong ki don kumba saw ne san tylli ki ïngmane. Sha ki phyllaw jong kine ki ïngmane phin shem bun ki briew kiba leit man la ka janmiet ban ia shongkai bad ban leit duwai artat. Ka ïngmane kaba itynnad tam ka don hajan ka ïng jong u Governor ka Kirmanshah. Ha ka phyllaw jong ka ki don ki soh bad ki syntiew bad

ka pung kaba khuid ha kaba ki sum kjat bad thet kti shuwa ban leit duwai. Ha ka kamra pyllun kaba ha pyrshah phyllaw ka don ka pung rit, bad dei ha kane ka kamra ba ki Mullah bad ki rangbah ki ia dih duma lane ia shong kai. Ia ka poh ïng la thaw da ka ït suda bad ki thang ruh shibun ki sharak kiba itynnad ban pynshai ia ka kamra baroh kawei.

Ia ka sngi kaba shiphew, ne kaba kut jong kane ka Muharram, lah ban pyniabynta ia ki jingleh niam jong ki kumne :—

1. Ka kynhun shong kulai bad ki nongshong kulai kiba la riam ha ki bun rong lem bad ki lama, ki sum bad ki wait ha ki kti jong ki, ki lam khmat. Pateng pateng ki ap ia kiwei pat ki kynhun namar kum lah bud ia ki. Kine ki riam bad ki pynphuh pynphieng ia lade ha kata ka rukom ba kiwei kin i ia ki kum ki nongialeh thma shisha.

2. Ka kynhun jong ki briew kiba rah ia ki khynnah ba la pynthiah ha ki lyntang, bad ba la tap da ki jaiñ, ha kata ka rukom, ba kin paw tang ki kti bad ki kjat. Na khlieh pat ki pynmih tang ka shieng ryndang blang kaba la bit snam, ban i kum ka dur jong kiba la shah khrai khlieh. Ki khynnah ki pynkhih ia la ki kti ki kjat khnang ban pyni ia ka jingiap jong kita kiba la iap ha kata ka thma. Ki kynthei kiba ieng ha baroh ar liang surok, ki lynñiar, ki iam bad ki kir ia lade, katba kine kiba rah ia kita ki khynnah ki dang iaid lait ia ki.

3. Ka kynhun, jong ki nongrah waitlam. Baroh ki briew ha kane ka kynhun, naduh u khynnah haduh u tymmen, ki riam da ki jain bad ki paniphor lieh suda naduh ryndang haduh kjat. Ki khi ar nuid ia lade ha kata ka rukom ba u shñiuh uba sha krung ka khlieh u jrong tang haduh shkor bad ki ieh saphop ia ki baroh ar liang. Dei hamar pdeng jong kane ka jaka ba la khi bha ba ki pom ia lade bhat shi bhat katba ki nang iaid. Na khlieh haduh kjat ka tuid ka snam, bad ki jain lieh jong ki ki shu saw da ka snam suda. Ia u ñiuhmat bad ki irmat bad ka khmat baroh kawei la tap da ka snam im suda. I khynnah iba dang 6 ne 7 snem ruh i pyrthuh pom kumjuh kum kiba la san, teng teng haduh ban da kham jylliew ka jingngam

ka waitlam. Ynda ki la shu pam sa pam kumne bhat shi bhat bad ba snam ka shu mih sa mih, ki briew ki tlot bad ki sliang um, bad teng teng ki shu kyllon ia ka rud surok bad ki lynti baroh. Bad bunsien ki dei ban ia btin ia ki khynnah artat la artat lynti namar kim lah iaid shuh. Katba ki nang jan sha ka phyllaw kaba hajan ing u Governor ki nang jur nang jur ka jingpom lade. Ki ong ba ka kham ishyrkhei eh ka jingpom ynda ki la poi ha kane ka phyllaw. Kim kheiñ eiei ia la ka jingim, bad ki la kloi wat ban iap noh katba ki dang leh ia kine ki jingpynshitom sat ia lade, namar ki ngeit ba ka mynsiem jong ki kan leit beit sha duwar U Blei, lada kin iap ha kata ka por. Ym lah ban batai satia ia ka jingishyrkhei bad ka jingitriem jong kane ka jinglehsat ia lade. Um bit ban rkhie beiñ ia kine ki ki briew katba ki dang iaid lait ia phi, bad katba ki dang leh ia kine kiei kiei, lane kan mut ka jingmynsaw ia ka jingim jong phi hi ha kata ka por. Ka khlieh jong kiba bun na ki nong-Persia ka don ki dak jingmong na ki jingpom waitlam.

4. Ka bud sa ka kynhun sympat kynjri. Kane ka kynhun ka sympat bhat shi bhat artat artat lynti, haduh ban da jngem snam ka met bad ki ruwai bad pyrta jam hateng hateng. Kane ka jingsympat kynjri lade ka jur eh ha kane ka sngi khadduh.

5. Ka bud sa ka kynhun jong ki briew kiba iaid lyngkhuid shiteng bad kiba tah dew byrtha ia la ka khlieh bad ka met. Kine ki ruwai baroh artat artat lynti bad ki rah ia la ki kti sha jrong ha ka por ba ki pyrta ia ka kyrteng jong u Husan bad u Husen.

6. Ki kynthei pat ki bud nadien eh. Kine ki lynñiar bad ki noh mynsiem jlan ryngkat bad ka jingkir lade kaba shu ik-shi-ik. Kine ki riam hi la ka jingriam iong tlem lem bad ki pyrda khmat kiba rben.

Ka jingieit bad ka jingshitrhem jong ki ia la ka niam ka long haba dei eh ban iaroh, bad kaba dei ban ktah ia uno uno u briew uba peit pyrkhat ia ka jingshah shitom jong ki namar la ka jingngeit.

---

46. KATTO KATNE SHAPHANG KA RI PERSIA

Ka shnong Kirmanshah ka long kaba heh bad kaba itynnad shibun. Ki briew kiba shong ha ka ki long kiba ioh ba kot bad kiba trei ba ktah. Kam don ki surok kali kiba paka, bad hapoh shnong hi ym lah ban pyniaid kali, namar ba ki rit than eh ki lynti. Ha ka jingshisha ym don kali kiba iaid da ki kor kiba lah ban poi sha Kirmanshah shuwa ka thma bah. Dei ynda ki Phareng ki la wan shong ha Persia katto katne por, ba ki la thaw ka surok kaba bha naduh Quaraitu haduh Teheran, ka nongbah ka Ri Persia. Ia ki ing ki sem la tei da u mawit khyndew bad ki tnum ing baroh ki long kiba madan. Ia ka sad ne ka tnum madan la kyrshan da ki dieng tylli kiba heh.

Ka khyndew ka long kum ka kynja dewbyrtha. Ka eh ha ki por rkhiang bad ka dam bit pnek-pnek ha ka por slap bad hap ior. Man ka step hadien ba hap slap bad ba hap ior, dei ban pyntyllun da u maw pyllun baroh sawdong sawdong khnang ba ka khyndew kan nym pdang bad ban nym jreiñ um shapoh ing. Ki jingthung kiba kongsan tam dei ki kynja soh bad kynja jhur. U soh grape, u soh apple bad u soh pomkranet ki long kiba kongsan eh na ki kynja soh. Kine ki soh ki long kiba thiang bad kiba bang shibun ; ki pher na ki soh ba ngi ioh hangne ha Shillong, namar ka jingiapher ka khyndew. Ki jhur, kum ki sohkhia, pathaw, salad ki kham kynrei eh. Ia u salad ki rep kumba rep tyrso ma ngi shane. Ki kynthei bad ki rangbah ki bam im ia u salad kum ki masi ki blang khlem mluh khlem eiei. Ha ka por janmiet leilei lada iaid kai sha ki kper soh bad ki kper jhur, phin iohi ia ki kynthei ba ki ia shong ha ki kper kum ki masi ba ki ia bam jhur, namar ba ki riam da ki jain kiba iong naduh khlieh haduh kjat. Dei ha kine ki ki per soh ba ki nong-Persia ki ju pynlut la ki por janmiet. Ki ia lang kynhun kynhun bad ki ia ruwai ia kmen sngewbha katba mon. Ki don la ki jingruwai lum kum ki jong ngi ki Khasi tang ba ka pher ka sur bad ki ktien. Tang shu la dap kumba saw ne san baje janmiet baroh ki dukan ki la khang bad ki ia mih baroh ban leit iaid kai sha kino ki lyngkha lane ki madan phlang sha trai ki lum bah.

Ha man la ki phyllaw sawdong kiba ha khmat ïng ki don ki dieng soh apple, pamkranet ne ki soh grape, kumba thung syntiew ma ngi shane. Bad ha man la ki phyllaw ïng ki briew dei ban don ki kynja pung ba la tei bha bad ba la ker itynnad baroh sawdong da ki maw. Ha man kum kine ki pung don ki dohkha kiba bun jaid ki rong ; kiba thoh khroiñ kiba saw, kiba stem ksiar bad kiba byriong lir. Ki dur jong ki ki syriem ia ki kha koi. Kine ki dohkha ki long kiei kiei kiba thymmai shibun eh ha ngi ki bym pat ju iohi kum kine mynno mynno ruh.

Kam pher hangno ka ïng ka don, la ha pdeng shnong, ha khlieh shnong, ne ha them, ka dei ban don ka pung ha phyllaw ïng. Ia kine ki pung lah ban khlieng man ka por lada donkam, namar la thaw ia ki ha kata ka rukom ba lah ban sden bad ban plie katba ki sngew donkam. Kaba phylla shibun ban iohi ia ka jingstad kine ki briew ha kaba pynpoi um kumne khlem tyndong nar, hynrei tang da ki nur um kiba heh kiba iaid napoh khyndew. Ki don ki briew kiba kyrpang kiba dei khmih tang ia kine ki nur um, bad haba jia ba set ka um ne haba kwah ban pynpait pnat sha kiwei pat ki ïng, ki dei ban trei da ki briew kiba la tip lypa ia ki jaka baroh. Kine ki nur-um ki don kumba shiphew ne khadwei pruh sha poh khyndew bad ki long kiba heh kat ban ngiam ia u rangbah ban iaid dem hapoh jong ki.

Kim don paikhana paitbah, hynrei ha man la ka ïng pat don ki kynja thliew, kiba la tih jylliew ha syndah ka jingkhang bah jong ka phalor ka ban rung shapoh kut ne phyllaw sawdong. Bad namar ba lajan baroh ki ïng ki long ar mala, ki briew kim ju kham shong ha ki kamra kiba sha tbian. Ki jingkhang phalor jong ki ki long kiba heh kumba lai ne saw pruh shiliang shiliang bad ka jingrben pat kumba saw inshi. Ha kine ki jingkhang ki buh u kynja bnoh da uba ki tied shuwa ban rung shapoh. Ki surok bad ki lynti kim da long kiba khuid eh.

Ki briew ki long kiba heh, lieh sawdoh bad stem met. Ki long kiba nha briew bad kiba shait ba khlain shibun. Ki Kurdi ki long kiba kham duk bad kim da bhabriew eh

kum kiwei ki nong-Persia. Kiba kham bun eh na ki ki nang ia ka ktien French. Ha ki skul jong ki ki hikai bad ki pyniaid kam iaid jam da kane hi ka ktien. Ka skul ha Kirmanshah kam da long kaba heh eh, bad ym don skul ia ki khynnah kynthei.

Ki rangbah ki phong da ka tupia iong kaba shyltuiñ bad kaba pyllun kum u khiew ranei, bad ki sa kyllaiñ da ka rumar nalor jong ka. Kiba kham don burom pat ki spong da ki jain lieh kum ki khar kabli. Kiba bun na ki ki pynsah ñiuhmoh. Nalor ki sopti ba ki phong ki don sa ka jainkup ba la suh pynbiang ha kata ka rukom ba kan shong halor ki tyrpeng, bad ban kdup kum ka barandi. Ha syngkai pat ki kyllain da ka jain kaba jrong kumba khyndai ne shiphew pruh. Hangne ki suh ia ki pistol, wait sum, lane kino kino kino ki tiar ba ki donkam ban iada ia lade na ki nongshun. Ki kynthei pat ki sop ia lade na khlieh ha kjat da ka jain kaba iong tlem bha, bad ki phong da ki patlun iong kiba sop naduh shynriah jat. Ki phong ki slipar kiba rit, ia kiba ki shu ring haba ki iaid. Ki kah ia ki khmat da ka jingda khmat ! aba iong bad kaba rben bha, khnang ban nym lah ban iohi ia ka khmat jong ki haba ki iaid.

Kine ki briew kim ju shet ja ha la ing, ki shu im da ki ki kpu ba ki thied na dukan. Ki kpu ba ki bam ki long kiba phylla shibun bad ki don ar jaid. Uba kham rit na ki u long uba heh kat ka thar bad uba heh pat u iar bad u iben kat ka nep siang khyllung. Ki nongdie bunsien ki shu rah ia kine ki kpu ba la syrtap bad khylliap bha halor katei ka tupia bad ki leit tyrwa na kawei ka jaka sha kawei pat. Ki tah ia une u kpu bad ka doh blang ba la shaiñ kpu bad ba la shu syang ha ding da u nar suh, ka doi bad kiwei kiwei de ki jyntah. Ki blang ha kane ka ri ki don ki tdong kiba heh, bad na kine ki pynmih khleiñ ban shet jingshet.

La jan baroh na ki ki long ki nongkhaï. Ki mar khaï jong ki ruh ki pher shibun na ki jong ngi shane. Ki jingkhaï ba kham kongsan jong ki ki long ki jain, ki kynja suloi bad ki jingiapeiñ peisa. U briew uba don sawspah tylli ki tyngka India, ka la biang ia u ban shong dukan ia peiñ peisa. Ia ki kynja suloi bad revolver ki die paitbah

ha madan. Ki don ki jain kiba ki thain hi bad don pat kiba ki ioh na kiwei pat ki ri. Ia ki mar khaï bad ki tiar ki tar baroh ki pynkit halor ki kada lane ki kashor lane ki ut bad ki kulai bun phew mile. Naduh ba la leit poi ki Phareng sha Persia ki la thaw ia ka surok kali naduh Quaraitu haduh Teheran bad shaduh Rehest. Mynta la don ki Persia kiba buh motor la ki jong hi naduh ba la lait kane ka surok. Ka don ka dukan karpet kiba heh kiba ki thain hi ki trai shnong. Ki nang ban thain juti jain kanbas bad ban thain jain bun rukom. Ki long ruh ki nongthaw ksiar kiba ibit shibun bad imat ba ki don shibun ka ksiar ha kane ka ri. Ia ki mawlynnai sati bad kiwei kiwei de ki kynja maw ba rem ki ioh na shaphang Russia bad ki khaï bha ia kine ruh. Ki don pat ruh ki tymmen kiba im tang da kaba shu peit kti bad iathuh ia ka nusip ki briew. Kine ki nongiathuh nusip ki ju long ki tymmen kiba la bun phew snem ka rta, bad ki shu shong ha ki dong ki lad baroh shi sngi ryngkat bad ki kot aiu-re lem bad i pliang iba rit ha iba ki khan bad ki iathuh ia ka nusip jong uwei pa uwei uba kwah.

Ha man la ki thliew ïng don ki karpet, bad kiba rem eh dei kiba ki thaiñ da u sai rusom. Ia ka kam thaiñ karpet ki leh ki kynthei ha ïng. Ki kynthei Kurdis ki thir bad ki kyllaiñ ksai artat la artat lynti kat sha ba ki iaid. Ki karpet Persia ki donnam bad ki rem namar ba la thain ia ki da ki kti.

Ia u briew uba kuraw lah ban ithuh tang na ki nongbud nongrap jong u. Um ju iaid weibriew : kawei namar ba u dei ban pynpaw ia la ka jinglong ba khraw, bad kawei pat namar ba u tieng ia la ki para ba khraw ba tri jong u, kiba lah ban long ki nongshun jong u.

Ki long ki briew kiba don akor bad ki bym kwah ban pynsngewsih ia la ki lok. Lada phin pan eiei na ki kin nym kyrngah ia phi, hynrei kin buh sa buh por ia phi haduh ba phin da jah kwah. Kumta ki lah ban kular ia phi bun kiei kiei, hynrei kynmaw ba phin sdot ha ki jingkwah jong phi. Wei ki la kular bad ki la buh teng, kata shu sngewthuh ba la eh ban ioh.

Phin sngewphylla ban iohi ia ka ior ha kliar ki lum Persia ha ka por lyiur, bad phin nym ngeit hi lano lano

ruh lada don ba iathuh ia phi ba ka hap ka ior ha Kirmanshah myntlang, namar ka jingshit kyrang jong ka ha ka por lyiur. Ka shit bun shah ia ka Shillong. Haba ka hap ka ior ka lieh ka lum ka wah bad ki ing ki sem baroh. Ka hap kum ki sner syiar kiba jem bha. Ha ka miet ba hap ior ka syaid shibun, hynrei ha ki sngi kiba bud pat ka jingkhriat ka bym don pyrthei shuh. Don kiba ioh pangmatlah-ior na ka jingphalang eh jong ka, bad don pat ruh kiba ioh pang dait-ior na ki kti 'ane na ki kjat.

Ha ki dong bad ki shnat baroh jong ka shnong bad ki kper iaid kai don ki dukan die sha. Ki dih ka sha kaba saw bha, bad kim ju khleh dud, ha ki klas kiba rit kiba ngiam tang kumba 10 ne 12 siang. Kumba mar shiteng na ki klas ki pyndap da ka shini maw bad ki king da ki siang sha kiba rit kum ki siang shet khiew ja kai ki khynnah. Kim don tipot, bad u ketli tin ba pei thliew na pdeng, ha kaba ki pyndap da u rnga ding uba rhem, u shu thnam lynter. Kim ju tah eiei bad ka sha, kynrei ki shu sip da ki shyieng pathaw lane da ki shana budam ba la sop rben bha da ka mluh, Ki lah ruh ban dih bun klas shisngi shisngi.

Ia u nongtuh uba dang malu mala ki ju pynshitom da kaba shu teh ia u bad kti bad kjat bad nangta ki sah ha kynroh da ki prek na ki shkor. Ki iehnoh ha kata ka jinglong baroh shi sngi ban tang iohi kiba wan ba leit baroh. Bad ki ju phasi pat ia ki dakait ha ka phyllaw sawdong hajan ka iew, hamar ba dei iaid bha ki briew, bad ki ju iehnoh ia ka met iap baroh shisngi khnang ba kin dup iohi kiwei bad ba kan long ka jinghikai ia ki ban tip ba ka bainong jong ka pop ka long da kumne.

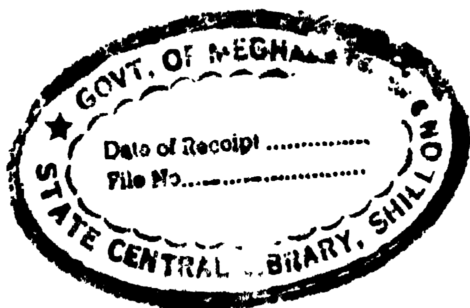
Ki don shibun ki ksew khlem trai ia kiba la shu bsa da ki briew baroh. Ia kine ki ksew la ju ai ja mar khyndiat khyndiat kat sha ba ki leit. Ka long kaba ma shibun ban leit hap ha pdeng jong ki haba ki thngan lane haba ki bitar.

Ki khynnah kiba duk ruh ki oun, bad ki shu im da kaba shu khrong. Kaba i sangsot ban iohi ia kine ki khynnah ba pli ha ka tlang bah bad ha ka khriat ba ki ia shang makia na kawei ka jaka sha kawei pat. Kiba pli ki ialeh katba lah ban ia pynsyaid ialade da ki jain jot bad ki syrdep

jot katba ki lap. Ki bud ia ki briew bad ki snoh na ki kti bad ki doh ieit khnang ba kin ioh peisa khyndiat ban thied mneng.

Kum ki nongshong kulai, nga tharai ba ñiar eh phin shem ki ban kham sneh palat ia ki. Shisien ba ki la ioh ban kiew halor ka 'ingdong u kulai, kata u la shu dei ban kohnguh katba ki pynphai. Ñiar eh ba phin shem ba ki shong halor ka jin, hynrei tang kawei ka byrni ha ka met u kulai bad u tyllai khmut ka la biang eh ia ki. Ki hikai ban shong kulai naduh dang rit. Ki Mullah jong ki pat ki kham sngewbha eh ban shong ha ki kada. Ngi tip baroh ba ki kada ki long ki mrad kiba rit kiba khlain bad kiba mynthi kuman haduh katta katta. U rangbah uba heh bad uba jrong bad uba khia u shong kum ban ring ki sla kjat ha khyndew, bad teng teng u dei ban da pyndor ia ki ioh kum synrud ha maw ha dieng

---

IA KINE KI KOT LAH BAN IOH NA I
MRS. PRIMROSE GATPHOH,
JAIAW LANGSNING, SHILLONG.

		Rs.	P.
1.	Ka Kot Nyngkong "Ki Khlur Rit" Da U Primrose Gatphoh ..	.. 0	50
2.	Khasi Reader 'Ki Sim Rit'—Klas "A" Da U Primrose Gatphoh ..	0	50
3.	Khasi Reader "Ka Kot B" Tuta! Ai Khaw! Da U Primrose Gatphoh ..	.. 0	80
4.	Khasi Reader 'U Nongrep'—Klas "II" Da U Primrose Gatphoh ..	.. 1	00
5.	Ki Khasi Nursery Rhymes bad ki Poetry Rit (Revised and Enlarged Edition) Da U Primrose Gatphoh ..	.. 1	00
6.	Ki Sara Hygiene ia ki Primary Schools Da U Primrose Gatphoh ..	.. 1	00
7.	Ka Anglo Khasi Primer (Revised & Enlarged) Da U Mondon Bareh ..	. 1	00
8.	Ka Jingim U Trai Jong Ngi Da U Soso Tham	.. 1	00
9.	Ka Duitara Ksiar— Da U Soso Tham .. .	.. 2	25
10.	Ki Phawar U Aesop Da U Soso Tham	.. 2	25
11.	Ka Hygiene Da U Dr. D. Hynniewta & P. Gatphoh	.. 3	00
12.	Ki Umjer Ksiar— Da U Primrose Gatphoh ..	.. 0	00
13.	Ki Sngi ba Rim U Hynniew Trep— Da U Soso Tham	.. 2	50
14.	Sawdong ka Lyngwiar Dpei (Revised and Enlarged Edition)— Da U Primrose Gatphoh .	.. 3	00
15.	Ki Khanatang bad U Sier Lapalang Da U Primrose Gatphoh ..	.. 3	00
16.	Ka Kot Skout— Da U Primrose Gatphoh ..	..	..